

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

HARHAUTTAMINEN VENÄJÄN SOTILASOPERAATIOISSA

Pro gradu -tutkimus

Yliluutnantti

Matti Nupponen

Sotatieteiden maisterikurssi 6

Tiedusteluopintosuunta

Huhtikuu 2017

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Sotatieteiden maisterikurssi 6	Linja Tiedustelulinja
Tekijä Yliluutnantti Matti Nupponen	
Harjoitustyön nimi HARHAUTTAMINEN VENÄJÄN SOTILASOPERAATIOISSA	
Oppiaine Sotataito, operaatiotaito ja taktiikka	Säilytyspaikka Maanpuolustuskorkeakoulun kurssikirjasto
Aika Huhtikuu 2017	Tekstisivuja 90 Liitesivuja 40
TIIVISTELMÄ <p>Venäläinen harhauttaminen on erittäin moniulotteinen ja laaja käsite, joka vaikuttaa jatkuvasti niin asevoimien kuin koko yhteiskunnan toiminnassa. Se voidaan kuvata strategisella, operatiivisella ja taktisella tasolla tapahtuvaksi toiminnaksi, jossa samanaikaisesti useilla eri menetelmillä pyritään sekä salaamaan venäläisten kriittiset toiminnot että harhauttamaan vastustajaa tai valittua kohdetta venäläisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen. Venäläisen harhauttamisen perusmenetelmiä ovat disinformaation levittäminen, demonstraatiot, salaaminen ja valetoiminta. Eri tason toimet on usein liitetty samaan harhautustarinaaan toisiaan tukevaksi kokonaisuudeksi.</p> <p>Venäjä saavutti Georgian ja Krimin operaatioissa strategisen tason yllätyksen. Molemmissa operaatioissa yllätys saavutettiin harhauttamisella. Operaatioita ei ollut aiemmin tutkittu harhauttamisen näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää venäläisen harhauttamisen tyypilliset piirteet Georgian ja Krimin operaatioiden oppien perusteella sekä lisätä harhauttamistietoisuutta Suomessa. Tutkimus auttaa ymmärtämään venäläisessä harhauttamisessa vaikuttavia tekijöitä sekä tarjoaa tietoa harhauttamisen taustalla vaikuttavasta teoriasta.</p> <p>Tutkimus tehtiin Venäjän sotilasoperaatioiden valmistelun ja toteuttamisen näkökulmasta. Venäläistä harhauttamista tarkasteltiin kokonaisuutena strategisella, operatiivisella ja taktisella tasolla. Harhauttamisen merkitystä operaatioissa käsiteltiin osana niiden valmistelua ja toteuttamista. Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista teorialähtöistä sisällönanalyysiä. Tutkimuksen lähdeaineisto muodostui kirjallisista lähteistä, jotka koostuivat sekä ulkomaalaisista että suomalaisista julkisista tutkimuksista, raporteista ja artikkeleista. Operaatioista saatuja oppeja analysoitiin vertaamalla niitä venäläisiin teoreettisiin harhautusperiaatteisiin ja avaintekijöihin sekä arvioimalla operaatioissa toistuvia harhauttamiseen liittyviä ilmiöitä. Analyysin lopputuloksena tuotiin esille harhauttamisessa säännöllisesti vaikuttavat periaatteet ja ilmiöt.</p> <p>Venäläisessä harhauttamisessa toistuvia tyypillisiä piirteitä ovat yhtenäinen harhautustarina, menetelmien integrointi, kohde- ja tavoitekeskeisyys, yllätyksen saavuttaminen sekä ennakoitujen-, protestimielialan- ja ulkopuolisten toimijoiden hyödyntäminen. Harhauttamisella pyritään ensisijaisesti salaamaan venäläisten todelliset aiheet ja tavoitteet. Strategisen ja operatiivisen tason harhautustoimilla on keskeinen merkitys operaatioiden tavoitteiden saavuttamisessa. Harhautusmenetelmistä korostuu disinformaation levittäminen. Muita menetelmiä käytetään yleensä jonkin toiminnon tai kohteen salaamiseen. Tutkimusta arvioitaessa on huomioitava, että tutkimustulokset perustuvat tutkijan tulkintaan ja johtopäätöksiin tutkittavasta ilmiöstä, minkä takia tutkimus on luonteelta osittain subjektiivinen. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää operaatiotaidon ja taktiikan opetuksessa sekä taustatutkimuksen omaisesti tulevissa tutkimustöissä.</p> <p>Avainsanat: harhauttaminen, maskirovka, disinformaatio, demonstraatio, salaaminen, valetoiminta, operaatio, informaationsodankäynti, yllätys, Venäjä, Georgia, Krim</p>	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Aihealueen esittely	1
1.2 Tutkimustilanne	3
1.3 Tutkimustehtävä ja rakenne	5
1.4 Näkökulma ja rajaukset	6
1.5 Tutkimusmenetelmät ja lähdeaineisto	7
2 VENÄLÄINEN HARHAUTTAMINEN	9
2.1 Venäläinen harhauttaminen käsitteenä	9
2.2 Periaatteet ja menetelmät	14
2.3 Harhauttaminen venäläisessä sodankäynnissä	21
3 HARHAUTTAMINEN GEORGIAN OPERAATIOSSA	28
3.1 Tausta	28
3.2 Valmisteluvaihe	30
3.3 Operaatiovaihe	40
4 HARHAUTTAMINEN KRIMIN OPERAATIOSSA	50
4.1 Tausta	50
4.2 Valmisteluvaihe	53
4.3 Operaatiovaihe	59
5 YHDISTELMÄ	74
5.1 Venäläisen harhauttamisen tyypilliset piirteet	74
5.2 Johtopäätökset	80
5.3 Tutkimuksen arviointi	88
LÄHTEET	
LIITTEET	

KUVALUETTELO

- Kuva 1 Tutkimuksen viitekehys (s. 5)
- Kuva 2 Tutkimusasetelma (s. 7)
- Kuva 3 Tutkimustilanne (LIITE 1)
- Kuva 4 Tutkimuksen lähteiden luokittelu (LIITE 2)
- Kuva 5 Venäläiset harhautusmenetelmät (LIITE 4)
- Kuva 6 Venäjän nykyajan sodankäynnin konsepti (LIITE 5)
- Kuva 7 Georgian operaation vaiheet (LIITE 6)
- Kuva 8 Ilmatäytteinen S-300-ilmatorjuntaohjusjärjestelmä (LIITE 7)
- Kuva 9 Ilmatäytteinen tutka-ajoneuvo (LIITE 7)
- Kuva 10 Krimin operaation vaiheet (LIITE 8)
- Kuva 11 ”Tuntemattomat asemiehet” 1. maaliskuuta Krimillä (LIITE 9)
- Kuva 12 Tunnuksettomia sotilaita ja lapsia Krimillä (LIITE 9)
- Kuva 13 Tunnukseton sotilas ja nainen Krimillä (LIITE 9)
- Kuva 14 Tunnuksettomia joukkoja asevoimien tukikohdan vieressä (LIITE 9)
- Kuva 15 Tunnuksettomia sotilaita ja ukrainalainen pappi Krimillä (LIITE 9)
- Kuva 16 Venäläinen panssaritusotilasajoneuvo Krimillä (LIITE 9)
- Kuva 17 Maastokuorma-auto ilman rekisterikilpiä Krimillä (LIITE 9)
- Kuva 18 Tunnukseton sotilas naisten kanssa Krimillä (LIITE 9)
- Kuva 19 Krimin kansanäänestykseen liittyvä mainostaulu (LIITE 9)
- Kuva 20 Poika Venäjän lipun kanssa Krimin parlamenttitalon edessä (LIITE 9)

HARHAUTTAMINEN VENÄJÄN SOTILASOPERAATIOISSA

1 JOHDANTO

1.1 Aihealueen esittely

Viimeisimmät esimerkit Georgiasta ja Ukrainasta osoittavat, että Venäjä on valmis käyttämään asevoimiaan myös valtion rajojen ulkopuolella poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi¹. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen 2000-luvulla tapahtunut taloudellinen kehitys on palauttanut Venäjän keskeiseksi kansainväliseksi toimijaksi. Taloudellinen kehitys on myös mahdollistanut asevoimien suorituskyvyn kehittämisen. Tämä on puolestaan luonut aiempaa paremmat edellytykset sotilaalliselle voimankäytölle.²

Alueellisena suurvaltana Venäjä on 2000-luvulla toteuttanut varsin johdonmukaista poliittista linjaa. Venäläisen näkemyksen mukaan asevoimia voidaan käyttää valtion rajojen ulkopuolella venäläisten intressien puolustamiseen. Vuonna 2008 käyty Venäjän ja Georgian välinen sota oli konkreettinen osoitus tästä linjasta.³ Venäjä on viimeisen vuosikymmenen aikana panostanut merkittävästi asevoimiensa uudistamiseen ja kehittämiseen. Aseellinen voimankäyttö Venäjän rajanaapureita vastaan ja laittomat interventiot ovat osa venäläistä politiikkaa.⁴

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjä on käyttänyt aseellista voimaa kolmesti valtionsa rajojen ulkopuolella. Georgian ja Krimin sekä myöhemmin myös Itä-Ukrainan operaatioiden

¹ Rantapelkonen, Jari: Operaatiotaidollinen katsaus venäläiseen informaatiotosodankäyntiin, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016, s. 344.

² Mastriano, Douglas, O'Malley, Derek: *Project 1704: Analysis of Russian strategy in Eastern Europe, An Appropriate U.S. Response, and the Implications for U.S. Land power*, A U.S. Army War College, 2015, s. 49.

³ Antikainen, Aku: *Strateginen ennakkovaroitus ja päätöksenteko – Haasteet Ukrainan kriisin ennakoinnissa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, diplomityö, 2015, s. 72.

⁴ Granholm, Niklas, Malminen, Johannes, Persson, Gudrun: *A Rude Awakening, Ramifications of Russian Aggression Towards Ukraine*, FOI, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2014, s. 10.

strategisissa tavoitteissa on havaittavissa merkittäviä yhtäläisyyksiä. Venäjän asevoimien reformin sekä sodan kuvan muutoksen seurauksena operatiivinen ja taktinen toteutus on kuitenkin kokenut merkittävän muutoksen. Georgian operaatio oli neuvostoarmeijalle tyypillinen tavanomainen sota.⁵ Krimin operaatiossa Venäjä puolestaan yhdisteli ja kokeili useita eri menetelmiä saavuttaakseen tavoitteensa. Viime vuosien aikana on ollut selvää, että Venäjän poliittinen johto on pyrkinyt muuttamaan ja kehittämään asevoimien operatiivista konseptia.⁶ Todennäköisesti Venäjä varautuu rajoitettuihin alueellisiin konflikteihin ja terrorismin sekä kapinoiden torjuntaan lähitulevaisuudessa⁷. Venäläisen näkemyksen mukaan on epätodennäköistä, että suurvallat joutuisivat keskenään laajamittaiseen sotaan⁸.

Venäjä saavutti Georgian sekä Krimin operaatiossa strategisen ja operatiivisen tason yllätyksen⁹. Molemmissa operaatioissa yllätys saavutettiin harhauttamisella¹⁰. Venäläisten sotakokemukset ovat osoittaneet, että onnistuessaan harhauttaminen edistää operaatioiden toteuttamista, vähentää henkilö- ja materiaalitappioita sekä aiheuttaa vastustajan päätöksentekoon virheitä¹¹.

Harhauttamisella on pitkät perinteet sotahistoriassa ja se on yksi keskeisempiä sodankäynnin periaatteita. Yleensä harhauttaminen liitetään sotatoimia tukevaksi elementiksi ja sillä pyritään yllätyksen saavuttamiseen. Harhauttamisella on ollut ratkaiseva merkitys useiden sotien ja taisteluiden lopputulokseen. Suomalaisissa ohjesäännöissä harhauttamista käsitellään kuitenkin yleensä vain muutamalla lauseella.¹² Tämän tutkimuksen yhtenä tavoitteena onkin lisätä kansainvälistä harhauttamistietoisuutta Suomessa. Tutkimuksessa keskitytään venäläiseen harhauttamiseen Georgian ja Krimin operaatioista saatujen oppien perusteella.

⁵ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 49.

⁶ Granholm (ja muut 2014), s. 10.

⁷ Bartles, Charles, McDermott, Roger: Russia's Military Operation in Crimea, *Problems of Post-Communism, Volume 61, Issue 6*, United Kingdom, 2015, s. 48.

⁸ Galeotti, Mark: *The rising influence of Russian Special Forces*, Jane's Intelligence Review, International Security, Afghanistan, 2014, s. 1.

⁹ Lavrov, Anton: The Military Operation for Crimea, *Brothers Armed: Military Aspects of The Crisis In Ukraine, Second Edition*, toimittaneet Colby Howard ja Ruslan Pukhov, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, East View Press, USA, 2015, s. 157. Ks. myös Donovan, George Jr: *Russian Operational Art in the Russo-Georgian War of 2008*, U.S. Army War College, Carlisle, 2009, ss. 12–13.

¹⁰ Thomas, Timothy: *Recasting The Red Storm – Russia Forges Tradition and Technology through Toughness*, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, 2011, ss. 264–265 ja Ash, Lucy: How Russia outfoxes its enemies, BBC News, 29.1.2015, www.bbc.com/news/magazine-31020283, 5.2.2016.

¹¹ Thomas (2011), s. 110.

¹² Saarelainen, Jorma: Harhauttaminen, *Johtamissodankäynti*, Taktiikan laitoksen johtamissodankäynnin seminaari 26.–27.10.2000, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2000, ss. 105–106 ja 155.

1.2 Tutkimustilanne

Suomessa harhauttamista on tutkittu melko runsaasti. Kaikkiaan harhauttamista käsitteleviä tutkimuksia on Maanpuolustuskorkeakoulussa valmistunut noin parikymmentä, joista suurin osa on operaatiotaidon ja taktiikan tutkimuksia. Vuosien 1994–2015 aikana tutkimuksia on valmistunut keskimäärin yksi vuodessa.¹³ Liitteessä 1 on esitelty Maanpuolustuskorkeakoulussa vuodesta 1994 alkaen valmistuneet harhauttamista käsittelevät tutkimukset.

Suurin osa operaatiotaidon ja taktiikan tutkimuksista käsittelee suomalaisten joukkojen salaamista ja harhauttamista pataljoona- ja prikaatitasolla. Esimerkkinä voidaan mainita Panu Lukkarisen vuonna 1995 valmistunut esiupseerikurssin tutkimus *Salaaminen ja harhauttaminen jääkäriprikaatin hyökkäyksessä*, jossa tarkastellaan harhauttamisen kokonaisuutta jääkäriprikaatin viitekehyksessä¹⁴. Viimeisin suomalaista harhauttamista käsittelevä tutkimus on Joonas Marilan vuonna 2015 valmistunut pro gradu *Taisteluosaston harhauttaminen*. Tutkimuksessa on muodostettu hyökkävälle ja puolustavalle taisteluosastolle harhautuskonsepti.¹⁵

Venäläistä harhauttamista käsitteleviä tutkimuksia on Maanpuolustuskorkeakoulussa valmistunut muutamia. Esimerkkinä voidaan mainita Markku Jämsän, Tapio Pihlajamäen ja Riku Suikkasen vuonna 2000 valmistunut tutkimus *Salaaminen ja harhauttaminen moottoroidun jalkaväkidivisioonan hyökkäyksessä*. Tutkimuksessa tarkastellaan venäläisen harhauttamisen periaatteita ja menetelmiä operatiivisella ja taktisella tasolla.¹⁶ Toinen esimerkki on Joni Northin vuonna 2013 valmistunut sotahistorian pro gradu *Maskirovka jäillä – Harhauttaminen Neuvostoliiton, Unkarin ja Tšekkoslovakian konflikteissa*. Tutkimuksessa selvitetään, miten Neuvostoliitto käytti harhauttamista yllätyshyökkäyksissä Unkariin ja Tšekkoslovakiaan. Tutkimuksessa harhauttamista käsitellään kaikilla sodankäynnin tasoilla.¹⁷

Kansainvälisesti venäläistä harhauttamista on tutkittu paljon. Useissa tutkimuksissa käytetään lähdeaineistona neuvostoliittolaisia harhautusohjesääntöjä ja niistä laadittuja käännoistöitä.

¹³ Maanpuolustuskorkeakoulun kirjaston sähköisen tietokannan hakukone, <https://taisto.linneanet.fi>, viitattu 1.12.2015. Tietokanta näyttää vuodesta 1990 alkaen julkaistut opinnäytetyöt. Ks. myös Marila, Joonas: *Harhauttaminen taisteluosastossa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, pro gradu -tutkielma (TLL IV), Helsinki, 2015, s. 6.

¹⁴ Lukkarinen, Panu: *Salaaminen ja harhauttaminen jääkäriprikaatin hyökkäyksessä*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Esiupseerikurssin tutkielma (TLL IV), Helsinki, 1995.

¹⁵ Marila (2015).

¹⁶ Jämsä, Markku, Pihlajamäki, Tapio, Suikkanen, Riku: *Salaaminen ja harhauttaminen moottoroidun jalkaväkidivisioonan hyökkäyksessä*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Helsinki, 2000.

¹⁷ North, Joni: *Maskirovka jäillä - Harhauttaminen Neuvostoliiton, Unkarin ja Tšekkoslovakian konflikteissa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos, pro gradu -tutkielma, Helsinki, 2013.

Tutkimukset keskittyvät kuvaamaan harhauttamista yleisellä tasolla.¹⁸ Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita yhdysvaltalaisen Gregory Buttsin vuonna 1999 laatima tutkimus *Russian Deception Operations: Another Tool For The Kit Bag*, jossa selvitetään neuvostoliittolaisen harhauttamisen periaatteet, menetelmät ja käytännön toteutuminen toisen maailmansodan ja kylmän sodan esimerkkien avulla¹⁹. Harhauttamisesta on myös kirjoitettu tieteellisiä kaunokirjallisia teoksia, joista tunnetuimpia ovat Barton Whaley'n *Stratagem – Deception and Surprise in War* ja David Glantzin *Soviet Military Deception in the Second World War*. Molemmissa teoksissa tarkastellaan Neuvostoliiton sotataittoa ja harhauttamisen merkitystä siinä.²⁰

Georgian sodasta on kirjoitettu useita suomalaisia ja ulkomaalaisia tutkimuksia, raportteja ja artikkeleita. Useimmat niistä tarkastelevat sodan taustoja ja tapahtumia melko yksityiskohtaisesti. Suomessa tehdyt tutkimukset käsittelevät Venäjän operaatiotaitoa ja taktiikkaa, informaatioidankäyntiä sekä sodan vaikutuksia Suomen turvallisuusympäristöön. Esimerkkinä voidaan mainita Janne Tähtisen vuonna 2013 valmistunut diplomityö *Georgian sodan tarkastelu strategisen iskun toteutusperiaatteiden ja torjunnan näkökulmasta*²¹ ja Heidi Bergerin vuonna 2010 julkaistu tutkimus *Venäjän informaatio-psykologinen sodankäyntitapa terrorismin torjunnassa ja viiden päivän sodassa*²².

Keskeisimpien Georgian sotaa käsittelevien ulkomaisten tutkimusten osalta mainittakoon Ariel Cohenin ja Robert Hamiltonin vuonna 2012 julkaistu tutkimus *Russian Military and The Georgia War: Lessons and Implications*, joka tarkastelee Georgian sodan taustoja, tavoitteita ja taistelutapahtumia varsin tarkasti²³. Mikhail Barabanovin, Anton Lavrovin ja Viacheslav Tselukon vuonna 2010 valmistunut teos *The Tanks of August* käsittelee puolestaan sodan kulua operaatiotaidon ja taktiikan näkökulmasta²⁴. Lisäksi George Donovanin vuonna 2010 kirjoittama tieteellinen raportti *Russian Operational Art in the Russo-Georgian War of 2008* selvittää sodan eri vaiheiden toteutumista Venäjän operaatiotaidon näkökulmasta²⁵.

¹⁸ Smith, Charles: Soviet Maskirovka, Airpower Journal, 1988, <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/apj88/spr88/smith.html>, 21.10.2015.

¹⁹ Butts, Gregory: *Russian Deception Operations: Another Tool For The Kit Bag*, School of Advanced Military Studies, United States Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 1999.

²⁰ Whaley, Barton: *Stratagem – deception and surprise in war*, Artech House, Boston, 2007 ja Glantz, David: *Soviet military deception in the Second World War*, Frank Cass, London, 1989.

²¹ Tähtinen, Janne: *Georgian sodan tarkastelu strategisen iskun toteutusperiaatteiden ja torjunnan näkökulmasta*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, diplomityö, Helsinki, 2013.

²² Berger, Heidi: *Venäjän informaatio-psykologinen sodankäyntitapa terrorismin torjunnassa ja viiden päivän sodassa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2010.

²³ Cohen, Ariel, Hamilton, Robert, E: *The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2011.

²⁴ Barabanov, M.S, Lavrov, A.V, Tseluiko, V.A, Pukhov, R.N (toim): *The Tanks of August*, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, 2010.

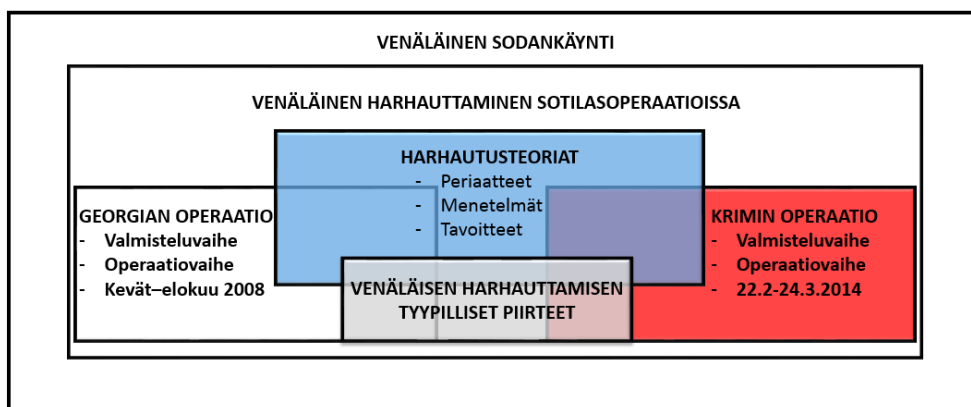
²⁵ Donovan (2009).

Krimin operaatiosta on julkaistu jonkin verran ulkomaalaisia tutkimuksia, raportteja ja artikkeleita. Julkaisuja ovat tuottaneet esimerkiksi yhdysvaltalaiset tutkimuslaitokset *U.S. War college* ja *The International Institute for Strategic Studies (IISS)* sekä ruotsalainen *Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)*. Julkaisuista voidaan mainita esimerkiksi *U.S. War collegen* vuonna 2015 tuottama tutkimus *Project 1704*, joka koostuu usean eri kirjoittajan laatimista artikkeleista. Tutkimuksessa käsitellään Venäjän toimia Georgian, Krimin ja Ukrainan operaatioissa sekä selvitetään Venäjän asevoimien kehittymistä ja nykytilaa.²⁶

Harhauttamisen näkökulmasta Georgian ja Krimin operaatiota ei ole aiemmin Suomessa ja ulkomailla tutkittu, vaikka useissa julkaisuissa harhauttamisen merkitys molempien operaatioiden onnistumisen kannalta tuodaankin esille. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on täyttää tutkimusvajetta tältä alueelta ja luoda edellytykset aiheeseen liittyvälle jatkotutkimukselle.

1.3 Tutkimustehtävä ja rakenne

Tutkimuksen tavoitteena ja tutkimustehtävänä oli selvittää venäläisen harhauttamisen tyypilliset piirteet Georgian ja Krimin operaatioista saatujen oppien perusteella. Tyypillisiä piirteitä tarkasteltiin vertaamalla, miten venäläisen harhautusteorian sisältämät periaatteet ja avaintekijät toteutuivat Georgian ja Krimin operaatioissa. Samalla arvioitiin operaatioissa säännöllisesti vaikuttavia harhauttamiseen liittyviä ilmiöitä. Analyysin lopputuloksena tuotiin esille, mitkä tekijät harhauttamisessa toistuvat. Tyypilliset piirteet muodostuivat induktiivisen päätelyn kautta muodostetuista johtopäätöksistä ja yleistyksistä. Tutkimuksen keskeisimmät käsitteet ovat Georgian ja Krimin operaatio sekä venäläinen harhauttaminen. Käsitteet on määritelty päälukujen yhteydessä. Kuvassa 1 on esitelty tutkimuksen viitekehys.

Kuva 1. Tutkimuksen viitekehys

²⁶ Mastriano ja O'Malley (2015).

Tutkimustehtävään vastaamiseksi tutkimukselle asetettiin yksi päätutkimuskysymys ja kolme alakysymystä. Tutkimuksen pääkysymys on:

- Miten Venäjä harhauttaa Georgian ja Krimin operaation oppien perusteella?

Tutkimuksen alakysymykset ovat:

- Mitä venäläinen harhauttaminen tarkoittaa?
- Miten venäläiset harhauttivat Georgian operaatiossa?
- Miten venäläiset harhauttivat Krimin operaatiossa?

Tutkimusraportin rakenne perustuu alatutkimuskysymysten järjestykseen. Raportin toinen pääluke käsittelee venäläistä harhautusteoriaa. Luvussa määritellään venäläisen harhauttamisen käsite, selvitetään harhauttamisen periaatteet, avaintekijät ja menetelmät sekä tuodaan esille, kuinka harhauttaminen ilmenee venäläisessä sodankäynnissä. Pääluke vastaa ensimmäiseen alatutkimuskysymykseen. Kolmas pääluke käsittelee venäläistä harhauttamista Georgian operaatiossa ja vastaa toiseen alatutkimuskysymykseen. Neljäs pääluke käsittelee venäläistä harhauttamista Krimin operaatiossa ja vastaa kolmanteen alatutkimuskysymykseen. Kolmas ja neljäs pääluke ovat rakenteeltaan samanlaisia. Viidennessä pääluvussa kootaan aiempien lukujen johtopäätökset yhteen sekä verrataan periaatteita ja avaintekijöitä operaatioista saatuihin havaintoihin. Viides pääluke vastaa tutkimuksen pääkysymykseen.

1.4 Näkökulma ja rajaukset

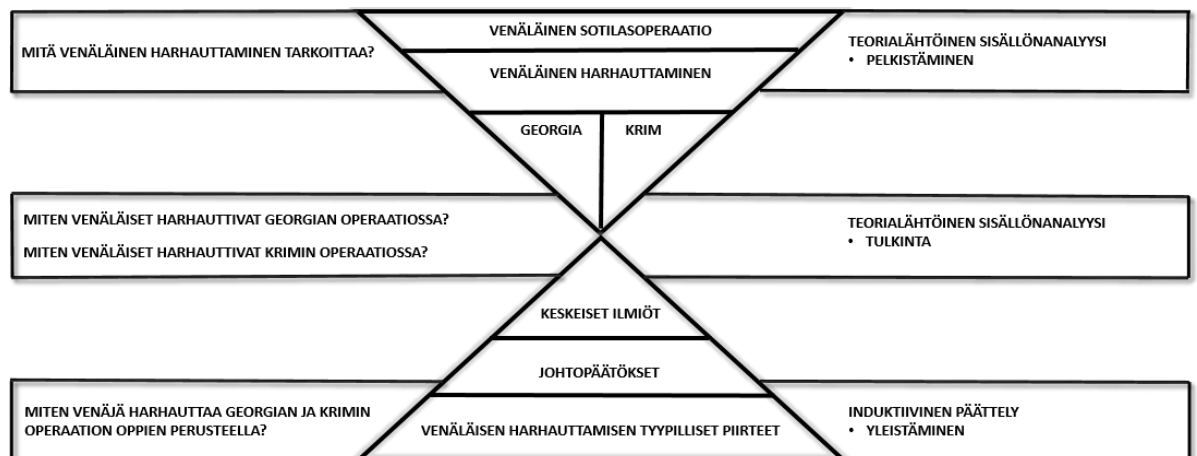
Tutkimus tehtiin Venäjän sotilasoperaatioiden valmistelun ja toteuttamisen näkökulmasta, jolloin harhauttamisen merkitystä operaatioissa käsiteltiin osana operaatioiden valmistelua ja toteuttamista. Tämän takia harhauttamista käsiteltiin kronologisessa aikajärjestyksessä operaatioiden valmisteluista tavoitteiden saavuttamiseen. Harhauttamiseksi luettiin kaikki venäläisten suorittamat toimet, jotka harhauttivat vastustajaa tai muita osapuolia.

Harhauttamista tarkasteltiin venäläisten periaatteiden mukaisesti kokonaisvaltaisena toimintana strategisella, operatiivisella ja taktisella tasolla. Harhauttamista arvioitiin Georgian ja Krimin operaatioista saatujen oppien perusteella. Operaatiot valittiin tutkimukseen, koska ne olivat viimeisimmät Venäjän suorittamat operaatiot, joissa se oli virallisesti käyttänyt asevoimiaan Venäjän rajojen ulkopuolella. Operaatiot ovat luonteeltaan erilaisia, mutta niistä löytyy

myös yhdistäviä tekijöitä, jotka kuvastavat Venäjän 2000-luvun sodankäyntiä ja sen kehittymistä. Niitä yhdistävät Venäjän strategiset tavoitteet hallita sen naapurimaita ja torjua Naton vaikutusvaltaa Venäjän lähialueilla. Lisäksi molemmissa operaatioissa käytettiin monipuolisesti harhauttamista strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi.²⁷ Tutkimuksessa ei käsitelty Itä-Ukrainan sotaa, koska se oli tutkimuksen aikana vielä käynnissä, minkä takia harhauttamisesta olisi ollut mahdotonta tehdä samankaltaisia yleistyksiä kuin Georgian ja Krimin operaatioista.

1.5 Tutkimusmenetelmät ja lähdeaineisto

Tutkimusmenetelmänä tutkimuksessa käytettiin laadullista teorialähtöistä sisällönanalyysiä, jossa tutkittavina kohteina olivat Venäjän toteuttamat sotilasoperaatiot Georgiaan ja Krimille. Tutkimuksen lähdeaineistona käytettiin kirjallisia lähteitä, jotka kuuluvat luokkaan dokumentaatio. Lähdeaineisto koostui sekä ulkomaisista että suomalaisista julkisista tutkimuksista ja raporteista, joita täydennettiin internetissä ja aikakauslehdissä julkaistuilla artikkeleilla (ks. liite 2).²⁸ Kuvassa 2 on esitelty tutkimuksen tutkimusasetelma, jonka tarkoituksena on selkeyttää lukijalle tutkimuksen rakennetta ja käytettyjä menetelmiä.

Kuva 2. Tutkimusasetelma

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa suoritettiin lähdemateriaalin kerääminen ja luokittelu. Lähdeaineisto käsiteltiin arvioimalla lähteiden käytettävyyttä ja luotettavuutta tutkittavan aiheen näkökulmasta. Tutkimuksessa käytettävät tiedot pyrittiin varmentamaan aina vähintään

²⁷ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 49, 51 ja 54.

²⁸ Huttunen, Mika, Metteri, Jussi (toim): *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008, s. 129.

kahdesta eri lähteestä. Ristiriitaiset tiedot eri lähteiden välillä on tuotu tutkimuksessa esille. Tutkija on niiden perusteella tuonut esille oman näkemyksensä asiasta.

Harhautusteoriaa koskeva keskeisin lähdeaineisto muodostui neuvostoliittolaista ja venäläistä harhauttamista käsittelevistä länsimaalaisista tutkimuksista sekä venäläisistä sotilassanakirjoista. Georgian operaatiota käsittelevä lähdeaineisto koostui ulkomaisista ja kotimaisista tutkimuksista, raporteista ja artikkeleista. Krimin operaation osalta lähdeaineistona käytettiin useita yksittäisiä ulkomaalaisia raportteja ja artikkeleita. Tutkimuksen päällähteet ja niiden luotettavuuden kriittinen tarkastelu ja arviointi on esitelty liitteessä 3.

Lähdeaineiston luokittelun ja arvioinnin jälkeen tutkimukseen valittu aineisto jaettiin tutkimuksen päällähteisiin ja tutkimusta tukeviin lähteisiin. Tutkimuksen päällähteet tarjosivat kattavaa tietoa tutkimuksessa käsiteltävistä aiheista. Tutkimusta tukevat lähteet toivat täydentävää tietoa yksittäisiin asioihin. Tutkimuksessa ei käytetty lähteitä joiden alkuperää ei kyetty varmistamaan.

Tutkimuksen toisessa vaiheessa selvitettiin, mitä venäläinen harhauttaminen tarkoittaa ja kuinka se ilmenee venäläisessä sodankäynnissä. Lisäksi selvitettiin, kuinka Venäjä harhautti Georgian ja Krimin operaatioissa. Tutkimuksen toisessa vaiheessa lähdeaineisto analysoitiin teemoittain teorialähtöisellä sisällönanalyysillä, jossa tutkimusaineiston sisältö kuvattiin sanallisesti. Aineiston sisältöä eriteltiin yhtäläisyyksiä ja eroja etsien, jotta tutkittavasta asiasta kyettiin muodostamaan tiivistetty ja ymmärrettävä kuvaus. Eri lähdeaineistojen tiedot taulukoitiin teemoittain ja niitä verrattiin keskenään. Tietoja vertailemalla ja yhdistelemällä voitiin sekä arvioida tiedon luotettavuutta että tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta.²⁹

Tutkimuksen kolmannessa vaiheessa muodostettiin tutkimuksen johtopäätökset ja vastattiin pääkysymykseen. Tämä toteutettiin vertailemalla venäläisten harhautusperiaatteiden ja avaintekijöiden toteutumista Georgian ja Krimin operaatioissa sekä analysoimalla operaatiossa säännöllisesti toistuvia ilmiöitä. Vertailun ja analysoinnin lopputuloksena tehtiin induktiivisen päättelyn avulla yleistyksiä ja mallinnettiin venäläisen harhauttamisen tyypilliset piirteet.

²⁹ Huttunen (2008), ss. 51–55.

2 VENÄLÄINEN HARHAUTTAMINEN

2.1 Venäläinen harhauttaminen käsitteenä

Venäläistä harhauttamista kuvaa käsite *maskirovka* (маскировка). Se voidaan kirjoittajasta, kääntäjistä tai näkökulmasta riippuen tulkita monella eri tavalla.³⁰ Venäläisen *Academic* internetsanakirjan mukaan *maskirovka* tarkoittaa joko asioiden peittämistä tai tekemistä näkymättömäksi. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sotilaallisten kohteiden maastouttamista tai tavoitteiden salaamista.³¹ Vuoden 1965 neuvostoliittolainen sotilassanakirja määrittelee *maskirovkan* taisteluiden tukitoimenpiteeksi, jonka tarkoituksena on salata joukkojen toiminta ja sijainti sekä johtaa vastustaja harhaan joukkojen ryhmitysten ja aikomusten suhteen. Vuoden 1978 sotilassanakirjan mukaan *maskirovka* on jokaisen joukon käyttämä menetelmä, jolla voidaan salata taistelutoimet. Se sisältää joukon monimutkaisia menetelmiä, joiden tarkoituksena on johtaa vastustaja harhaan joukkojen vahvuuden, sijainnin, tavoitteiden, tarkoituksen, taisteluvalmiuden, toiminnan ja suunnitelmien suhteen.³² Sanakirjan määritelmän mukaan *maskirovka* voidaan myös erikseen jakaa strategiseen, operatiiviseen ja taktiseen *maskirovkaan*³³.

Vuoden 2007 venäläisen sotilassanakirjan mukaan *maskirovka* on peräisin ranskan kielen sanasta *masquer*, joka tarkoittaa kohteen tekemistä huomaamattomaksi. Sanakirjan määritelmän mukaan *maskirovka* on sarja toisiinsa liitettyjä toimenpiteitä, joilla pyritään salaamaan joukot, kohteet ja suunnitelmat sekä johtamaan vastustaja harhaan niiden sijainnin, kokoonpanon, olemassaolon, tilanteen, toiminnan ja aikomusten suhteen.³⁴ Venäjän asevoimien vuoden 2016 sotilasensyklopedian mukaan *maskirovka* on jokaisen joukon päivittäistä toimintaa, joka sisältää joukon toisiinsa liitettyjä taktisia ja teknisiä toimenpiteitä. Niiden tarkoituksena on salata joukkojen toiminta ja tavoitteet sekä harhaanjohtaa vastustajaa joukkojen tilanteen, sijainnin, kokoonpanon, suunnitelmien ja aikomusten suhteen. Sanakirjassa *maskirovka* jaetaan sodankäynnin tasojen mukaan, mikä osoittaa sen, että jaottelu on säilynyt vuoden 1978 jälkeen sellaisenaan.³⁵

³⁰ Donnelly, Christopher: *Red Banner – The Soviet Military System in Peace and War*, Jane’s Information Group Sentinel House, Surrey, 1988, s. 43. Ks. myös North (2013), s. 6 ja Smith (1988).

³¹ Ozhegov, S. I, Shvedova, N. Y: Venäläinen internetsanakirja 1949–1992, <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ogegova/103762>, 24.10.2015, (Ожегов, С. И, Шведова, Н. Ю: Толковый словарь Ожегова, 1949–1992).

³² Krueger, Daniel: *Maskirovka – What’s in it for Us, School of Advanced Military Studies*, U.S Army Command and General Staff College, Kansas, 1987, s. 15.

³³ North (2013), s. 20.

³⁴ Serdyukov, AE: Venäläinen sotilastietosanakirja, Moskova, 2007, s. 409, (Сердюков, А. Е: Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007).

³⁵ Venäjän Puolustusministeriön sähköinen sotilasensyklopedia, <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=13494@morfdictionary>, 23.10.2015.

Venäläiset määritelmät eivät ole merkittävästi vuosien aikana muuttuneet. Ne määrittelevät *maskirovkan* useiksi erilaisiksi toimenpiteiksi, joilla pyritään sekä salaamaan joukkojen toiminta että harhaanjohtamaan vastustajaa toiminnan ja aikomusten suhteen. Huomionarvoista on se, että useiden venäläisten määritelmien mukaan *maskirovka* liittyy vain taktisen tason toimenpiteisiin. Uusimmissa määritelmissä on kuitenkin mainittu, että *maskirovka* vaikuttaa kaikilla sodankäynnin tasoilla. Ne kuvaavat *maskirovkan* laajemmin ja tarkemmin, mikä johdetaan todennäköisesti siitä, että harhautuskeinot ja -tietoisuus ovat lisääntyneet. Northin mukaan tämä voi johtua myös siitä, että Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen tietoa ei enää pyritty salaamaan samalla tavalla kuin aiemmin³⁶. *Maskirovkan* perusajatus on kuitenkin säilynyt samana.

Maskirovka on useissa länsimaisissa julkaisuissa määritelty joukoksi prosesseja, joiden tarkoituksena on harhaanjohtaa, sekoittaa tai häiritä tiedon keräämisen tarkkuutta venäläisten suunnitelmista, tavoitteista, vahvuuksista ja heikkouksista. *Maskirovkan* määrittelemistä vaikeuttaa se, että venäläisten käsitteiden kääntäminen englannin kielelle on melko haastavaa. *Maskirovka* vastaa englannin kielen sanoja *camouflage* (naamiointi), *concealment* (salaaminen) ja *deception* (harhauttaminen). Yleensä kääntäjät kuitenkin tulkitsevat *maskirovkan* vain naamioinniksi, mikä antaa siitä liian yksinkertaisen käsityksen.³⁷ Lisäksi esimerkiksi yhdysvaltalainen tutkija David Glantz käyttää *maskirovkaa* *deception* sanan synonyymina³⁸. Suomennettuna *maskirovka* tarkoittaa peittämistä. Northin tutkimuksen johtopäätöksissä puolestaan todetaan, että *maskirovkan* lähin suomen kielen vastine on harhauttaminen³⁹. Charles Smithin mukaan osa käännettyistä käsitteistä sisältää päällekkäisyyksiä, mutta niillä on venäjän kielessä täysin omat merkityksensä⁴⁰.

Maskirovka on vaikeasti tulkittava ja moniulotteinen käsite, jonka sisällön syvä ymmärtäminen edellyttää venäjän kielen osaamista. Northin mukaan on myös mahdollista, että venäläiset ovat kääntäneet *maskirovkan* tarkoituksella väärin, jotta sen kääntämisestä ja tulkitsemisesta aiheutuvat ristiriidat vaikeuttavat venäläisen harhauttamisen tutkimista ja ymmärtämistä⁴¹. Tämä tukee venäläistä harhautusajattelua, jossa tarkoituksena on salata ja harhaanjohtaa.

³⁶ North (2013), s. 20.

³⁷ Smith (1988). Ks. myös Glantz (1989), s. 2 ja Donnelly (1988), s. 43.

³⁸ Glantz (1989), ss. 2–3. Ks. myös North (2013), s. 21.

³⁹ North (2013), s. 75.

⁴⁰ Smith (1988).

⁴¹ North (2013), s. 76.

Maskirovka ei ole vain asevoimiin liitettävä käsite, vaan se vaikuttaa jatkuvasti myös Venäjän poliittisessa toiminnassa ja kulttuurissa⁴². Esimerkiksi eversti Erkki Nordbergin mukaan venäläinen tiedottaminen perustuu *maskirovkaan*⁴³. Sotatieteiden tohtorin Saara Jantusen mukaan *maskirovka* liittyy vahvasti myös Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan⁴⁴. Yhdysvaltalaisen tutkijan Brian Ellisonin mukaan Venäjän julistama ja sen toteuttama politiikka ovat taroituksella keskenään ristiriidassa, minkä takia niillä saavutetaan laskelmoitu harhauttava vaikutus⁴⁵. Toisen yhdysvaltalaisutkijan Christopher Donnellyn mukaan erityisesti salaaminen on syvällä venäläisessä kulttuurissa. *Maskirovka* on puolestaan sivutuote tästä pakkomielteestä.⁴⁶ Northin mukaan *maskirovka* on kiinteä osa venäläistä kulttuuria, minkä takia Venäjän yhteiskunnan toimintaa ja erityisesti venäläisten harjoittamaa politiikkaa on välillä vaikea tulkitä ja ymmärtää⁴⁷. Sotatieteiden tohtorin Jari Rantapelkosen mukaan tämä johtuu siitä, että kulttuurilliset ja kielelliset erot Venäjän ja länsimaiden välillä vaikeuttavat venäläisen käsitteistön ymmärtämistä. Esimerkiksi venäjän kielessä sanalle totuus on olemassa kaksi käsitettä: *istina* ja *pravda*. *Istina* kuvaa sitä, miten asiat ovat tapahtuneet. *Pravda* puolestaan kertoo, miten asioiden pitäisi olla tai miten ne pitää ymmärtää. *Maskirovka* ja Venäjän poliittisen johdon puheet perustuvat usein *pravdaan*, mutta eivät kokonaan.⁴⁸

Vuoden 2007 venäläisen sotilassanakirjan mukaan *maskirovka* jakautuu toimenpiteinä salaamiseen, demonstraatioihin, disinformaation levittämiseen ja valelaitteisiin⁴⁹. Länsimaisen näkemyksen mukaan *maskirovka* on yläkäsite, joka sisältää salaamisen, demonstraatiot, disinformaation levittämisen ja valetoiminnan⁵⁰. Joidenkin lähteiden mukaan *maskirovkan* eri muodot voidaan puolestaan jakaa salaamiseen, imitaatioihin, simulaatioihin, demonstratiivisiin toimiin sekä disinformaation levittämiseen⁵¹. Venäläiset ja länsimaiset määritelmät eivät merkittävästi poikkea toisistaan. Huomionarvoista on kuitenkin se, että valetoimintaan liittyvien alakäsitteiden yksityiskohtaisessa kuvaamisessa on eroja. Valelaitteilla tarkoitetaan venäjän kielessä käytännössä imitointia ja simulointia⁵². Valetoiminnalla tarkoitetaan puolestaan

⁴² Smith (1988).

⁴³ Nordberg, Erkki: *Arvio ja ennuste*, Art House Oy, Pieksämäki, 2003, s. 12.

⁴⁴ Jantunen, Saara: *Infosota*, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu, 2015, s. 179. Ks. myös Glantz (1989), ss. 2–3.

⁴⁵ Ellison, Brian: *Russian Grand Strategy in the South Ossetia War*, *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, Vol. 19, No. 4, Institute for European, Russian, and Eurasian Studies, The George Washington University, 2011, s. 348.

⁴⁶ Donnelly (1988), ss. 42–43.

⁴⁷ North (2013), s. 17. Ks. myös Jantunen (2015), s. 179.

⁴⁸ Rantapelkonen (2016), ss. 347, 349, 351–352 ja 365.

⁴⁹ Venäläinen sotilastietosanakirja (2007), s. 409.

⁵⁰ Hamilton, David: *Deception in Soviet Military Doctrine and Operations*, Naval Postgraduate School, Monterey, California, 1986, s. 65 ja Krueger (1987), ss. 18–20. Ks. myös Saarelainen (2000), s. 131.

⁵¹ Smith (1988).

⁵² Venäläinen sotilastietosanakirja (2007), s. 286.

harhautuksia, joissa simuloidaan, esitetään, rakennetaan tai peitetään halutut kohteet tai toiminta. Toimenpiteet sisältävät usein myös valelaitteiden käytön.⁵³ Käytännössä valetoiminta on siis yläkäsite, joka sisältää valelaitteet, imitoinnin ja simuloinnin. Joissakin länsimaisissa tutkimuksissa *maskirovkan* määrittelyn yhteydessä on eritelty kaikki valetoiminnan sisältämät alakäsitteet. Todennäköisesti tämä johtuu venäjän kielen kääntämisestä syntyneistä virheistä. Tässä tutkimuksessa *maskirovkan* sisältämät menetelmät koostuvat salaamisesta, demonstraatioista, disinformaation levittämisestä ja valetoiminnasta.

Monet kansainväliset tutkijat käyttävät yhä edelleen *maskirovka* käsitettä kuvaamaan venäläistä harhautuskonseptia. Yhdysvaltalaisen tutkijan Timothy Thomaksen mukaan tämä johtuu siitä, että *maskirovka* esiintyy useissa vanhoissa venäläisissä harhauttamista käsittelevissä sotilasalan julkaisuissa. Venäläinen harhautuskonsepti on kuitenkin muuttunut viime vuosikymmenien aikana. Tarkempi katsaus vuosien 1993–2008 venäläisiin sotilasjulkaisuihin osoittaa, että *maskirovka* käsitteen sijaan harhauttaminen ja harhaanjohtaminen ovat nousseet keskeisimmiksi käsitteiksi. Myös useiden venäläisten sotilasalan asiantuntijoiden mukaan *maskirovka* on virheellinen tapa kuvata venäläistä harhauttamista. *Maskirovka* on käsitteenä liian epämääräinen ja ristiriitainen, minkä takia sen käyttö haittaa harhautusteorioiden kehittämistä. Käsitettä ei ole enää 2000-luvulla yhdistetty virallisiin ohjesääntöihin ja käsikirjoihin, vaikka *maskirovka* edelleen esiintyy useissa eri sotilasalan julkaisuissa.⁵⁴

Tässä tutkimuksessa ei käytetty *maskirovka* käsitettä, vaan puhuttiin yleisesti venäläisestä harhauttamisesta. Useiden tutkijoiden mukaan harhauttaminen on osuvin käsite kuvaamaan *maskirovkaa*. Todennäköisesti *maskirovka* on säilynyt useissa kansainvälisissä julkaisuissa, koska uusimmat venäläiset harhautusohjesäännöt ja -käsikirjat ovat turvaluokitukseltaan salaisia. Lisäksi viimeisimmät Venäjällä julkaistut harhauttamista käsittelevät tutkimukset ja artikkelit ovat olleet venäjänkielisiä, minkä takia ne eivät ole saaneet merkittävää kansainvälistä huomiota. Tästä johtuen kansainvälinen teoreettinen näkemys venäläisestä harhauttamista perustuu yhä edelleen 1990-luvun alussa neuvostoliittolaisten harhautusohjesääntöjen käännöstöistä laadittuihin länsimaalaisiin julkisiin tutkimuksiin, joissa *maskirovka* vielä esiintyi.

⁵³ Saarelainen (2000), ss. 130–137.

⁵⁴ Thomas (2011), s. 107 ja 114.

Venäläinen harhauttaminen voidaan jakaa strategiseen, operatiiviseen ja taktiseen harhauttamiseen⁵⁵. Venäläistä propagandan ja disinformaation levittämistä kutsutaan yleisesti strategisen tason harhauttamiseksi⁵⁶. Yleensä strategisen tason harhauttamista toteuttaa valtion ja asevoimien ylin johto⁵⁷. Tavoitteena on harhauttaa vastustajaa todellisen toiminnan ja aikomusten suhteen⁵⁸. Strategiseen harhauttamiseen kuuluu kolme erillistä kokonaisuutta, joita ovat aktiiviset toimet, vastatiedustelu ja harhauttaminen. Aktiivisilla toimilla tarkoitetaan käytännössä poliittisia toimenpiteitä, joilla pyritään vaikuttamaan kansainväliseen mielipiteeseen, poliittisiin toimijoihin ja päätöksentekijöihin.⁵⁹ Niillä voidaan heikentää vastustajan hallintoa vaikuttamalla sen eriäviin näkemyksiin⁶⁰. Vastatiedustelulla pyritään estämään ulkomaisten tiedustelupalveluiden toiminta Venäjän alueilla. Harhauttaminen puolestaan sisältää asevoimien toimintaan liittyvät salaamisen ja harhauttavat toimet.⁶¹

Operatiivista harhauttamista käytetään koko operaatioalueella. Operatiivisella harhauttamisella pyritään sekä naamioimaan operaation valmistelut että saavuttamaan operatiivinen yllätyks salaamalla vastustajalta joukkojen toimintasuunta.⁶² Tavoitteena on vastustajan sekoittaminen toimintaympäristön, toimintaperiaatteiden, toimien mittakaavan sekä vaikutuksen keston suhteen. Tämä edellyttää tilannesidonnaista suunnittelua, suunnitelman ajallisesti tarkkaa toteutusta, joukkojen sitoutumista suunniteltujen harhautusmenetelmien toteuttamiseen ja operaation jatkuvaa valvontaa.⁶³ Lisäksi operatiivisella harhauttamisella voidaan salata joukkojen voimasuhteet ja viivyttää vastustajan päätöksentekoa myös taisteluiden käynnistyttyä⁶⁴.

Taktisen tason harhauttamista toteutetaan taistelevissa joukoissa joko ylemmän johtoportaan käskemänä tai itsenäisesti. Yleensä taktinen harhauttaminen liittyy joukkojen siirtojen ja ryhmitysalueiden salaamiseen sekä naamiointiin.⁶⁵ Taktisen tason toimien tarkoituksena on peittää taisteluvalmistelut ja tavoitteet⁶⁶. Operatiivisen ja taktisen tason harhauttaminen ovat riippuvaisia toisistaan, minkä takia niitä on vaikea toteuttaa erikseen. Useimmiten onnistunut

⁵⁵ Glantz (1989), ss. 2–3. Ks. myös Hamilton (1986), ss. 65–66 ja Venäläinen sotilastietosanakirja (2007), s. 409.

⁵⁶ Pynnöniemi, Katri, Rácz, András: *Fog of Falsehood, Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine, FIIA Report 45*, The Finnish Institute of International Affairs, Helsinki, 2016, s. 15.

⁵⁷ Glantz (1989), ss. 2–3. Ks. myös Hamilton (1986), ss. 65–66 ja Venäläinen sotilastietosanakirja (2007), s. 409.

⁵⁸ Hamilton (1986), ss. 65–66. Ks. myös Glantz (1989), ss. 2–3.

⁵⁹ Dailey, Brian, Parker, Patrick: *Soviet Strategic Deception*, Naval Postgraduate School, Heath and Company, 1987, ss. 21–22.

⁶⁰ Glantz (1989), s. 584.

⁶¹ Dailey ja Parker (1987), ss. 21–22.

⁶² Glantz (1989), ss. 2–3. Ks. myös Hamilton (1986), ss. 65–66 ja Venäläinen sotilastietosanakirja (2007), s. 409.

⁶³ Thomas (2011), s. 110.

⁶⁴ Armstrong, Richard: *Soviet Operational Deception: the Red Cloak*, Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, U.S., 1988, s. 4.

⁶⁵ Smith (1988). Ks. myös Glantz (1989), ss. 2–3 ja Venäläinen sotilastietosanakirja (2007), s. 409.

⁶⁶ Glantz (1989), ss. 2–3.

operatiivinen harhauttaminen edellyttää tehokasta taktista harhauttamista.⁶⁷ Venäläisen näkemyksen mukaan taktisen tason harhautustoimia voidaan kuitenkin onnistuneesti toteuttaa myös erillään⁶⁸. Rajapinnat eri tason harhautustoimien välillä eivät ole yksiselitteisiä. Esimerkiksi taktisen tason toimilla saattaa olla suora tai välillinen vaikutus strategisen ja operatiivisen tason harhauttamiseen. Tästä johtuen toimet onkin usein liitetty toisiaan tukevaksi kokonaisuudeksi.

Harhauttamisen juuret ovat kytkeytyneet syväälle venäläiseen kulttuuriin, minkä takia Venäjän asevoimien tai yhteiskunnan toimintaa seuraavien ulkopuolisten tarkkailijoiden on välillä vaikea erottaa valhetta totuudesta. Venäläinen harhauttaminen on erittäin moniulotteinen ja laaja käsite, joka vaikuttaa jatkuvasti niin asevoimien kuin koko yhteiskunnan toiminnassa. Yksinkertaistettuna venäläinen harhauttaminen voidaan kuvata kaikilla sodankäynnin ja yhteiskunnan tasoilla tapahtuvaksi toiminnaksi, jossa useilla eri tason menetelmillä pyritään sekä salamaan venäläisten kriittiset toiminnot että harhauttamaan vastustajaa tai valittua kohdetta venäläisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen.

2.2 Periaatteet ja menetelmät

Neuvostoliitto kehitti useita periaatteita harhauttamisen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Niistä neljä merkittävintä ovat uskottavuus, monipuolisuus, jatkuvuus ja aktiivisuus.⁶⁹ Venäläisen näkemyksen mukaan harhauttaminen on aina oltava uskottavaa, jotta vastustaja ei epäile toimien aitoutta. Tämä saavutetaan sillä, että toimenpiteet ovat todenmukaisia ja vastaavat todellista tilannetta.⁷⁰ Uskottavuuden lisäämiseksi harhauttamiseen on sisällytettävä myös epäjohtonmukaisuuksia⁷¹. Lisäksi harhautusmenetelmät on koordinoitava tarkasti operaation eri vaiheisiin sitoen⁷². Venäläisten mukaan kohteet ovat taipuvaisia uskomaan harhautuksen silloin, kun ne joutuvat näkemään vaivaa tiedon keräämiseen. Täydellinen harhautussuunnitelma on kuin palapeli, jossa mahdollistetaan vastustajan tiedon kerääminen pala kerrallaan ja vakuutetaan, että tietojen paljastuminen on johtunut vastustajan toimista.⁷³

⁶⁷ Krueger (1987), s. 21. Ks. myös Glantz (1989), s. 11.

⁶⁸ Saarelainen (2000), s. 132.

⁶⁹ Hamilton (1986), s. 66. Ks. myös Smith (1988).

⁷⁰ Saarelainen, Jorma, Litendahl, Kari, Metteri, Jussi: *Venäläinen taktikka*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, ei-julkiset n:o 2/2002, Edita Prima Oy, Helsinki, 2002, ss. 97–98. Ks. myös Keating, Kenneth: *Maskirovka: The Soviet System of Camouflage*, US Army Russian Institute, Germany, 1981, ss. 5–6 ja Hamilton (1986), s. 67.

⁷¹ Whaley (2013), s. 191.

⁷² Keating (1981), s. 13.

⁷³ Bacon, Donald: *Second World War Deception, Lessons Learned for Today's Joint Planner*, Air Command and Staff College, Alabama, 1998, s. 19.

Harhauttamisen on oltava monipuolista, mikä tarkoittaa sitä, että harhauttamisessa on käytettävä samanaikaisesti useita eri menetelmiä ja vältettävä kaavamaisuutta. Tämä lisää harhauttamisen uskottavuutta ja vahvistaa yksittäisten menetelmien vaikutusta. Venäläisen näkemyksen mukaan menetelmien on tuettava toisiaan ja ne on liitettävä samaan harhautustarinaan.⁷⁴ Harhautustarina on käytännössä suunnitelma siitä, mitä tilannetta harhautuksilla halutaan kuvata. Tarinan tulisi kuvata haluttua vastustajan tilannearviota omista joukoista. Harhautustarina toimii myös suunnittelun lähtökohtana.⁷⁵ Suunnittelussa on otettava huomioon kulloinkin kaikkein tarkoituksenmukaisimmat menetelmät, jotka tukevat parhaiten harhautustarinaa. Lisäksi on varmistettava, että menetelmillä kyetään tuottamaan harhauttavaa tietoa mahdollisimman monelle vastustajan tiedustelujärjestelmän sensorille. Useasta eri lähteestä saatu tieto lisää harhauttamisen uskottavuutta.⁷⁶

Harhauttamisen täytyy olla jatkuvaa ja oikein ajoitettua. Jatkuvuus tarkoittaa sitä, että harhauttamista toteutetaan keskeytyksettömästi kaikissa valmiusvaiheissa.⁷⁷ Vastustajan tiedustelujärjestelmälle on myös annettava riittävästi aikaa kerätä ja tulkita harhautustarkoituksessa tuotettua tietoa⁷⁸. Viime hetkien harhautustoimilla on vaikea saavuttaa uskottavaa lopputulosta ja vaikuttaa vastustajan päätöksentekoprosessiin ilman, että se ei herätä epäilyksiä⁷⁹. Venäläisen näkemyksen mukaan harhauttamisen on oltava myös aktiivista ja sitä on käytettävä samanaikaisesti vastustajan kaikkia tiedustelulajeja vastaan⁸⁰.

Periaatteet voidaan nähdä harhauttamisen sääntöinä, joita noudattamalla saavutetaan onnistunut lopputulos. Venäläiset harhautusperiaatteet korostavat erityisesti uskottavan vaikutuksen saavuttamista. Todennäköisesti uskottavuus onkin yksi venäläisen harhauttamisen keskeisimmistä periaatteista. Tavoitteena on saada vastustaja uskomaan harhautustarkoituksella tehdyt toimet. Monipuolisten ja todenmukaisten menetelmien käyttö on keskeisin uskottavuutta lisäävä tekijä. Monipuolisuus voidaan nähdä sekä laajana keinovalikoimana että toimintatapamallina, jossa tavoitteena on välttää kaavamaisuutta. Luultavasti tässä ei ole kyse uusien menetelmien jatkuvasta kehittämisestä ja käyttöönotosta, vaan jo aiemmin käytettyjen keinojen sovelletusta käytöstä uudenvälisissä tilanteissa ja toimintaympäristöissä. Menetelmien määrä ei myöskään ole ratkaiseva. Sen sijaan keskeistä on se, että menetelmien käyttö on suunniteltu harhautustarinaa tukevaksi.

⁷⁴ Hamilton (1986), s. 67. Ks. myös Saarelainen (ja muut 2002), ss. 97–98 ja Smith (1988).

⁷⁵ Marila (2015), s. 32.

⁷⁶ Bacon (1998), s. 14.

⁷⁷ Smith (1988).

⁷⁸ Hamilton (1986), s. 67. Ks. myös Saarelainen (ja muut 2002), ss. 97–98 ja Keating (1981), ss. 5–6.

⁷⁹ Bacon (1998), s. 20.

⁸⁰ Venäläinen sotilastietosanakirja (2007), s. 409.

Muista periaatteista aktiivisuus ja jatkuvuus kuuluvat myös venäläisen sodankäynnin yleisiin periaatteisiin. Harhautusperiaatteina ne korostavat vastustajan tiedustelujärjestelmän sekä sen kaikkien sensorien ja tiedustelulajien keskeytyksetöntä kuormittamista. Tavoitteena on sekä vaikeuttaa vastustajan tiedustelun toteuttamista että lisätä tuotetun tiedon uskottavuutta useita eri lähteitä ja herätteitä käyttämällä.

Venäläistä harhauttamista ohjaavat periaatteiden lisäksi myös harhauttamisen yleiset avaintekijät, joita ovat tavoite- ja kohdekeskeisyys, keskitetty suunnittelu ja johtaminen, menetelmien integrointi ja yhtenäinen harhautustarina. Suurin osa niistä on löydettävissä esimerkiksi yhdysvaltalaisista harhautusohjesäännöistä.⁸¹ Ne korostavat periaatteita enemmän harhauttamisen käytännön suunnitteluun ja toteuttamiseen liittyviä asioita.

Tavoitekeskeisyys tarkoittaa sitä, että harhauttamisella on aina oltava selkeä tavoite, joka tukee operatiivista suunnitelmaa ja tilannetta⁸². Keskeisimmät tavoitteet ovat yllätyksen saavuttaminen, vastustajan tiedustelun vaikeuttaminen ja taistelukyvyyn ylläpitäminen⁸³. Harhauttamiselle on myös aina määritettävä kohde. Yleensä kohteeksi valitaan vastustajan ylin johto eli poliittiset päättäjät tai asevoimien keskeisimmät toimijat, joiden päätöksentekoprosessia harhauttamisella pyritään häiritsemään.⁸⁴ Vastustajalle on pyrittävä antamaan väärä käsitys joukkojen toiminnasta, kokoonpanosta ja aikeista hyödyntämällä kaikkia käytettävissä olevia resursseja⁸⁵. Tästä johtuen voidaan olettaa, että harhauttamisen ensisijaisena päämääränä on yllätyksen saavuttaminen vastustajan poliittisen johdon päätöksentekoa häiritsemällä. Häirintä voidaan ymmärtää siten, että useilla eri menetelmillä tuotetaan vastustajan tiedustelujärjestelmälle harhaanjohtavaa tietoa, jotta vastustajan päätöksenteko hidastuu ja siinä syntyy virheitä. Tiedustelujärjestelmän kuormittaminen harhautustarkoituksella tuotetulla tiedolla vaikeuttaa merkittävästi myös vastustajan tiedustelun toteuttamista. Taistelukyvyyn ylläpitäminen liittyy puolestaan joukkojen toiminnan salaamiseen ja naamiointiin.

Venäläisen näkemyksen mukaan strategisen ja operatiivisen tason suunnittelu johdetaan ja koordinoidaan aina sekä poliittisen että asevoimien johdon toimesta yhteistyössä Venäjän federaation turvallisuusneuvoston kanssa⁸⁶. Ilman koordinoitua alemman tason harhautustoimet

⁸¹ Joint Chiefs of Staff: Joint policy for military deception, 2012, s. I-7, http://jpsc.ndu.edu/Portals/72/Documents/JC2IOS/Additional_Reading/IC3-JP_3-13-4_MILDEC.pdf, 25.10.2015.

⁸² Whaley (2013), s. 190.

⁸³ Saarelainen (2000), s. 132.

⁸⁴ Thomas (2011), s. 118 ja Whaley (2013), s. 190.

⁸⁵ Saarelainen (ja muut 2002), ss. 97–98. Ks. myös Hamilton (1986), s. 67 ja Keating (1981), ss. 5–6.

⁸⁶ Bacon (1998), s. 17.

voivat heikentää harhauttamisen uskottavuutta⁸⁷. Samalla myös poliittisen johdon esiintymisen voidaan suunnitella harhautussuunnitelmaa tukevaksi. Lisäksi keskitetyllä suunnittelulla kriittinen tieto ei lokeroitu, vaan sitä voidaan hyödyntää harhautustarkoituksessa.⁸⁸ Suunnittelu on toteutettava ennen operaation alkua ja suunnitteluun osallistuvat usein vain operaation kannalta kaikkein keskeisimmät henkilöt⁸⁹.

Venäläiset harhautusohjesäännöt eivät määrittele tarkasti suunnitteluun osallistuvan henkilöstön kokoonpanoa. Ohjesääntöjen mukaan kokoonpano muodostetaan aina tilanteen ja tehtävän mukaisiksi.⁹⁰ Todennäköisesti suunnitteluun osallistuva henkilöstömäärä pidetään kuitenkin mahdollisimman vähäisenä. Suunnittelun keskittäminen avainhenkilöstölle helpottaa suunnitelmien salaamista ja parantaa operaatioturvallisuutta. Venäjän ylimmästä poliittisesta johdosta suunnitteluun osallistuvat oletettavasti ainakin Venäjän presidentti, puolustusministeri ja ulkoministeri, jotka ovat keskeisimmät toimijat Venäjän ulkopolitiikassa. He ovat jatkuvasti myös esillä kansainvälisessä mediassa, minkä takia heidän antamiensa lausuntojen on oltava synkronoitu tarkasti alemman tason harhautustoimien kanssa. Todennäköisesti suunnittelussa ovat mukana myös Venäjän federaation turvallisuusneuvosto sekä tarvittavat erikoisasiantuntijat, kuten informaatio- ja kybersodankäynnin asiantuntijat.

Venäläisen harhauttamisen päämenetelmiä ovat salaaminen, demonstraatiot, valetointa ja disinformaation levittäminen. Menetelmät muodostavat kokonaisuuden, joka toimii jatkuvasti operaation kaikissa vaiheissa.⁹¹ Menetelmien yksityiskohtaisesta toteutustavasta ei julkisten lähteiden perusteella ole tietoa⁹². Tämän takia menetelmiä käsitellään yleisellä tasolla.

Salaaminen on yksi harhauttamisen päämenetelmistä ja se sisältää sarjan toimintoja, joiden tavoitteena on estää joukkojen, välineiden, suunnitelmien ja toiminnan paljastuminen. Venäläisen näkemyksen mukaan salaaminen sisältää myös naamioinnin.⁹³ Salaaminen suoritetaan salaamalla tehdyt suunnitelmat, päätökset ja joukkojen siirrot⁹⁴. Esimerkiksi tehtyjä suunnitelmia ja käskyjä ei yleensä julkaista asiakirjoissa. Lisäksi ohjeet ja käskyt toimiville joukoille annetaan usein vain hetki ennen operaation alkua.⁹⁵ Kaikki joukot eivät välttämättä edes tiedä,

⁸⁷ Whaley (2013), s. 190.

⁸⁸ Bacon (1998), s. 17.

⁸⁹ Saarelainen (2000), s. 140.

⁹⁰ Pirnie, Bruce: *Soviet Deception Operations during World War II*, U.S. Army Center of Military History, Washington, 1985, s. 2.

⁹¹ Venäläinen sotilastietosanakirja (2007), ss. 230–232. Ks. myös Saarelainen (ja muut 2002), ss. 98–99.

⁹² Saarelainen (ja muut 2002), ss. 97–99.

⁹³ Smith (1988).

⁹⁴ Saarelainen (ja muut 2002), ss. 98–99.

⁹⁵ Bacon (1998), s. 20.

että heidän toimintansa liittyy harhauttamiseen, mikä parantaa operaatioturvallisuutta⁹⁶. Salaamista suoritetaan kaikilla sodankäynnin tasoilla ja se saavutetaan henkilöstölle annettavilla vaatimuksilla, ryhmitysalueiden hajauttamisella ja muutoksilla, maastonkäytöllä sekä naamioimisella⁹⁷. Suomalaisissa ohjesäännöissä salaaminen on määritelty erilliseksi kokonaisuudeksi. Tämän takia suomalaisessa operaatiotaidossa ja taktiikassa puhutaan usein salaamisesta ja harhauttamisesta. Venäläisen näkemyksen mukaan salaaminen on kuitenkin kiinteä osa harhauttamista, minkä takia sitä ei pidä tulkita erillisenä kokonaisuutena.

Demonstraatiot ovat strategisen ja operatiivisen tason harhautusmenetelmiä, joilla pyritään luomaan vastustajalle valheellinen kuva joukkojen toiminnasta. Ne voivat liittyä joukkojen valehyökkäyksiin, valesiirtoihin tai ryhmitysmuutoksiin. Demonstraatiot voidaan yksinkertaisesti ymmärtää myös harhauttamiseksi joukoilla.⁹⁸ Tyypillinen demonstratiivinen toimenpide on vetäytyä niiltä alueilta, joilta todellisuudessa aiotaan toimia. Tällä pyritään saamaan vastustajan huomio ja mielenkiinto pois halutulta alueelta.⁹⁹ Demonstraatiot ovatkin useimmiten näkyviä toimenpiteitä, joita ei ole tarkoitus salata vastustajalta¹⁰⁰. Ne toteutetaan usein pienillä ja liikkuvilla osastoilla, jotka ovat kuitenkin riittävän uskottavia muodostaakseen uhkan vastustajalle¹⁰¹. Yleensä toimenpiteisiin liittyy myös vastustajan ennakkoasenteiden hyödyntäminen¹⁰². Ennakkoasenteet perustuvat kokemuksiin venäläisten toimintatapamalleista. Esimerkiksi aiemmat havainnot venäläisten operaatioista voivat muodostaa ennakkoasenteita.

Venäjän asevoimien operatiiviselle käytölle on tyypillistä operaatiota edeltävät valmistavat sotaharjoitukset. Operaatioon osallistuvat joukot voidaan harjoituksen varjolla keskittää lähelle operaatioaluetta ilman, että se tuomitaan kansainvälisten lakien vastaisena toimintana. Harjoituksen päätyttyä osa joukoista voidaan jättää alueelle taisteluvalmiuteen. Niiden ryhmittäminen alueelle voidaan salata esimerkiksi kotiuttamalla osa harjoitukseen osallistuvista joukoista.¹⁰³ Joukkojen keskittäminen harjoitusten varjolla ei myöskään vaadi liikekannallepanon järjestämistä, vaan toimet voidaan naamioida rauhanajan harjoitustoiminnaksi. Tällöin operatiivisessa valmiudessa olevat joukot kykenevät aloittamaan laajamittaiset operaatiot nopeasti ja huomaamattomasti. Harjoitusten aikana voidaan tehdä myös tarkoituksella näkyviä

⁹⁶ Glantz (1989), s. 289.

⁹⁷ Saarelainen (2000), s. 131.

⁹⁸ Hamilton (1986), ss. 68–69 ja Saarelainen (2000), s. 132.

⁹⁹ Krueger (1987), s. 19 ja Smith (1988).

¹⁰⁰ Thomas (2011), s. 115.

¹⁰¹ Krueger (1987), s. 19 ja Smith (1988).

¹⁰² Thomas (2011), s. 115.

¹⁰³ Anttila, Matti, Hollanti, Juha, Metsi, Mika, Paavola, Oskari, Ruisniemi, Jani, Toivanen, Asko: Venäjän maavoimien yleiset kehitysnäkymät, *Venäjän asevoimat muutoksessa – Kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016, s. 138.

toimenpiteitä, joilla pyritään kiinnittämään vastustajan huomio halutulle alueelle. Sotaharjoitukset voidaan tulkita tavoitteista riippuen joko strategisen tai operatiivisen tason demonstraatioiksi, joilla pyritään yleensä salaamaan operaatiovalmistelut ja hyökkäykseen ryhtymiseen.

Valetoiminta on taktisen tason harhautusmenetelmä, jolla pyritään joukkojen toiminnan salaamiseen valelaitteita, -kohteita ja -ryhmitysalueita käyttämällä. Valetoiminta sisältää myös simuloimalla tuotetut harhauttavat toimet.¹⁰⁴ Simulaatioissa luodaan selvästi erottuvia merkkejä salattavien kohteiden lähelle, jotta vastustajan mielenkiinto saadaan kohdistettua niihin. Valetoiminnan uskottavuuden lisäämiseksi kohteita voidaan elävöittää myös imitoinnilla, jossa valekohteiden uskottavuutta tehostetaan esimerkiksi savuilla, äänillä, valoilla, radiolähetteillä tai joukkojen toiminnalla.¹⁰⁵ Valetoiminta voidaan myös toteuttaa radioelektronisia, pioneeritekniisiä tai pyroteknisiä välineitä käyttämällä. Yleensä valetoiminta liittyy kuitenkin joukkojen toteuttamiin toimintoihin.¹⁰⁶

Venäläisen näkemyksen mukaan teknologian kehittyminen on lisännyt valetoiminnan mahdollisuuksia¹⁰⁷. Esimerkkinä voidaan mainita tutkaheijastimet, joiden tarkoituksena on häiritä tutkajärjestelmiä. Heijastimet on suunniteltu heijastamaan tutkan lähettämä säteily takaisin tutkaan. Niiden avulla voidaan osittain pimentää pieniä alueita, tieosuuksia ja ryhmitysalueita, koska tutkat eivät kykene tunnistamaan heijastimilla varustettuja kohteita. Valekohteisiin asennetuilla heijastimilla kyetään myös mallintamaan todellisten kohteiden muotoja.¹⁰⁸ Esimerkiksi ponttoonisilta saadaan maastovalvontatutkassa näyttämään oikealta sillalta kiinnittämällä siihen tutkaheijastimia¹⁰⁹.

Venäläisten käyttämä termi disinformaatio viittaa informaation manipulointiin ja väärän tiedon tai valheiden levittämiseen valtioille, sosiaalisille ryhmille tai yksilöille. Disinformaation menetelminä voidaan käyttää viivästettyä tiedottamista, väärän tiedon levittämistä tai erilaisien väitteiden ja syytösten esittämistä.¹¹⁰ Useita eri menetelmiä voidaan käyttää samanaikaisesti. Käytetyt menetelmät kuitenkin vaihtelevat ja korostuvat operaation eri vaiheissa.¹¹¹ Tavoitteena on aiheuttaa vastustajalle väärä kuva joukkojen todellisesta toiminnasta ja ohjata

¹⁰⁴ Venäläinen sotilastietosanakirja (2007), s. 286 ja Hamilton (1986), s. 68.

¹⁰⁵ Smith (1988).

¹⁰⁶ Venäläinen sotilastietosanakirja (2007), s. 286 ja Saarelainen (2000), s. 132.

¹⁰⁷ Glantz (1989), s. 586.

¹⁰⁸ Smith (1988).

¹⁰⁹ Jämsä (ja muut 2000), s. 7.

¹¹⁰ Berger (2010), s. 7.

¹¹¹ Pynnöniemi ja Rácz, (2016), s. 56.

vastustajan tiedustelu harhaan. Vastustajan tiedustelujärjestelmälle voidaan tuottaa harhautustarinan mukaista valheellista, vääristeltyä, virheellistä tai vanhentunutta tietoa, jota levitetään esimerkiksi tiedotusvälineiden kautta. Yleensä disinformaatiolla pyritään vaikuttamaan suoraan vastustajan poliittisen johdon päätöksentekoon, minkä takia disinformaation levittämistä esiintyy usein poliittisessa retoriikassa.¹¹² Disinformaatiota voidaan myös levittää diplomaattisten kanavien, internetiin levitettyjen videoiden ja viestien sekä yksityishenkilöille tuotettujen tarinoiden kautta¹¹³. Tähän voidaan käyttää myös valtion tiedustelupalvelua (GRU), jonka tehtäväkenttään kuuluu tiedotusvälineiden julkaisuiden muokkaaminen¹¹⁴.

Internet on yksi keskeisimmistä disinformaation levityskanavista. Se mahdollistaa lähes reaaliaikaisen uutisoinnin ja kilpailevien totuuksien tuottamisen esimerkiksi venäläisten poliittisten päättäjien lausuntojen tueksi. Erityisesti venäläiset tiedotusvälineet ovat merkittävässä asemassa disinformaation tuottajina. Jatkuvasti laajeneva ja yleistyvä sosiaalinen media avaa myös uusia vaikutusmahdollisuuksia harhauttamiselle. Tästä on osoituksena viime vuosien aikana yleistynyt ilmiö, jossa Venäjän valtion kontrolloimat valeprofiileilla toimivat käyttäjät eli niin sanotut *trollit* levittävät provosoivaa ja valheellista tietoa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Tavoitteena on aiheuttaa sekaannusta ja epävarmuutta uutisten ja asioiden seuraamiseen sekä tukea Venäjän poliittisia tavoitteita. Esimerkiksi *Twitterissä*, *Facebookissa* ja *VKontaktessa* valeprofiileilla esiintyvät toimijat voivat levittää disinformaatiota täysin vapaasti ilman, että sitä voidaan osoittaa minkään valtion vastuulle.¹¹⁵

Liian tarkka keskittyminen helposti havaittavaan venäläiseen disinformaatioon voi aiheuttaa sokaistumisen, jolloin unohdetaan kaikki muut samanaikaisesti Venäjän operaatioissa vaikuttavat harhauttavat toimet. Länsimainen näkökulma ei myöskään aina huomioi sitä, että onnistuakseen disinformaation ei tarvitse olla uskottavaa.¹¹⁶ Venäläisten hieman läpinäkyvä ja epäuskottava disinformaatio voi olla tarkoituksellista, jolloin huomio saadaan sidottua operaation kannalta epäoleellisuuksiin. Tällä voidaan harhaanjohtaa vastustajaa ja salata operaation keskeiset toiminnot. Joissakin tapauksissa disinformaatio voi olla jopa itsetarkoitus. Sillä voidaan

¹¹² Venäläinen sotilastietosanakirja (2007), s. 230 ja Hamilton (1986), ss. 68–69 ja Saarelainen (2000), s. 132.

¹¹³ Giles, Keir: *The Next Phase of Russian Information Warfare*, Nato Strategic Communications Centre of Excellence, Latvia, 2016b, s. 6. Ks. myös Pynnöniemi ja Rác (2016), s. 16.

¹¹⁴ Smith (1988).

¹¹⁵ Karlsen, Geir Hågen: *Tools of Russian Influence: Information and Propaganda, Ukraine and Beyond – Russia's Strategic Security Challenge to Europe*, toimittaneet Janne Haaland Matlary ja Tormod Heier, Palgrave Macmillan, 2016, s. 190 ja 199. Ks. Myös Giles, Keir: *Handbook of Russian Information Warfare*, Nato Defense College, Rome, 2016a, s. 70.

¹¹⁶ Giles (2016b), s. 6.

häivyttää tai peittää totuus tai yksinkertaisesti vain kuormittaa vastaanottajia. Todennäköisesti uskottavaa disinformaatiota ei havaitse ennen kuin haluttu vaikutus on saavutettu.

Yhteenvedona voidaan todeta, että venäläisen harhauttamisen menetelmät muodostavat kokonaisuuden, jossa eri tason toimet on integroitu osaksi Venäjän poliittisen johdon laatimaa harhautustarinaa. Käytetyt menetelmät pyritään liittämään harhautustarinaan siten, että niiden käyttö tukee tarinan kerrontaa. Tarkoituksena on muodostaa uskottava kokonaisuus, jossa yksittäiset menetelmät lisäävät toistensa uskottavuutta ja tehostavat harhauttamisen kokonaisvaikutusta. Mitään selkeää logiikkaa niiden käytölle ei välttämättä ole, koska venäläiset pyrkivät välttämään kaavamaista ja ennalta-arvattavaa toimintaa. Tutkimuksessa esitetyt venäläiset harhautusmenetelmät on koottu liitteeseen 4.

2.3 Harhauttaminen venäläisessä sodankäynnissä

Toisen maailmansodan sotakokemukset jättivät pysyvät jäljet Neuvostoliiton asevoimien käyttöperiaatteisiin ja sotataidolliseen ajatteluun. Kokemusten perusteella todettiin, että taisteluiden alkuvaiheessa saavutetulla yllätyksellä on ratkaiseva merkitys sodan jatkon kannalta.¹¹⁷ Whaley mukaan yllätys oli jo vuonna 1918 nostettu Venäjällä yhdeksi sodankäynnin tärkeimmäksi periaatteeksi¹¹⁸. Torsti Astrenin mukaan Neuvostoliitossa yllätykseen pyrittiin aina kaikilla sodankäynnin tasoilla. Neuvostoliiton operaatiotaidossa yllätyksen saavuttamista pidettiin voiton kannalta keskeisenä tekijänä.¹¹⁹ Venäläisten mukaan yllätyksen merkitys korostuu myös nykyajan sodankäynnissä¹²⁰. Yllätys on kaiken toiminnan perusta ja sitä on hyödynnettävä taistelun kaikissa vaiheissa. Se voidaan parhaiten saavuttaa harhauttamisella.¹²¹ Vastustaja voidaan yllättää esimerkiksi salaamalla operaation suunnittelu, valmistelu ja tavoitteet sekä johtamalla vastustaja harhaan todellisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen¹²².

¹¹⁷ Saarelainen (2000), s. 131.

¹¹⁸ Whaley (2013), s. 32.

¹¹⁹ Astren, Torsti: *Clausewitzin ja Jominin sotateorioiden vaikutus Neuvostoliiton ja Venäjän Federaation sotataitoon toisen maailmansodan jälkeen*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos, diplomityö, Helsinki, 2001, ss. 56 ja 59–60.

¹²⁰ Thomas (2011), s. 218. Ks. myös Huttunen, Mika: *Monimutkainen taktiikka*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2010, s. 137.

¹²¹ Huttunen (2010), s. 137.

¹²² Krueger (1987), s. 17.

Ennen vuoden 2008 elokuussa alkanutta Georgian sota Venäjän sotataidollisen kehittymisen keskeisimmät kokemukselliset tapahtumat olivat Afganistanin sota (1979–1989) sekä Tšetšenian ensimmäinen (1994–1996) ja toinen (1999–2009) sota¹²³. Venäläisten sotakokemukset olivat osoittaneet, että strategisen ja operatiivisen tason harhautustoimilla on ollut poikkeuksetta erittäin merkittävä vaikutus operaatioiden lopputulokseen¹²⁴. Sotatieteiden tohtorin Petteri Lalun mukaan esimerkiksi Afganistanin sodassa venäläiset käyttivät harhauttavia toimia sekä korostivat oman toiminnan salaamisen merkitystä. Osittain tämän takia venäläiset saavuttivat operaatiollaan yllätyksen sodankäynnin kaikilla tasoilla.¹²⁵

Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian dosentin Jukka Kulomaan mukaan venäläiset onnistuivat salaamaan omat aikomukset ja harhauttamaan Afganistanin poliittista johtoa operaation alkuhetkeen saakka. Venäläiset käyttivät sodan aikana useita erilaisia ja eri tason harhautusmenetelmiä, joista keskeisimpinä korostuivat disinformaation levittäminen ja demonstratiiviset toimet. Esimerkkinä voidaan mainita operaation aloittamiseen liittynyt valehyökkäys, jonka venäläiset toteuttivat ennen päähyökkäyksen aloittamista täysin päinvastaiseen suuntaan. Valehyökkäystä oli tuettu etukäteen levitettyllä disinformaatiolla, jolla pyrittiin vahvistamaan hyökkäyksen uskottavuutta. Tavoitteena oli salata päähyökkäyksen todellinen suunta ja hyökkäyksen alkamisajankohta. Harhauttamisen lisäksi venäläiset korostivat operaation aikana salaamisen merkitystä, mikä näkyi erityisesti operaatioturvallisuuteen liittyvissä toimenpiteissä. Esimerkiksi operaatioihin liittyvät suunnitelmat paljastettiin venäläiskomentajille usein vasta muutamia vuorokausia ennen hyökkäyksen alkua. Lisäksi operaatioiden suunnitteluun osallistuivat usein vain kaikkein keskeisimmät henkilöt.¹²⁶

Afganistanin operaation taistelutoimien aikana korostuivat myös taktisen tason harhautustoimet. Esimerkiksi joukkoja siirrettiin tarkoituksella väärälle alueelle, josta ne jatkoivat jalan varsinaiselle toiminta-alueelle. Siirrot toteutettiin usein yöllä, jolloin hyödynnettiin heikkoja näkyvyysolosuhteita. Tällöin ajoneuvojen valot kiinnittivät vastustajan huomion väärälle alueelle. Joukkoja jalkautettiin suoraan myös liikkuvista ajoneuvoista. Lisäksi siirtymisten ai-

¹²³ Lalu, Petteri: *Syvää vai pelkästään tiheää? Neuvostoliitollaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930 syvän taistelun ja operaation opit*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1 Nro 3/2014, Väitöskirja, Helsinki, 2014, s. 308 ja 326.

¹²⁴ Glantz (1989), ss. 571–572.

¹²⁵ Lalu (2014), s. 308 ja 326.

¹²⁶ Kulomaa, Jukka: *Punaisen Afganistanin puolesta 1979–1989, Neuvostoliiton interventio – sota – sotataito*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos, Julkaisusarja 2, N:o 17, Edita Prima Oy, Helsinki, 2011, s. 80, 145, 151, 153, 167, 180. Ks. myös Thomas (2011), ss. 132–133.

kana simuloitiin välillä jopa ajoneuvorikkoja, jolloin ajoneuvon korjaamisen aikana osa joukoista siirtyi jalan toiminta-alueelle.¹²⁷ Taktisen tason harhauttamista käytettiin salaamisen lisäksi myös vastustajan toiminnan sekoittamiseen. Esimerkiksi venäläiset pudottivat laskuvarjoilla lentokoneista harhautusmaaleja, joilla houkuteltiin vastustaja avaamaan tuli ja paljastamaan asemansa¹²⁸. Operaation aikana taktisen tason harhauttamista käytettiin monipuolisesti ja sillä oli suuri merkitys taisteluiden lopputulokseen. Taktisen tason valetointaan liittyvistä menetelmistä korostuivat erityisesti simulointi ja valelaitteet.

Tšetšenian ensimmäisessä sodassa venäläisten operatiivinen suunnittelu oli tehty nopeasti ja liian optimistisin tavoittein. Tähtisen mukaan todennäköisesti tämän takia operaation operatiiviset menetelmät olivat melko yksinkertaisia.¹²⁹ Osittain varmasti myös tästä johtuen venäläiset eivät käyttäneet operaation aikana operatiivisen ja taktisen tason harhauttamista. Strategisen tason disinformaation levittämistä käytettiin kuitenkin säännöllisesti paljon siviiliuhreja vaatineiden sotatoimien oikeuttamiseen. Esimerkiksi Venäjän hallinnon mukaan Tšetšenian operaatio oli poliisitoimi sen omia kansalaisia vastaan. Disinformaatio oli kohdistettu ensisijaisesti Venäjän kansalaisille ja sillä pyrittiin hankkimaan kansan tuki sotatoimille. Tässä ei kuitenkaan onnistuttu, sillä sota laski Venäjän presidentin Boris Jeltsinin suosiota.¹³⁰

Tšetšenian toisessa sodassa Venäjän asevoimien operatiivinen suunnittelu, joukkojen koordinaatio, taktiikka sekä median hallinta osoittivat selkeää kehittymistä¹³¹. Harhauttamisen osalta Tšetšenian toisessa sodassa korostui kuitenkin edelleen disinformaation levittäminen, jolla pyrittiin vaikuttamaan sekä Venäjän kansalaisiin että tšetšeeniväestöön¹³². Operaation oikeuttamiseksi Venäjän pääministeri Vladimir Putin esitti vuonna 1999 sodan syyksi tšetšeeniväestön toteuttamat terroristi-iskut venäläiskaupungeissa, joissa useat kerrostalot joutuivat pommi-iskujen kohteiksi. Myöhemmin on esitetty arvioita, että venäläiset erikoisjoukot olivat vastuussa iskuista. Hollantilaisen tutkijan Marcel Van Herpenin mukaan osa iskuista kiinnijääneistä tekijöistä osoittautui myöhemmin Venäjän salaisen palvelun (FSB) henkilöstöksi.¹³³

¹²⁷ Grau, Lester, Gress, Michael: *The Soviet-Afghan War: how a superpower fought and lost*, University Press of Kansas, Lawrence, 2002, ss. 129–130.

¹²⁸ Kulomaa (2011), s. 167.

¹²⁹ Tähtinen, Janne: *Venäjän asevoimien kokemukset viimeaikaisista sodista, Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016, s. 5 ja 7.

¹³⁰ Van Herpen, Marcel H. (suom. Pietiläinen, Kimmo): *Putinin sodat – Venäjän uuden imperialismin nousu*, Hakapaino Oy, Helsinki, 2015, ss. 207–208.

¹³¹ Tähtinen (2016), s. 5 ja 7.

¹³² Berger (2010), ss. 32–37.

¹³³ Van Herpen (2015), ss. 218–224.

Bergerin mukaan varsinaisen operaation aikana disinformaation levittäminen ilmeni menetelmänä, jolla pyrittiin luomaan epäselvä kuva Venäjän aikeista ja sodan tapahtumista. Operaatiolle pyrittiin myös hankkimaan kansan tuki kontrolloimalla venäläisväestön tietoisuuteen levinneen informaation sisältöä. Esimerkiksi ulkomaisten tiedotusvälineiden raportit alueen tapahtumista leimattiin valheellisiksi. Samalla tšetšeenien tiedotustoiminta estettiin lähes kokonaan. Harhauttamisella Venäjä onnistui hankkimaan kansalaistensa tuen sotatoimille. Harhautustoimet eivät kuitenkaan onnistuneet täydellisesti, sillä kansainvälinen yhteisö ei missään vaiheessa hyväksynyt Venäjän toimia.¹³⁴

Harhauttamisella oli merkittävä asema sekä Afganistanin että Tšetšenian operaatioissa. Operaatioissa korostuivat erityisesti strategisen ja operatiivisen tason harhautusmenetelmät. Jokaisessa operaatioissa disinformaation levittäminen oli päämenetelmänä, jota käytettiin Venäjän toimien salaamiseen ja operaatioiden oikeuttamiseen sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Yleensä eri tason harhautusmenetelmät liitettiin toisiaan tukeviksi menetelmiksi. Eriytyisesti Afganistanin operaatiossa operatiivisen ja taktisen tason toimet vahvistivat strategisen tason disinformaatiota. Jokaisessa operaatiossa korostui myös salaaminen, joka liittyi keskeisesti operaatioissa käytettyihin muihin harhautustoimiin. Salaaminen onnistui usein sen takia, että vain harva venäläisistä poliittisista toimijoista ja asevoimien henkilöstöstä tiesi harhautustoimista. Huomionarvoista on se, että taktisen tason harhautustoimia käytettiin aktiivisesti vielä Neuvostoliiton aikakaudella, mutta Tšetšenian sotien perusteella niiden käyttö ja merkitys on vähentynyt Venäjän asevoimissa. Tämä on kuitenkin saattanut johtua Venäjän asevoimien heikosta tilasta.

Venäläiseen sodan kuvaan ovat vaikuttaneet sen omien sotakokemusten lisäksi myös Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten suorittamat operaatiot, joista merkittävimmät ovat olleet Kosovon ilmaiskut (1999), Afganistanin sodan alkuvaihe (2001–2002) sekä Irakin sota (2003)¹³⁵. Venäläisten sotilasiantuntijoiden mukaan operaatioiden perusteella voitiin todeta, että operatiivisen yllätyksen saavuttaminen edellyttää suunnitelmien salaamista, kaikilla sodankäynnin tasoilla toteutettavaa harhauttamista sekä uusien taisteluvälineiden ja menetelmien käyttöä.¹³⁶

Venäläinen näkemys nykyajan sodankäynnistä perustuu ajatukseen, että tärkein taistelutila on ihmismieli. Sodankäyntiä hallitsevat informaatio- ja psykologinen sodankäynti. Tavoitteena on

¹³⁴ Berger (2010), ss. 32–37.

¹³⁵ Mäkelä, Juha: Venäläinen sodan kuva muutoksessa, *Sota – teoria ja todellisuus näkökulmia sodan muutokseen*, toimittaneet Jyri Raitasalo ja Joonas Sipilä, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia Nro 24, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008, s. 252.

¹³⁶ Lalu (2014), s. 310.

käännäyttää vastustajan asevoimat ja siviiliväestö hallintoaan vastaan.¹³⁷ Vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa on myös korostettu informaatioulottuvuuden ja vaikuttamisen merkitystä sotilasoperaatioissa¹³⁸. Doktriinien perusteella informaatiiosodankäynnin teoriassa ei kuitenkaan ole tapahtunut merkittävää muutosta aiempiin, vaan vanhoja menetelmiä, kuten harhauttamista, propagandan levittämistä, manipulointia sekä paikallisväestön protestimielialan hyödyntämistä, käytetään yhä nykyaikana¹³⁹. Uusina asioina ovat tulleet ei-sotilaallisten ja asevoimiin kuulumattomien ryhmittymien sekä yksityisten sotilasyhtiöiden hyödyntäminen sotilasoperaatioissa¹⁴⁰. Ulkopuolisten toimijoiden käyttö tukee myös salaamista ja harhauttamista.

Harhauttaminen koetaan keskeiseksi menetelmäksi informaatiiosodankäynnin keinovalikoimassa. Harhauttaminen on jatkuvaa toimintaa, joka kohdistetaan vastustajan tiedustelupalveluita ja yhteiskunnan johtamisjärjestelmiä vastaan. Sen tarkoituksena on luoda väärä käsitys vallitsevasta tilanteesta ja Venäjän toiminnasta sekä muokata yleistä mielipidettä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.¹⁴¹ Rantapelkosen mukaan venäläisessä sotataidossa informaatiiosodankäynti tarkoittaa operatiivis-taktisella tasolla käytännössä salaamista ja harhauttamista¹⁴². Esimerkiksi sotilasoperaatioissa tavoitteena on luoda keinotekoinen todellisuus operaatioalueelle, jolla joko vaikutetaan yleisiin käsityksiin ja mielipiteisiin tapahtumista tai korvataan alkuperäinen totuus Venäjän tavoitteita tukevalla disinformaatiolla¹⁴³. Disinformaation levittäminen voidaankin nähdä venäläisen informaatiiosodankäynnin keskeisimpänä menetelmänä ja vaikutuskeinona. Yleensä se liittyy joko suoraan tai välillisesti myös muihin informaatiiosodankäynnissä käytettäviin keinoihin, kuten propagandan levittämiseen tai manipulointiin.

Venäjän asevoimien komentajan Valeri Gerasimovin mukaan nykyajan sodankäynti perustuu sotilasoperaatioiden sekä peiteoperaatioiden yhdistettyyn käyttöön (ks. liite 5)¹⁴⁴. Venäjän nykyajan sotilaallista toimintatapaa voidaan tulkita *Full-Spectrum Conflict*-konseptin avulla,

¹³⁷ Bērziņš, Jānis: *Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defence Policy*, National Defence Academy of Latvia, Center for Security and Strategic Research, Latvia, 2014, s. 5.

¹³⁸ Rogovoy, Aleksandr: Development prospects for land forces, *A Russian view on landpower*, toimittaneet Aleksandr Rogovoy ja Keir Giles, Strategic Studies Institute, Army War College, Carlisle, 2015, ss. 32–33.

¹³⁹ Giles (2016b), s. 2, 4 ja 6.

¹⁴⁰ Venäjän sotilasdoktriini, 2010, kohta 12 ja 13. Ks. myös Venäjän sotilasdoktriini, 2014, kohta 15.

¹⁴¹ Heickerö, Roland: *Emerging Cyber Threats and Russian Views on Information Warfare and Information Operations*, FOI, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2010, ss. 18–22.

¹⁴² Rantapelkonen (2016), s. 349.

¹⁴³ ”Little Green Men”: a primer on Modern Russian Unconventional Warfare Ukraine 2013–2014, The United States Army Special Operations Command, Fort Bragg, North Carolina, 2015, s. 15, http://www.jhuapl.edu/our-work/nsa/papers/ARIS_LittleGreenMen.pdf, 8.9.2016.

¹⁴⁴ Freedman, Lawrence: *Ukraine and the Art of Limited War*, The International Institute for Strategic Studies, <https://www.iiss.org/en/publications/survival/sections/2014-4667/survival--global-politics-and-strategy-december-2014-january-2015-bf83/56-6-02-freedman-6983>, 14.1.2016.

jossa sotilasoperaation toteuttaminen on jaettu kahdeksaan vaiheeseen¹⁴⁵. Operaation ensimmäisessä vaiheessa pyritään luomaan edulliset olosuhteet operaatioalueelle käyttämällä informatiivisia-, psykologisia-, diplomaattisia- ja taloudellisia menetelmiä¹⁴⁶. Tavoitteena on hyödyntää protestimielialaa ja aktivoida paikallisväestö operaation tueksi, jolloin väestöä voidaan käyttää osana sotilasjoukkojen toiminnan salaamista¹⁴⁷. Lisäksi paikallisväestön avulla voidaan organisoida mielenosoituksia ja lisätä jännitteitä poliittisen painostuksen tueksi¹⁴⁸. Toisessa vaiheessa disinformaation levittämällä salataan operaation laajuus, mittakaava ja operaatioon osallistuvat henkilöt. Tavoitteena on harhauttaa vastustajan poliittista johtoa venäläisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen.¹⁴⁹ Kolmannessa vaiheessa pelottelulla, pettämisellä ja lahjomisella pyritään vaikuttamaan vastustajan asevoimien virkamiehiin. Neljännessä vaiheessa disinformaatiota ja propagandaa levittämällä luodaan epävakautta ja lisätään tyytymättömyyttä paikallisväestön keskuudessa. Tavoitteena on provosoida vastustajaa ja pakottaa se käyttämään aseellista voimaa. Näin vastustaja saadaan näyttämään aloitteelliselta.¹⁵⁰

Viidennessä vaiheessa eristetään kohteena oleva valtio muodostamalla saartoja ja lentokielto-alueita. Eristämiseen voidaan käyttää myös ulkopuolisia joukkoja, kuten yksityisiä turvallisuusyhtiöitä.¹⁵¹ Tällöin toimet voidaan tarvittaessa kiistää. Kuudennessa ja seitsemännessä vaiheessa käynnistetään laajamittaiset tiedustelu- ja erikoisoperaatiot, joissa hyödynnetään kaikkia käytössä olevia menetelmiä, periaatteita ja joukkoja.¹⁵² Operaatiot salataan informaatio-operaatioilla. Lisäksi erikoisoperaatiot ja informaatio-operaatiot toteutetaan koordinoitusti niin, että niiden vaikutukset tukevat toisiaan. Toimia tuetaan myös poliittisilla, diplomaattisilla ja taloudellisilla keinoilla niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla.¹⁵³ Aseellista voimaa käytetään vasta viimeisenä menetelmänä usein rauhanturvaamis- ja kriisinhallintaoperaatioiden varjolla¹⁵⁴. Aseellinen voimankäyttö ja joukkojen lähettäminen ulkomaille voidaan

¹⁴⁵ Lalu, Petteri: Venäläinen sodan kuva, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016, s. 45.

¹⁴⁶ Bērziņš (2014), s. 6.

¹⁴⁷ Sutyagin, Igor: Russian Forces in Ukraine, Royal United Service Institute, 2015, s. 1, https://rusi.org/sites/default/files/201503_bp_russian_forces_in_ukraine.pdf, 8.9.2016.

¹⁴⁸ Dugas, Mari Elisa: *Between Georgia And Crimea: The Social Dimensions Of War For The Russian Military*, Wellesley College, Honors Thesis Collection, 2016, ss. 71–72.

¹⁴⁹ Adamsky, Dmitry: Cross-Domain Coercion: The Current Russian Art of Strategy, Proliferation Papers 54, IFRI Security Studies Center, 2015, s. 24, <http://www.ifri.org/>, 4.1.2016.

¹⁵⁰ Bērziņš (2014), s. 6 ja Adamsky (2015), s. 24.

¹⁵¹ Tutkimuskatsaus 01–2015, Puolustusvoimien tutkimuslaitos, 6.2.2015, ss. 2–3, http://puolustusvoimat.fi/documents/1951253/2815786/PVTUTKL_TUTKIMUSKATSAUS_2015_1.pdf/a3742642-42ff-4644-ab8f-6eba7cd56a6e, 11.10.2015. Ks. myös Lalu (2014), ss. 331–344.

¹⁵² Bērziņš (2014), s. 6.

¹⁵³ Adamsky (2015), s. 24 ja 37 ja Bērziņš (2014), s. 6.

¹⁵⁴ Minasyan, Sergei: The Last Post-Soviet War: The Military-Political Dimension of the Ukrainian Conflict, 2014, http://www.academia.edu/10791724/The_Last_PostSoviet_War_The_MilitaryPolitical_Dimension_of_the_Ukrainian_Conflict, 6.9.2016.

perustella vetoamalla Venäjän perustuslakiin, jonka mukaan Venäjä on oikeutettu puolustamaan ulkomailla asuvia kansalaisiaan¹⁵⁵. Operaation aloittaminen voidaan salata esimerkiksi keskittämällä joukkoja laajoille alueille, toteuttamalla harhautusoperaatioita tai järjestämällä valmiustarkastuksia eri sotilaspiireissä huomion siirtämiseksi pois operaatioalueelta¹⁵⁶.

Gerasimovin ajatuksiin on suhtauduttava varauksella, sillä julkisesti julkaistu konsepti venäläisen nykyajan sodankäynnin periaatteista voi tukea myös harhautustarkoitusta. Konsepti on yksi malli siitä, kuinka Venäjä voi toteuttaa sotilasoperaation nykyaikana. Sitä ei kuitenkaan saa tulkita siten, että Venäjä toimisi aina konseptissa esitettyjen periaatteiden mukaisesti. Tilanne, toimintaympäristö ja tavoitteet ohjaavat edelleen myös Venäjän operaatioiden luonnetta ja toteutustapoja. Voidaan kuitenkin olettaa, että osa konseptissa esitetyistä periaatteista vaikuttaa tilanteesta riippumatta pysyvästi venäläisessä sodankäynnissä. Esimerkiksi Tähtisen mukaan Venäjän asevoimien operaatiotaitossa ja taktiikassa korostuvat vastustajan alhaisen valmiuden hyödyntäminen, röyhkeys ja monipuolisuus sekä kaikkia taistelutiloja hyödyntävä yhteisoperaatio, joiden tavoitteena on kaikissa tilanteissa saavuttaa yllätys ja harhauttaa vastustaja väärin sekä epäedullisiin vastatoimiin¹⁵⁷.

Venäjän nykyajan sodankäyntiä kuvaavan kahdeksanportaisen konseptin jokaisessa vaiheessa korostuu disinformaation levittäminen. Konseptin perusteella harhauttaminen nähdään ensisijaisesti informaationsodankäynnin menetelmänä, jota käytetään erityisesti ennen varsinaisten sotatoimien alkua operaatioalueen olosuhteiden muokkaamiseen. Tämä voi tarkoittaa pitkän aikavälin propagandan ja disinformaation levittämistä, jossa pyritään hyödyntämään alueen protestimielialaa paikallisväestön aktivoimiseksi. Tavoitteena on luoda alueelle epävakautta ja levottomuutta, mikä tukee sotilaallista väliintuloa ja aseellista voimankäyttöä. Epävakautta olosuhteet tarjoavat myös mahdollisuuden paikallisväestön rekrytoimiseen. Ulkopuolisten toimijoiden hyödyntäminen mahdollistaa asevoimien toimien salaamisen ja tarvittaessa niiden kiistämisen.

¹⁵⁵ Uotinen, Marko, Alesmaa, Kimmo, Hartikainen, Riku, Kajava, Lauri, Ruotsalainen, Kimmo, Sirniö, Kimmo, Takamaa, Taru: Venäläisestä sotilasjohtamisesta – johtosuhteet ja organisaatiomuutokset 2000-luvulla, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016, s. 106.

¹⁵⁶ Adamsky (2015), s. 37.

¹⁵⁷ Tähtinen (2016), s. 32.

3 HARHAUTTAMINEN GEORGIAN OPERAATIOSSA

3.1 Tausta

Vuonna 2008 elokuussa alkanut Georgian sota oli Georgian ja Venäjän välillä tapahtunut lyhyt sotatoimi. Sota oli useita vuosia kestäneiden poliittisten ja sotilaallisten jännitteiden aiheuttama eskalaatio.¹⁵⁸ Sodan syttymiseen olivat vaikuttaneet Georgian ja Venäjän välillä jo pitkään jatkuneet erimielisyydet Etelä-Ossetian ja Abhasian asemasta¹⁵⁹. Venäjä oli tavoitellut Georgian alueiden hallintaa jo vuosia erilaisilla poliittisilla, taloudellisilla ja sotilaallisilla painostuskeinoilla. Tähtisen mukaan Venäjä pyrki sotatoimilla saavuttamaan tavoitteensa, johon vuosia kestäneillä painostustoimilla ei päästy. Tavoitteena oli palauttaa sotilaallinen läsnäolo ja hallinta Abhasian ja Etelä-Ossetian alueilla sekä estää Georgian länsimaistuminen.¹⁶⁰

Georgian itsenäisyyden aikakausi oli ollut 1990-luvulta alkaen poliittisesti levotonta. Levottomuudet erityisesti Etelä-Ossetian alueella olivat johtaneet useisiin aseellisiin konflikteihin.¹⁶¹ Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Itä-Euroopan valtioiden liittyminen läntiseen yhteisöön sekä Ukrainan ja Georgian vallankumoukset uhkasivat Venäjän intressejä¹⁶². Lisäksi Georgia pyrki saavuttamaan EU:n ja Naton jäsenyyden, mikä toteutuessaan heikentäisi Venäjän alueellista vaikutusvaltaa¹⁶³. Venäjä oli 1990- ja 2000-luvuilla pyrkinyt rauhanturvaoperaatioiltaan vakauttamaan Etelä-Ossetian ja Abhasian alueiden tilanteen. Operaatiot mahdollistivat myös venäläisvähemmistön tukemisen, venäläismyönteisen ajattelun lisäämisen, Venäjälle uskollisten separatistijoukkojen perustamisen sekä sotilaallisen läsnäolon lisäämisen Etelä-Ossetiassa ja Abhasiassa.¹⁶⁴

Venäjä oli useiden vuosien ajan harjoittanut aggressiivista politiikkaa Georgiassa ja käyttänyt alueella myös sotilaallisia painostuskeinoja. Useita kuukausia ennen sotatoimien alkua Venäjä

¹⁵⁸ Tähtinen (2013), ss. 1–2.

¹⁵⁹ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 46.

¹⁶⁰ Tähtinen (2013), ss. 40–41.

¹⁶¹ Siren, Torsti: *Strateginen kommunikaatio ja informaatio-operaatiot 2030*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, Julkaisusarja 2: Artikkelikokoelmat No 7, Juvenes Print Oy, Helsinki, 2011, s. 119.

¹⁶² Tähtinen (2013), ss. 42–43.

¹⁶³ Cornell, Svante E: *War in Georgia, Jitters All Around*, Current History, October, 2008, ss. 309–310. Ks. myös Mastriano ja O'Malley (2015), s. 46.

¹⁶⁴ Donovan (2009), s. 9 ja Cornell (2008), ss. 309–310.

oli lisännyt Georgian provosoimista.¹⁶⁵ Provosoinnin tarkoituksena oli saada Georgia aloittamaan sotatoimet, jotta Venäjä kykeni oikeuttamaan operaationsa alueella. Toimet kiihtyivät vuoden 2008 kevään ja kesän aikana.¹⁶⁶ Tapahtumien eskaloituminen alkoi heinä-elokuussa, jolloin sekä Venäjä että Georgia syyttivät toisiaan lisääntyneestä aktiivisuudesta. Etelä-Ossetian raja-alueilla käytiin useita tulitaisteluja elokuun alussa. Elokuun 7. päivänä Georgian armeija hyökkäsi Etelä-Ossetiaan tavoitteenaan palauttaa Etelä-Ossetian alue takaisin Georgian hallintaan.¹⁶⁷ Venäjän mukaan sen operaatio Georgiaan oli vastareaktio Georgian aloittamille sotatoimille¹⁶⁸. Tavoitteena oli luoda mielikuva, jossa Venäjän toimet rinnastettiin rauhanturvaoperaatioksi¹⁶⁹.

Venäjä toteutti nopean ja päättäväisen operaation Georgiaa vastaan. Venäjä saavutti operatiollaan strategisen ja operatiivisen tason yllätyksen.¹⁷⁰ Venäjä käytti taidokkaasti strategiaa, jolla se kykeni luomaan olosuhteet, jotka tukivat sotilasoperaation toteuttamista. Operatiivisella tasolla Venäjä hyödynsi yllätyksen tarjoaman etulyöntiaseman keskittämällä alueelle nopeasti ratkaisevan määrän joukkoja. Taktisella tasolla Venäjän asevoimien käyttö perustui neuvostoajan yksinkertaiseen taktiikkaan ja joukkojen määrälliseen ylivoimaan sekä massiiviseen tulenkäyttöön.¹⁷¹ Sotatoimien lopputuloksena Etelä-Ossetian ja Abhasian alueiden hallinta siirtyi Venäjälle. Varsinaiset sotatoimet Georgiassa kestivät viisi päivää.¹⁷²

Venäjällä oli operaatiossa useita eri tavoitteita. Poliittisena ja strategisena tavoitteena oli heikentää Georgian vaikutusvaltaa Abhasian ja Etelä-Ossetian alueilla, poistaa Georgian presidentti Mikheil Saakašvili virasta, estää Georgian Nato-jäsenyys, turvata Venäjän vaikutusvalta alueella ja osoittaa Venäjän kyky toimia vaikutusvaltaisena kansainvälisenä toimijana.¹⁷³ Venäjän sotilaalliset tavoitteet olivat Abhasian ja Etelä-Ossetian alueiden miehittäminen,

¹⁶⁵ Cornell, Svante E, Popjanevski, Johanna, Nilsson, Niklas: *Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World*, The Silk Road Studies Program, Sweden, 2008, s. 3.

¹⁶⁶ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 46.

¹⁶⁷ Siren (2011), ss. 119–120.

¹⁶⁸ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 46.

¹⁶⁹ Vendil Pallin, Carolina, Westerlund, Fredrik: *Russia's war in Georgia: lessons and consequences*, *Small Wars & Insurgencies, Volume 20, Nro 2*, Taylor & Francis, Stockholm, 2009, s. 404.

¹⁷⁰ Donovan (2009), ss. 1, 12–13.

¹⁷¹ Cohen ja Hamilton (2011), s. 7.

¹⁷² Donovan (2009), s. 1.

¹⁷³ De Haas, Marcel: *The Georgia conflict of August 2008: Exponent of Russia's assertive security policy*, *South African Army Journal, Issue 3*, 2009, s. 10. Ks. myös Singh, Harjeet: *A War of Intervention, The Russo-Georgia War 2008*, Pentagon Press, New Delhi, 2016, s. 132 ja 166.

Georgian asevoimien tuhoaminen, Georgian eristäminen, keskeisten tieyhteyksien katkaiseminen sekä edellytysten luominen jatkohyökkäyksen mahdollistamiseksi Georgian pääkaupunkiin Tbilisiin¹⁷⁴.

Venäjän operaatio toteutettiin onnistuneiden kuukausia kestäneiden strategisten ja operatiivisten valmisteluiden jälkeen¹⁷⁵. Herpenin mukaan Georgian sota oli Venäjän poliittisen johdon pitkään valmistelema operaatio, joka aloitettiin jo vuonna 2000. Operaatio toteutettiin asteittain laajentuvana prosessina ja se vietiin lopulliseen ratkaisuun vuonna 2008.¹⁷⁶ Valmistelut sisälsivät joukkojen keskittämisen Georgian raja-alueelle, Abhasian johtavan rautatieyhteyden kunnostamisen, rauhanturvajoukkojen määrän kasvattamisen sekä raskaan asemateriaalin siirrot Abhasian alueelle¹⁷⁷. Valmisteluiden avulla Venäjä kykeni nopeasti saavuttamaan sotilaallisen ylivoiman Georgiaa vastaan, mikä mahdollisti strategisten tavoitteiden saavuttamisen taktisen tason huomattavista puutteista huolimatta¹⁷⁸.

Venäjän operaatio sekä sitä edeltäneet kevään ja kesän aikana toteutetut valmistelutoimet ovat yksi esimerkki sotilaallisesta harhauttamisesta. Harhauttamisen näkökulmasta strategisella tasolla Venäjä pyrki kansainvälisen yhteisön silmissä hankkimaan oikeutuksen toimilleen. Operatiivisella tasolla Venäjän tavoitteena oli houkutella Georgia aloittamaan sotatoimet.¹⁷⁹ Tässä pääluvussa tarkastellaan Venäjän toteuttamia harhautustoimia kevään ja kesän valmisteluvaiheessa sekä myöhemmin elokuussa alkaneessa operaatiossa. Luvussa käsitellään vain niitä tapahtumia, jotka liittyivät venäläisten harhautamiseen. Tämän takia sodan kulkua ei käsitellä yksityiskohtaisen tarkasti.

3.2 Valmisteluvaihe

Georgian operaatiota edeltäneiden useita kuukausia kestäneiden valmistelutoimenpiteiden tarkoituksena oli saada Georgia aloittamaan sotatoimet¹⁸⁰. Venäjän tavoitteena oli houkutella Georgia ansaan pitkään jatkuneiden provokaatioiden ja painostustoimenpiteiden avulla¹⁸¹. Ve-

¹⁷⁴ Tähtinen (2013), s. 41. Ks. myös Donovan (2009), s. 8.

¹⁷⁵ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 46.

¹⁷⁶ Van Herpen (2015), s. 258.

¹⁷⁷ Cohen ja Hamilton (2011), ss. 17–19.

¹⁷⁸ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 46.

¹⁷⁹ Siren (2011), s. 119.

¹⁸⁰ Siren (2011), s. 120.

¹⁸¹ Thomas (2011), ss. 264–265.

näjä ei pyrkinyt salaamaan kevään ja kesän aikana Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa tehtyjä toimia Georgialta, vaan tarkoituksena oli saada Georgia reagoimaan aseellisesti tapahtumien kulkuun. Venäjä halusi luoda kansainväliselle yhteisölle mielikuvan, jossa Georgia oli sodan aloittaja ja aggressiivinen osapuoli. Harhauttamisella pyrittiin luomaan operaatiolle edulliset olosuhteet, jotka oikeuttivat Venäjän aloittamaan operaation Georgiaa vastaan. Venäjän näkökulmasta provokaatioilla saatiin kansainvälisesti hyväksyttävä peruste sotilasoperaation käynnistämiseksi¹⁸². Samalla Venäjä pyrki välttämään kansainvälisen huomion kohdistumista sen toteuttamiin toimenpiteisiin Etelä-Ossetian ja Abhasian alueilla. Kevään ja kesän aikana tehdyt valmistelut pyrittiin naamioimaan tavanomaiseksi toiminnaksi rauhanturvaoperaation ja alueella vuosittain järjestetyn sotaharjoituksen varjolla.

Huhtikuun 3. päivänä Naton huippukokouksessa Bukarestissa Georgian Nato-jäsenyysohjelma evättiin. Georgialle kuitenkin luvattiin, että jäsenyys on mahdollinen lähitulevaisuudessa.¹⁸³ Thomaksen mukaan tämä motivoi Venäjää aloittamaan operaation suunnittelun¹⁸⁴. Ellisonin mukaan tämä selittää sen, miksi Bukarestin huippukokouksen jälkeen Venäjä yritti jatkuvasti provosoida Georgiaa ja teki valmisteluja alueella¹⁸⁵. Cohenin ja Hamiltonin mukaan kevään ja kesän aikana tehdyt valmistelut sisälsivät useita poliittisia ja sotilaallisia toimia, joilla luotiin pelkoa ja sekaannusta Georgian hallinnolle sekä testattiin, miten kansainvälinen yhteisö reagoi Venäjän läsnäolon lisääntymiseen alueella¹⁸⁶.

Maaliskuun 6. päivänä Venäjä ilmoitti vetäytyvänsä IVY-maiden¹⁸⁷ vuonna 1996 laatimasta pakotesopimuksesta, joka rajoitti sotilaallisen materiaalin vientiä Abhasiaan¹⁸⁸. Venäjä asiantuntija tohtori Martin Malekin mukaan tämä oli muodollinen toimi, sillä Venäjä ei käytännössä ollut aiemminkaan noudattanut sopimusta¹⁸⁹. Huhtikuun 16. päivänä Venäjän hallitus ilmoitti, että se on perustanut suoran hallitusten välisen neuvotteluyhteyden Abhasian ja Etelä-Ossetian kanssa¹⁹⁰. Samalla Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov pyysi Georgiaa sitoutumaan rauhanomaiseen ratkaisuun, mikä kieltäisi aseellisen voimankäytön Etelä-Ossetian ja

¹⁸² Siren (2011), s. 120.

¹⁸³ Tähtinen (2013), s. 47. Ks. myös Cornell (ja muut 2008), s. 8.

¹⁸⁴ Thomas (2011), s. 269.

¹⁸⁵ Ellison (2011), s. 355.

¹⁸⁶ Cohen ja Hamilton (2011), s. 14.

¹⁸⁷ Itsenäisten valtioiden yhteisö on useimpien entisten neuvostotasavaltojen muodostama yhteisö.

¹⁸⁸ Cornell (ja muut 2008), s. 8. Ks. myös Tähtinen (2013), s. 47.

¹⁸⁹ Malek, Martin: Georgia & Russia: The "Unknown" Prelude To The "Five Day War", *Caucasian Review of International Affairs Volume 3*, Germany, 2009, s. 228. Ks. myös Ellison (2011), s. 349.

¹⁹⁰ Cohen ja Hamilton (2011), s. 15.

Abhasian alueilla. Tähtisen mukaan tavoitteena oli varmistaa optimaalinen ajoitus operaatiolle.¹⁹¹ On myös mahdollista, että Lavrovin ehdotuksen tarkoituksena oli salata Venäjän todelliset aiheet. Samalla Venäjä tavoitteli tilannetta, jossa se kykeni oikeuttamaan materiaalin siirrot Abhasiaan. Tämän takia pakotesopimuksen purkaminen nostettiin avoimesti esille, vaikka sen merkitys onkin aiemmin ollut lähinnä muodollinen. Julkisella ilmoituksella neuvotteluyhteyksien avaamisesta pyrittiin puolestaan provosoimaan Georgian hallintoa.

Huhtikuun 20. päivänä Venäjän ilmavoimien MIG-29-hävittäjä ampui alas Georgian miehittämättömän ilma-aluksen Abhasian ilmatilassa. Malekin mukaan tarkoituksena oli estää Georgia tarkkailemasta Abhasiassa suoritettuja valmisteluita ja lisätä Georgian provosointia.¹⁹² Venäläiset kuitenkin kiistivät syytökset ja väittivät, että ilma-aluksen oli ampunut alas Abhasian miliisi¹⁹³. Väitettä tuettiin Venäjän valtion kontrolloimien tiedotusvälineiden avulla. Esimerkiksi *Moscow Channel One* julkaisi tapaukseen liittyvän haastattelun abhasialaisesta lentäjästä, jonka väitettiin olevan vastuussa tapahtuneesta. Haastattelun aikana lentäjällä oli päässään kasvot peittävä lentäjän kypärä. *Open Source Centerin* analyysin perusteella lentäjän venäjän kielen aksentti kuitenkin viittasi suurella todennäköisyydellä siihen, että lentäjä oli venäläinen.¹⁹⁴ Todennäköisesti Venäjä pyrki salaamaan valmistelut Abhasiassa, minkä takia tapaus naamioitiin abhasialaisten ja georgialaisten useita vuosia kestäneiden levottomuuksien ja yhteenottojen jatkumoksi. Tapauksen jälkeen venäläiset tiedotusvälineet aloittivat Georgian mustamaalaamisen julkaisemalla säännöllisesti uutisia Georgian suunnitelmista toteuttaa operaatio Abhasiaan¹⁹⁵. Venäjän hallinto käytti tarinaa yhtenä tekosyynä oikeuttaakseen rauhanturvajoukkojensa määrän lisäämisen alueella¹⁹⁶.

Huhtikuun 29. päivänä Venäjän ulkoasiainministeriö jatkoi Georgian syyttämistä ja väitti, että Georgia oli lisännyt sotilaallista läsnäoloaan Abhasian alueella. Myöhemmin Venäjä ilmoitti, että se lisää rauhanturvajoukkojensa määrää Abhasiassa.¹⁹⁷ On mahdollista, että ulkoasiainministeriön esittämät syytökset Georgian joukkojen määrän lisäämisestä sekä venäläisten tiedo-

¹⁹¹ Tähtinen (2013), s. 47.

¹⁹² Malek (2009), s. 229. Ks. myös Berger (2010), s. 137.

¹⁹³ Van Herpen (2015), ss. 265–266.

¹⁹⁴ Barker, Daniel, Fermaint, Kenneth, Neff, Matthew: *The Russo-Georgia War of 2008: Information Operations Case Study Analysis*, INTL 643-Information Operations, 2013, s. 14, https://www.academia.edu/11903525/-The_RussiaGeorgia_War_of_2008_Information_Operations_Case_Study_Analysis, 8.10.2015.

¹⁹⁵ Tähtinen (2013), s. 48.

¹⁹⁶ Barker (ja muut 2013), s. 14.

¹⁹⁷ Cornell (ja muut 2008), s. 9.

tusvälineiden julkaisemat väitteet Georgian suunnitelmista olivat osa Venäjän poliittisen johdon suunnitelmaa, jolla pyrittiin hankkimaan lailliset perusteet rauhanturvajoukkojen määrän kasvattamiselle.

Toukokuun 8. päivänä Venäjä lisäsi rauhanturvajoukkojensa määrää Abhasian rauhanturva-alueella noin viidellä sadalla sotilaalla ilman Georgian lupaa¹⁹⁸. Cohenin ja Hamiltonin mukaan varustukseltaan joukot eivät vastanneet rauhanturvajoukkoa¹⁹⁹. Todellisuudessa joukko oli normaalisti varustautunut jalkaväkipataljoona²⁰⁰. Toimien oikeellisuutta pyrittiin vahvistamaan muun muassa Abhasian johtajan Sergei Bagapšin julkisella avunpyynnöllä, jossa Bagapš pyytää Venäjältä pysyvää sotilaallista läsnäoloa Abhasian alueella²⁰¹. Todennäköisesti Venäjä ei pyrkinyt salaamaan joukkojen määrän lisäämistä Georgialta. Joukkojen lisääminen kuitenkin naamioitiin rauhanturvaoperaatioon kuuluvaksi toimenpiteeksi, jotta se ei herättäisi merkittävää kansainvälistä huomiota. Tätä tuettiin Abhasian johtajan julkisella avunpyynnöllä, joka mahdollisesti oli myös Venäjän poliittisen johdon koordinoima toimenpide.

Georgialaisten mukaan venäläiset olivat tuoneet Abhasiaan laivoilla kontteja, joissa oli ollut raskasta asemateriaalia²⁰². Ruotsalaisten tutkijoiden Vendil Pallinin ja Westerlundin mukaan lisäjoukkoja ja kalustoa tuotiin alueelle myöhemmin myös junalla²⁰³. Donovanin mukaan kalusto oli kuljetettu yöllä, jolloin toimet oli kyetty salaamaan²⁰⁴. Todennäköisesti raskaan asemateriaalin tuonti alueelle salattiin, koska se oli kansainvälisten lakien vastaista toimintaa. Toimia ei myöskään kyetty perustelemaan. Tämän takia venäläiset tiedotusvälineet eivät julkaisseet aiheeseen liittyviä uutisia samalla tavalla kuin aiemmin.

Toukokuun 30. päivänä Venäjän puolustusministeriö lähetti neljäsataa puolustusministeriön rautatiejoukkoon kuuluvaa sotilasta Abhasiaan kunnostamaan rautatietä²⁰⁵. Georgian mukaan joukot eivät olleet rauhanturvasopimuksen mukaisia²⁰⁶. Venäjän virallisen ilmoituksen mukaan se lähetti joukkoja humanitaariseen tehtävään Abhasiaan²⁰⁷. Pataljoonan vahvuisen osas-

¹⁹⁸ Malek (2009), s. 229. Ks. myös Cornell (ja muut 2008), s. 9 ja Lavrov, Anton: Timeline of Russian-Georgian Hostilities in August 2008, *The Tanks of August*, toimittanut Ruslan Pukhov, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, 2010, s. 41.

¹⁹⁹ Cohen ja Hamilton (2011), s. 17.

²⁰⁰ Van Herpen (2015), s. 266.

²⁰¹ Cornell (ja muut 2008), s. 9.

²⁰² Cohen ja Hamilton (2011), s. 18. Ks. myös Tähtinen (2013), ss. 62–63.

²⁰³ Vendil Pallin ja Westerlund (2009), s. 405.

²⁰⁴ Donovan (2009), ss. 14–16. Ks. myös Vendil Pallin ja Westerlund (2009), s. 406.

²⁰⁵ Cornell (ja muut 2008), s. 10. Ks. myös Singh (2016), s. 86 ja Lavrov (2010), s. 42.

²⁰⁶ Cohen ja Hamilton (2011), s. 18.

²⁰⁷ Malek (2009), s. 229.

ton tarkoituksena oli kunnostaa Abhasian pääkaupungin Sukhumin ja Otšamtširen rannikko-kaupungin välinen rautatie. Donovanin mukaan toimien tarkoituksena oli näennäisesti kehittää alueen rautatieverkostoa tulevia Sotšin olympialaisia varten.²⁰⁸ Herpenin mukaan rautatiejoukkojen käyttö liittyy venäläisessä ajattelussa operaatiovalmisteluihin²⁰⁹. Esimerkiksi Neuvostoliiton aikana rautatiejoukkojen käyttö tarkoitti aina uuden rintaman tai operaatiosuunnan valmistelua²¹⁰. Rautatiejoukkojen lähettäminen toimi myös demonstratiivisena harhautuksena, jossa hyödynnettiin georgialaisten ennakoasenteita ja luotiin mielikuva hyökkäysvalmisteluista. Toimilla vahvistettiin Georgian uhka-arviota Venäjän mahdollisen hyökkäyksen suuntautumisesta Abhasian alueelle. Cohenin ja Hamiltonin mukaan Venäjä onnistui salaamaan aikeensa kansainväliseltä yhteisöltä, koska Abhasiassa tehdyt valmistelut kyettiin naamioimaan osaksi rauhanturvaoperaatiota²¹¹. Humanitaarisiin syihin vetoaminen on myös erittäin vahva ilmaus, jonka perusteella tehtyjä toimia on kansainvälisesti vaikea myös estää.

Thomaksen mukaan Venäjän poliittinen johto levitti disinformaatiota suoraan Georgian korkea-arvoisille viranomaisille. Esimerkiksi kesäkuun 19. päivänä georgialaisviranomaiset olivat ilmoittaneet presidentti Saakašvilille, että Georgia voisi kolmessa tunnissa ottaa Etelä-Ossetian pääkaupungin Tshinvalin hallintaansa ilman, että Venäjä ehti puuttua tilanteeseen. Viranomaiset perustivat väitteensä Moskovasta saatuihin tietoihin, joiden mukaan Venäjä ei kykene puolustamaan Etelä-Ossetiaa.²¹² Allisonin mukaan tällä pyrittiin vahvistamaan Georgian hallinnon näkemystä siitä, että Venäjä ei ryhdy laajamittaisiin toimiin Georgiaa vastaan. Saakašvili on myöhemmin myöntänyt, ettei uskonut Venäjän laajamittaiseen hyökkäykseen.²¹³

Heinäkuussa Venäjän operaation valmisteluiden painopiste siirtyi Abhasiasta Etelä-Ossetiaan²¹⁴. Tämä näkyi myös venäläisten tiedotusvälineiden julkaisuissa. Esimerkiksi *Moscow Channel One* uutisoi, että Georgia suunnitteli hyökkäystä Etelä-Ossetiaan. Aiemmin uutisoinnin painopisteenä olivat olleet Georgian suunnitelmat hyökätä Abhasiaan.²¹⁵ Venäjän hallinto ohjasi tiedotusvälineiden uutisointia Georgian tapahtumista sekä Venäjällä että Georgiassa. Georgian toiminnasta nostettiin esille erityisesti julmuudet, joita Georgian asevoimat olivat

²⁰⁸ Donovan (2009), s. 10.

²⁰⁹ Van Herpen (2015), s. 267.

²¹⁰ Blandy, C. W: *Provocation, Deception, Entrapment: The Russo-Georgian Five Day War*, Defence Academy of the United Kingdom, 2009, s. 4.

²¹¹ Cohen ja Hamilton (2011), s. 13.

²¹² Thomas (2011), s. 268.

²¹³ Allison, Roy: Russia resurgent? Moscow's campaign to 'coerce Georgia to Peace', *International Affairs, Volume 84, Issue 6*, Blackwell Publishing / The Royal Institute of International Affairs, 2008, s. 1149. Ks. myös Singh (2016), s. 176.

²¹⁴ Cohen ja Hamilton (2011), s. 19.

²¹⁵ Barker (ja muut 2013), s. 15.

toteuttaneet Etelä-Ossetian väestölle.²¹⁶ Todennäköisesti uutisoinnin tavoitteena oli hankkia venäläisväestön tuki tulevalle operaatiolle. Samalla Georgian toimista muodostettiin negatiivinen kuva kansainvälisiin uutiskuviiin. Tällä tuettiin myöhemmin operaation oikeuttamista.

Venäjä järjesti kesän aikana Pohjois-Kaukasian alueella useita sotaharjoituksia, joiden tavoitteena oli tehostaa painostusta sekä kehittää joukkojen valmiutta ja suorituskykyä²¹⁷. Laajuudeltaan suurin alueella järjestetty harjoitus oli Venäjän heinä-elokuun aikana toteuttama *Kaukasia 2008*-sotaharjoitus²¹⁸. Harjoituksen aktiivinen vaihe alkoi heinäkuun 15. päivänä. Samana päivänä alkoi myös Georgian ja Yhdysvaltojen *Immediate Response*-yhteisharjoitus.²¹⁹ Cohenin ja Hamiltonin mukaan virallisesti harjoituksen teemana oli terrorismintorjunta, mutta todellisuudessa harjoituksen operatiivinen ja taktinen skenaario oli hyökkäys fiktiivisen naapurivaltion alueelle²²⁰. Joukot harjoittelivat yhteistoimintaa asevoimien eri puolustushaarojen ja aselajien sekä sisäministeriön että rajavartiolaitoksen joukkojen kanssa²²¹. Sotilaita keskitettiin harjoitukseen Eteläisen sotilaspiirin 11 alueelta²²². Harjoitukseen osallistui muun muassa Venäjän 58. armeija, ilmavoimat sekä Mustanmeren laivasto. Herpenin mukaan tällainen sotavoima ei ollut ihanteellinen terrorismintorjuntaan vuoristoisissa olosuhteissa, mutta se soveltui täydellisesti naapurivaltion valloittamiseen.²²³ Harjoitusta perusteltiin viimeaikaisten tapahtumien kehittymisen perusteella²²⁴.

Virallisen ilmoituksen mukaan harjoitukseen osallistui kahdeksantuhatta sotilasta²²⁵. Blandyn mukaan todellisuudessa harjoitukseen osallistui kuitenkin huomattavasti enemmän joukkoja. Joukkojen määrä ilmoitettiin pienemmäksi sen takia, että Venäjällä ei näin ollut velvollisuutta kutsua ulkopuolisia tarkkailijoita harjoitukseen.²²⁶ Venäläisten ja yhdysvaltalaisten asiantuntijoiden mukaan harjoitus toimi kenraaliharjoituksena tulevaa operaatiota varten²²⁷. Harjoitus

²¹⁶ ”Little Green Men” (2015), s. 14.

²¹⁷ Illarionov, Andrei: The Russian Leadership’s Preparation for War, 1999–2008, *The Guns of August 2008: Russia’s War in Georgia*, toimittaneet Svante Cornell ja Frederic Starr, Studies of Central Asia and the Caucasus, Armonk, New York, 2009, ss. 69–70.

²¹⁸ Donovan (2009), s. 10. Ks. myös Illarionov (2009), s. 71 ja Cohen ja Hamilton (2011), s. 19.

²¹⁹ Blandy (2009), s. 5.

²²⁰ Cohen ja Hamilton (2011), s. 19.

²²¹ Määttä, Petteri: *Venäjän maavoimien taktiikka Georgian sodassa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Esiupseerikurssin tutkielma (TLL IV), Helsinki, 2012, s. 10.

²²² Blandy (2009), s. 5.

²²³ Van Herpen (2015), s. 275.

²²⁴ Cornell (ja muut 2008), s. 11.

²²⁵ Vendil Pallin ja Westerlund (2009), ss. 405–406. Ks. myös Cornell (ja muut 2008), s. 11.

²²⁶ Blandy (2009), s. 5. Ks. myös Singh (2016), s. 137.

²²⁷ Vendil Pallin ja Westerlund (2009), ss. 405–406.

päätyi virallisesti elokuun 4. päivänä. Georgian asevoimien tilannekuvan mukaan venäläisjoukot palasivat takaisin varuskuntiinsa.²²⁸ Vendil Pallinin ja Westerlundin mukaan osa joukoista kuitenkin jäi alueelle taisteluvalmiuteen²²⁹. Lisäksi Mustanmeren laivaston alukset eivät palanneet harjoituksen päätyttyä Sevastopolin laivastotukikohtaan²³⁰. Tähtisen mukaan venäläiset onnistuivat todennäköisesti salaamaan aikeensa ja harhauttamaan georgialaisten tiedustelujärjestelmää kotiuttamalla osan harjoitukseen osallistuneista joukoista. Lisäksi alueelle jääneiden joukkojen ryhmitys kyettiin ainakin osittain salaamaan Georgian tiedustelulta.²³¹

Venäjä pyrki osoittamaan, että harjoitukset eivät poikenneet Venäjän asevoimien vuosittain järjestettävistä harjoituksista millään tavalla. Tämän takia harjoituksen todellinen teema ja joukkojen määrä salattiin. Tavoitteena oli vähentää kansainvälistä mielenkiintoa ja siirtää huomio pois alueella toteutettavista valmisteluista. Harjoituksen varjolla Venäjä kykeni myös keskittämään alueelle suuren määrän operatiivisessa valmiudessa olevia joukkoja, joista osa jäi alueelle taisteluvalmiuteen. Joukkojen kotiuttaminen toimi demonstratiivisena harhautuksena, joka mahdollisti alueelle jääneiden joukkojen ryhmittymisen salaamisen.

Heinäkuun lopussa Etelä-Ossetian separatistien ja georgialaisten väliset yhteenotot lisääntyivät. Tapahtumat eskaloituivat lopullisesti elokuun alussa, jolloin aiempaa kiivaammassa aseellisissa yhteenotoissa kuoli ja haavoittui kymmeniä ihmisiä.²³² Tähtisen mukaan on mahdollista, että venäläiset erikoisjoukot tukivat separatisteja²³³. Elokuun 3. päivänä Venäjän ulkoasiainministeriö syytti Georgiaa jännitteiden pahentamisesta Etelä-Ossetiassa ja uhkasi, että Venäjä ryhtyy toimenpiteisiin jännitteiden purkamiseksi²³⁴. Samana päivänä venäläisen uutistoimiston *Gruzija Onlinen* verkkosivuilla ilmoitettiin, että Tshinvalissa oli aloitettu lasten ja naisten evakuoinnit. Etelä-Ossetian hallinnon mukaan heidät oli lähetetty lomalle²³⁵. Herpenin mukaan evakuoinnit olivat kuitenkin preventiivinen sotatoimi²³⁶. Thomaksen mukaan linja-autot kuljettivat ihmiset pois ja palasivat takaisin ikkunoiden verhot alhaalla. Tämä on herättänyt epäilyjä, että linja-autoilla tuotiin alueelle Venäjän asevoimien henkilöstöä.²³⁷

²²⁸ Blandy (2009), s. 7.

²²⁹ Vendil Pallin ja Westerlund (2009), ss. 405–406. Ks. myös Blandy (2009), s. 7 ja Lavrov (2010), s. 45.

²³⁰ De Haas (2009), s. 10.

²³¹ Tähtinen (2013), ss. 99–100. Ks. myös Singh (2016), s. 103 ja 137.

²³² Nichol, Jim: *Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interests*, Congressional Research Service, 2009, s. 5. Ks. myös Cornell (ja muut 2008), s. 12.

²³³ Tähtinen (2016), s. 13. Ks. myös Singh (2016), s. 185.

²³⁴ Cornell (ja muut 2008), s. 12.

²³⁵ Nichol (2009), s. 5. Ks. myös Van Herpen (2015), s. 268 ja Lavrov (2010), s. 44.

²³⁶ Van Herpen (2015), s. 275.

²³⁷ Thomas (2011), s. 280 ja 282.

Todennäköisesti Venäjä ohjasi ja organisoisi separatistien aktivoitumisen Etelä-Ossetiassa. Venäjän tavoitteena oli luoda alueelle epävakaa olosuhteet, joiden ratkaiseminen vaati Georgian aseellista voimankäyttöä. Venäjä hyödynsi alueen protestimielialaa ja pyrki saamaan Georgian aloittamaan sotatoimet. Asevoimien toiminta naamioitiin separatistien varjolla. Näin Venäjä vältti kansainvälisen yhteisön provosoinnin ja onnistui salaamaan todelliset aikeensa. Tätä tuettiin ulkoasiainministeriön levittämällä disinformaatiolla, jonka mukaan Georgia oli vastuussa tilanteen kiristymisestä. Venäläisväestön evakuoitien tarkoituksena oli puolestaan välttää omiin kansalaisiin kohdistuvia tappioita. Evakuoinneilla pyrittiin myös korostamaan Etelä-Ossetian alueen epävakaa tilannetta, mikä tuki Venäjän Georgiaa vastaan kohdistamia syytteitä. Toimien tarkoituksena oli myös provosoida Georgian hallintoa. Samalla lisäjoukkojen tuonti alueelle pyrittiin naamioimaan evakuoitien yhteyteen. Tämä ei kuitenkaan täysin onnistunut, sillä tapauksista saatiin useita havaintoja.

Herpenin mukaan Venäjän operaation harhauttaviin valmisteluihin kuului myös venäläisväestön lisääminen Etelä-Ossetian ja Abhasian alueilla²³⁸. Ennen operaation alkua Venäjä oli jakanut Venäjän passeja Etelä-Ossetian ja Abhasian asukkaille. Virallisen ilmoituksen mukaan tällä haluttiin helpottaa matkustamista Venäjälle, mutta todellisuudessa se tarjosi Venäjälle myöhemmin oikeuden puolustaa kansalaisiaan.²³⁹ Etelä-Ossetian kansalaisista 85–90 prosenttia ja Abhasian kansalaisista ainakin kahdeksankymmentä prosenttia oli saanut Venäjän kansalaisuuden²⁴⁰. Herpenin mukaan Venäjän poliittinen johto käytti tätä myöhemmin operaation oikeuttamiseen liittyvänä perusteluna²⁴¹.

Elokuun 5. päivänä noin viisikymmentä venäläistoimittajaa saapui Tshinvaliin²⁴². Paikalla olivat ainoastaan Venäjän keskeisimpien uutistoimistojen toimittajat, sillä Venäjä oli estänyt ulkomaisten toimittajien pääsyn alueelle²⁴³. Donovanin mukaan venäläiset toimittajat tuotiin alueelle välittämään tietoa siitä, että venäläisjoukot suojelevat Georgiassa Venäjän kansalaisia Georgian tekemiltä julmuuksilta²⁴⁴. Venäläistoimittajien tuonti alueelle oli osa operaation valmistelutoimia. Tavoitteena oli se, että kansainvälinen tilannekuva alueen tapahtumista perustuu täysin venäläiseen näkemykseen. Tämä loi edellytykset sotatoimien oikeuttamiselle ja tehokkaalle disinformaation levittämiselle.

²³⁸ Van Herpen (2015), s. 265.

²³⁹ Asmus, Ronald D: *A little War that shook the World*, Palgrave Macmillan Publishers Limited, New York, 2010, s. 73. Ks. myös Van Herpen (2015), s. 260 ja Siren (2011), s. 120.

²⁴⁰ Tähtinen (2013), s. 47.

²⁴¹ Van Herpen (2015), s. 265. Ks. myös Barker (ja muut 2013), ss. 15–16.

²⁴² Cornell (ja muut 2008), s. 13. Ks. myös Tähtinen (2013), s. 92.

²⁴³ Van Herpen (2015), s. 276.

²⁴⁴ Donovan (2009), s. 21.

Elokuun 7. päivänä Venäjä pyrki Yhdistyneiden kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston kautta estämään sotilaallisen voimankäytön solmimalla sopimuksen, jonka perusteella osapuolet pidättäytyisivät aseellisesta voimankäytöstä. Tähtisen mukaan Venäjä saattoi neuvotteiluilla pyrkiä salaamaan todelliset tavoitteensa.²⁴⁵ Todennäköisesti Venäjän tavoitteena oli luoda kuva, jossa se tavoittelee rauhanomaista ratkaisua. Valheellisella rauhoittelulla pyrittiin estämään erityisesti Yhdysvaltojen osallistuminen tapahtumien kulkuun.

Elokuun 7. päivänä Georgian hallinnolle tuli jatkuvasti lisätietoja venäläisjoukkojen tunkeutumisesta Etelä-Ossetian alueelle. Tiedot perustuivat Georgian hallinnon kaappaamaan äänitallenteeseen, joka sisälsi Etelä-Ossetian rajavartioiden ja Venäjän raja-asemien välisiä puhelin keskusteluita. Äänitallenteesta saatujen tietojen perusteella venäläinen sotilaskolonna oli kulkenut Rokin tunnelin läpi aamuyön aikana. Elokuun 7. päivänä kello 23.30 presidentti Saakašvili teki päätöksen joukkojen lähettämisestä Etelä-Ossetiaan.²⁴⁶ Georgian poliittisen johdon mukaan toimet perustuivat tietoon, että Venäjän asevoimat olivat saapuneet Etelä-Ossetiaan²⁴⁷. Herpenin mukaan Saakašvili meni venäläisten järjestämään ansaan aloittaessaan sota toimet Etelä-Ossetiassa²⁴⁸. Thomaksen mukaan on mahdollista, että siepattu äänitallenne on ollut osa venäläisten harhautussuunnitelmaa, jossa disinformaatiolla on pyritty provosoimaan Georgiaa aloittamaan sotatoimet²⁴⁹. Venäläiset eivät ole missään vaiheessa kiistäneet tallenteen aitoutta²⁵⁰. Toisaalta on myös mahdollista, että georgialaisten kaappaama äänitallenne on ollut tietovuoto, joka on saattanut johtua Venäjän asevoimien johtamisjärjestelmän heikosta tasosta. Tätä tukee se, että useiden raporttien mukaan johtamisessa jouduttiin käyttämään esimerkiksi salaamattomilla yhteyksillä toimivia matkapuhelimia²⁵¹. Joka tapauksessa äänitallenne tuki Venäjän tavoitteita ja käynnisti Georgian asevoimien hyökkäyksen Etelä-Ossetiaan.

Ellisonin mukaan on mahdotonta sanoa, olivatko venäläisjoukot Georgiassa ennen kuin Georgia aloitti sotatoimet Etelä-Ossetiassa. Todennäköisesti Venäjä oli valmiina hyökkäämään, mutta se odotti Georgian aloitetta.²⁵² Cohenin ja Hamiltonin mukaan useat venäläislehdistön sekä Georgian tiedustelun lähteet osoittavat, että osa venäläisjoukoista saapui Etelä-Ossetiaan

²⁴⁵ Tähtinen (2013), ss. 49–50 ja 60.

²⁴⁶ Van Herpen (2015), ss. 277–278.

²⁴⁷ Blandy (2009), s. 7.

²⁴⁸ Van Herpen (2015), s. 278. Ks. myös Barker (ja muut 2013), ss. 19–20.

²⁴⁹ Thomas (2011), s. 267.

²⁵⁰ Allison (2008), ss. 1148–1149.

²⁵¹ Tähtinen (2013), s. 87. Ks. myös Singh (2016), s. 149.

²⁵² Ellison (2011), ss. 354–355.

ennen sodan syttymistä²⁵³. Cornellin mukaan venäläisjoukot olivat ainakin lähteneet tukikohdistaan liikkeelle²⁵⁴. Kysymys taistelutoimien aloittajasta on kuitenkin yhä kyseenalainen. Yleisen tulkinnan mukaan Georgia aloitti sotatoimet Venäjän provosoinnin seurauksena.²⁵⁵ Thomaksen mukaan Venäjä onnistui salaamaan omat toimensa. Venäjä ei ole missään vaiheessa julkaissut tarkkaa kuvausta joukkojensa liikkeistä. Sen sijaan se on tuottanut tarkan kuvauksen georgialaisten toimista. Tällä se on kyennyt vahvistamaan Georgian syyllisyyttä. Georgialaisten todisteet venäläisiä vastaan ovat huomattavasti puutteellisemmat.²⁵⁶ Lähteet antavat ristiriitaista tietoa siitä, milloin ensimmäiset joukot saapuivat Etelä-Ossetiaan. Venäläisestä näkökulmasta tarkasteltuna sillä ei edes ole kovinkaan suurta merkitystä. Joka tapauksessa Georgialle haluttiin antaa viitteitä joukkojen saapumisesta alueelle.

Venäläisen näkemyksen mukaan tiedustelutoiminta on liitettävä keskeiseksi osaksi harhauttamista. Harhauttamisen toteutumisesta tarvitaan jatkuvaa palautetta, jotta toimenpiteitä voidaan kehittää ja tarvittaessa muuttaa.²⁵⁷ Valmisteluvaiheen aikana Venäjä kykeni hankkimaan säännöllisesti tietoa toimiansa vaikuttavuudesta Etelä-Ossetian ja Georgian hallinnossa työskentelevien venäläisviranomaisien ja vakoojien avulla. Venäjä oli jo useiden vuosien ajan asettanut Etelä-Ossetian ja Abhasian keskeisiin hallinnollisiin virkoihin venäläisvirkamiehiä ja sotilaita peitetehtäviin²⁵⁸. Etelä-Ossetian johtajista useimmat olivat etnisesti venäläisiä ja heistä suurin osa oli palvellut Neuvostoliiton valtiollisessa turvallisuuspoliisissa (KGB), Venäjän asevoimissa tai Neuvostoliiton kommunistisissa puolueissa²⁵⁹. Osa Etelä-Ossetian hallinnossa työskentelevistä korkea-arvoisista virkamiehistä oli myös venäläisiä FSB:n upseereita²⁶⁰. Lisäksi Etelä-Ossetian ja Abhasian alueille oli sijoitettu myös Venäjän asevoimien sotilastiedustelun (GRU) henkilöstöä²⁶¹. Tämä mahdollisti sen, että Venäjä kykeni tarkkailemaan alueen tapahtumia²⁶². Venäjällä oli myös vakoojia Georgian hallinnossa²⁶³. On mahdollista, että Venäjällä oli vakoojien tuottaman tiedustelutiedon perusteella selvillä Georgian suunnitelmat ja hyökkäysajankohta²⁶⁴. Tämä mahdollisti toimien tehostamisen oikea-aikaisesti²⁶⁵.

²⁵³ Cohen ja Hamilton (2011), s. 20.

²⁵⁴ Cornell (ja muut 2008), s. 3.

²⁵⁵ Lalu (2014), s. 321. Ks. myös Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, IIFMCG-CEIIG, Volume I, Report, 2009, ss. 10–11.

²⁵⁶ Thomas (2011), s. 268.

²⁵⁷ Bacon (1998), s. 16.

²⁵⁸ Van Herpen (2015), s. 265.

²⁵⁹ Cohen ja Hamilton (2011), s. 4.

²⁶⁰ Van Herpen (2015), s. 264.

²⁶¹ Ellison (2011), ss. 357–358.

²⁶² Thomas (2011), s. 282.

²⁶³ Tähtinen (2013), s. 83.

²⁶⁴ Thomas (2011), s. 269. Ks. myös Määttä (2012), s. 9.

²⁶⁵ Tähtinen (2013), s. 83.

Yhteenvedon voidaan todeta, että valmisteluvaiheen aikana harhauttamisen ensisijaisena kohteena oli Georgian poliittinen johto ja erityisesti presidentti Saakašvili. Tavoitteena oli saada Saakašvili ansaan ja aloittamaan sotatoimet. Harhauttamisella vaikutettiin myös Georgian ja Venäjän kansalaisiin sekä kansainväliseen yhteisöön. Tällä pyrittiin oikeuttamaan Venäjän toimet Georgiassa. Keskeisinä toimijoina olivat Venäjän ulkoasiainministeriö ja venäläiset tiedotusvälineet. Harhauttaminen oli melko yksipuolista, sillä se perustui lähes täysin disinformaation levittämiseen. Tämän takia harhauttaminen esiintyi usein pelkästään poliittisen tason retoriikkana. Muilla menetelmillä pyrittiin joko vahvistamaan disinformaation vaikutusta tai salaamaan jokin yksittäinen kohde tai toiminto. Esimerkiksi demonstraatioilla tuettiin sekä Georgian provosointia että operaatioon osallistuvien joukkojen ryhmittämisen salaamista.

Kansainvälistä yhteisöä vastaan kohdistettu disinformaatio oli luonteeltaan rauhoittelevaa ja sillä pyrittiin salaamaan Venäjän toimet Abhasiassa ja Etelä-Ossetiassa. Disinformaation sisältö perustui länsimaiseen ajatteluun ja arvoihin, kuten humanitaarisiin syihin, minkä takia Venäjän toimia oli vaikea torjua. Lisäksi 2000-luvulla länsimaiden ja Venäjän suhteet olivat parantuneet merkittävästi, minkä takia kansainvälinen yhteisö ei välttämättä uskonut, että Venäjä ryhtyy laajamittaisiin sotatoimiin. On mahdollista, että Venäjän poliittinen johto myös tietoisesti hyödynsi länsimaiden sitä kohtaan muodostamat ennakoasenteet, minkä takia disinformaation sisältö suunniteltiin uskottavuuden lisäämiseksi ennakoasenteita tukevaksi. Georgian hallinnolle ja presidentille levitetyn disinformaation sisältö oli puolestaan provosoi-vaa ja sillä pyrittiin korostamaan Venäjän aikeita toteuttaa sotilaallinen interventio Georgiaan. Disinformaatio perustui usein oikeisiin asioihin, kuten suoritettuihin joukkojen siirtoihin. Provosoinnilla pyrittiin myös rohkaisemaan ja kannustamaan Georgiaa sotatoimiin vakuuttelemalla, että Venäjä ei kykene laajamittaisiin toimiin Etelä-Ossetiassa.

3.3 Operaatiovaihe

Elokuun 8. päivänä Venäjä käynnisti operaationsa Etelä-Ossetiaan. Kahden ensimmäisen päivän aikana venäläisjoukot valtasivat Tshinvalin kaupungin. Elokuun 10. päivänä venäläiset keskittivät alueelle lisäjoukkoja, jotka jatkoivat hyökkäystä kohti Tbilisiä. Samana päivänä Venäjä avasi toisen operaatiosuunnan Abhasiassa, jossa joukot eivät kohdanneet merkittävää vastarintaa. Elokuun 12. päivänä Venäjän asevoimat olivat saavuttaneet asetetut tavoitteet ja lyöneet Georgian armeijan joukot Tbilisin luoteispuolelle. Venäjän operaatio on esitelty liitteessä 6.²⁶⁶

²⁶⁶ Tähtinen (2013), ss. 54–59.

Operaation aikana Venäjä pyrki muodostamaan mielikuvan, että sen toimet olivat ainoastaan vastareaktio Georgian aloittamiin sotatoimiin Etelä-Ossetiassa. Ellisonin mukaan Venäjän strategisen tason harhauttaminen perustui Venäjän poliittisen johdon laatimaan strategisen viestinnän suunnitelmaan.²⁶⁷ Tarkoituksena oli maailmanlaajuisesti osoittaa, että operaatio oli tilanteen pakottama puolustuksellinen sotatoimi, jossa Venäjä pyrki puolustamaan Etelä-Ossetiaa ja Abhasiaa Georgian toimilta²⁶⁸. Venäläisten virallisten lausuntojen mukaan operaation tavoitteena oli suojella Etelä-Ossetiassa asuvia Venäjän kansalaisia sekä tukea alueen rauhan-
turvajoukkoja²⁶⁹. Thomaksen mukaan harhautustoimien tavoitteena oli välttää kansainvälisen yhteisön provosointi ja estää niiden osallistuminen tapahtumien kulkuun²⁷⁰. Herpenin mukaan venäläisten näkemys Georgian sodan tapahtumista on erinomainen esimerkki aktiivisen disinformaation levittämisestä²⁷¹.

Venäjän toiminta oli tarkoituksella arvaamatonta, hajanaista ja toisinaan ristiriitaista. Tavoitteena oli sekoittaa kansainvälisen yhteisön näkemykset tapahtumien kulusta ja johtaa ne väärään arviointiin Venäjän todellisten aikomusten suhteen. Tällä strategialla Venäjä kykeni luomaan illuusion siitä, että se ei ollut varautunut sotaan, vaan se tuli sille yllätyksenä.²⁷² Yhdysvaltalaisen kansallisen turvallisuuden professorin Robert Brannonin mukaan yllätetyksi joutumisen tarinaa tuettiin sillä, että sotatoimien alkaessa Venäjän presidentti oli jokiristeilyllä Moskovan lähellä ja pääministeri Pekingin olympialaisissa. Operaation käynnistyessä Venäjän poliittinen johto ei näyttänyt olevan valmis sotatoimien alkamiseen.²⁷³ Ellisonin mukaan poliittisen johdon puuttuminen operaation kriittisellä hetkellä on huomionarvoista, mutta se sopii venäläiseen strategiseen harhautusmalliin²⁷⁴. Tähtisen mukaan puheet yllätetyksi joutumisesta voivat olla osa Venäjän informaatio-operaatiota, jolla pyrittiin vahvistamaan Venäjän näkemystä Georgian aggressiivisista toimista²⁷⁵. Vaikka Venäjän toimet eivät olisi olleet harhautustarkoituksessa tehtyjä, niin siitä huolimatta Venäjän poliittisen johdon epävakaa toiminta vahvisti venäläisten näkemystä sotaan johtaneista syistä.

²⁶⁷ Ellison (2011), s. 348.

²⁶⁸ Allison (2008), s. 1148. Ks. myös Ellison (2011), s. 348.

²⁶⁹ Hamilton, Robert E: *Russia's Strategy in the War Against Georgia*, Center for Strategic & International Studies, Washington, 2008, s. 1. Ks. myös Allison (2008), s. 1148.

²⁷⁰ Thomas (2011), ss. 264–265.

²⁷¹ Van Herpen (2015), s. 257.

²⁷² Ellison (2011), s. 348.

²⁷³ Brannon, Robert: *Russian Civil-Military Relations*, Ashgate Publishing Limited, England, 2009, s. 189.

²⁷⁴ Ellison (2011), s. 356.

²⁷⁵ Tähtinen (2013), s. 53 ja 61. Ks. myös Cohen ja Hamilton (2011), ss. 22–23.

Georgian sota tuli myös monille kansainvälisille päättäjille yllätyksenä. Malekin mukaan tämä osoittaa sen, että Venäjän viimeisten kuukausien aikana toteuttamat valmistelut eivät olleet aiheuttaneet merkittävää kansainvälistä huomiota.²⁷⁶ Useiden tutkijoiden mielestä Venäjä onnistui salaamaan operaation aloittamisen hyödyntämällä kansainvälisen huomion suuntautumista juuri alkaneisiin Pekingin olympialaisiin. Lisäksi operaation käynnistymisen nopeuden on arvioitu yllättäneen Georgian poliittisen johdon.²⁷⁷ Georgian hallitus ei todennäköisesti odottanut Venäjän asevoimilta niin välitöntä reagointia tapahtumien kulkuun²⁷⁸. Tähtisen mukaan Georgian poliittinen johto yllättyi myös Venäjän toimien laajuudesta²⁷⁹. Cohenin ja Hamiltonin mukaan Georgian poliittinen johto uskoi lisääntyneistä jännitteistä huolimatta siihen, että konflikti kärjistyisi korkeintaan vastaavanlaiseen tilanteeseen kuin aiemmin 2000-luvulla²⁸⁰. Tämän takia operatiolla saavutettiin jopa strategisen tason yllätys²⁸¹.

Venäjä toteutti operaation alussa monimutkaisen disinformaatio-operaation, jolla se pyrki oikeuttamaan toimensa kansainvälisen yhteisön silmissä²⁸². Tavoitteena oli johtaa kansainvälinen mielipide harhaan sodan osapuolten toimista. Venäjä pyrki osoittamaan olevansa itse tapahtumien uhri.²⁸³ Kansainvälisille tiedotusvälineille syötettiin tietoja, joiden mukaan Georgian asevoimat olivat syyllistyneet jatkuviin ihmisoikeusrikkomuksiin Etelä-Ossetian alueella²⁸⁴. Venäjän näkemyksen mukaan georgialaiset aloittivat sotatoimet Etelä-Ossetiassa ja tappoivat yli kaksituhatta siviiliä sekä venäläisrauhanturvaajaa. Georgialaisten toimet olivat selvä kansanmurha, minkä perusteella Venäjä oli oikeutettu käynnistämään humanitaarisen intervention.²⁸⁵ Venäjän mukaan sen operaatio oli rauhanturvaamisoperaatio²⁸⁶. On mahdollista, että Etelä-Ossetiassa kuoli myös rajallinen määrä siviilejä. *Human Rights Watchin* mukaan siviiliuhreja oli arviolta noin 150. Venäjän ilmoittama luku oli tarkoituksella liioiteltu. Lisäksi venäläisten mukaan alueella oli toteutettu myös etnisiä puhdistuksia.²⁸⁷ Herpenin mukaan Venäjän poliittinen johto oli etukäteen valmistellut kansanmurhasyytökset. Näin toimia voitiin verrata Naton toteuttamaan humanitaariseen operaatioon Kosovossa.²⁸⁸

²⁷⁶ Malek (2009), s. 228. Ks. myös Cornell, Svante E., Starr, Frederic (edit.): *The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia*, Studies of Central Asia and the Caucasus, Armonk, New York, 2009, s. 3.

²⁷⁷ Lalu (2014), s. 322.

²⁷⁸ Cornell (ja muut 2008), s. 25.

²⁷⁹ Tähtinen (2013), s. 50. Ks. myös Allison (2008), s. 1149.

²⁸⁰ Cohen ja Hamilton (2011), s. 22.

²⁸¹ Tähtinen (2013), s. 50.

²⁸² Cornell (ja muut 2008), s. 25. Ks. myös Cohen ja Hamilton (2011), s. 48.

²⁸³ Vendil Pallin ja Westerlund (2009), s. 404.

²⁸⁴ Cornell (ja muut 2008), s. 25. Ks. myös Cohen ja Hamilton (2011), s. 48.

²⁸⁵ Van Herpen (2015), ss. 257–258. Ks. myös Singh (2016), s. 137 ja Karlsen (2016), s. 192.

²⁸⁶ Siren (2011), s. 120. Ks. myös Berger (2010), s. 111.

²⁸⁷ Cornell (ja muut 2008), s. 25. Ks. myös Cohen ja Hamilton (2011), s. 48.

²⁸⁸ Van Herpen (2015), s. 285.

Tiedottaminen operaation alkuvaiheessa keskittyi venäläisen näkemyksen esittämiseen, koska alueella oli ainoastaan venäläisiä toimittajia²⁸⁹. Ulkomaisten toimittajien tulo alueelle oli estetty vetoamalla puutteellisiin henkilöpapereihin²⁹⁰. Lisäksi operaation ensimmäisten päivien aikana Georgian hallinnon ja median verkkosivuille toteutetut kyberhyökkäykset estivät georgialaisten tiedottamisen tapahtumista²⁹¹. Kansainvälinen media hyväksyikin ensimmäisten päivien aikana Venäjän poliittisen johdon perustelut operaation toteuttamisen syistä ja tavoitteista. Tämä tehosti entisestään venäläisten poliittista retoriikkaa.²⁹² Tarkoituksena oli hämätä ja harhaanjohtaa kansainvälinen mielipide Venäjän toimia tukevaksi²⁹³. Herpenin mukaan disinformaation levittäminen onnistui erinomaisesti operaation alkuhetkillä ja sillä saavutettiin haluttu vaikutus²⁹⁴.

Operaation oikeuttamista tuettiin myös venäläisten tiedotusvälineiden paikallisissa televisiolähetyksissä julkaisemalla kuvamateriaalilla, joissa pyrittiin osoittamaan, kuinka venäläiset sotilaat suojelevat Etelä-Ossetian venäläisväestöä. Venäjän asevoimien tiedottaja esiintyi myös päivittäin televisiossa näytetyissä haastatteluissa, joissa tarjottiin tietoa ja vastattiin operaatioon liittyviin kysymyksiin. Esimerkiksi Georgian joukkojen määrä ilmoitettiin todellista suuremmaksi, jotta Venäjä kykeni perustelemaan toimiansa laajuuden.²⁹⁵ Lisäksi tiedotusvälineet julkaisivat säännöllisesti uutisia Georgian asevoimien aiheuttamista tuhoista. Esimerkiksi yhden uutisen mukaan Georgian tykistö oli tuhonnut Tshinvalin lähes kokonaan. Uutiseen oli liitetty kuvia tuhotuista rakennuksista. Satelliittikuvien perusteella suurin osa kaupungin rakennuksista näytti kuitenkin ehjiltä.²⁹⁶ Bergerin mukaan venäläisten tuottama disinformaatio ja epätäydelliset ilmoitukset vaikeuttivat tilannekuvan muodostamista alueen tapahtumista²⁹⁷.

Cohenin ja Hamiltonin mukaan Venäjä käytti operaatiossa myös kyberhyökkäyksiä, joilla pyrittiin tehostamaan Venäjän narratiivia ja poliittista retoriikkaa. Hyökkäykset olivat osa Venäjän strategisen tason harhauttamista.²⁹⁸ Elokuun 8. päivänä hyökkäykset kohdistuivat georgialaisiin internetsivustoihin, jotka olivat hallinnon ja median keskeisiä tiedotuskanavia²⁹⁹. Pal-

²⁸⁹ Thomas (2011), s. 267. Ks. myös Cornell ja Starr (2009), s. 3.

²⁹⁰ Cornell ja Starr (2009), s. 3.

²⁹¹ Van Herpen (2015), ss. 257–258. Ks. myös Cohen ja Hamilton (2011), s. 46.

²⁹² Cohen ja Hamilton (2011), ss. 47–49.

²⁹³ Vendil Pallin ja Westerlund (2009), s. 404.

²⁹⁴ Van Herpen (2015), ss. 257–258.

²⁹⁵ Donovan (2009), s. 12 ja 21. Ks. myös Singh (2016), s. 145.

²⁹⁶ Alya, Shandra: Top 10 Russian lies about the Georgian war, Euromaidan Press, 2015, *euromaidanpress.com/2015/08/16/top-10-russian-lies-about-the-georgia-war/#arvlbdata*, 4.1.2016.

²⁹⁷ Berger (2010), s. 112.

²⁹⁸ Cohen ja Hamilton (2011), s. 47. Ks. myös Karlsen (2016), ss. 192–193.

²⁹⁹ Donovan (2009), ss. 19–20. Ks. myös Tähtinen (2013), s. 93.

velunestohyökkäyksillä estettiin Georgian hallituksen tiedotustoiminta. Cohenin ja Hamiltonin mukaan todennäköisesti hyökkäyksien toteuttajina toimivat hallinnon ulkopuoliset toimijat, kuten venäläiset internetyritykset, minkä takia Venäjän hallitus kykeni kiistämään osallisuutensa niihin. Hyökkäysten toteuttajat käyttivät valheellisia henkilötietoja ja peiteyrityksiä peittääkseen kytköksensä Venäjän asevoimiin.³⁰⁰ Käyttämällä ulkopuolisia toimijoita Venäjä kykeni naamioimaan hyökkäykset rikollisuuteen liittyviksi teoiksi³⁰¹. Tähtisen mukaan Venäjän hyökkäykset olivat ensimmäinen esimerkki siitä, miten kyberhyökkäykset voidaan naamioida ja harhauttaa muiden osapuolten tekemäksi. Hyökkäyksille oli todennäköisesti asetettu myös voimankäyttöisiä rajoituksia, sillä hyökkäyksiä ei kohdistettu kohteisiin, joista olisi aiheutunut vaaraa siviiliyhteiskunnalle.³⁰² Naamioimalla kyberhyökkäykset kolmannen osapuolen tekemiksi ja käyttämällä voimaa rajoitetusti Venäjä onnistui sekä estämään Georgian tiedotustoiminnan että kiistämään osallisuutensa hyökkäyksiin.

Elokuun 9. päivänä Venäjä aloitti joukkojen keskittämisen Abhasian rajalle valmistellakseen kaikilla puolustushaaroilla toteutettavaa hyökkäysoperaatiota. Abhasian viranomaiset olivat ilmoittaneet Georgian joukkojen liikkeistä Abhasian rajavyöhykkeellä. Tämä sopimusrikkomus antoi Venäjälle tekosynn hyökätä Abhasiaan.³⁰³ Todennäköisesti Venäjän poliittinen johdanto oli ohjeistanut Abhasian viranomaisia valheellisesti ilmoittamaan Georgian joukkojen liikkeistä alueella. Seuraavana päivänä venäläisjoukot avasivat operaation toisen rintaman Abhasiaan Georgian hallinnoimalle Kodorin alueelle³⁰⁴. Operaation aikana venäläiset onnistuivat havaitsemaan Georgian mittaustiedusteluaseman. Venäläiset eivät kuitenkaan tuhonneet asemaa heti hyökkäyksen alussa, vaan sille syötettiin vääriä ja harhaanjohtavia tietoja.³⁰⁵

Operaatioon liittyi Venäjän Mustanmeren laivaston suorittama maihinnousuoperaatio, jossa Abhasian rannikolle Otsamtširen kaupunkiin tuotiin lähes neljätuhatta laskuvarjosotilasta. Donovanin mukaan laskuvarjojoukkojen maihinnousuun liittyi myös harhauttavia toimenpiteitä, sillä joukot käyttivät samaa maastopukua kuin alueella jo olleet venäläisrauhanturvaajat. Toimenpiteellä pyrittiin salaamaan Venäjän erikoisjoukkojen käyttö taistelualueella. Maihinnousulla vältettiin myös luoteessa sijainneen YK:n rauhanturvajoukkojen päämajan tarkkailu,

³⁰⁰ Cohen ja Hamilton (2011), s. 45 ja 54. Ks. myös Singh (2016), s. 157.

³⁰¹ *Project Grey Goose Phase II Report: The evolving state of cyber warfare*, GreyLogic, 2009. Ks. myös Tähtinen (2013), s. 69.

³⁰² Tähtinen (2013), ss. 93–94 ja 104.

³⁰³ Donovan (2009), ss. 14–15. Ks. myös Singh (2016), s. 139.

³⁰⁴ Cornell (ja muut 2008), ss. 16–17.

³⁰⁵ Elektronisen Sodankäynnin Keskus: *Elektronisen sodankäynnin keskuksen OSINT-viikkoraportti vko 37–41*, Panssariprikaati, Riihimäki, 8.10.2015, ss. 3–4.

minkä takia operaation aloitus kyettiin alkuvaiheessa salaamaan.³⁰⁶ Toisen tulkinnan mukaan Abhasiaan oli jo huhtikuussa saapunut venäläisiä laskuvarjojääkäreitä³⁰⁷. Tästä johtuen on myös mahdollista, että alueelle kevään ja kesän aikana tuodut rauhanturvajoukot kuuluivat Venäjän maahanlaskujoukkoihin, mikä selitti yhtenäisen varustuksen. Toimilla kyettiin salaamaan alueelle tuotujen joukkojen laatu.

Donovanin mukaan on todennäköistä, että Venäjän operatiivisessa suunnitelmassa myös konventionaaliseen voimankäyttöön oli asetettu rajoituksia, joiden tarkoituksena oli välttää provosoimasta kansainvälistä yhteisöä. Esimerkiksi venäläisjoukot eivät missään vaiheessa edenneet Georgian pääkaupunkiin asti. Venäjän asevoimat eivät myöskään vallanneet Georgian öljyputkia. Vendil Pallinin ja Westerlundin mukaan joukoilla oli selvästi ohjeet, kuinka pitkälle ne saavat edetä. Strategisten tavoitteiden saavuttamisen jälkeen Venäjän asevoimat vedettiin Georgian alueelta Etelä-Ossetian ja Abhasian alueille. Sotilaallista voimaa pyrittiin käyttämään vain sotilaskohteita vastaan.³⁰⁸ Venäjän rajoitettu voimakäyttö toimi konventionaalisisissa operaatioissa harhautuskeinona samalla tavalla kuin kyberhyökkäyksissä. Venäjä pyrki osoittamaan, että se toimii aiemmin levitetyn disinformaation sisällön mukaisesti kansainvälisiä lakeja ja länsimaisia arvoja noudattaen. Todellisenä tavoitteena oli välttää muiden valtioiden provosoiminen ja estää niiden osallistuminen sotatoimiin sekä oikeuttaa Venäjän toimet Georgiassa.

Elokuun 12. päivänä Venäjän presidentti Dmitri Medvedev allekirjoitti Moskovassa Ranskan presidentin tapaamisen yhteydessä tulitaukosopimuksen, jonka perusteella molemmat osapuolet vetävät joukkonsa ja lopettavat sotilaalliset toimet alueella. Venäläisjoukot kuitenkin jatkoivat sotilaskohteiden tuhoamista alueilla. Elokuun 18. päivänä Venäjän asevoimat väittivät aloittaneensa vetäytymisen Georgiasta. Georgian hallituksen lähteiden mukaan vetäytymisestä ei kuitenkaan ollut merkkejä. Joukkojen vetäytyminen aloitettiin vasta elokuun 23. päivänä.³⁰⁹ Todennäköisesti operaatiolle asetettuja kaikkia tavoitteita ei ollut vielä saavutettu, minkä takia valheellisella rauhoittelulla pyrittiin hankkimaan lisää aikaa operaation toteuttamiselle. Venäläiset eivät kuitenkaan onnistuneet disinformaation levittämällä salaamaan joukkojensa läsnäoloa alueella. Avoimet neuvotteluyhteydet länsimaiden kanssa estivät kuitenkin ulkopuolisten toimijoiden osallistumisen tapahtumien kulkuun, minkä takia toimia voidaan venäläisestä näkökulmasta pitää osittain onnistuneina.

³⁰⁶ Donovan (2009), ss. 14–16. Ks. myös Vendil Pallin ja Westerlund (2009), s. 406. Ks. myös Singh (2016), ss. 139–140.

³⁰⁷ Tähtinen (2013), s. 62.

³⁰⁸ Vendil Pallin ja Westerlund (2009), s. 403 ja 407. Ks. myös Donovan (2009) s. 7 ja Tähtinen (2013), s. 41.

³⁰⁹ Cornell (ja muut 2008), ss. 18–22. Ks. myös Berger (2010), s. 137.

Vuonna 2015 Venäjän Läntisen sotilaspiirin johtava sotilastarkastaja kenraalievosti Anatoli Zaitsev arvosteli Georgian operaation aikana Venäjän asevoimien tekemiä laiminlyöntejä taktisen tason naamiointissa ja harhauttamisessa. Zaitsevin mukaan kohteiden naamiointiin ei käytetty valelaitteita tai -kohteita, kuten valekomentopaikkoja, lämpövalemaaleja tai kulmaheijastimia. Operaatiossa ei myöskään toteutettu joukkojen etenemisharhautuksia tai harhauttavia ryhmitysmuutoksia. Zaitsevin mielestä Venäjän maavoimien taistelukoulutuksen suurin ongelma on ollut vielä operaation jälkeenkin joukkojen suorittamat itsenäiset taktisen tason harhautustoimet.³¹⁰ Venäläiset epäonnistuivat osittain myös taktisen tason salaamisessa. Esimerkiksi taisteluiden aikana salaamiselle ongelmia aiheuttivat älypuhelimet ja sosiaalinen media, sillä taistelutilassa kuvattuja kuvia ja videoita ilmestyi internetiin lähes reaaliaikaisesti. Tähtisen mukaan videoiden julkaisua olisi operaation aikana voitu käyttää myös suunnitelmallisesti harhauttavan toiminnan tukemiseen, mutta näin ei vielä toimittu.³¹¹

Georgian sodassa taktisen tason harhauttamisen laiminlyönti voi johtua huonosti järjestetyistä viesti- ja johtamisyhteyksistä, jolloin taktisen tason toimenpiteiden käskeminen ja koordinointi ei ollut mahdollista. Esimerkiksi venäläisillä ei ollut käytössä kattavaa verkostoitunutta johtamisjärjestelmää ja joukoilta puuttuivat taktisen tason radiot joukkueiden ja eri osastojen välillä³¹². Todennäköisesti myös joukkojen puutteellinen ammattitaito vaikutti taktisen tason toimien laiminlyönteihin. Operaatioon osallistui esimerkiksi myös varusmiehiä, vaikka se oli Venäjän lakien vastaista toimintaa. Operaatioon osallistuneista venäläisjoukoista jopa noin kolmekymmentä prosenttia oli varusmiehiä ja loput sopimussotilaita.³¹³ Vendil Pallinin ja Westerlundin mukaan sopimussotilaiden koulutus ei kuitenkaan merkittävästi eronnut varusmieskoulutuksesta, minkä takia suurin osa myös sopimussotilaita oli huonosti koulutettuja³¹⁴. Venäjän entisen yleisesikunta päällikön³¹⁵ armeijakenraali Nikolai Makarovin mukaan operaatioon osallistuneista Venäjän asevoimien johtajista vain alle kaksikymmentä prosenttia oli taisteluvalmiita. Lisäksi on myös mahdollista, että hyökkäyksen nopea tempo ja jatkuva eteneminen eivät välttämättä edes mahdollistaneet taktisen tason toimenpiteiden suorittamista. Suoraviivainen ja nopea toimintatapa tuotti suuret omat tappiot, mutta mahdollisti nopean etenemisen ja jatkuvan paineen ylläpidon georgialaisten joukoissa.³¹⁶

³¹⁰ *Elektronisen sodankäynnin keskuksen OSINT-viikkoraportti vko 37–41*, 8.10.2015, s. 4.

³¹¹ Tähtinen (2013), s. 101.

³¹² Thornton, Rod: *Organizational Change in the Russian Airborne Forces: The Lessons of the Georgian Conflict*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, 2011, s. 28 ja 37.

³¹³ Cohen ja Hamilton (2011), ss. 31–32. Ks. myös Singh (2016), s. 180.

³¹⁴ Vendil Pallin ja Westerlund (2009), s. 413.

³¹⁵ Yleisesikunnan päällikkö on puolustusministerin ensimmäinen sijainen.

³¹⁶ Cohen ja Hamilton (2011), s. 27, 29 ja 32.

Taisteluiden aikana käytetyt taktiset harhautustoimet liittyivät georgialaisjoukkojen keskuuteen levitettyihin valheellisiin tietoihin ja huhuihin. Esimerkiksi venäläiset levittivät hyökkäyksen aikana huhuja kahden maahanlaskudivisioonan hyökkäyksestä Georgiaan. Tällä pyrittiin tehostamaan hyökkäyksen psykologista vaikutusta.³¹⁷ Huhujen leviämistä on pidetty yhtenä keskeisenä syynä Georgian asevoimien taistelutahdon ja moraalin romahtamiselle³¹⁸. On mahdollista, että taistelevat joukot eivät kuitenkaan olleet vastuussa huhujen levittämisestä, vaan ne toteutettiin ylemmän johtoportaan, kuten armeijan, koordinoimana. Todennäköisesti niiden suunnittelu ja toteutus on liittynyt Venäjän poliittisen johdon laatimaan strategisen tason harhautustarinaa. Näin taktisen tason toimet on saatu integroitua strategisen ja operatiivisen tason toimia tukeviksi.

Osa venäläisjoukkojen operaation aikana suorittamista taktisen tason toimenpiteistä voidaan myös tulkita onnistuneen joko harhauttamaan georgialaisia tai salaamaan venäläisten aikeet, vaikka toimia ei välttämättä tehty harhautustarkoituksessa. Esimerkiksi Venäjän operaatio Etelä-Ossetiaan alkoi välittömästi ilman erillistä tuli-isku vaihetta, mikä poikkeaa Venäjän asevoimien ohjesääntöjen normaalista toiminnasta³¹⁹. Hyökkäyksen aloittaminen ilman massiivista tulivalmistelua mahdollisti ainakin osittain hyökkäyksen aloittamisajankohdan salaamisen. Lisäksi hyökkäyksen edetessä venäläiset eivät aina käyttäneet kaavamaisia tulivalmisteluja, jolloin pienetkin joukot saattoivat päästä yllätykseen ja saavuttaa etulyöntiaseman³²⁰.

Taktisen tason puutteet on tiedostettu Venäjän asevoimissa. Tästä on osoituksena asevoimien mittava reformiohjelma, jota valmisteltiin jo vuosien 2007 ja 2008 aikana. Operaatiosta saadut kokemukset kiihdyttivät ja muokkasivat reformin toimeenpanoa ja sisältöä.³²¹ Todennäköisesti reformin sisältöön lisättiin myös taktisen tason harhauttamiseen ja salaamiseen liittyviä kehityskohteita. Esimerkiksi Venäjän puolustusministeriö tilasi operaation jälkeen yksityiseltä yritykseltä ilmatäytteisiä valelaitteita, joilla voidaan imitoida todellisia asejärjestelmiä vastavia kohteita (ks. liite 7). Valelaitteita valmistavan yhtiön mukaan on mahdollista, että ilmatäytteisiä valelaitteita käytettiin jo Georgian operaatiossa.³²² Tätä tukee myös uutistoimisto

³¹⁷ Cohen ja Hamilton (2011), s. 27 ja 29.

³¹⁸ Lavrov (2010), s. 54.

³¹⁹ Tähtinen (2013), s. 101.

³²⁰ Määttä (2012), ss. 24–25.

³²¹ Tähtinen (2016), s. 17.

³²² Marquardt, Alexander: Russia's High-Tech Military Turns to Inflatable Weapons, abcNews, 12.8.2010, www.abcnews.com/Technology/International/russias-iflatable-military/story?id=11856527, 6.9.2016.

Rossiyskaya Gazetan julkaisu, jonka mukaan Venäjän asevoimat testasi valelaitteiden prototyyppijä Georgian operaatioissa³²³. Lähdeaineiston perusteella tätä ei kuitenkaan kyetä täysin vahvistamaan. Yhdysvaltalaisen Venäjän puolustus- ja turvallisuusasioiden asiantuntijan Roger McDermotin mukaan valelaitteet oli tarkoitus ottaa asevoimien käyttöön vuonna 2011³²⁴. Vuonna 2013 valelaitteet olivat jo Venäjän asevoimien operatiivisessa käytössä. Niitä on käytetty esimerkiksi liikkuvien ohjusjärjestelmien, kuten Topol-M-ohjuslavettien, valelaiteajoneuvoina.³²⁵ Vuoteen 2020 mennessä Venäjän tavoitteena on toimittaa sata valelaiteajoneuvoa strategisten ohjusjärjestelmien suojaksi³²⁶.

Havainnot vuoden 2015 Venäjän sotaharjoituksista ovat osoittaneet, että ilmatytteiset valelaitteet ovat tällä hetkellä Venäjän asevoimien koulutuskäytössä. Lisäksi harjoituksissa on käytetty runsaasti myös muita taktisen tason harhauttamiseen ja salaamiseen tarkoitettuja välineitä, kuten naamioverkkoja ja tilapäisvälineistä rakennettuja valekohteita.³²⁷ Tätä tukee myös asevoimien uudet kalustohankinnat, joiden yhteydessä uusiin järjestelmiin on hankittu erilaisia maastouttamisjärjestelmiä³²⁸. Tämä osoittaa sen, että Georgian operaation jälkeen alkanut kehitystyö on tuottanut jo näkyviä tuloksia Venäjän asevoimien taktisen tason harhauttamisen ja salaamisen puutteisiin.

Yhteenvedon operaatiosta voidaan todeta, että Venäjän harhauttamiselle asetetut tavoitteet olivat 1) Georgian houkuttelemisen sotatoimien aloittajaksi, 2) Venäjän toimien salaaminen kansainväliseltä yhteisöltä, 3) Georgian ja kansainvälisen yhteisön harhaanjohtaminen Venäjän todellisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen, 4) Georgian osoittaminen syylliseksi tilanteen kehittymiseen ja Venäjän vastatoimien oikeuttaminen sekä 5) operaatiosuunnan ja operaation laajuuden sekä laadun salaaminen Georgialta. Tavoitteena oli hankkia kansainvälinen oikeutus operaatiolle ja estää kansainvälisen yhteisön puuttuminen tapahtumien kulkuun.

Yleisen tulkinnan mukaan Venäjä sai houkutelua Georgian ansaan ja aloittamaan sotatoimet.

³²³ The Moscow Times, 17.9.2016, <https://themoscowtimes.com/news/army-considers-inflatable-tanks-and-planes-1580>.

³²⁴ McDermott, Roger: Maskirovka and Russian Military Procurement: Corruption, Deception and Crisis, Eurasia Daily Monitor Volume 7, issue 160, 2010, <https://jamestown.org/program/maskirovka-and-russian-military-procurement-corruption-deception-and-crisis/>, 7.9.2016.

³²⁵ Lalu (2014), s. 358.

³²⁶ Novichkov, Nikolai: Strategic Missile Forces to be fully re-armed with new ICBMs by 2020, Jane's Defence Weekly, Moscow, 19.12.2014, <https://janes.ihs.com/Janes/Display/1731911>, 9.9.2016.

³²⁷ Operatiivis-strateginen harjoitus Center-2015, 20.10.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=luRrSoisGG4>, 10.9.2016, (Стратегическое командно-штабное учение Центр-2015). Ks. myös Russian Military Exercises of 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=9rE2UAQscpY&t=626s>, 10.9.2016 ja Russia Military Drills 2015: We are Ready for WW3 - Russian Military Power 2015 - NATO Vs. Russia, 5.4.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=pvtvSahmdGI>, 10.9.2016.

³²⁸ Ikonen, Ilkka, Karvonen, Mika, Kiiikka, Jarmo, Kinnunen, Pekka: Venäjän tykistön, raketinheittimistön ja taktisten ballististen ohjusten kehitysnäkymät, *Venäjän asevoimat muutoksessa – Kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016, s. 156.

Venäjä onnistui myös salaamaan todelliset aiheet ja tavoitteet sekä toimien laajuuden. Venäjän toteuttamat harhautustoimet olivat keskeinen tekijä sille, että operaatio aiheutti Georgialle strategisen ja operatiivisen tason yllätyksen.

Venäjän operaatio vahvisti Afganistanin ja Tšetšenian sodista saatuja havaintoja siitä, että strategisen ja operatiivisen tason harhautustoimilla on erittäin merkittävä vaikutus operaatioiden lopputulokseen. Erityisesti disinformaation levittäminen oli operaation aikana aktiivista ja jatkuvaa. Disinformaatiolla pyrittiin Georgian syyllisyyden osoittamiseen ja Venäjän operaation oikeuttamiseen. Uskottavuuden lisäämiseksi disinformaation sisältö perustui usein faktoihin ja sen sanoma oli suunniteltu siten, että se tuki Venäjältä muodostettuja ennakoasenteita. Disinformaatiota levitettiin suoraan sekä Venäjän poliittisen johdon että venäläisten tiedotusvälineiden toimesta. Yleensä molempia keinoja käytettiin samanaikaisesti siten, että niiden sanoma tuki toisiaan, minkä takia disinformaation levittäminen oli usein kaavamaisista ja siinä oli selkeä logiikka.

Disinformaatio esiintyi valheellisena tiedottamisena ja rauhoitteluna, valehteluna, kiistämisinä, syyttämisenä sekä erilaisten väitteiden esittämisenä. Venäläisistä tiedotusvälineistä disinformaatiota levittivät erityisesti valtion kontrolloimat uutistoimistot, kuten *Moscow channel one*, joka julkaisi aktiivisesti uutisia, jotka tukivat Venäjän poliittisen johdon lausuntoja ja strategisten tavoitteiden saavuttamista. Venäjän poliittisen johdon aktiivisena toimijana oli ulkoasiainministeriö ja erityisesti ulkoministeri Lavrov. Huomionarvoista on se, että Venäjän presidentti Medvedev ja pääministeri Putin eivät olleet operaation aikana merkittävästi esillä. Todennäköisesti tämä johtui siitä, että Venäjän presidentti oli vaihtunut keväällä juuri ennen operaation valmisteluiden alkamista, minkä takia tehtäväjako ei vielä ollut täysin selkeä.

4 HARHAUTTAMINEN KRIMIN OPERAATIOSSA

4.1 Tausta

Krim on sekä Ukrainalle että Venäjälle strategisesti tärkeä alue. Neuvostoliiton hajoamisen ja Ukrainan itsenäistymisen jälkeen Venäjä menetti osan Mustanmeren alueesta, mikä on lisännyt Venäjän geopoliittista turhautumista.³²⁹ Krimin satamat mahdollistavat lähes koko Mustanmeren alueen hallinnan. Erityisesti Sevastopolin satama on Venäjälle sotilaallisesti ja taloudellisesti tärkeä.³³⁰ Sevastopolin laivastotukikohdan omistus on ollut kiistanalainen asia. Vuonna 1997 Venäjä ja Ukraina sopivat tukikohdan jakamisesta ja laativat sopimuksen sen yhteiskäytöstä.³³¹

Krimin tapahtumien taustalla ovat vaikuttaneet useat eri tekijät. Vuonna 2004 alkaneen oranssivallankumouksen seurauksena mielenosoittajat onnistuivat syrjäyttämään Ukrainan presidentin Viktor Janukovytsin. Vuonna 2010 Janukovyts palasi Venäjän tukemana takaisin valtaan. Ukraina pyrki kuitenkin edelleen kehittämään parempia suhteita länteen, minkä takia erimielisyydet Länsi-Ukrainan länsimyoenteisen ja Itä-Ukrainan venäläismielisen väestön välillä lisääntyivät.³³²

Vuonna 2012 Ukraina aloitti kauppaja yhteistyösopimuksen valmistelun EU:n kanssa, minkä avulla pyrittiin elvyttämään Ukrainan heikentynyttä taloustilannetta. Sopimuksen voimaantulo edellytti Ukrainalta merkittäviä hallinnollisia ja taloudellisia muutoksia. Vuonna 2013 presidentti Janukovyts päätti kuitenkin perua yhteistyöaikomukset.³³³ Ukrainan päätöstä hylätä neuvottelut EU:n kanssa voidaan pitää konfliktiin johtaneiden tapahtumien alkupisteenä. Sopimuksen hylkääminen käynnisti presidentti Janukovytsin avoimen vastustamisen, mikä aiheutti laajoja mielenosoituksia ja mellakoita Ukrainassa.³³⁴ Vuonna 2014 helmikuussa mel-

³²⁹ Klepper, Eastman: *The Influence of Regional Conflicts and Military Reform on the 2010 and 2014 Military Doctrines of the Russian Federation: An Analysis of the Development and Current Force Posture of the Russian Conventional Ground Forces*, University of Illinois, 2015, ss. 56–57. Ks. myös Bebler, Anton: *Crimea and the Russian-Ukrainian Conflict*, *Romanian Journal of European Affairs*, Volume 15, No: 1, University of Ljubljana, 2015, s. 39.

³³⁰ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 49.

³³¹ Klepper (2015), ss. 56–57. Ks. myös Bebler (2015), s. 39.

³³² Antikainen (2015), s. 71.

³³³ Klepper (2015), ss. 57–58.

³³⁴ Antikainen (2015), s. 72.

lakat kärjistyivät aseellisiksi yhteenotoiksi pääkaupungin kaduilla sekä Maidanin keskusaukiolla. Helmikuun 22. päivänä presidentti Janukovyts pakeni Venäjälle.³³⁵ Janukovytsilla oli hyvät suhteet Venäjään. Uusi presidentti Oleksandr Turtšynov oli puolestaan EU-myönteinen, minkä takia Venäjä koki, että Ukraina oli lipumassa pois sen vaikutuspiiristä.³³⁶

Janukovyts oli erittäin suosittu Krimin paikallisväestön keskuudessa. Suurin osa väestöstä oli vuonna 2010 Ukrainan presidentinvaaleissa äänestänyt Janukovytsin puolesta. Janukovytsin syrjäyttäminen lisäsi jännitteitä myös Krimillä. Helmikuun 23. päivänä Ukrainan uusi koalitio teki lakiesityksen, jonka mukaan venäjän kieli ei ollut enää virallinen Ukrainan ja Krimin alueilla. Lakiesitys lisäsi Ukrainan hallinnon vastustamista Krimillä, jossa venäläisväestöä oli enemmän kuin missään muualla Ukrainassa.³³⁷ Venäjän poliittinen johto hyödynsi tilanteen ja organisoi mielenilmauksien kärjistymisen Krimin niemimaalla. Tämä mahdollisti Krimin operaation käynnistämisen.³³⁸

Georgian operaation jälkeen Venäjän asevoimissa käynnistettiin mittavat uudistukset. Krimin operaatio oli ensimmäinen testi uudistetuille asevoimille. Joukot eivät kuitenkaan päässeet osoittamaan todellista iskukykyään vähäisen vastarinnan vuoksi. Lisäksi operaatioon osallistuivat vain asevoimien parhaiten varustetut ja koulutetut erikoisjoukkojen sotilaat. Tämän takia operaatio ei antanut oikeaa kuvaa koko Venäjän asevoimien tilasta. Operaatio osoitti kuitenkin positiivisia merkkejä asevoimien suorituskyvyn kehittymisestä. Kehitystä oli tapahtunut erityisesti joukkojen liikkumiskyvyssä, aseistuksessa ja varustuksessa.³³⁹

Krimin operaatio oli yllätyshyökkäys, jossa Venäjä kykeni hyödyntämään paikallisia tukikoh-
tia, paikallisväestöä ja Sotšin olympialaisten varalle perustettuja turvallisuusjoukkoja. Se oli Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ensimmäinen Venäjän toteuttama yllätyshyökkäys, jossa nopeuden ja yllätyksen avulla yhdellä iskulla saavutettiin asetetut tavoitteet.³⁴⁰

³³⁵ Klepper (2015), ss. 57–58.

³³⁶ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 63.

³³⁷ Lavrov (2015), ss. 160–161.

³³⁸ Barabanov, Mikhail: Viewing the Action in Ukraine From the Kremlin's Window, *Brothers Armed: Military Aspects of The Crisis In Ukraine, Second Edition*, toimittaneet Colby Howard ja Ruslan Pukhov, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, East View Press, USA, 2015, s. 190.

³³⁹ Lavrov (2015), s. 180.

³⁴⁰ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 52 ja 60.

Operaatio toteutettiin erikoisoperaationa, jossa keskeisiä toimijoita olivat Venäjän uudet erikoisjoukot, *spetsnaz*-joukot, maahanlaskujoukot ja merijalkaväen joukot³⁴¹. Erikoisjoukkojen tehtävänä oli vallata Krimin kriittiset kohteet ja luoda edellytykset pääjoukkojen ryhmittämiselle³⁴². Operaatiossa saavutettiin strategisen ja taktisen tason yllätys, minkä takia Venäjä kykeni valtaamaan Krimin ilman veren vuodatusta³⁴³. Venäjä käytti useita eri menetelmiä saavuttaakseen strategiset tavoitteensa. Erityisesti informaatio- ja erikoisoperaatioilla oli merkittävä vaikutus operaation onnistumiselle.³⁴⁴ Onnistunut toteutus johtui myös siitä, että olosuhteet tukivat operaation toteuttamista. Krimin rajattu alue, venäjänkielinen paikallisväestö, Ukrainan hallinnon ja asevoimien heikko tilanne sekä Venäjän Mustanmeren laivastotukikohta loivat puitteet, jotka Venäjä osasi hyödyntää.³⁴⁵ Operaation vaiheet on esitelty liitteessä 8.

Operaatio oli myös esimerkki harhauttamisesta, jossa keskeisinä elementteinä toteutuivat yllätys, naamiointi, demonstraatiot, toiminnan peittäminen ja disinformaation levittäminen. Esimerkiksi joukkojen tunnistaminen peitettiin ja naamioitiin käyttämällä tunnuksettomia maastopukuja ja ajoneuvoja.³⁴⁶ Peiteoperaatioita tuettiin harhauttavilla informaatio-operaatioilla ja poliittisilla toimenpiteillä, jotka kohdistettiin Ukrainan ja Venäjän kansalaisiin sekä Krimin paikallisväestöön³⁴⁷. Venäjän muodostamat ja levittämät useat eri versiot tapahtumista hidastivat kansainvälisen yhteisön toimenpiteitä selvittää, mitä Krimillä todella tapahtui. Tämä antoi Venäjälle riittävästi aikaa operaation toteuttamiseen.³⁴⁸

³⁴¹ Tähtinen (2016), s. 21. Ks. myös Nikolsky, Alexey: Little, Green and Polite: The Creation of Russian Special Operations Forces, *Brothers Armed: Military Aspects of The Crisis In Ukraine, Second Edition*, toimittaneet Colby Howard ja Ruslan Pukhov, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, East View Press, USA, 2015, s. 124 ja 130 ja Wilson, Andrew: *Ukraine Crisis: What it means for the West*, Yale University Press, 2014, s. 111.

³⁴² Pukkila, Janne, Rahikainen, Heikki, Oksa, Lauri, Saarelainen, Mikko: Venäjän asevoimien erikoisjoukot ja niiden kehitysnäkymät, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016, s. 304.

³⁴³ Lavrov (2015), s. 157. Ks. myös Tähtinen (2016), s. 21.

³⁴⁴ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 49.

³⁴⁵ Granholm (ja muut 2014), s. 10. Ks. myös Rantapelkonen (2016), s. 355.

³⁴⁶ Tähtinen (2016), s. 23. Ks. myös Ash (2015).

³⁴⁷ Ven Bruusgaard, Kristin: Crimea and Russia's Strategic Overhaul, *Parameters* 44(3), 2014, ss. 83–84, http://www.realcleardefense.com/2014/11/22/crimea_amp_russia039s_strategic_overhaul_266208.html, 8.9.2016. Ks. myös Tähtinen (2016), ss. 25–26.

³⁴⁸ Bērziņš, Jānis, Jaeski, Aivar, Laity, Mark, Maliukevicius, Nerijus, Navys, Aurimas, Orborne, Gerry, Pszczel, Robert, Tatham, Stephen: *Analysis Of Russia's Information Campaign Against Ukraine*, NATO StratCom Centre of Excellence, Riga, 2015, s. 5.

4.2 Valmisteluvaihe

Venäjän asevoimat aloittivat operaation valmistelut helmikuun 22. päivänä, jolloin osa erikoisjoukoista sai operaation toimeenpanoon liittyvät käskyt. Kansainvälisesti arvostetun venäläistutkijan Anton Lavrovin mukaan operaation suunnittelu oli käynnistetty jo kahta päivää aiemmin Venäjän puolustusministeriön toimesta.³⁴⁹ Operaation valmisteluiden aloittamisajan kohtaa tukee myös presidentti Putinin vuonna 2015 maaliskuussa venäläiselle uutistoimistolle antama haastattelu, jossa Putin kertoi antaneensa käskyn aloittaa operaation valmistelut helmikuun 22. päivänä³⁵⁰. Lavrovin mukaan joukkojen siirrot aloitettiin jo samana päivänä. Joukkoja siirrettiin pienissä osastoissa lähemmäksi Ukrainaa tulevaa operaatiota varten.³⁵¹

Helmikuun 22. päivänä operaation valmisteluista saatiin myös ensimmäiset julkiset viitteet, kun *YouTubessa* julkaistiin video erikoisjoukkojen liikkeistä Krimin alueella³⁵². Todennäköisesti Krimin paikallisväestö oli kuvannut videon. Video poistettiin nopeasti, mikä viittaa siihen, että se ei ollut Venäjän poliittisen johdon tahtotilan mukainen. Se ei kuitenkaan herättänyt kansainvälistä mielenkiintoa. Myöhemmin samana päivänä venäläiselle internetsivustolle ilmestyi kuvamateriaalia venäläisten erikoisjoukkojen tavanomaisesta aktiivisemmasta toiminnasta Läntisen ja Keskisen sotilaspiirin alueilla. Kuvamateriaalin perusteella Venäjän sosiaalisessa mediassa ja alueellisilla uutiskanavilla nostettiin esille epäilyjä käynnissä olevista toimista. Niissä kerrottiin esimerkiksi, että Venäjän 45. Erillinen maahanlaskurykmentti oli jättänyt Moskovan lähellä sijainneen tukikohtansa.³⁵³

Galeotin ja Lavrovin mukaan myös 16. Erikoisjoukkoprikaati lennätettiin Tambovin tukikohdasta Rostovin kaupunkiin lähemmäksi Ukrainaa. Lisäksi 3. Erikoisjoukkoprikaati oli asetettu hälytysvalmiuteen Länsi-Venäjällä sijaitsevassa Toljatin tukikohdassa.³⁵⁴ Lavrovin mukaan samanlaisia toimenpiteitä suoritettiin myös useissa muissa erikoisjoukkojen varuskunnissa. On myös mahdollista, että osa erikoisjoukoista siirrettiin suoraan Krimille.³⁵⁵ Väitettä tukee se, että joidenkin lähteiden mukaan Venäjän Mustanmeren laivaston alukset kuljettivat Sotšin

³⁴⁹ Lavrov (2015), ss. 159–160. Ks. myös Tähtinen (2016), s. 22 ja Ydstebø, Palle: *Russian Operations: Continuity, Novelty and Adaptation, Ukraine and Beyond – Russia’s Strategic Security Challenge to Europe*, toimittaneet Janne Haaland Matlary ja Tormod Heier, Palgrave Macmillan, 2016, s. 163.

³⁵⁰ Connell, Mary Ellen, Evans, Ryan: *Russia’s “Ambiguous Warfare” and Implications for the U.S. Marine Corps*, CAN Analysis & Solutions, Washington, 2015, s. 9.

³⁵¹ Lavrov (2015), s. 160.

³⁵² Dugas (2016), s. 65.

³⁵³ Lavrov (2015), s. 160.

³⁵⁴ Galeotti (2014), s. 8. Ks. myös Lavrov (2015), s. 160.

³⁵⁵ Lavrov (2015), ss. 160, 162–163.

olympiakisoista palatessaan venäläissotilaita Krimille³⁵⁶. Esimerkiksi helmikuun 25. päivänä Mustanmeren laivaston alus Nikolai Phylchenkov palasi Sevastopoliin³⁵⁷. Todennäköisesti Sevastopoliin tuotiin tuolloin ainakin osia 3. Erikoisjoukkoprikaatista ja Venäjän asevoimien uudesta 346. Erikoisjoukkoprikaatista. Joukot olivat tehostamassa Sotšin olympiakisojen turvallisuutta³⁵⁸. On mahdollista, että erikoisjoukkoja keskitettiin Krimille myös Eteläisen sotilaspiirin alueelta³⁵⁹. Myöhemmin nämä joukot muodostivat operaation ensimmäisen vaiheen iskevän osan³⁶⁰.

Läntisen ja Keskisen sotilaspiirin erikoisjoukkojen aktiivinen toiminta sekä joukkojen siirrot Ukrainan rajan läheisyyteen toimivat demonstratiivisena harhautuksena, jonka vaikutusta tehostettiin venäläiselle internetsivustolle levitetyllä kuvamateriaalilla sekä venäläisten tiedotusvälineiden uutisoinnilla. On mahdollista, että kuvamateriaali ja sen perusteella toteutettu uutisointi liittyivät operaation valmisteluiden harhauttaviin toimenpiteisiin. Disinformaation levittämällä pyrittiin luomaan valheellinen kuva siitä, että joukkojen siirrot liittyivät Ukrainan levottomaan tilanteeseen. Tavoitteena oli siirtää kansainvälinen huomio pois Krimiltä ja Venäjän Eteläisen sotilaspiirin alueelta, josta keskitettiin joukkoja suoraan Krimille. Joukkoja siirrettiin Krimille suoraan myös Sotšin olympialaisista. Siirrot kyettiin toteuttamaan olympialaisista Sevastopolin kotisatamaan palaavilla Mustanmeren laivaston aluksilla. Todennäköisesti siirretyt joukot ovat olleet erittäin pieniä osastoja, jotka eivät herättäneet kansainvälistä mielenkiintoa. Joukkojen saapumisesta Krimille ei ole saatavilla minkäänlaisia todisteita, mikä osoittaa sen, että harhauttaminen onnistui erinomaisesti.

Operaation valmistelutoimiin liittyi myös Läntisen sotilaspiirin valmiustarkastus, jonka tarkoituksena oli harhaanjohtaa kansainvälistä yhteisöä ja Ukrainaa Venäjän todellisten aikomusten suhteen ja salata lisäjoukkojen siirrot Krimille³⁶¹. Valmiustarkastukset otettiin Venäjän asevoimissa valtakunnallisesti käyttöön vuonna 2013. Vuonna 2014 oli yhteensä 18 valmiustarkastusta, joista suurin oli helmikuun 26. päivänä presidentti Putinin käskystä aloitettu

³⁵⁶ Wilson (2014), ss. 110–111.

³⁵⁷ Kramnik, Ilya: The military aspect of the "Russian Spring" of 2014 in the Crimea, Lenta.ru, 2016, <https://lenta.ru/articles/2015/03/14/crimea/>, 10.9.2016.

³⁵⁸ Galeotti (2014), s. 8. Ks. myös Pukkila (ja muut 2016), s. 300.

³⁵⁹ "Little Green Men" (2015), s. 55.

³⁶⁰ Perry, Bret: Non-Linear Warfare in Ukraine: The Critical Role of Information Operations and Special Operations, *Small Wars Journal*, 14.8.2015, s. 15, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/non-linear-warfare-in-ukraine-the-critical-role-of-information-operations-and-special-operations>, 8.9.2016.

³⁶¹ Klepper (2015), s. 58. Ks. myös Tähtinen (2016), s. 22.

viikon mittainen tarkastus, jonka yhteydessä järjestettyihin sotaharjoituksiin osallistui puolustusministeriön ilmoituksen mukaan noin 150 000 henkilöä³⁶². Harjoituksissa joukkoja keskitettiin Läntisen ja Eteläisen sotilaspiirin alueilta ympäri Venäjää³⁶³. Se ei poikennut Venäjän asevoimien normaalista vuosittaisesta toiminnasta. Harjoitusten avulla Venäjä onnistui kuitenkin siirtämään huomion pois Krimiltä ja salaamaan aiempaa suurempien erikoisjoukko-osastojen keskitykset Krimille.³⁶⁴ Venäjä keskitti tuolloin Krimille jopa useita tuhansia *spetsnaz*- ja maahanlaskujoukkoja³⁶⁵. Harjoitukset antoivat Venäjälle myös tekosyyntä siirtää joukkoja Ukrainan vastaiselle rajalle³⁶⁶. Joukkojen määrä oli riittävän suuri muodostaakseen todellisen hyökkäyspelotteen Ukrainan väliaikaishallitukselle. Hallituksen oli pakko huomioida myös laajamittaisen hyökkäyksen mahdollisuus.³⁶⁷

Harjoitukset toimivat demonstratiivisena harhautuksena, jossa huomio siirrettiin Venäjän toteuttamiin näkyviin toimenpiteisiin. Demonstraatioilla pyrittiin jälleen salaamaan erikoisjoukkojen keskitykset Krimille. Strategia oli kuitenkin erilainen kuin ensimmäisellä kerralla. Tällä kertaa tavoitteena oli aiheuttaa mahdollisimman paljon liikehdintää eri alueilla, jotta varsinaisten operaatioon osallistuvien joukkojen siirrot kyetään toteuttamaan pienissä osastoissa ikään kuin harjoituksiin liittyvinä toimenpiteinä. Samanaikaisesti suuret joukkomäärät kyllästivät kansainvälisen yhteisön ja Ukrainan tiedustelujärjestelmät ja rajoittivat niiden valvontakykyä. Todennäköisesti Venäjä valmistautui joukkojen siirroilla myös epäsuotuisaan tilannekehitykseen, jossa se joutuisi käyttämään sotilaallista voimaa Ukrainaa vastaan.

Valmiustarkastus poikkesi aiemmin vuosien 2013–2014 aikana järjestetyistä tarkastuksista. Ruotsalaisen tutkijan Johan Norbergin mukaan erityisesti Venäjän puolustusministeriön tavalista aktiivisempi tiedotustoiminta tarkastusta kohtaan oli poikkeavaa.³⁶⁸ Aktiivisella tiedottamisella Venäjä pyrki vahvistamaan huomion kohdistumista järjestettyihin sotaharjoituksiin³⁶⁹. Tiedotustoiminta oli Venäjän poliittisen johdon disinformaation levittämistä, jolla tehostettiin demonstraatioiden vaikutusta. Tällä kertaa disinformaatio sisälsi pelkästään oikeaa ja todennukaista tietoa. Julkaisuissa tuotiin esille erityisesti harjoituksiin osallistuvien joukkojen

³⁶² Norberg, Johan: *Training to Fight – Russia’s Major Military Exercises 2011–2014*, FOI, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2015, ss. 24, 49–50.

³⁶³ Lavrov (2015), s. 162. Ks. myös Norberg (2015), s. 50 ja Tähtinen (2016), s. 22.

³⁶⁴ Tähtinen (2016), s. 22 ja Lavrov (2015), ss. 162–163. Ks. myös Norberg (2015), s. 50.

³⁶⁵ Klepper (2015), s. 58. Ks. myös Tähtinen (2016), s. 22.

³⁶⁶ Barabanov (2015), s. 192.

³⁶⁷ Granholm (ja muut 2014), s. 41. Ks. myös Tähtinen (2016), s. 22 ja Ydstebø (2016), s. 163.

³⁶⁸ Norberg (2015), s. 50.

³⁶⁹ Norberg, Johan: *The Use of Russia’s Military in the Crimean Crisis*, Carnegie Endowment for International Peace, 13.3.2014, <http://carnegieendowment.org/2014/03/13/use-of-russia-s-military-in-crimean-crisis>, 10.9.2016.

määrä ja kalusto. Yleensä puolustusministeriön internetsivustoille tuotetaan harjoituksista vain muutamia julkaisuja, joissa arvioidaan joukkojen taisteluvälikykyä ja suorituskykyä. Norbergin mukaan nyt julkaisuja oli kaikkiaan kuusitoista, joissa toistettiin tavallisesta poiketen harjoitusten suurta mittakaavaa. Niissä haluttiin osoittaa, että joukkoja kyetään keskittämään nopeasti mihin tahansa. Viesti oli selvästi osoitettu Ukrainalle ja se kiinnitti myös kansainvälisen yhteisön huomion.³⁷⁰ Venäjän puolustusministerin Sergei Shoigun mukaan harjoitukset eivät kuitenkaan liittyneet Ukrainan tilanteeseen³⁷¹. Jälkeenpäin voidaan todeta, että Shoigu puhui tavallaan totta. Tässä kontekstissa kiistäminen lisäsi entisestään epävarmuutta ja tehosti harhautuksen vaikutusta. Tämä on esimerkki siitä, kuinka ennakoasenteet saattavat aiheuttaa sokaistumisen, jolloin samanaikaisesti käynnissä olevat muut toimet jäävät huomaamatta.

Venäjä ei kuitenkaan missään vaiheessa ilmoittanut harjoituksiin osallistuneen henkilöstön tarkkaa määrää³⁷². Norbergin mukaan epävarmuus lisäsi kansainvälistä kiinnostusta harjoituksia kohtaan³⁷³. Todennäköisesti tämä oli seurausta sille, että Venäjä oli 2000-luvulla toistuvasti ilmoittanut sotaharjoituksiensa kokonaisvahvuuden todellista pienemmäksi. Esimerkiksi vuonna 2013 järjestettyyn *Zapad 2013*-harjoitukseen osallistui Venäjän ilmoituksen mukaan 22 000 henkilöä, vaikka Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) mukaan todellinen määrä oli noin 90 000.³⁷⁴ On vaikea arvioida, hyödynsikö Venäjä tietoisesti kansainvälisen yhteisön ennakoasenteita. Todennäköisesti epävarmuus Venäjän tiedotustoimintaa kohtaan kuitenkin tehosti puolustusministeriön levittämän disinformaation vaikutusta.

Helmikuun 26. päivänä Venäjän Läntiseen sotilaspiiriin kuuluvan Uljanovskin lentotukikohdasta lähti noin neljäkymmentä I1-76-miehistönkuljetuslentokonetta, joista ainakin kymmenen laskeutui Mustanmeren rannalla sijaitsevan Anapan lentokentälle. Lavrovin mukaan osa koneista paikannettiin myös Sevastopolin laivastotukikohdan lentokentällä.³⁷⁵ Galeotin mukaan seuraavien päivien aikana laivastotukikohtaan tuotiin Mi-8-kuljetushelikoptereilla myös komppanian vahvuisia erikoisjoukko-osastoja³⁷⁶. McDermotin mukaan joukkojen keskitykset

³⁷⁰ Norberg (2015), s. 50 ja 55.

³⁷¹ Salem, Harriet, Walker, Shaun, Grytsenko, Oksana: Russia puts military on high alert as Crimea protests leave one man dead, *The Guardian*, 26.2.2014, <https://www.theguardian.com/world/2014/feb/26/ukraine-new-leader-disbands-riot-police-crimea-separatism>, 7.9.2016.

³⁷² Renz, Bettina, Smith, Hanna: *Russia and Hybrid Warfare - Going Beyond the Label*, Aleksanteri Institute, University of Helsinki, 2016, s. 7.

³⁷³ Norberg (2014).

³⁷⁴ Järvenpää, Pauli: *Zapad-2013, A View From Helsinki*, The Jamestown Foundation, Washington, 2014, s. 8 ja 10. Ks. myös Elflying, Jörgen, Mattsson, Peter: *Zapad 2013: A Multifaceted Exercise With Unique Ingredients, Russia's Zapad 2013 Military Exercise, Lessons for Baltic Regional Security*, toimittaneet Zdanavičius, Liudas ja Czekaj, Matthew, The Jamestown Foundation, Washington, 2015, s. 14.

³⁷⁵ Lavrov (2015), ss. 160 ja 162–163.

³⁷⁶ Galeotti (2014), s. 8.

Krimille kyettiin alkuvaiheessa salaamaan, koska joukot keskitettiin pienissä osastoissa useilta eri alueilta. Suurten joukkojen keskittäminen alueelle ei olisi onnistunut ilman ulkopuolista huomiota. Venäjä ei myöskään missään vaiheessa käynnistänyt laajaa liikekannallepanoa, mikä olisi todennäköisesti paljastanut operaation aloittamisen.³⁷⁷

Todennäköisesti operaation onnistumisen kannalta keskeistä oli salata operaation käynnistäminen ja ensimmäiset vaiheet, jotta Venäjä kykeni myöhemmin kiistämään osallisuutensa tapahtumien kulkuun. Venäjä keskitti alkuvaiheessa alueelle vain pieniä joukkokokonaisuuksia, jotka eivät saaneet osakseen kansainvälistä huomiota. Lisäksi joukot keskitettiin usealta eri alueelta sotaharjoitusten yhteydessä, minkä takia niiden organisointi ja siirtäminen Krimille ei vaatinut mittavaa ja huomiota herättävää joukkojen liikekannallepanon järjestämistä. Joukkojen siirrot kyettiin naamioimaan sotaharjoituksiin liittyviksi toimenpiteiksi.

Ennen operaation alkua Venäjä oli rekrytoinut Krimin venäläismielisiä henkilöitä operaation tueksi³⁷⁸. Krimille saapui myös useita venäläismielisiä ryhmiä, kuten *Yönsudet*-moottoripyöräkerho. Suurin osa eri ryhmien henkilöstöstä oli entisiä Venäjän asevoimien erikoisjoukkojen sotilaita. Lisäksi ryhmillä oli suorat yhteydet Venäjän hallintoon ja niiden toimintaa tuettiin vuosittain valtion avustuksella. Ne toimivat yleensä joko GRU:n tai FSB:n alaisuudessa.³⁷⁹ Usean eri toimijan läsnäolo ja osallistuminen Krimin tapahtumiin vaikeutti myös tilanteen ulkopuolista seuraamista³⁸⁰. Paikallisväestön rekrytointi ja venäläismielisten ryhmien saapuminen Krimille oli osa operaation valmisteluita. Toimien tarkoituksena oli luoda Krimille epäselvät olosuhteet. Tähän liittyi myös yhteisen harhautustarinan muodostaminen. Tarinan keskeisin sisältö koostui itsepuolustusjoukoista ja Krimin paikallisista ongelmista. Tavoitteena oli se, että jokainen Venäjän puolella toiminut henkilö ilmoitti kuuluvansa itsepuolustusjoukkoihin³⁸¹. Itsepuolustusjoukot tarjosivat erikoisjoukoille myös paikallisen statuksen³⁸².

Venäjän poliittinen koneisto oli keskeisessä asemassa paikallisväestön rekrytoinnissa ja itsepuolustusjoukkojen perustamisessa. Joukkojen organisointiin on todennäköisesti käytetty

³⁷⁷ McDermott, Roger: Myth and Reality - A Net Assessment of Russia's 'Hybrid Warfare' Strategy Since the Start of 2014 (Part Two), Eurasia Daily Monitor Volume 11, Issue 185, The Jamestown Foundation, Washington, 2014, <https://jamestown.org/program/myth-and-reality-a-net-assessment-of-russias-hybrid-warfare-strategy-since-the-start-of-2014-part-two/>, 7.9.2016.

³⁷⁸ Mastriano ja O'Malley (2015), s. 50.

³⁷⁹ ”Little Green Men” (2015), ss. 44–47.

³⁸⁰ Ash (2015).

³⁸¹ Rác, András: Russia's Hybrid War in Ukraine – Breaking the Enemy's Ability Resist, *FIIA Report 43*, The Finnish Institute of International Affairs, Helsinki, 2014, s. 60.

³⁸² Renz ja Smith (2016), s. 28.

GRU:n ja mahdollisesti myös FSB:n henkilöstöä.³⁸³ GRU rekrytoi erityisesti yksityisen sektorin toimijoita ja organisoi rikollisjärjestöjä³⁸⁴. Tähtisen mukaan on mahdollista, että GRU:n henkilöstö oli ollut organisoimassa myös Ukrainan hallinnon erottamia ja laittomiksi toimijoiksi julistamia *Berkut*-joukkoja³⁸⁵. GRU:lla oli myös operatiivinen johtovastuu epätavanomaisista toimista, kuten puolisotilaallisten joukkojen kontrolloinnista ja yhteistyön sovittamisesta erikoisjoukkojen sekä paikallisen poliittisen johdon kanssa³⁸⁶. Todennäköisesti koko operaation suunnittelu perustui GRU:n hankkimiin tiedustelutietoihin ja kontakteihin³⁸⁷. Itsepuolustusjoukot saattoivat sisältää henkilöitä myös Venäjän yksityisistä turvallisuus- ja sotilasyhtiöistä. Sotilasasiantuntijan Dmitry Tymchukin mukaan Krimin operaatiosta saaduista kuvista päätellen osa itsepuolustusjoukoissa toimineista taistelijoista on saattanut olla palkkasotilaita, *Berkut*-joukkoja tai Venäjän *Kubanin* kasakoita. Jokainen toimija on liitetty Krimin venäläismielisiin puolueisiin. Puolueet organisoivat mielenosoituksia ja joukkokokouksia Sevastopolissa helmikuun aikana, jolloin itsepuolustusjoukkojen rekrytoinnit aloitettiin.³⁸⁸

Operaation valmisteluvaiheen keskeisimpänä toimenpiteenä oli harhautustarinaa tukevien olosuhteiden luominen Krimille. Itsepuolustusjoukot muodostivat harhautustarinan keskeisimmän sisällön. Tavoitteena oli itsepuolustusjoukkojen varjolla naamioida asevoimien toiminta Krimillä. Krimille pyrittiin luomaan mahdollisimman sekavat olosuhteet, jotka mahdollistivat peiteoperaatioiden toteuttamisen. Tämän takia ennen operaation alkua GRU:n ja FSB:n henkilöstö organisoi Krimillä mielenosoituksia, joiden yhteydessä aloitettiin itsepuolustusjoukkojen rekrytoiminen. Todennäköisesti rekrytoinnit eivät olisi onnistuneet ilman Krimin rajattua aluetta ja suuria venäläisvähemmistöjä. Samalla Krimille siirrettiin useita venäläismielisiä ryhmiä, jotka tukivat Venäjän tavoitteita. Huomionarvoista on se, että suurin osa niiden henkilöstöstä oli entisiä Venäjän asevoimien erikoisjoukkosotilaita, joilla oli läheiset suhteet Venäjän hallintoon. Ryhmien nopea saapuminen Krimille viittaa siihen, että niillä oli tieto operaation käynnistymisestä. On mahdollista, että ryhmät olivat saaneet ohjeet operaatiosta jo etukäteen. Yhdessä paikallisväestön kanssa ne muodostivat itsepuolustusjoukkojen rungon.

³⁸³ Wilson (2014), s. 110.

³⁸⁴ Connell ja Evans (2015), s. 8. Ks. myös Wilson (2014), s. 112.

³⁸⁵ Tähtinen (2016), s. 22.

³⁸⁶ Jonsson, Oscar, Seely, Robert: Russian Full-Spectrum Conflict: An Appraisal After Ukraine, *The Journal of Slavic Military Studies*, Volume 28, Issue 1, King's College, London, 2015, s. 10.

³⁸⁷ Pukkila (ja muut 2016), s. 297.

³⁸⁸ Bugriv, Maksym: The Crimean Operation: Russian Force and Tactics, *Eurasia Daily Monitor*, Volume 11, Issue 61, 2014, [http://www.jamestown.org/regions/europe/single/?tx_ttnews\[pointer\]=6&tx_ttnews\[tt_news\]=-42164&tx_ttnews\[backPid\]=51&cHash=fc393270652afcca3fe0563fcc63c5a0#.VpUjDFK1S5s](http://www.jamestown.org/regions/europe/single/?tx_ttnews[pointer]=6&tx_ttnews[tt_news]=-42164&tx_ttnews[backPid]=51&cHash=fc393270652afcca3fe0563fcc63c5a0#.VpUjDFK1S5s), 16.1.2016. Ks. myös Falcon, Bjorn: The so called Crimean "self-defense" is led by the Russian military, *Inform Napalm*, 2014d, <https://informnapalm.org/en/the-so-called-crimean-self-defense-is-led-by-the-russian-military/>, 29.8.2016.

On mahdollista, että GRU:n ja FSB:n henkilöstöä toimi myös peitetehtävissä itsepuolustusjoukoissa. Henkilöt eivät kuitenkaan toimineet näkyvissä tehtävissä, koska yhteys Venäjän asevoimiin haluttiin salata. Sen sijaan itsepuolustusjoukkojen johtoon asetettiin entisiä erikoisjoukkojen sotilaita, jotka tukivat nationalistista ajattelua. Yhtenä näkyvänä toimijana oli sotaveteraani ja entinen erikoisjoukkojen sotilas Igor Girkin, joka voitiin kuvata nationalismia lietsoneena kapinallisena³⁸⁹. Itsepuolustusjoukkoihin liittyi myös entisiä *Berkut*-joukkoja. Paikallisina toimijoina *Berkut*-joukkojen tarkoituksena oli vahvistaa alueen tapahtumista välittyvää sisällissotaan rinnastettavissa olevaa kuvaa. Tapahtumat pyrittiin kuvaamaan Ukrainan sisäisiksi ongelmiksi. Myöhemmin on jopa arvioitu, että osa *Berkut*-joukkojen uniformuihin pukeutuneista henkilöistä oli Venäjän asevoimien sotilaita. Viitteitä tästä on saatu venäläissovtilaiden sosiaaliseen mediaan jakamista kuvista, joissa sotilaat esiintyvät *Berkut*-joukkojen uniformuissa.³⁹⁰ Tämä oli myös yksi keino peittää asevoimien toiminta Krimillä. On mahdollista, että myös muissa alueelle saapuneissa ryhmissä oli Venäjän asevoimien henkilöstöä.

Operaation valmisteluvaiheeseen liittyi myös alueen eristäminen. Helmikuun 26. päivänä itsepuolustusjoukot perustivat tarkastuspisteitä Krimin pääkaupungin Simferopolin ja Sevastopolin väliselle valtatielle. Useat paikalliset tiedotusvälineet ilmoittivat, että tarkastuspisteillä olevat henkilöt olivat aseistautuneita ja ne kontrolloivat liikennettä Sevastopolin suuntaan.³⁹¹ Tähtisen mukaan myös *Berkut*-joukot perustivat kulunvalvontapaikkoja ja tiesulkuja Krimille³⁹². Tällä estettiin Sevastopolin tukikohdan tarkkailu ja mahdollistettiin myöhemmin joukkojen huomaamaton siirto eristetyn alueen kautta suoraan ensimmäisiin kohteisiin.

4.3 Operaatiovaihe

Venäjän operaation aktiivinen vaihe alkoi helmikuun 27. päivä kello 4.25 aamulla, jolloin noin viisikymmentä aseistettua miestä valtasivat Simferopolin parlamenttitalon. Joukot ilmoittivat olevansa Krimin itsepuolustusjoukkoja. Parlamenttitaloa vartioineet yhdeksän poliisia eivät tehneet mitään estääkseen parlamenttitalon valtausta.³⁹³ Alueella olleen venäläistoitmittajan Peter Shelomovskiyn mukaan aamuyöllä tunnuksettomat sotilaskuorma-autot toivat

³⁸⁹ ”Little Green Men” (2015), s. 45.

³⁹⁰ Falcon, Bjorn: How ’Ukrainian Berkut Officer’ from Russian Ulyanovsk Assaulted Crimean Parliament Back in 2014, Inform Napalm, 2015, <https://informnapalm.org/en/how-ukrainian-berkut-officer-from-russian-ulyanovsk-assaulted-crimean-parliament-back-in-2014/>, 29.8.2016.

³⁹¹ Dugas (2016), s. 65.

³⁹² Tähtinen (2016), s. 22. Ks. myös Ydstebø (2016), s. 163.

³⁹³ Lavrov (2015), s. 163. Ks. myös Tähtinen (2016), s. 23 ja Ukraine War - Russian Special Forces seize Crimean Parliament in Simferopol Ukraine, 15.4.2014, <https://www.youtube.com/watch?v=XUZmHUsLic4>, 10.9.2016.

alueelle raskaasti aseistautuneita henkilöitä, joilla ei ollut arvomerkkejä ja tunnuksia maastopuvuissa. Henkilöt käskivät parlamenttitaloa piirittäneet mielenosoittajat maahan makaamaan. Vähitellen kuitenkin selvisi, että tunnuksittomat taistelijat olivat mielenosoittajien kanssa samalla puolella.³⁹⁴ Todennäköisesti mielenosoittajat toimivat Venäjän koordinoimina ja niillä oli tieto operaatiosta. On mahdollista, että valtausta edeltäneet toimet olivat etukäteen sovit-
tuja. Tavoitteena oli naamioida valtaus itsepuolustusjoukkojen toteuttamaksi operaatioksi, jolla estettiin parlamenttitalon ympärille kokoontuneiden mielenosoittajien toiminnan kärjistyminen. Tunnusten ja arvomerkkien puuttuminen sekä joukkojen ilmoitukset tukivat jo aiemmin rakennettua harhautustarinaa itsepuolustusjoukoista. Tällä pyrittiin peittämään asevoimien toiminta alueella ja luomaan epäselvä tilannekuva alueen tapahtumista. Toimet onnistuivat hyvin, sillä kukaan ei epäilyksistä huolimatta voinut varmasti sanoa, mitä alueella todellisuudessa tapahtui.

Myöhemmin alueen valvontakameroista saatu kuvamateriaali osoitti, että parlamenttitalon vallanneet joukot olivat melko suuria ja liian hyvin aseistautuneita ollakseen paikallisia itsepuolustusjoukkoja. Joukot olivat pukeutuneet siviilivaatteisiin ja ne käyttivät Venäjän asevoimien uusinta *ratnik*-taisteluvälineistöä.³⁹⁵ Lavrovin mukaan varustus ei muuten juuri eronnut Krimin muiden aseellisten joukkojen varustuksesta. Sen sijaan aseistus oli muihin joukkoihin verrattuna huomattavasti raskaampi. Joukoilla oli useita harvinaisia erikoisjoukoille tarkoitettuja VSS-äänenvaimentimella varustettuja tarkkuuskivääreitä, uusia venäläisvalmisteisia *pecheneg*-kevytkonekivääreitä, pimeänäkötähtäimillä varustettuja käsiaseita ja jopa raskaita AGM-kranaattikonekivääreitä (ks. liite 9). Oikeilla itsepuolustusjoukoilla ei ollut mahdollisuutta saada vastaavanlaista aseistusta käyttöönsä.³⁹⁶ Joukkojen varustus ja toiminta viittasivat venäläisiin erikoisjoukkoihin, minkä takia tapaus herätti laajan kansainvälisen huomion³⁹⁷. Lisäksi joissakin ajoneuvoissa oli venäläiset rekisterikilvet, minkä perusteella ne kyettiin yhdistämään Venäjän Eteläisen sotilaspiirin varuskuntaan³⁹⁸.

Venäjä pyrki välttämään tilanteen kärjistymisen aseelliseksi yhteenotoksi. On mahdollista, että joukkojen varustuksen tarkoituksena oli lisätä Ukrainan asevoimien kynnystä puuttua tapahtumien kulkuun. Tämän takia venäläiset jättivät tarkoituksella näkyviä merkkejä, jotka

³⁹⁴ Ash (2015). Ks. myös Dugas (2016), s. 66.

³⁹⁵ Galeotti (2014), s. 8 ja Lavrov (2015), ss. 163–164. Ks. myös Tähtinen (2016), s. 23 ja Russian special troops enter inside in Crimea Parliament (Cam), 1.3.2014, <https://www.youtube.com/watch?v=DUH-A3IF3h0&t=517s>, 10.9.2016.

³⁹⁶ Lavrov (2015), ss. 163–164.

³⁹⁷ Pukkila (ja muut 2016), s. 305.

³⁹⁸ ‘Operation Crimea’ documentary chronicles Russian seizure of Ukraine’s Crimean peninsula, 6.3.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=RU6wFr9pwZE>, 3.4.2017.

viittasivat Venäjän asevoimien toimintaan. Samalla Venäjä varmisti, että joukoilla on tarvittaessa kyky puolustautua aseellista vastarintaa vastaan. Salaamisen ja harhauttamisen näkökulmasta varustus ei kuitenkaan tukenut Venäjän harhautustarinaa itsepuolustusjoukoista. Varustus herätti myös ulkopuolisten tarkkailijoiden mielenkiinnon ja käynnisti laajan kansainvälisen vastustuksen Venäjää vastaan. Todennäköisesti Venäjän poliittinen johto tiesi tämän ja oli valmistautunut siihen. Toimet kyettiin yhä kiistämään, sillä kukaan ei kyennyt todistamaan, että tunnuksettomat joukot kuuluivat Venäjän asevoimien erikoisjoukkoihin.

Tähtisen mukaan myöhemmin on esitetty arvioita, että parlamenttitalon valtaaminen oli Venäjän uusien erikoisjoukkojen ensimmäinen operaatio³⁹⁹. Tästä ei kuitenkaan ole päästy yksimielisyyteen, sillä esimerkiksi Andrew Wilssonin mukaan operaation toteuttivat Venäjää tukeneet *Berkut*-joukot yhdessä 45. Maahanlaskurykmentin *spetsnaz*-joukkojen kanssa⁴⁰⁰. Parlamenttitalon valvontakameran tallentaman videon perusteella voitiin kuitenkin päätellä, että operaatioon osallistui myös osia uudesta erikoisjoukkoprikaatista, jotka oli tuotu salassa Krimille muutama päivä ennen operaation käynnistymistä⁴⁰¹. Venäläisen kenraalieversti Anatoli Zaitsevin mukaan Naton tiedustelujärjestelmä ei kyennyt paljastamaan Venäjän toimien käynnistymistä, koska venäläisjoukot noudattivat ja toteuttivat tiukkaa viestikuria⁴⁰². Sotilaita oli käsketty luovuttamaan kaikki henkilökohtaiset asiakirjat ja matkapuhelimet pois ennen tehtävään lähtöä⁴⁰³. Todennäköisesti osittain myös tämän takia joukkojen saapumisesta Krimille ei ole saatavilla minkäänlaisia havaintoja.

Myöhemmin iltapäivällä Krimille tuotiin maihinnousualuksella noin kolmesataa sotilasta, jotka todennäköisesti kuuluivat 382. Merijalkaväkipataljoonaan. Pataljoona oli aiemmin ollut osa Mustanmeren laivaston 810. Merijalkaväkiprikaattia, mikä mahdollisti teoriassa niiden laillisen maahantuonnin entiseen asemapaikkaan vedoten.⁴⁰⁴ Päivän aikana naamioidut joukot valtasivat Simferopolin parlamenttirakennuksen lisäksi myös muita keskeisiä hallintorakennuksia sekä perustivat tiesulkuja alueelle⁴⁰⁵. Myös venäläismielisiä ryhmittymiä ja Krimin itsepuolustusjoukkoja saapui parlamenttirakennuksen ympärille⁴⁰⁶. Venäjän erikoisjoukot toimivat yhteistoiminnassa niiden kanssa. Tähtisen mukaan tämä lisäsi entisestään epävarmuutta

³⁹⁹ Tähtinen (2016), s. 23.

⁴⁰⁰ Wilson (2014), s. 110.

⁴⁰¹ Lavrov (2015), ss. 163–164. Ks. myös Galeotti (2014), s. 8.

⁴⁰² McDermott (2014), s. 10. Ks. myös Rác (2014), s. 68.

⁴⁰³ Bugriv (2014).

⁴⁰⁴ Lavrov (2015), s. 164.

⁴⁰⁵ Bebler (2015), s. 40. Ks. myös Klepper (2015), ss. 58–59.

⁴⁰⁶ Lavrov (2015), s. 164.

siitä, olivatko kohteet vallanneet joukot venäläissotilaita vai paikallisia itsepuolustusjoukkoja.⁴⁰⁷ Lisäjoukkojen saapumista ei yritetty enää salata samalla tavalla kuin aiemmin. Todennäköisesti tämä ei olisi ollut mahdollista lisääntyneen kansainvälisen huomion takia. Tämän takia alueelle siirrettiin ensimmäisenä joukko, jolla oli oikeus toimia Sevastopolin tukikohdassa. Näin joukkojen siirrot kyettiin tarvittaessa oikeuttamaan.

Krimin parlamentin edustajat saapuivat parlamenttitalolle kello 15.00 alkavaan hätäkokoukseen. Lavrovin mukaan kokouksessa päätettiin järjestää maaliskuun 25. päivänä kansanäänestys Krimin tulevasta asemasta.⁴⁰⁸ Lisäksi pienen Venäjälle myötämielisen puolueen edustaja Sergei Aksjonov valittiin Krimin uudeksi pääministeriksi⁴⁰⁹. Todennäköisesti valinnan perusteena olivat Aksjonovin läheiset suhteet Venäjän hallintoon sekä Ukrainan rikollisjärjestöihin, joiden jäsenet muodostivat myös enemmistön Krimin itsepuolustusjoukoissa. Näin niiden toiminnan organisointi ja johtaminen oli helpompaa.⁴¹⁰ Kokouksen aikana harhauttamisella pyrittiin luomaan riittävän lailliset olosuhteet, jotta kokouksessa tehdyt päätökset täyttäisivät kansainvälisten lakien asettamat vaatimukset. Ennen kokouksen alkua venäläisjoukot olivat katkaisseet rakennuksesta yhteydet ja keränneet kokoukseen osallistuvilta henkilöiltä matkapuhelimet pois. Venäläisten mukaan Krimin parlamentin sadasta edustajasta 64 osallistui kokoukseen. Parlamentin edustajan mukaan edustajia oli kuitenkin vain noin 35–37.⁴¹¹ Lavrovin mukaan osalle edustajista oli etukäteen ilmoitettu Venäjän operaation tavoitteet⁴¹².

Hätäkokouksen järjestäminen oli Venäjän koordinoima tilaisuus, jossa Krimin hallinnollinen koneisto muutettiin Venäjän tavoitteita tukevaksi. Hätäkokous oli samalla operaation välitavoite, jossa keskeistä oli tehdä päätös tulevasta kansanäänestyksestä ja valita Krimin johtoon Venäjän tavoitteita tukenut henkilö. Kokous pyrittiin naamioimaan lailliseksi tilaisuudeksi, jonka järjestämisessä venäläisillä ei ollut osuutta. Tämän takia venäläiset muun muassa ilmoittivat kokouksen osallistujamäärän todellista suuremmaksi, jotta se täyttäisi kansainvälisen lain asettamat vaatimukset. Todennäköisesti parlamentin edustajista paikalle oli kutsuttu vain Venäjän tavoitteita tukeneet henkilöt, jotka tiesivät etukäteen, mistä on kysymys. Tämä selittää sen, miksi jokainen edustajiston jäsen ei ollut saapunut paikalle. Tämän takia kokous kyettiin myös järjestämään välittömästi parlamenttitalon valtauksen jälkeen. Toimien nopeuden takia Ukraina ja kansainvälinen yhteisö eivät ehtineet reagoida tapahtumien kulkuun.

⁴⁰⁷ Tähtinen (2016), s. 23.

⁴⁰⁸ Lavrov (2015), s. 164. Ks. myös Bartles ja McDermott (2015), s. 55.

⁴⁰⁹ Bebler (2015), s. 40. Ks. myös Klepper (2015), ss. 58–59.

⁴¹⁰ Foxall, Andrew: *Putin's Peninsula: Crimea's Annexation and Deterioration*, Policy Paper No: 4, Russia Studies Centre, The Henry Jackson Society, 2015, s. 7.

⁴¹¹ Wilson (2014), s. 110.

⁴¹² Lavrov (2015), s. 164.

Venäläinen televisiokanava *Channel One* ilmoitti, että Krimillä ei toimi aseistettuja joukkoja ja kukaan ei peittele kasvojaan. Raportoinnissa painotettiin, että hallinnon vaihto oli toteutettu Ukrainan lakien mukaisesti. Samalla pyrittiin luomaan mielikuva, jossa venäläiset olivat tapahtumien silminnäkijöitä ja todistajia, jotka välittävät maanmiestensä kohtalosta, mutta eivät sekaannu naapurivaltion sisäisiin asioihin.⁴¹³ Tavoitteena oli mahdollisimman nopeasti tuoda esille, että vallanvaihto oli tapahtunut täysin laillisesti ilman aseellisten joukkojen tukea. Nopealla uutisoinnilla pyrittiin estämään tilanteen eskaloituminen aseelliseksi yhteenotoksi. Virallisesti kukaan ei vielä ollut syyttänyt Venäjää tapahtumista, minkä takia venäläisten läsnäoloa ei ollut tarvetta kiistää. Huomionarvoista on se, että Venäjän poliittinen johto ei kommentoinut tapahtunutta, vaan pysyi tapahtumien ulkopuolella. Luultavasti Venäjä halusi mahdollisimman pitkään säilyttää tilanteen, jossa operaatiota ei voitu yhdistää Venäjän valtioon. Näin Venäjä säilytti mahdollisuuden irtautua operaatiosta, mikäli tilanne olisi kärjistynyt.

Helmikuun 28. päivänä kello 03.00 kymmenen kuorma-autoa, kolme panssaroitua miehistönkuljetusajoneuvoa ja tunnuksettomia sotilaita saapui Belbekin lentokentälle, joka oli sekä Ukrainan 204. Taktisen lentoprikaatin tukikohta että myös kansainvälinen lentoasema. Joukot tunkeutuivat tukikohtaan ja sulki kiitotien sekä ammusvarastot.⁴¹⁴ Aseistettujen itsepuolustusjoukkojen tukemana venäläisjoukot valtasivat nopeasti myös strategisesti tärkeän Perekopin alueen, joka on ainut maayhteys Ukraina⁴¹⁵. Samanaikaisesti noin komppanian vahvuisen osasto valtasi Simferopolin siviililentokentän ja lennonjohtotornin⁴¹⁶. Lisäksi joukot ottivat haltuun Krimin satamat, radio- ja televisioasemat sekä eristivät Ukrainan asevoimien tukikohdat⁴¹⁷. Toimilla pyrittiin eristämään Krimin alue ja estämään ulkopuolisten tiedottaminen alueen tapahtumista. Tämän takia venäläisjoukot valtasivat alkuvaiheessa kaikki sellaiset kohteet, jotka mahdollistivat tiedon tuottamisen ja välittämisen sekä liikennöinnin Krimille.

Myöhemmin samana päivänä kolme MI-8-kuljetushelikopteria ja kahdeksan MI-35M-taisteluhelikopteria saapuivat Ukrainan ilmatilaan ilman virallista lupaa. Ukrainan rajaviranomaisille oli etukäteen toimitettu pyyntö, jossa pyydettiin lupaa kolmen kuljetuskoneen maahantulolle. Helikoptereiden saapuminen tuli ukrainalaisille kuitenkin yllätyksenä. Todennäköisesti helikopterit toivat ainakin 10. Erikoisjoukkoprikaatin osia alueelle. Lisäksi lisäjoukkoja tuotiin

⁴¹³ Pynnöniemi ja Rácz (2016), s. 95.

⁴¹⁴ Lavrov (2015), ss. 164–165. Ks. myös Tähtinen (2016), s. 23.

⁴¹⁵ Bebler (2015), s. 41. Ks. myös Tähtinen (2016), s. 24.

⁴¹⁶ Lavrov (2015), ss. 164–165.

⁴¹⁷ Bebler (2015), s. 41.

myöhemmin myös kuljetuskoneilla. Koneiden määrän perusteella kuljetuskapasiteetti mahdollisti noin 1 500 henkilön kuljettamisen.⁴¹⁸

Venäjä pyrki salaamaan Krimille tuotujen lisäjoukkojen laadun ja määrän. Tämän takia joukot kuljetettiin Venäjän hallinnoimille lentokentille, jolloin ulkopuolisten tarkkailijoiden kyky joukkojen tunnistamiseen estettiin. Ukrainan rajaviranomaisille esitetyllä muodollisella pyynnöllä pyrittiin todennäköisesti luomaan kansainvälisesti hyväksyttävä mielikuva Venäjän toimien laillisuudesta. On myös mahdollista, että pyyntö oli tarkoitettu Ukrainan rajaviranomaisten sekoittamiseen. Kuljetuskoneiden yhteydessä alueelle kyettiin tuomaan myös taisteluhelikoptereita, jotka olisivat tarvittaessa muodostaneet merkittävän lähitulitukisuurituskyvyn venäläisjoukoille, mikäli ukrainalaisjoukot olisivat nousseet vastarintaan⁴¹⁹. Tuotujen joukkojen määrästä ei ole vielä kukaan tarkkaa tietoa saatavilla, minkä perusteella voidaan todeta, että Venäjä onnistui tavoitteissaan. Lähteistä ei myöskään selviä osallistuivatko lisäjoukot päivän aikana tehtyihin operaatioihin, vai käytettiinkö niitä vasta operaation seuraavissa vaiheissa.

Venäläiset eivät missään vaiheessa yrittäneet vallata sotilaskohteita. Poikkeuksen muodostivat keskeisimmät johtamispaikat ja ilmapuolustusjoukkojen tukikohdat, joiden valtaamisella venäläiset kykenivät varmistamaan ilmakuljetuksilla tuotavien lisäjoukkojen keskittäminen alueelle.⁴²⁰ Suurin osa sotilaskohteista kuitenkin vain eristettiin. Venäläiset upottivat jopa oman Mustanmeren laivaston aluksen Sevastopolin satamaan, jotta Ukrainan merivoimat eivät kyenneet käyttämään aluksiaan⁴²¹. Venäläiset syyttivät Ukrainan asevoimia aluksen upottamisesta. Todennäköisesti tällä pyrittiin vahvistamaan sanomaa siitä, että Venäjä ei ole vastuussa Krimin tapahtumista. Väitettä ei kuitenkaan kansainvälisesti uskottu.

Kohteiden valtaamisen jälkeen venäläiset sulkiivat Krimin hallinnon tiedonvälityskanavat ja korvasivat ne venäläisillä kanavilla⁴²². Lisäksi venäläiset erikoisjoukot vaurioittivat ja katkoivat viestiverkon runkokaapeleita, Venäjän laivaston alukset häiritsivät radioyhteyksiä ja Krimin hallituksen internetsivustot suljettiin⁴²³. Operaatioihin käytettiin myös pienimuotoisia palvelunestohyökkäyksiä. Hyökkäykset toteutettiin valtion ulkopuolisten toimijoiden avulla,

⁴¹⁸ Lavrov (2015), ss. 165–166. Ks. myös Dugas (2016), s. 67 ja Tähtinen (2016), s. 24.

⁴¹⁹ Tähtinen (2016), s. 24.

⁴²⁰ Bartles ja McDermott (2015), s. 55.

⁴²¹ Dugas (2016), s. 69.

⁴²² Rácz (2014), s. 60.

⁴²³ Linnéll, Jarno: The Exploitation of Cyber Domain as Part of Warfare: Russo-Ukrainian War, *International Journal of Cyber-Security and Digital Forensics, Volume. 4, No. 4*, The Society of Digital Information and Wireless Communications, China, 2015, s. 530.

minkä takia Venäjä kykeni myöhemmin kiistämään osallisuutensa niihin.⁴²⁴ Paikallisten tiedotusvälineiden mukaan venäläiset kykenivät katkaisemaan lähes täysin Krimin lankaverkon, internetyhteydet ja mobiilipalvelut. Viestiyhteyksien pimentäminen operaation alkuvaiheessa oli venäläisten ohjesääntöjen mukaista toimintaa.⁴²⁵ Tämän jälkeen Krimin paikallisväestö oli täysin Venäjän yksipuoleisen tiedottamisen varassa⁴²⁶. Kohdeyleisönä olivat myös Ukrainan asevoimien joukot, Ukrainan hallitus, Venäjän kansalaiset sekä kansainvälinen yhteisö⁴²⁷. Krimin täydellinen eristäminen loi edulliset olosuhteet disinformaation levittämiseksi. Todellisten tapahtumien tilalle luotiin keinotekoinen todellisuus, joka näytti todenmukaiselta⁴²⁸.

Eristämisen jälkeen venäläiset suorittivat laajan disinformaatio-operaation, jonka tarkoituksena oli luoda hajaannusta länteen ja yhtenäisyyttä Venäjän kansaan⁴²⁹. Samalla pyrittiin harhauttamaan ja häiritsemään kansainvälisiä toimijoita. Tavoitteena oli estää niiden puuttuminen tapahtumien kulkuun.⁴³⁰ Tähän pyrittiin muuntelemalla tapahtumista välittyvää todellista kuvaa Venäjän intressien mukaiseksi. Venäjä käytti venäläismielistä paikallisväestöä tai valtiokoneiston ulkopolisia operaattoreita, joiden avulla tapahtumista muodostettiin hyvin epäselvä kuva. Ulkomaisille toimittajille tarjoutui haastateltavaksi Venäjän toimintaa tukevia ihmisiä.⁴³¹ Samoja henkilöitä kuvattiin useissa eri tehtävissä. Esimerkiksi sama nainen esiintyi Krimin aktivistina, Ukrainan kansalaisena ja sotilaan äitinä. Kaikissa tilanteissa kertomus noudatti Venäjän strategisen viestinnän narratiivia ja tuki sitä.⁴³² Henkilöt välittivät positivistista kuvaa itsestään käyttäytymällä hyvin kameran edessä⁴³³. Lisäksi paikallisjoukot loivat medianäkyvyyttä Krimin venäläisyyden puolesta. Myös tunnuksittomat joukot kuvattiin aktivistijoukoiksi. Tällä pyrittiin luomaan illuusio paikallisten aktivistien toiminnasta.⁴³⁴ Todenmukaisesti paikallisväestön näkemyksillä pyrittiin luomaan puolueeton kuva Krimin tilan-

⁴²⁴ Pagani, Pierluigi: Crimea—The Russian Cyber Strategy to Hit Ukraine, InfoSec Institute, 2014, <http://resources.infosecinstitute.com/crimea-russian-cyber-strategy-hit-ukraine/>, 9.9.2016. Ks. myös Mastriano ja O'Malley (2015), s. 81.

⁴²⁵ Rivera, Jason: Has Russia Begun Offensive Cyberspace Operations in Crimea, Georgetown Security Studies Review, 2.3.2014, <http://georgetownsecuritystudiesreview.org/2014/03/02/has-russia-begun-offensive-cyberspace-operations-in-crimea/>, 6.9.2016.

⁴²⁶ Bebler (2015), s. 42.

⁴²⁷ Granholm (ja muut 2014), s. 43.

⁴²⁸ Pynnöniemi ja Rácz (2016), s. 16.

⁴²⁹ Franke, Ulrik: *War by non-military means, Understanding Russian information warfare*, FOI, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2015, s. 47 ja Rantapelkonen (2016), s. 353.

⁴³⁰ Perry (2015), s. 9.

⁴³¹ Virta, Mika, Huhtinen, Aki-Mauri, Rantapelkonen, Jari, Hirvelä, Arto: Case Ukraina 2014 – Katsaus Venäjän Informaationsodankäyntiin Ukrainassa, *Tiede ja ase Volume 72, Nro: 1*, Suomen Sotatieteellisen Seuran vuosijulkaisu, 2014, ss. 27–28 ja 30.

⁴³² Bērziņš (ja muut 2015), s. 13.

⁴³³ Granholm (ja muut 2014), s. 44.

⁴³⁴ Virta (ja muut 2014), ss. 27–28 ja 30.

teesta. Keskeistä oli myös korostaa paikallisväestön positiivista suhtautumista Venäjään ja venäläisyyteen. Tavoitteena oli muodostaa Venäjästä mahdollisimman myönteinen kuva, joka oli ristiriidassa Venäjää vastaan asetetuille syytöksille.

Aktiivisina toimijoina olivat myös venäläiset uutistoimistot, jotka levittivät disinformaatiota vahvistaakseen venäläisten näkemystä Krimin tapahtumista⁴³⁵. Samalla Venäjän hallinnon eri virastot kontrolloivat joukkotiedotusvälineitä ja sosiaalista mediaa⁴³⁶. Tavoitteena oli hallita sekä tiedon sisältöä että sen siirtoinfrastruktuuria⁴³⁷. Toimilla pyrittiin hankkimaan paikallinen tuki asevoimien käytölle yhdistelemällä disinformaatiota ja kritisoiden kansainvälisen yhteisön näkemystä. Lopputuloksena Venäjä muodosti informaatioympäristön, joka tuki asevoimien käyttöä alueella.⁴³⁸ Venäjän informaatioylikvoima Krimillä oli kansainväliselle yhteisölle ongelma, sillä kenelläkään ei ollut mahdollisuutta tuottaa kilpailevia totuuksia. Venäjä puolestaan kykeni tuomaan näkökulmansa esiin venäläisten ja länsimaisten tiedotusvälineiden sekä sosiaalisen median kautta.⁴³⁹ Venäjän poliittisen johdon mielestä oleellista ei ollut uskoiko kansainvälinen yhteisö venäläisen näkemyksen. Sen sijaan keskeistä oli se, että kukaan ei voinut todistaa Venäjän sekaantuneen Krimin tapahtumiin⁴⁴⁰. Tätä ajatusta tuki myöhemmin myös Venäjän poliittisen johdon säännöllinen kiistäminen Venäjän osallisuudesta Krimin tapahtumiin⁴⁴¹. Venäläisten luoma tilannekuva levisi kansainvälisten medioiden kautta maailmanlaajuisesti, minkä jälkeen sitä oli vaikea enää muuttaa. Useiden puolueettomien medioiden uutisointi lisäsi myös disinformaation uskottavuutta ja vaikutusta.

Tunnuksettomat joukot pyrittiin rinnastamaan rauhanturvatehtävissä oleviin joukkoihin, jotka ovat ammattitaitoisia ja käyttäytyvät hyvin. Tavoitteena oli luoda kuva, että joukot eivät olleet vihamielisiä. Tämän takia venäläiset pyrkivät estämään joukkojen kuvaamisen julkisten rakennusten tai Ukrainan asevoimien tukikohtien edessä. Joukot esiintyivätkin useissa kuvissa tuntemattomissa paikoissa, mikä lisäsi epävarmuutta niiden toimista (ks. liite 9).⁴⁴² Tätä tuettiin internetiin levitetyillä kuvilla, joissa venäläissotilaat auttoivat paikallisväestöä⁴⁴³. Lisäksi venäläisjoukkojen mainetta varjeltiin paikallisten venäläismielisten toimijoiden avulla. Ne

⁴³⁵ Perry (2015), s. 9.

⁴³⁶ Franke (2015), s. 45.

⁴³⁷ Granholm (ja muut 2014), s. 43.

⁴³⁸ Perry (2015), s. 11.

⁴³⁹ Puistola, Juha Antero: Karhun kainalossa – Havaintoja Ukrainan sodasta, Helsingin Sanomat, 30.10.2014, <http://nyt.fi/a1305892559063>, 4.9.2016.

⁴⁴⁰ Virta (ja muut 2014), s. 28.

⁴⁴¹ Ash (2015). Ks. myös Mastriano ja O'Malley (2015), s. 66.

⁴⁴² Latvala, Maria: *Helsingin Sanomien kuvat Krimin kriisistä 2014*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen laitos, pro gradu -tutkielma, Helsinki, 2016, s. 57 ja 62.

⁴⁴³ Jonsson ja Seely (2015), s. 10.

suojasivat joukkojen toiminnan estämällä esimerkiksi ulkomaalaisten toimittajien haastattelu-yritykset. Ulkopuoliset toimijat torjuivat myös joukkoja vastaan kohdistetut väkivaltaiset mielenilmaukset.⁴⁴⁴ Tällä pyrittiin välttämään tilannetta, jossa venäläisjoukot olisivat joutuneet käyttämään voimakeinoja, mikä puolestaan olisi voinut aiheuttaa operaation eskaloitumisen.

Tunnuksettomien joukkojen käyttö toimi tehokkaana harhautuksena ja antoi Venäjälle tarvittavan määrän aikaa vallata ja eristää suurimman osan Krimin sotilastukikohdista⁴⁴⁵. Lisäksi ilman tunnuksia toimineet joukot eivät olleet kansainvälisten lakien, sääntöjen ja yleissopimusten vaikutuspiirissä⁴⁴⁶. Tämä vaikeutti entisestään Ukrainan asevoimien vastatoimenpiteiden käynnistämistä. Joukkojen peitetty toiminta ei kuitenkaan ollut mikään uusi menetelmä, sillä se on mainittu jo aikanaan KGB:n ohjekirjassa. Venäjän toimet Krimillä olivat tyypillisiä KGB:n doktriinin mukaisia aktiivisia toimenpiteitä.⁴⁴⁷ Useat kansainväliset mediat nostivat operaation alkupäivien aikana esille iskulauseita poliittisista ihmisistä ja pienistä vihreistä miehistä, mikä sopi täydellisesti venäläisille. McDermottin mukaan se siirsi huomion pois operaation todellisesta luonteesta ja osittain naamioi Venäjän käyttämät menetelmät.⁴⁴⁸

Venäläisjoukot käyttivät siviilivaatteita ja toimivat kasvot peitettyinä ilman tunnuksia myös siksi, koska näin ne voitiin yhdistää paikallisiin itsepuolustusjoukkoihin, joiden pukeutuminen vastasi tätä. Harhauttamisessa se voidaan tulkita valetoimintaan liittyväksi imitoinniksi eli jäljittelyksi, jossa luodaan todellista kohdetta muistuttava valekohde. Tavoitteena oli muodostaa Venäjän asevoimille paikallinen status, joka tuki harhautustarinaa itsepuolustusjoukoista sekä mahdollisti Venäjän osallisuuden kiistämisen. Venäläisillä oli hyvät tiedustelutiedot siitä, kuinka paikallisjoukot toimivat ja miltä ne näyttävät, minkä takia erikoisjoukkojen toiminta saatiin näyttämään todenmukaiselta.

Maaliskuun 1. päivänä Venäjän ulkoministeriö lisäsi tilanteen sekavuutta antamalla lausunnon, jonka mukaan Ukrainan hallinnon lähettämät tuntemattomat aseistautuneet miehet olivat yrittäneet vallata Krimin sisäasiainministeriön rakennuksen. Venäjän ulkoministeriö kutsui tapahtunutta provokaationa ja väitti, että tapahtunut osoittaa Ukrainan hallinnon pyrkimykset

⁴⁴⁴ 'Operation Crimea' documentary chronicles Russian seizure of Ukraine's Crimean peninsula, 6.3.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=RU6wFr9pwZE>, 3.4.2017.

⁴⁴⁵ Snegovaya, Maria: Putin's Information Warfare in Ukraine, *Russia Report 1*, The Institute for the Study of War, Washington, 2015, s. 12 ja 14.

⁴⁴⁶ Mckew, Molly K., Maniatis, Gregory A.: Playing by Putin's tactics, *The Washington Post*, 9.3.2014, https://www.washingtonpost.com/opinions/playing-by-putins-tactics/2014/03/09/b5233b90-a558-11e3-a5fa-55f0c77bf39c_story.html?utm_term=.76d9f30c126d, 2.9.2016.

⁴⁴⁷ Snegovaya (2015), s. 12 ja 14.

⁴⁴⁸ McDermott (2014).

horjuttaa Krimin tilannetta. Samana päivänä Krimin uusi pääministeri Aksjonov pyysi presidentti Putinilta apua tilanteen rauhoittamiseksi.⁴⁴⁹ Todennäköisesti Venäjän ulkoministeriön valheellisella lausunnolla ja Aksjonovin esittämällä avunpyynnöllä pyrittiin vahvistamaan sanomaa, jonka mukaan venäläiset eivät olleet osallistuneet Krimin sisäisiin asioihin. Muodollinen avunpyyntö tarjosi Venäjälle myös mahdollisuuden käynnistää aiempaa näkyvämmät toimet tavoitteidensa saavuttamiseksi. Huomionarvoista on myös se, että ulkoministeriön lausunto oli ensimmäinen kerta, kun Venäjän hallinto kommentoi Krimin tapahtumia.

Myöhemmin samana päivänä presidentti Putin pyysi Venäjän parlamentin ylähuoneelta lupaa käyttää asevoimia Ukrainassa venäläisväestön suojelemiseen⁴⁵⁰. Ylähuone hyväksyi asevoimien käytön Ukrainassa, mikä mahdollisti entistä suurempien sotilasosastojen keskittämisen Ukrainan rajalle. Lopputuloksena käytännössä kaikki taisteluvalmiina olleet Läntisen, Eteläisen ja Keskeisen sotilaspiirin joukot siirrettiin Ukrainan vastaiselle rajalle.⁴⁵¹ Samanaikaisesti lisäjoukkoja siirrettiin myös Krimille⁴⁵². Todennäköisesti joukkojen keskittämällä Ukrainan raja-alueelle pyrittiin lisäämään epävarmuutta tilanteen kehittymisestä. Lisäksi mahdollinen toisen operaatiosuunnan avaaminen toimi myös painostuskeinona ja vaikeutti Ukrainan hallinnon vastatoimenpiteiden käynnistämistä⁴⁵³. Niillä saavutettiin myös harhauttava vaikutus, sillä Ukrainan oli entistä vakavammin otettava huomioon Venäjän mahdolliset aikeet käynnistää hyökkäys Ukrainaa vastaan. Toimet vähensivät hetkellisesti myös kansainvälistä kiinnostusta Krimiä kohtaan, minkä takia lisäjoukkojen siirto ei heti herättänyt huomiota.

Maaliskuun 4. päivänä Putin järjesti tiedotustilaisuuden, jossa toimittajat saivat esittää hänelle kysymyksiä. Putin ei ollut aiemmin kommentoinut Krimin tapahtumia.⁴⁵⁴ Tilaisuudessa Putin kiisti venäläisjoukkojen toiminnan Krimillä⁴⁵⁵. Putinin mukaan Venäjän joukot ovat tukeneet venäläisväestöä, mutta Venäjän asevoimat eivät ole olleet osallisena Krimin tapahtumissa. Krimillä toimineet joukot olivat paikallisväestöä ja ilman tukea toimineita itsepuolustusjoukkoja.⁴⁵⁶ Lisäksi Putinin mukaan Venäjällä oli Ukrainan laillisen presidentin Janukovytsin

⁴⁴⁹ Pynnöniemi ja Rácz (2016), ss. 95–96.

⁴⁵⁰ Bartles ja McDermott (2015), s. 55.

⁴⁵¹ Klepper (2015), s. 59. Ks. myös Lavrov (2015), s. 167.

⁴⁵² Lavrov (2015), s. 166.

⁴⁵³ Tähtinen (2016), s. 24.

⁴⁵⁴ Kotkavirta, Johannes: 10 kohtaa puheessa – Näin Putin yritti harhauttaa kaikkia, Iltasanomat, 7.3.2014, <http://www.iltasanomat.fi/ulkomaat/art-2000000725327.html>, 3.9.2016.

⁴⁵⁵ Ignatius, David: Russia's military delivers a striking lesson in Crimea, The Washington Post, 18.3.2014, https://www.washingtonpost.com/opinions/david-ignatius-russias-military-delivers-a-striking-lesson-in-crimea/2014/03/18/c1273044-aed7-11e3-9627-c65021d6d572_story.html?utm_term=.1da901884308, 16.1.2016.

⁴⁵⁶ Jones, Bruce: Op-Ed: Analysing Putin's gameplan in Crimea, Jane's Defence Weekly, London, 11.3.2014, <https://janes.ihs.com/Janes/Display/1704429>, 2.9.2016. Ks. myös Mastriano ja O'Malley (2015), s. 66.

suora pyyntö käyttää asevoimia Ukrainan kansalaisten puolustamiseen. Ulkopoliittisen instituution ohjelmajohtajan Mika Aaltolan mukaan Putinin puheet voidaan tulkita kansainvälisen yhteisön ja yleisen mielipiteen harhauttamiseksi. Tavoitteena oli oikeuttaa Venäjän toimet humanitaarisiin syihin ja avunpyyntöön vedoten.⁴⁵⁷

Putinin lausuntojen tueksi Venäjän hallinnon edustaja esitteli samana päivänä YK:n turvallisuusneuvostolle asiakirjasta otetun valokuvakopion, joka oli kirjattu maaliskuun 1. päivänä. Asiakirjassa oli Janukovyčšin nimi ja siinä pyydettiin Venäjän asevoimilta apua Krimin tilanteen ratkaisemiseksi. Tällä pyrittiin osoittamaan, että joukkojen keskittäminen Krimille ei ollut kansainvälisten lakien vastaista toimintaa. Alkuperäistä asiakirjaa ei ole koskaan julkaistu.⁴⁵⁸ Putinin lausuntojen vaikutus tehostui, kun useat venäläiset ja kansainväliset uutistoimistot julkaisivat tiedotustilaisuuden tulokset. Näin Putinin esittämä disinformaatio tavoitti lähes reaaliaikaisesti koko maailman, minkä jälkeen tietojen sisältöä oli vaikea enää muuttaa.⁴⁵⁹ Jatkuva asioiden kiistäminen ja valehtelu aiheutti kansainvälisessä yhteisössä sekä Ukrainassa selkeän epävarmuuden tilan Venäjän todellisista aikeista⁴⁶⁰.

Lehdistötilaisuuden jälkeen Venäjä käynnisti lisäjoukkojen keskittämisen Krimille. Alueelle saapuneet joukot eivät olleet pelkästään erikoisjoukkoja⁴⁶¹. Esimerkiksi maaliskuun 6–15. päivien aikana Krimille tuotiin merijalkaväkeä, moottoroidun prikaatin joukkoja sekä tykistöjoukkoja⁴⁶². Lisäjoukkojen saapumista ei pyritty salaamaan. Joukkojen lisääminen perusteltiin humanitaarisilla syillä sekä Krimin parlamentin ja Ukrainan entisen presidentin virallisilla avunpyynnöillä. Todennäköisesti lisäjoukkojen tarkoituksena oli varmistaa, että kansainvälinen yhteisö ja Ukrainan asevoimat eivät kykene estämään kansanäänestyksen järjestämistä.

Venäjä pyrki luomaan harhaanjohtavia kertomuksia, jotka tukivat Putinin lausuntoja ja oikeuttivat näkyvien toimien käynnistämisen sekä lisäjoukkojen lähettämisen Krimille. Esimerkiksi venäläiset tiedotusvälineet laativat kertomuksia, joilla perusteltiin venäläisväestön suoje-

⁴⁵⁷ Kotkavirta (2014).

⁴⁵⁸ Balouziyeh, John: Russia's Annexation of Crimea: An Analysis under the Principles of Jus Ad Bellum, LexisNexis International Law, 2014, <http://www.lexisnexis.com/legalnewsroom/international-law/b/international-law-blog/archive/2014/04/14/russia-s-annexation-of-crimea-an-analysis-under-the-principles-of-jus-ad-bellum.aspx>, 6.1.2016. Ks. myös Pynnöniemi ja Rácz (2016), s. 96.

⁴⁵⁹ Nimmo, Ben: The Case for Information Defence: A Pre-Emptive Strategy for Dealing with the New Disinformation Wars, *Information at War: From China's Three Warfares to NATO's Narratives*, toimittanut Peter Pomrantsev, Legatum Institute, London, 2015, s. 29.

⁴⁶⁰ Puistola (2014).

⁴⁶¹ Lavrov (2015), ss. 171–172.

⁴⁶² Klepper (2015), ss. 59–60. Ks. myös Lavrov (2015), s. 172 ja Tähtinen (2016), s. 24.

lun tarve. Kertomuksissa tuotiin esille tuhansien pakolaisten pyrkivän Krimiltä rajan yli Venäjälle. Uutisten tueksi tiedotusvälineet julkaisivat kuvia rajanylityspaikoilta. Myöhemmin kuitenkin selvisi, että kuvat eivät olleet Venäjän rajalta. Kuvien tarkoituksena oli simuloida väestön vahvoja kytköksiä Venäjään.⁴⁶³ Kuvissa pyrittiin osoittamaan kansalaisten tyytymättömyys nykyiseen tilanteeseen ja halu liittyä Venäjään. Huomionarvoista on myös se, että Putinin tiedotustilaisuuden jälkeen kuvista katosivat kaikki Venäjää vastustaneet ilmaukset.⁴⁶⁴ Venäjän toimintaa vastustaneilla yksittäisillä kuvilla ei ollut aiemmin merkitystä, koska Venäjä ei virallisesti ollut konfliktin osapuoli. Nyt tilanne oli toinen. Venäjä pyrki oikeuttamaan toimensa vetoamalla Krimin kansan tahtoon. Kuvien tarkoituksena oli vahvistaa tätä näkemystä.

Venäläisiä tiedotusvälineitä käytettiin myös kansainvälisen tilannekuvan vääristämiseen. Esimerkiksi maaliskuun 6. päivänä tiedotusvälineet uutisoivat, että yli kuusikymmentä panssarivaunua oli kuljetettu Kertšinsalmen yli Krimille. Uutisissa ei kuitenkaan julkaistu yhtään autenttista kuvaa panssarivaunuista Krimillä. Todennäköisesti uutisoinnin tarkoituksena oli luoda valheellinen kuva tilanteesta. Venäjä halusi osoittaa, että strategisesti tärkeä alue on heidän hallinnassaan. Todellisuudessa alueelle tuotiin venäläisjoukkoja vasta maaliskuun 9. päivänä, jolloin moottoroidun jalkaväkiprikaatin osia siirrettiin alueelle. Tiedotusvälineet täydensivät myöhemmin uutisointia prikaatin joukoista otetuilla kuvilla.⁴⁶⁵ Venäjä ei vielä ollut saanut eristettyä Krimin aluetta kokonaan, minkä takia harhauttamisella pyrittiin muodostamaan kuva, että Kertšinsalmen kautta operointi ei olisi mahdollista.

Kansanäänestystä edeltäneellä viikolla venäläiset levittivät Krimillä säännöllisesti propagandaa, joka tuki Venäjän tavoitteita. Esimerkiksi Sevastopolissa venäläiset levittivät aktiivisesti viestejä matkapuhelinverkossa sekä sosiaalisessa mediassa. Lisäksi sanomaa tuotiin esille myös lentolehtisillä, mainoskuvilla ja julisteilla.⁴⁶⁶ Propagandaan liittyi myös rakennuksiin, aitoihin ja sähkötolppiin kiinnitetyt mainokset kansanäänestyksestä. Niissä korostettiin, että jokaisen on tultava äänestämään Putinin puolesta (ks. liite 9). Vaihtoehtoja tarjottiin vain yksi.

⁴⁶³ Jantunen (2015), ss. 167–168.

⁴⁶⁴ Latvala (2016), s. 54.

⁴⁶⁵ Jones (2014).

⁴⁶⁶ Falcon, Bjorn: Russia Mounts Large Scale Information and Psychological Operations in Crimea, Inform Napalm, 2014, <https://informnapalm.org/en/russia-mounts-large-scale-information-and-psychological-operations-in-crimea/>, 29.8.2016.

Sanomalehdistössä tuotiin esille myös toinen vaihtoehto, jolla luotiin näennäinen kuva demokraattisesta äänestyksestä.⁴⁶⁷ Huomionarvoista on se, että julisteita asennettiin erityisesti ukrainalaistukikohtien läheisyyteen.⁴⁶⁸ Tavoitteena oli saada Ukrainan asevoimat antautumaan ja siirtymään Venäjän puolelle. Tähän pyrittiin myös levittämällä väärennetyjä poliittisia dokumentteja. Esimerkiksi maaliskuun 14. päivänä Sevastopolissa Ukrainan asevoimien tukikohdassa vastaanotettu dokumentti oli lähetetty Ukrainan puolustusministeriön nimellä. Dokumentti sisälsi lauseita, joita ei ollut hyväksytty käytettäväksi Ukrainan asevoimissa.⁴⁶⁹ Propagandan seurauksena tuhansia ukrainalaisia liittyi Venäjän asevoimiin⁴⁷⁰.

Maaliskuun 11. päivänä Venäjän ulkoministeriö antoi lausunnon, jossa viitattiin YK:n perustusasiakirjaan ja päätökseen Kosovon itsenäistymisestä. Lausunnossa painotettiin, että kysymys Krimin kansanäänestyksestä perustuu itsemääräämisoikeuteen. Lisäksi Venäjä kunnioittaa täysin Krimin kansan päätöstä kansanäänestyksestä, johon myös kansainväliset tarkkailijat on kutsuttu.⁴⁷¹ Ulkoministeriön lausunnolla pyrittiin osoittamaan, että äänestys on Krimin kansan tahtotilan mukainen ja se toteutetaan kansainvälisten lakien mukaisesti. Todellisuudessa tapahtuma organisoitiin venäläismielisten aktivistien toimesta.⁴⁷² Äänestyksen ajankohdaksi oli vaihdettu jo kahdesti. Lopulta se järjestettiin maaliskuun 16. päivänä ilman turvallisuusongelmia ja mielenosoituksia. Virallisten lukujen mukaan 96,6 prosenttia äänestäjistä äänesti Krimin liittämiseksi Venäjään.⁴⁷³ Ylivoimaisen äänienemmistön perusteella Krim julistautui itsenäiseksi. Seuraavana päivänä Venäjä tunnusti Krimin itsenäisyyden ja aloitti toimet Krimin liittämiseksi Venäjään.⁴⁷⁴ Maaliskuun 18. päivänä Venäjän hallitus allekirjoitti Kremissä sopimuksen, jossa Krim ja Sevastopol liitetään osaksi Venäjää⁴⁷⁵.

Kansanäänestys oli osa Venäjän harhautustarinaa, jossa todellisuuden tilalle muodostettiin näennäinen kansanvalinta, jonka sisältöä levitettiin kansainvälisissä medioissa. Venäjän poliittinen johto kykeni tiedotusvälineiden avulla osoittamaan kansalaisilleen Krimin asukkaiden tahdon liittyä Venäjään. Samanaikaisesti ulkomaisten tiedotusvälineiden näkemykset torjuttiin

⁴⁶⁷ Falcon, Bjorn: Russia insist on holding outlaw referendum in Crimea, Inform Napalm, 2014a, <https://informnapalm.org/en/russia-insist-on-holding-outlaw-referendum-in-crimea/>, 29.8.2016.

⁴⁶⁸ Falcon, Bjorn: Russia Mounts Large Scale Information and Psychological Operations in Crimea, Inform Napalm, 2014b, <https://informnapalm.org/en/russia-mounts-large-scale-information-and-psychological-operations-in-crimea/>, 29.8.2016.

⁴⁶⁹ Falcon, Bjorn: Russian Special (secret) service revealed control systems of the Armed Forces of Ukraine, Inform Napalm, 2014c, <https://informnapalm.org/en/russian-special-secret-service-revealed-control-systems-of-the-armed-forces-of-ukraine/>, 29.8.2016.

⁴⁷⁰ Puistola (2014).

⁴⁷¹ Pynnöniemi ja Rácz (2016), ss. 97–98.

⁴⁷² Virta (ja muut 2014), s. 30. Ks. myös Granholm (ja muut 2014), s. 21.

⁴⁷³ Lavrov (2015), ss. 172–173 ja Bartles ja McDermott (2015), s. 55.

⁴⁷⁴ Bartles ja McDermott (2015), s. 55.

⁴⁷⁵ Lavrov (2015), s. 173.

valheellisena. Venäjä loi oman todellisuutensa ja tarkasteli asiaa pelkästään omilla ehdoilla. Krimille kansanäänestystä valvomaan tuodut riippumattomat tarkkailijat toimivat Venäjän poliittisen johdon sanelemien ohjeiden mukaisesti.⁴⁷⁶ Kansanäänestys esitettiin Krimin parlamentin organisoimana laillisena tapahtumana⁴⁷⁷. Tätä tuettiin tapahtumasta otetuilla kuvilla, joissa vaalilautakunnan toiminta kuvattiin asialliseksi ja äänestäjät tavallisiksi kansalaisiksi, jotka juhlivat vaalivoittoa⁴⁷⁸. Todellisuudessa osa parlamentin jäsenistä pakotettiin aseella uhaten toimimaan Venäjän sanelemien ohjeiden mukaisesti⁴⁷⁹.

Kansanäänestyksen jälkeen venäläisjoukot aloittivat Ukrainan tukikohtien ja alusten valtaamisen⁴⁸⁰. Operaatio toteutettiin erikoisjoukoilla, joilla oli tiukat voimankäytön säännökset. Tämän takia operaatio ei vaatinut kuolonuhreja. Muutamassa päivässä kaikki Krimin sotilastukikohdat ja alukset oli vallattu sekä riisuttu aseista. Ukrainan asevoimien joukot eivät kyenneet merkittävään vastarintaan ja suurin osa niistä antautui suosiolla.⁴⁸¹ Maaliskuun 24. päivänä Ukrainan hallinto käski joukkojaan vetäytymään alueelta⁴⁸².

Operaation onnistunutta toteutusta ja strategisten tavoitteiden saavuttamista voidaan pitää venäläisen operaatiotaidon ja taktiikan taidonnäytteenä. Operaation aikana Venäjä yhdisteli ja sovelsi tavanomaisen ja epätavanomaisen sodankäynnin menetelmiä sekä informaatio-sodankäynnin keinoja. Useiden eri menetelmien käyttö aiheutti kansainvälistä ihmetystä ja vaikeutti tapahtumien seuraamista. Krimin valtaus oli Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen myös ensimmäinen operaatio, jossa harhauttamista käytettiin kaikilla sodankäynnin tasoilla. Operaation aikana korostuivat erityisesti strategisen tason disinformaation levittäminen, operatiivisen tason demonstraatiot sekä taktisen tason salaaminen ja valetointa. Toimet aiheuttivat kansainväliselle yhteisölle ja Ukrainalle strategisen ja taktisen tason yllätyksen.

Operaation tavoitteena oli luoda Krimille olosuhteet, jotka mahdollistivat kansanäänestyksen järjestämisen ja Krimin liittämisen Venäjään. Operaation toiminta-ajatus voidaan jakaa seitsemään vaiheeseen: 1) erikoisjoukkojen keskittäminen alueelle, 2) keskeisten kohteiden valtaaminen, 3) hallinnon vaihtaminen, 4) alueen eristäminen, 5) informaatio-operaatioiden toteuttaminen, 6) lisäjoukkojen keskittäminen ja 7) kansanäänestyksen järjestäminen. Jokaista vaihet-

⁴⁷⁶ Virta (ja muut 2014), ss. 30–31.

⁴⁷⁷ Rácz (2014), s. 62.

⁴⁷⁸ Latvala (2016), s. 54.

⁴⁷⁹ Rácz (2014), s. 62.

⁴⁸⁰ Bartles ja McDermott (2015), s. 55. Ks. myös Tähtinen (2016), s. 25.

⁴⁸¹ Lavrov (2015), ss. 174–178. Ks. myös Tähtinen (2016), s. 25.

⁴⁸² Bartles ja McDermott (2015), s. 55.

ta tuettiin aktiivisesti myös harhauttamisella. Esimerkiksi erikoisjoukkojen keskitykset salattiin demonstratiivisilla toimenpiteillä, keskeisten kohteiden valtaaminen peitettiin valetoinnalla, hallintokoneiston vaihto naamioitiin lailliseksi tapahtumaksi, alueen eristäminen toteutettiin itsepuolustusjoukkojen varjolla, informaatio-operaatioissa keskeisenä keinona korostui aktiivinen disinformaation levittäminen, asevoimien saapuminen Krimille oikeutettiin humanitaarisilla syillä ja kansanäänestyksen todellinen luonne salattiin valehtelemalla.

Operaation aikana harhauttamisen tavoitteena oli 1) operaation valmisteluiden ja aloittamisen salaaminen, 2) kansainvälisen yhteisön ja Ukrainan harhaanjohtaminen Venäjän todellisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen, 3) Venäjän asevoimien toiminnan salaaminen, 4) Venäjän osallisuuden kiistäminen, 5) Krimin paikallisväestön ja Ukrainan asevoimien manipuloiminen ja 6) Venäjän toimien oikeuttaminen kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Harhauttamiselle asetetut tavoitteet tukivat myös operaation strategisia tavoitteita.

5 YHDISTELMÄ

5.1 Venäläisen harhauttamisen tyypilliset piirteet

Venäläisen harhauttamisen piirteitä tarkasteltiin vertaamalla, miten venäläisen harhautusteorian sisältämät periaatteet ja avaintekijät toteutuivat Georgian ja Krimin operaatioissa. Samalla arvioitiin operaatioissa säännöllisesti vaikuttavia harhauttamiseen liittyviä ilmiöitä. Operaatiot olivat luonteeltaan erilaisia, minkä takia niitä tarkasteltiin ensin erillisinä kokonaisuuksina teoriaan vertaamalla. Tämän jälkeen analysoitiin operaatioiden välisiä eroja. Analyysin toteutus on esitelty liitteessä 10.

Operaatioiden perusteella voidaan todeta, että venäläisen harhautusteorian sisältämät periaatteet eivät ole täysin toteutuneet tarkastelluissa operaatioissa. Sen sijaan suurin osa harhauttamisen avaintekijöistä vaikutti säännöllisesti molemmissa operaatioissa. Operaatioissa esiintyi myös muutamia keskeisiä harhauttamiseen liittyviä ilmiöitä, joiden voidaan olettaa toistuvan harhauttamisessa. Operaatioista tehdyn analyysin (ks. liite 10) perusteella säännöllisesti venäläisessä harhauttamisessa toistuvia tyypillisiä piirteitä ovat yhtenäinen harhautustarina, menetelmien integrointi, kohde- ja tavoitekeskeisyys, yllätyksen saavuttaminen sekä ennakoasenteiden, protestimielialan ja ulkopuolisten toimijoiden hyödyntäminen. Osa piirteistä ei liity pelkästään venäläiseen harhauttamiseen, vaan ne vaikuttavat yleisesti myös kansainvälisessä harhauttamisajattelussa. Esimerkiksi yhdysvaltalainen ja venäläinen näkemys harhauttamisesta perustuu periaatteiltaan melko samankaltaiseen ajatteluun.

Harhauttaminen perustuu Venäjän poliittisen johdon laatimaan harhautustarinaan. Harhautustarina mallintaa sitä tilannekuvaa, joka vastustajalle halutaan muodostaa harhauttamisen lopputuloksena. Saatujen havaintojen perusteella molemmissa operaatioissa oli muodostettu yksi tai useampi harhautustarina. Georgian operaatiossa oli kaksi keskeistä tarinaa: 1) Venäjä pyrkii rauhanomaiseen ratkaisuun ja on syytön tilanteen kehittymiseen ja 2) Venäjän tavoitteena on Abhasian ja Etelä-Ossetian alueiden liittäminen osaksi Venäjää. Ensimmäinen tarina oli kohdistettu kansainväliselle yhteisölle. Venäjä pyrki osoittamaan, että se toimii konfliktin sovittelavana osapuolena. Tavoitteena oli salata todelliset tavoitteet ja aiheet sekä operaatiovalmistelut. Toinen tarina oli suunnattu Georgian poliittiselle johdolle. Venäjä pyrki toimillaan provosoimaan Georgiaa aloittamaan sotatoimet. Tämän takia tehtyjä valmisteluita ei salattu

Georgialta, vaan toimet kuvattiin tarkoituksella uhkaavina. Georgian hallinnolle pyrittiin luomaan mielikuva sotilasoperaation valmisteluista ensin Abhasiassa ja myöhemmin Etelä-Osse-tiassa.

Krimin operaatiossa oli kolme harhautustarinaa: 1) Venäjä ei ollut osallistunut Krimin tilanteeseen, vaan tapahtumista olivat vastuussa paikalliset itsepuolustusjoukot, 2) Ukrainan presidentti ja Krimin pääministeri pyysivät Venäjältä apua Krimin tilanteen rauhoittamiseksi, mikä takia Venäjä oli velvoitettu lähettämään joukkojaan Krimille venäläisväestön suojelemiseksi ja 3) Krimin paikallisväestö kannatti itsenäistymistä ja liittymistä Venäjään. Ensimmäisen tarinan tarkoituksena oli naamioida asevoimien toiminta Krimillä. Toisella tarinalla pyrittiin oikeuttamaan asevoimien käyttö Krimillä. Kolmannen tarinan tavoitteena oli luoda Krimille olosuhteet, jotka mahdollistivat kansanäänestyksen järjestämisen ja Krimin liittämisen Venäjään. Jokainen tarina oli kohdistettu sekä kansainväliselle yhteisölle että Ukrainan hallinnolle.

Operaatioiden perusteella voidaan todeta, että harhautustarina muodostaa venäläisen harhauttamisen toiminta-ajatuksen, joka pitää sisällään tavoitteet, päämäärän ja menetelmien käytön sekä niiden yhteen sovittamisen. Harhautustarinan avulla eri tason toimet kytetään liittämään toisiaan tukevaksi kokonaisuudeksi, jolla saavutetaan riittävän uskottava lopputulos vastustajan harhauttamiseksi. Kaikkien käytettyjen menetelmien on tuettava harhautustarinan sisältöä ja ne on liitettävä osaksi tarinan kerrontaa. Molemmissa operaatioissa käytetyt menetelmät tukivat harhautustarinan sisältöä. Menetelmät muodostivat toimivan ja uskottavan kokonaisuuden, vaikka niiden käyttö olikin melko yksipuolista. Strategisen tason disinformaatio oli yleisin keino tuottaa ja levittää tarinan sisältöä. Operatiivisen ja taktisen tason menetelmät olivat usein integroitu strategisen tason toimia tukevaksi, jolloin eri tason menetelmät sekä vahvistivat toistensa uskottavuutta että tehostivat harhauttamisen kokonaisvaikutusta. Onnistunut harhauttaminen onkin suunniteltu strategisen tason disinformaatiosta taktisen tason valetointaan siten, että kokonaisuus tukee operaation toteuttamista. Yksittäisiä taktisen tason menetelmiä käytettiin myös irrallisina kokonaisuuksina jonkin toiminnon tai kohteen salaamiseen siten, että ne liittyivät vain välillisesti laajempaan kokonaisuuteen. Tämäkin noudattaa venäläistä harhautusteoriaa, jonka mukaan yksittäisillä itsenäisesti vaikuttavilla taktisen tason toimilla voidaan myös saavuttaa menestystä.

Harhauttamisella on aina oltava kohde, jonka toimintaan harhauttamisella pyritään vaikuttamaan. Teorian mukaan kohteeksi valitaan usein vastustajan ylin johto, kuten valtionpäämies

tai asevoimien komentaja. Tavoitteena on vaikuttaa kohteen päätöksentekoon. Operaatioiden perusteella vaikuttaminen ei kuitenkaan rajoittunut pelkästään vastustajan ylimpään johtoon, vaan kohteina olivat samanaikaisesti niin yksittäiset henkilöt kuin useat eri ihmisryhmät. Molemmissa operaatioissa keskeisenä kohteena oli kansainvälinen yhteisö, jota vastaan kohdistettu harhauttaminen voidaan ymmärtää sekä kansainvälisen mielipiteen muokkaamisena että vaikutusvaltaisten poliittisten päättäjien harhaanjohtamisena.

Molemmissa operaatioissa harhauttamisen kohteena olivat myös Venäjän omat kansalaiset. Tarkoituksena oli hankkia kansan tuki ja hyväksyntä operaatioille. Krimin operaatiossa venäläiset pyrkivät myös vaikuttamaan Ukrainan hallinnon ja asevoimien toimintaan sekä Krimin paikallisväestön mielipiteisiin. Georgian operaatiossa kohteena oli puolestaan Georgian presidentti Saakašvili. Todennäköisesti tämä johtui siitä, että venäläiset tunsivat Saakašvilin ja tiesivät, kuinka häneen kyettiin vaikuttamaan. Saakašvilin päätöksillä oli myös merkittävä painoarvo koko Georgian poliittiseen toimintaan, minkä takia hänen päätöksentekoon vaikuttamalla venäläiset kykenivät vaikuttamaan myös Georgian hallinnon tekemiin ratkaisuihin. Tämän takia kohteiden määrittäminen on riippuvainen myös siitä, minkälainen kokonaisvaikutus kohteen harhauttamisella saadaan ja mihin sillä pyritään.

Harhauttamiselle on määritettävä yksi tai useampi tavoite, joka tukee strategisten ja operatiivisten päämäärien saavuttamista. Operaatioiden perusteella harhauttamisella on ollut samanaikaisesti useita eri tavoitteita, jotka ovat liittyneet toiminnan salaamiseen, vastustajan harhaanjohtamiseen ja operaatioiden oikeuttamiseen. Molemmissa operaatioissa tavoitteena oli hankkia kansainvälinen oikeutus toimille ja estää kansainvälisen yhteisön puuttuminen tapahtumiin. Harhauttamisella pyrittiin luomaan operaatioalueelle keinotekoinen todellisuus, joka mahdollisti operaation oikeuttamista tukevan näkemyksen levittämisen kansainväliseen tietoisuuteen. Tarkoituksena oli, että tilannekuva alueelta perustui venäläisten tuottamaan tietoon. Keskeisenä teemana oli se, että Venäjä ei ollut vastuussa tapahtumien kehittymisestä. Operaatioiden perusteella voidaan todeta, että harhauttamisen keskeisimpänä tavoitteena on vaikuttaa ensisijaisesti yleiseen mielipiteeseen ja ihmisten mielikuviin Venäjän toiminnasta. Tällä pyritään luomaan kuva, jossa Venäjän toimet tulkitaan passiivisiksi ja reagoiviksi kehittyneeseen uhkaan, kun taas kohteena oleva valtio kuvataan aggressiivisena ja aloitteellisena.

Venäläisen näkemyksen mukaan yllätykseen pyritään aina kaikilla sodankäynnin tasoilla ja se voidaan parhaiten saavuttaa harhauttamisella. Yllätys oli tärkein yksittäinen tekijä operaatioi-

den onnistuneelle toteutukselle. Harhauttamisella oli merkittävä vaikutus siihen, että molemmissa operaatioissa saavutettiin strategisen tason yllätys. Georgian poliittinen johto ei uskonut, että Venäjä toteuttaa sotilasoperaation Georgian alueelle. Ukrainan hallitus puolestaan uskoi, että Venäjän mahdolliset toimet kohdistuvat Ukrainaan. Operaatioissa strategisen tason yllätys saavutettiin sillä, että operaatiosuunta ja hyökkäyshetki sekä joukkojen ryhmittäminen operaatioalueelle salattiin demonstratiivisilla harhautustoimilla, joiden vaikutusta tehostettiin disinformaatiolla.

Georgian operaatiossa Venäjä saavutti myös operatiivisen tason yllätyksen, minkä takia Georgian asevoimat eivät olleet valmistautuneet Venäjän laajamittaisiin sotatoimiin. Operatiivinen yllätys saavutettiin toimien nopeuden ja laajuuden seurauksena, jolloin harhauttamisen merkitys oli vain välillinen. Joukkojen keskittäminen sotaharjoitusten varjolla operaatioalueen läheisyyteen mahdollisti operaation nopean käynnistämisen ilman huomiota herättävää liikennällään järjestämistä. Krimin operaatiossa käytetyt taktisen tason toimet poikkesivat Venäjän aiempien operaatioiden toimintatavoista, minkä takia niihin ei kansainvälisesti osattu varautua. Kukaan ei osannut odottaa ja ennustaa Venäjän toimia, vaikka operaatiossa ei käytetty kertaakaan sellaisia menetelmiä, jotka eivät olisi olleet jo tiedossa. Tämän takia operaatiossa saavutettiin myös taktisen tason yllätys. Operaatioista saatujen havaintojen perusteella harhauttamisella on aina ollut joko suora tai välillinen vaikutus yllätyksen saavuttamiseen. Tämän takia voidaan todeta, että yllätyksen saavuttaminen ja sen hyödyntäminen osana sotilasoperaatioiden toimeenpanoa liittyy keskeisenä osana venäläiseen harhauttamiseen.

Harhauttamisen on vastattava vastustajan ennakoasenteita. Harhauttamisessa vastustajalle pyritään kuvaamaan tilanne, jonka se haluaa ja olettaa näkevänsä. Toimien on vastattava yleisiä käsityksiä venäläisten toimintatavoista ja aikeista. Vaikutus perustuu siihen, että operaatioon liittyvät toimenpiteet eivät puolestaan vastaa millään tavalla ennakoasenteita. Yleensä ennakoasenteita vastustavat näkemykset pyritään subjektiivisesti kumoamaan tai niitä ei haluta ottaa huomioon, minkä takia varsinaiset operaatioon liittyvät toimet saattavat jäädä huomaamatta. Ennakoasenteet olivat yksi keskeinen syy sille, miksi Georgian operaatiossa saavutettiin strategisen ja operatiivisen tason yllätys. Georgian hallinto ei uskonut Venäjän laajamittaisiin toimiin, koska Venäjä oli aiemmin 2000-luvulla toteuttanut vain pienimuotoisia aseellisia toimia Georgiaa vastaan. Kansainvälinen yhteisö ei puolestaan uskonut, että Venäjän järjestämä *Kaukasia 2008*-sotaharjoitus liittyi operaatiovalmisteluihin, koska Venäjä oli järjestänyt vastaavanlaisen harjoituksen vuosittain. Georgian operaatiosta muodostuneita ennakoasenteita hyödynnettiin puolestaan Krimin operaatiossa. Operaation valmisteluvaiheen

aikana Ukrainan vastaiselle rajalle sotaharjoituksen yhteydessä keskitettyjen joukkojen uskottiin viittaavan Georgian sodan kaltaiseen tilanteeseen ja operaation valmisteluun Ukrainaa vastaan, vaikka todellisuudessa harjoituksilla kiinnitettiin huomio pois Krimiltä ja salattiin operaation valmistelut ja aloittaminen.

Venäjän vuoden 2014 sotilasdoktriinin mukaan Venäjän nykyajan sodankäynnin keinovalikoimaan kuuluu kohdevaltion väestön protestimielialan ja asevoimiin kuulumattomien ulkopuolisten toimijoiden hyödyntäminen. Niitä voidaan käyttää myös harhauttamisen tukena. Erityisesti entisissä Neuvostoliiton valtioissa asuu merkittäviä määriä venäläisvähemmistöjä, joita Venäjä hyödyntää poliittisen painostuksen tukena, operaatioalueen olosuhteiden muokkaamiseen ja operaatioiden oikeuttamiseen. Tästä on osoituksena myös operaatioista saadut havainnot, joiden mukaan Venäjän tiedustelupalvelut ovat rekrytoineet valmisteluvaiheen aikana venäläisvähemmistöihin kuuluvia henkilöitä operaation tueksi. Niiden avulla on organisoitu mielenosoituksia ja lisätty levottomuuksia. Tavoitteena on ollut muodostaa operaatioalueelle mahdollisimman epävakaa olosuhteet, jotka joko oikeuttavat asevoimien käytön alueella tai mahdollistavat niiden salattun toiminnan. Georgian operaatiossa paikallisten separatistien aktivointia käytettiin painostuskeinona, jolla pakotettiin Georgia reagoimaan ja näyttämään aloitteelliselta. Krimillä laajat mielenosoitukset ja levottomuudet sekä niiden varjolla perustetut itsepuolustusjoukot puolestaan mahdollistivat erikoisjoukkojen toiminnan salaamisen. Harhauttamisen näkökulmasta keskeistä oli se, että toimia ei voitu liittää Venäjän valtioon tai asevoimiin, minkä takia Venäjän poliittinen johto kykeni kiistämään ne. Venäläisvähemmistöjen tai muiden ulkopuolisten toimijoiden avulla Venäjä voi myös tehokkaasti levittää puolueetonta disinformaatiota kansainvälisille medioille. Lisäksi suuret venäläisvähemmistöt tarjoavat Venäjän poliittiselle johdolle myös tekosyyntä operaatioiden oikeuttamiseen.

Molemmissa operaatiossa GRU:n ja FSB:n henkilöstö organisoi ja yhteen sovitti ulkopuolisten toimijoiden toiminnan siten, että toimet tukivat harhautustarinan sisältöä sekä kokonaisuoperaation toteutusta ja tavoitteita. Niiden avulla Venäjä kykeni kiistämään osallisuutensa. Georgian hallintoa vastaan kohdistetut palvelunestohyökkäykset toteutettiin yksityisten hakkerijärjestöjen toimesta, minkä takia toimet voitiin yhdistää terrorismiin viittaaviksi teoiksi. Krimillä ulkopuoliset toimijat, kuten *Berkut*-joukot ja moottoripyöräkerhot, mahdollistivat puolestaan asevoimien toiminnan peittämisen. Samalla venäläiset kykenivät rinnastamaan erikoisjoukkojen esiintymisen paikallisten itsepuolustusjoukkojen toimintaan.

Harhauttaminen on aina oltava uskottavaa. Tämä edellyttää sitä, että toimenpiteet ovat todennukaisia ja vastaavat todellista tilannetta. Operaatioiden perusteella valmisteluvaiheen toimet olivat usein uskottavia ja liittyivät todelliseen tilanteeseen. Erityisesti sotaharjoitusten varjolla suoritettujen joukkojen keskitykset ja valmistelutoimet vastasivat normaalia vuosittaista harjoitus-toimintaa, minkä takia ne eivät herättäneet epäilyksiä. Venäläiset eivät kuitenkaan aina tavoitelleet toiminnallaan uskottavuutta. Uskottavuus kärsi erityisesti operaatioiden aikana, jolloin toimet olivat usein reagoivia ja puolustuksellisia. Venäjä oli pakotettu vastaamaan sitä vastaan kohdistettuihin syytöksiin suorilla valheilla, perusteettomilla väitteillä tai puolitotuuksilla. Operaatioiden perusteella voidaan todeta, että venäläiset eivät aina pyri teorian mukaiseen uskottavaan toimintaan. Läpinäkyvillä toimilla voidaan aiheuttaa sekaannusta sekä hämmennystä ja hankkia riittävästi aikaa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Keskeistä on se, että kukaan ei kykene todistamaan Venäjää vastaan. Toisin sanoen venäläiset hyödyntävät länsimaista oikeusajattelua, mikä tarkoittaa sitä, että syytteiden esittäjällä on todistamisen taakka. Sen sijaan toimet voidaan aina kiistää.

Harhauttamisen on oltava monipuolista, minkä takia siinä on käytettävä samanaikaisesti useita eri menetelmiä ja vältettävä kaavamaisuutta. Operaatioista saatujen havaintojen perusteella tämä ei täysin toteutunut. Georgian operaatiossa käytetyt menetelmät olivat yksipuolisia ja painottuivat kaavamaiseen ja läpinäkyvään disinformaatioon. Harhauttaminen perustuikin lähes täysin Venäjän poliittisen johdon retoriikkaan, jota tuettiin venäläisten tiedotusvälineiden uutisoinnilla. Muita menetelmiä käytettiin vain satunnaisesti yksittäisten toimintojen tai kohteiden salaamiseen. Taktisen tason toimia ei käytetty koko operaation aikana. Krimin operaatiossa toimet olivat huomattavasti monipuolisempia. Vaikka harhauttaminen perustui edelleen suurimmaksi osaksi strategisen tason disinformaation levittämiseen, niin sen rinnalla käytettiin tällä kertaa myös muita eri tason keinoja, kuten demonstraatioita ja valetoimintaa. Toimet olivat monipuolisia erityisesti valmisteluvaiheessa ja operaation alkaessa. Monipuolisuutta arvioitaessa on huomioitava operaatioiden luonne ja lyhyt kesto, mikä osittain selittää erityisesti taktisen tason toimien vähäisen määrän. Operaatioiden perusteella voidaan kuitenkin todeta, että harhauttaminen on monipuolisinta valmisteluvaiheessa ja operaation alkaessa. Operaation edessä keinot vähenevät ja muuttuvat yksipuoleisiksi.

Harhauttamisen on oltava jatkuvaa operaation kaikissa vaiheissa. Molemmissa operaatioissa strategisen tason harhauttaminen oli jatkuvaa sekä valmisteluvaiheen että varsinaisen operaation aikana. Disinformaatiota levitettiin lähes keskeytyksettömästi operaatioiden kaikissa vai-

heissa. Sen sijaan operatiivisen ja taktisen tason toimien käytön painopiste muodostui operaatioiden aloitushetkeen sekä operaatioiden ensimmäisiin vaiheisiin, jolloin toimilla pyrittiin saavuttamaan yllätys ja aloite. Operaatioiden edetessä operatiivisen ja taktisen tason harhautustoimet ja niiden merkitys vähenivät. Strategisen tason toimien osuus harhauttamisen kokonaisuudessa puolestaan kasvoi. Todennäköisesti tämä johtui siitä, että operaatioiden aikana harhauttamista käytettiin operaatioiden oikeuttamista tukevana keinona, jossa disinformaatiolla oli keskeinen merkitys. Tavoitteiden saavuttaminen ei myöskään edellyttänyt muita toimia. Operaatioiden perusteella voidaankin todeta, että harhauttaminen ei ollut jatkuvaa kaikilla harhauttamistasoilla. Jatkuvuus saavutettiin vain strategisen tason disinformaation levittämällä, mikä on jatkuvaa jo rauhanajan normaalioloissa.

Harhauttamisen on oltava aktiivista, mikä venäläisen näkemyksen mukaan harhauttamisen kontekstissa tarkoittaa sitä, että harhautustoimilla pyritään keskeytyksettömästi kuormittamaan vastustajan tiedustelujärjestelmää ja vaikeuttamaan sen toimintaa. Tämä ei ole operaatioiden perusteella toteutunut, sillä harhauttamisella ei pyritty kuormittamaan ja vaikeuttamaan Georgian, Ukrainan tai kansainvälisten toimijoiden tiedustelujärjestelmien toimintaa, vaan niitä käytettiin harhauttamisen vaikutuskanavana. Huomionarvoista on se, että toimintatapa vastasi yhdysvaltalaisista harhautusperiaatetta, jonka mukaan vastustajan tiedustelu nähdään kohteen sijasta mahdollisena vaikuttamisväylänä. Todennäköisesti tämä johtui siitä, että tarkasteltavissa operaatioissa varsinaiset sotatoimet olivat lyhytkestoisia, minkä takia tiedustelun vaikeuttamista ei välttämättä koettu kovinkaan ratkaisevaksi tekijäksi. Tämän takia harhauttamisen aktiivisuutta on osittain vaikea arvioida tämän tutkimuksen perusteella.

5.2 Johtopäätökset

Harhauttamisella on pitkät perinteet venäläisessä sodankäynnissä. Neuvostoliiton aikana harhauttamista käytettiin monipuolisesti ja sillä pyrittiin yllätyksen saavuttamiseen. Afganistanin sodan alussa harhauttaminen oli kehittynyt huippuunsa ja sitä käytettiin innovatiivisesti kaikilla sodankäynnin tasoilla. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjän sotataidollinen ja tekninen kehitys pysähtyi. Tämä heijastui erityisesti taktisen tason taisteluteknisiin toimintoihin. Tästä johtuen asevoimissa aloitettiin mittavat uudistukset juuri ennen Georgian operaatiota. Uudistusten vaikutukset eivät vielä näkyneet operaation aikana, mikä selittää osittain sen, miksi Georgian operaatiossa taktisen tason harhauttaminen oli vähäistä. Operaatiossa harhauttaminen perustui lähes täysin strategisen ja operatiivisen tason menetelmiin, joista disinformaation levittäminen ja demonstraatiot olivat keskeisessä asemassa.

Georgian operaation taktisen harhauttamisen puutteet johtuivat myös Venäjän asevoimien käyttämästä taktiikasta sekä operaation luonteesta. Operaation aikana asevoimien runko muodostui neuvostoajan tyypillisestä massa-armeijasta. Joukkojen käyttö perustui yksinkertaiseen taktiikkaan, jossa vastustaja lyödään nopeudella ja voimalla. Tämän taktisen tason harhauttamista ei ollut tarvetta käyttää. Lisäksi hyökkäyksen nopea tempo ja eteneminen eivät välttämättä edes mahdollistaneet taisteluiden aikaisia harhautustoimia. Operaation jälkeen asevoimien taktisen tason toimintojen puutteet nostettiin esille, mikä kiihdytti aiemmin aloitettuja uudistuksia. Tällä kertaa myös taktisen tason harhauttaminen lisättiin osaksi uudistusohjelmaa. Erityisesti taistelevien joukkojen naamiointi ja valettoiminta otettiin yhdeksi kehitettäväksi kohteeksi.

Krimin operaatioon mennessä Venäjän asevoimien tilanne oli parantunut merkittävästi. Operaation aikana harhauttamista käytettiin kaikilla sodankäynnin tasoilla, joista strategisen ja taktisen tason toimilla oli keskeinen merkitys operaation onnistuneeseen toteutukseen. Taktisen tason menetelmiä käytettiin asevoimien toiminnan peittämiseen. Valettoiminnassa korostui erityisesti jäljittely, jossa venäläiset erikoisjoukot naamioitiin paikallisiksi itsepuolustusjoukoiksi. Taktisen tason harhauttaminen oli kuitenkin yhä melko yksipuolista ja painottui lähes täysin tunnuksettomien joukkojen käyttöön. Suurin osa harhauttamisesta perustui edelleen strategisen tason keinoihin. Krimin operaatiossa taktisen tason toimet kuitenkin tukivat strategisen tason harhauttamista, mikä osoittaa selkeää kehitystä Georgian operaatioon verrattuna. Tästä ei kuitenkaan voi tehdä yleistyksiä, sillä tavoitteet, tilanne, toimintaympäristö ja operaation luonne määrittävät sen, minkä tason menetelmiä operaatiossa kulloinkin tarvitaan. Harhauttaminen on aina ainutlaatuista ja siinä käytetyt menetelmät sekä niiden toteutustavat vaihtelevat. Krimin operaation onnistunut toteutus ei vaatinut Venäjältä enempää. Yllätys saavutettiin, koska kukaan ei osannut odottaa vastaavanlaisia toimia.

Krimin operaation perusteella on vaikea arvioida, miten taktisen tason harhauttaminen on uudistusten vaikutuksesta Venäjän asevoimissa kehittynyt. Operaation luonne ei edellyttänyt monipuolista valettoiminnan käyttöä, koska operaatiossa ei ollut varsinaisia taistelutoimia. Todennäköisesti valettoiminnan merkitys venäläisessä sodankäynnissä kuitenkin kasvaa lähitulevaisuudessa. Tästä on osoituksena viimeaikaiset havainnot Venäjän asevoimien harjoitustoiminnasta, jossa valettoiminta on liitetty osaksi koulutusohjelmaa. Lisäksi kaupallisilta yrityksiltä hankitut ilmatyönteiset valelaitteet osoittavat, että taktisen tason harhauttamisen merkitys on pitkän tauon jälkeen vähitellen palaamassa Venäjän asevoimiin.

Teoriatasolla venäläisen harhauttamisen määritelmät sisältävät usein taktisen tason keinoja ja teknisiä menetelmiä. Tarkasteltavien operaatioiden perusteella harhauttaminen on kuitenkin esiintynyt erityisesti strategisen tason poliittisena retoriikkana. Molemmissa operaatioissa harhauttamisella pyrittiin luomaan operaatioalueelle edulliset olosuhteet, jotka joko salasivat tai oikeuttivat asevoimien käytön alueella. Operaatioiden perusteella eri tason harhautustoimien väliset rajapinnat ovat kuitenkin aiempaa häilyvämpiä. Krimin operaatiossa tunnuksettomien joukkojen käytöllä saavutettiin strategisen tason vaikutus, vaikka se voidaan menetelmänä tulkita taktisen tason valetoimintaan liittyväksi jäljittelyksi. Tunnuksettomien joukkojen toiminnasta aiheutunut kansainvälinen informaatiovaikutus voidaan puolestaan yhdistää strategisen tason disinformaatioksi, jossa luodaan harhaanjohtavaa tietoa kansainvälisen mielipiteen muokkaamiseksi. Toimet tukivat ja liittyivät suoraan Venäjän poliittisen johdon laatimaan harhautustarinaa, jonka mukaan venäläiset eivät olleet vastuussa Krimin tapahtumista. Taktisen tason toimet vahvistivat myös Venäjän poliittisen johdon strategisen tason disinformaation levittämistä ja erityisesti venäläisten säännöllistä kiistämistä. Todennäköisesti lähitulevaisuuden sotilasoperaatioissa strategisen tason vaikuttamiseen käytetään yhä enemmän taktisen tason epätavanomaisia keinoja, jotka ovat kiistettävissä ja osoitettavissa valtion ulkopuolisten toimijoiden vastuulle.

Operaatioiden perusteella suurin osa venäläisestä harhauttamisesta perustuu disinformaation levittämiseen, joka ohjaa ja tukee muita harhautustoimia. Molemmissa operaatioissa disinformaatio oli päämenetelmä ja sitä käytettiin aktiivisesti eri tarkoituksiin. Krimillä disinformaatiolla lisättiin muiden menetelmien uskottavuutta, minkä takia sitä käytettiin usein muihin harhautustoimiin liitettynä. Disinformaatio oli moniulotteista ja sitä levitettiin usean eri toimijan ja välityskanavan kautta. Georgian operaatiossa disinformaatio esiintyi itsenäisenä menetelmänä ja sitä tuotettiin yksipuolisesti samojen tiedonvälityskanavien kautta, minkä takia siinä oli selkeä logiikka. Molemmissa operaatioissa keskeisenä toimijana oli Venäjän poliittinen johto. Operaatioiden perusteella disinformaation levittämisen periaatteena on se, että poliittisen johdon lausuntoja tuetaan alemman tason toimijoiden tuottamalla tiedolla. Todennäköisesti lähitulevaisuudessa disinformaatiota käytetään yhä entistä monipuolisemmin eri toimijoiden levittämänä siten, että niiden sanomat vahvistavat toisiaan. Tätä tukee myös Krimin operaatiosta saadut havainnot. Disinformaation levittämiseen uusia mahdollisuuksia tarjoaa myös tekniikan kehittyminen ja erityisesti sosiaalisen median käytön yleistyminen. Tämä näkyi jo Krimin operaatiossa, jossa sosiaalista mediaa käytettiin aktiivisesti kansainväliseen mielipidevaikuttamiseen esimerkiksi *Twitterin* valesivustojen tuottaman tiedon avulla.

Disinformaatiota levitettiin myös kuvien muodossa mediassa, internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Erityisesti operaatioalueella olleet venäläiset tiedotusvälineet tuottivat Venäjän poliittisen johdon lausuntojen tueksi operaation oikeuttamiseen liittyvää kuvamateriaalia. Keskeisenä teemana oli venäläisväestön suojeleminen ja vastustajan mustamaalaaminen. Georgian operaatiossa tiedotusvälineet näyttivät televisiolähetyksissä valheellista kuvamateriaalia venäläisjoukkojen toteuttamasta humanitaarisesta avusta Etelä-Ossetian väestölle. Georgiaa vastaan asetettuja kansanmurhasyytteitä tuettiin väärennetyillä kuvilla, joiden mukaan Georgian sotilaalliset toimet olivat aiheuttaneet Etelä-Ossetian pääkaupungin täydellisen tuhoutumisen. Krimin operaatioon liittyvissä kuvissa korostettiin puolestaan venäläisyyttä vahvistavia symboleita. Tavoitteena oli luoda näennäinen kuva Krimin väestön tahdosta liittyä Venäjään. Tähän liittyi myös valheellinen kuvamateriaali, jossa suuri ihmisjoukko pyrki rajanylityspaikalta Venäjälle. Tarinaa itsepuolustusjoukoista vahvistettiin myös kuvilla, joissa tunnuksettomat joukot kuvattiin rauhanomaisina ja ammattimaisina toimijoina, jotka voitiin rinnastaa rauhanturvaajiin. Joukot esitettiin neutraaleissa ympäristöissä, minkä takia niitä ei kyetty rinnastamaan esimerkiksi Krimin keskeisten kohteiden valtaamiseen. Huomionarvoista on se, että yhdessäkään kuvassa ei tuotu väkivaltaa esille.

Venäläisten toimittajien ottamat kuvat levisivät kansainvälisten uutistoimistojen ja sosiaalisen median kautta lähes reaaliaikaisesti ympäri maailmaa, minkä takia niillä voitiin tehokkaasti vaikuttaa kansainväliseen mielipiteeseen. Kuvat ovatkin erittäin tehokas keino vaikuttaa ihmisten näkemyksiin, koska ne aiheuttavat ihmisissä aina jonkinlaisen reaktion tai tunteen. Julkaistut kuvat tehostivat puhutun tai kirjoitetun disinformaation vaikutusta ja tukivat Venäjän strategisia tavoitteita. Valheellisen uutisoinnin ja sitä tukevan kuvamateriaalin leviämistä oli vaikea estää, koska Venäjä onnistui molemmissa operaatiossa eristämään operaatioalueen ulkopuolisilta toimijoilta, minkä takia vertailukelpoista tietoa ei ollut saatavilla.

Operaatioiden perusteella disinformaation luonne voi vaihdella tilanteesta ja tavoitteista riippuen. Näkyvimmillään disinformaatio on silloin, kun se perustuu läpinäkyvään valehteluun tai asioiden jyrkkään kiistämiseen. Tällöin vaikutus saavutetaan sillä, että kukaan ei kykene perustellusti esittämään vastaväitteitä. Tavoitteena on ensisijaisesti aiheuttaa epävarmuutta sekä sekaannusta ja kuormittaa vastaanottajia. Krimin operaatiossa Venäjän poliittisen johdon säännöllistä kiistämistä ei kansainvälisesti täysin uskottu. Kukaan ei kuitenkaan kyennyt tai uskaltanut todistaa venäläisten väitteitä vastaan, minkä takia kiistäminen tarjosi Venäjän asevoimille toiminnan vapauden Krimillä.

Disinformaatio voi sisältää myös harhaanjohtavaa todenmukaista tietoa, joka tukee ja vahvistaa vastaanottajien ennakkoasenteita. Venäjän poliittisen johdon mukaan Georgian sota tuli venäläisille yllätyksenä, minkä takia Venäjä oli pakotettu reagoimaan Georgian sotatoimiin. Tässä tapauksessa disinformaatiota on tuotettava useista toisistaan riippumattomista lähteistä, jotta sillä saavutetaan riittävän uskottava lopputulos.

Disinformaatio voi pohjautua myös puolitotuksiin, jotka perustuvat oikeaksi todettuihin asioihin. Tieto on yleisesti hyväksyttävää ja uskottavaa. Tällöin operaatiota koskeva kriittinen tieto jätetään kuitenkin kertomatta. Tavoitteena on se, että vastustaja hyväksyy esitetyn näkemyksen sellaisenaan ja lopettaa asian tarkemman tutkimisen, jolloin kriittiset tiedot kyetään salaamaan. Georgian operaatiossa venäläiset tiedotusvälineet uutisoivat venäläisjoukkojen kotiuttamisesta *Kaukasia* 2008-sotaharjoituksen päätyttyä, minkä jälkeen kansainvälinen huomio alueella väheni. Uutisoinnissa jätettiin kuitenkin kertomatta, että osa joukoista jäi alueelle, minkä takia niiden ryhmittäminen onnistuttiin salaamaan.

Joissakin tilanteissa totuus voidaan myös kertoa sellaisenaan kuin se on. Tällöin disinformatiivinen vaikutus perustuu siihen, että tiedon tarkoituksena on kiinnittää vastustajan huomio kerrottuun ilmiöön. Venäjän puolustusministeri ilmoitti ennen Krimin operaation käynnistymistä, että sotaharjoitukset Ukrainan vastaisella rajalla eivät liity Ukrainan tilanteeseen. Ilmoitus oli sisällöltään täysin totta, vaikka kansainvälinen yhteisö ei sitä uskonutkaan. Ilmoituksen jälkeen kansainvälinen mielenkiinto kuitenkin kiinnittyi entistä vahvemmin Ukrainan vastaiselle rajalle, minkä takia Venäjä onnistui siirtämään huomion pois Krimiltä ja salaamaan operaation valmistelut ja aloittamisen. Edellä esitetyt esimerkit osoittavat sen, minkä takia venäläisen disinformaation havaitseminen ja tulkitseminen eivät ole täysin yksiselitteistä.

Vaikka suurin osa venäläisestä harhauttamisesta perustuu disinformaation levittämiseen, niin siitä huolimatta harhauttamisessa vaikuttavat samanaikaisesti myös useat muut eri menetelmät. Yleensä käytettyjä menetelmiä ei salata, vaan niiden todellinen tarkoitus pyritään peittämään. Harhauttamisen vaikutus perustuukin usein siihen, että harhauttamisen kohteena oleva henkilö tai ihmisryhmä sokaistuu yksittäisille harhautustoimille, jolloin muita keinoja ei huomioida. Tällöin myös varsinaiseen operaatioon liittyvät toimet jäävät usein havaitsematta. Tähän perustuu myös venäläisen harhauttamisen keskeinen tavoite, jonka mukaan harhauttamisella pyritään siirtämään vastustajan huomio ja mielenkiinto pois operaation keskeisistä toiminnoista. Tavoitteena on kiinnittää huomio johonkin yksittäiseen toimenpiteeseen, jolloin

muut toimet jäävät huomaamatta. Tähän käytetään näkyviä toimenpiteitä, kuten demonstraatioita. Esimerkiksi Krimin operaatiota edeltäneet sotaharjoitukset kiinnittivät kansainvälisen huomion pois Krimiltä. Tunnuksettomat joukot eli niin sanotut *vihreät miehet* puolestaan naamioivat operaation todellisen luonteen.

Molemmissa operaatioissa harhauttamista käytettiin monipuolisesti erityisesti valmisteluvaiheen aikana. Harhauttamisen merkitys korostui hieman ennen operaatioiden alkua, jolloin aktiivisilla harhautustoimilla pyrittiin salaamaan joukkojen ryhmittymisen operaatioalueelle ja operaatioiden aloittamisen. Tavoitteena oli yllätyksen saavuttaminen, mikä on venäläisten ohjesääntöjen mukaista toimintaa. Valmisteluvaiheen aikana käytetyt keinot olivat usein huomattavasti monipuolisempia ja uskottavampia kuin varsinaisen operaation aikana toteutettu harhauttaminen, jolloin toimet olivat usein reagoivia ja perustuivat joko asioiden kiistämiseen tai operaation oikeuttamiseen liittyvään disinformaatioon. Todennäköisesti tämä johtui siitä, että valmisteluvaiheiden aikana venäläisillä oli aikaa suunnitella ja valmistella harhautustoimet vallitsevan tilanteen mukaisiksi. Sen sijaan operaatiovaiheen aikana venäläiset joutuivat soveltamaan ja mukauttamaan toimensa tilanteiden vaatimalla tavalla, jolloin suunnitelmallinen harhauttaminen ei aina ollut mahdollista. Tällöin yksinkertaiset ja välittömät keinot, kuten poliittisen johdon kiistäminen, saattoivat olla ainoa vaihtoehto.

Operaatioissa korostuivat vastustajan alhaisen valmiuden hyödyntäminen yllätyksen ja nopeuden avulla. Keskeistä oli se, että operaatioissa käytettiin sodan kynnyksen alapuolella olevia sotilaallisia joukkoja, minkä takia toimet eivät edellyttäneet sodan julistusta. Operaatiot aloitettiin rauhanajan operatiivisessa valmiudessa olevilla joukoilla, minkä takia operaatiot eivät vaatineet huomiota herättävää liikekannallepanon järjestämistä. Lisäksi joukkojen lähettäminen operaatioalueelle kyettiin perustelemaan humanitaarisilla syillä ja avunpyyntösopimuksilla. Tästä johtuen Venäjän poliittiselle johdolle tarjoutui mahdollisuus oikeuttaa operaatiot länsimaisten arvojen ja Venäjän lain perusteella. Toimien nopeus ja Venäjän poliittisen johdon toiminta muodostivat tilanteen, jossa kansainvälisen yhteisön oli lähes mahdotonta puuttua tilanteen kehittymiseen.

Molemmat operaatiot olivat röyhkeitä ja monipuolisia. Niissä hyödynnettiin taistelutilan kaikkia ulottuvuuksia. Operaatiot kuvastavat myös Venäjän nykyajan sodankäynnin konseptin periaatteita sekä harhauttamisen merkitystä siinä. Operaatioiden perusteella venäläiset pyrkivät harhauttamisella asevoimien toiminnan peittämiseen, todellisten aikeiden salaamiseen, yllä-

tyksen saavuttamiseen ja lopulta operaation oikeuttamiseen. Molemmissa operaatioissa valmisteluvaiheessa harhauttamisella luotiin edulliset olosuhteet operaatioalueelle, mikä oikeutti asevoimien käytön alueella. Georgian operaatiossa separatistit ja niiden varjolla toimineet Venäjän asevoimien henkilöstö aiheuttivat tilanteen kärjistymisen Georgiaa vastaan Etelä-Ossetiassa. Krimin operaatiossa luotiin puolestaan sisällissotaan rinnastettavissa oleva tilanne, jossa venäläiset erikoisjoukot valtasivat keskeiset hallintorakennukset paikallisten itsepuolustusjoukkojen statuksella. Molemmissa operaatioissa vastustaja kuvattiin tarkoituksella aggressiiviseksi ja Venäjän toimet vastaavasti rauhanomaisiksi. Operaatioissa joukkojen ryhmittäminen operaatioalueelle ja operaation aloittaminen salattiin laajojen sotaharjoitusten tuomalla verholla, mikä aiheutti strategisen tason yllätyksen kansainväliselle yhteisölle. Lisäksi operaatioiden käynnistyttyä operaatioalueet eristettiin, minkä jälkeen alueelle luotiin keinotekoinen todellisuus, joka tuki Venäjän poliittisen johdon operaation oikeuttamiseen liittyviä perusteita. Eristämisen jälkeen toteutettiin mittavia informaatio-operaatioita, joissa disinformaation levittämällä vaikutettiin kansainväliseen, paikalliseen sekä venäläiseen mielipiteeseen. Tavoitteena oli muokata yleistä mielipidettä Venäjän tavoitteita tukevaksi.

Molempia operaatioita edelsivät laajamittaiset sotaharjoitukset, joita käytettiin demonstratiivisina harhautustoimina. Georgian operaatiossa *Kaukasia* 2008-sotaharjoitus toimi valmistavana harjoituksena tulevaa operaatiota varten. Venäjän poliittinen johto pyrki välttämään harjoitukseen kohdistuvaa kansainvälistä huomiota väittämällä, että harjoitus liittyy asevoimien vuosittaiseen harjoitusohjelmaan. Lisäksi harjoituksen osallistujamäärä ilmoitettiin todellista pienemmäksi, jotta Venäjä ei ollut velvoitettu kutsumaan kansainvälisiä tarkkailijoita harjoitukseen. Tämä mahdollisti esimerkiksi hyökkäysreittien tiedustelun ja valmistelun naamioimisen rauhanajan harjoitukseen liittyväksi toiminnaksi. Varsinainen demonstratiivinen vaikutus saavutettiin kuitenkin harjoituksen päätyttyä, jolloin osa joukoista kotiutettiin. Tällä vähennettiin alueelle kohdistunutta kansainvälistä huomiota ja salattiin operaatioon osallistuvien joukkojen ryhmittäminen operaatioalueen läheisyyteen.

Krimin operaatiota edeltäneet laajat sotaharjoitukset toimivat itsessään demonstratiivisena harhautuksena. Venäjän poliittinen johto pyrki Georgian operaatiosta poiketen kiinnittämään kansainvälisen huomion harjoituksiin. Tämän takia harjoituksista tiedotettiin avoimesti ja osallistuvien joukkojen määrää sekä toimien laajuutta korostettiin kansainvälisessä mediassa. Näin huomio kyettiin siirtämään pois Krimiltä, jolloin erikoisjoukkojen siirrot operaatioalueelle kyettiin salaamaan. Operaatioiden perusteella sotaharjoituksia voidaan soveltaa harhauttavaan toimintaan usealla eri tavalla. Yhdistävänä piirteenä on ollut se, että harjoituksia on käytetty

operaatioiden valmisteluiden ja aloittamisen salaamiseen. Harjoituksilla on pyritty erityisesti salaamaan joukkojen ryhmittymisen operaatioalueelle.

Georgian ja Krimin operaatiot ovat osoittaneet, että venäläisten aktiivinen harjoitustoiminta saattaa ennakoida sotilasoperaation käynnistymistä. Tästä ei kuitenkaan pidä tehdä liian pitkälle meneviä yleistyksiä, koska se muodostaa ennakoasenteen Venäjän asevoimien harjoitustoimintaa kohtaan, mikä puolestaan tarjoaa mahdollisuuksia harhauttamiselle. Todennäköisesti harjoitustoiminta kuitenkin säilyy osana operaatioiden salaamiseen liittyvänä toimenpiteenä. Tästä huolimatta on epätodennäköistä, että harjoituksia käytettäisiin vastaavalla tavalla kuin Georgian ja Krimin operaatioissa, koska venäläiset pyrkivät välttämään kaavamaisista toimintaa harhauttamisessa. Tämän takia harhauttamista on vaikea arvioida ja ennustaa.

Venäläisestä informaatioodankäynnistä ei ennen Krimin operaatiota juuri puhuttu. Tämä osittain selittää sen, miksi informaatioodankäynti ja siihen olennaisena osana liittyvä harhauttaminen onnistuivat Georgian ja Krimin operaatioissa. Kansainvälinen yhteisö ei ollut vaurautunut riittävän hyvin venäläisten toimiin, minkä takia informaatiovaikuttamista ei havaittu tarpeeksi ajoissa. Venäläistä informaatioodankäyntiä ja sen sisältöä ei aina edes ymmärretä. Tämä johtuu Venäjän ja länsimaiden välisistä kulttuurieroista. Tästä johtuen venäläiset näkemykset ja ilmaukset voivat aiheuttaa useita ristiriitaisia tulkintoja länsimaaisessa yhteisössä. Venäläisille itsestään selvä asia voi aiheuttaa länsimaalaiselle ihmiselle epävarmuutta tiedon luotettavuuden ja tarkoituksen suhteen. Kansainvälinen yhteisö saattaa tulkita venäläisen poliittisen retoriikan disinformaationa, vaikka venäläiset eivät olisi sitä sellaiseksi tarkoittaneet. Tämän takia disinformaatio sekoittuu helposti totuuden ja oikean tiedon kanssa. Jatkuva epävarmuus venäläistä tiedottamista ja tietoa kohtaan vaikeuttaa myös harhautustarkoituksessa tuotetun tiedon havaitsemista riittävän ajoissa.

Informaatioodankäynnin merkitys sotilasoperaatioissa kasvaa tietoverkottumisen myötä, minkä takia informaatiovaikuttamisen keinot ja kanavat ovat lisääntyneet. Tämä tarjoaa uusia mahdollisuuksia myös harhauttamiselle. Printtimedian rinnalle noussut sosiaalinen media mahdollistaa jatkuvan reaaliaikaisen kansainvälisen vaikuttamisen hyvin pienillä resursseilla. Georgian operaatioissa ei vielä hyödynnetty sosiaalista mediaa, kun taas Krimillä se oli jo aktiivisessa käytössä. Sosiaalinen media voi myös heikentää operaatioturvallisuutta, mikäli operaatioiden aikana otettuja kuvia levitetään sotilaiden käyttäjätileillä. Georgian operaatioissa kuvien leviäminen internetissä heikensi venäläisten harhautustarinan uskottavuutta. Krimillä

tietovuotoja ei tapahtunut, vaikka sosiaalisen median käyttö harhauttamisessa ei vielä ollutkaan täysin suunniteltua ja koordinoitua toimintaa. Operaatioissa käytetyt keinot olivat yksittäisten henkilöiden, venäläisten tiedotusvälineiden ja valtion kontrolloimien niin sanottujen *trollien* uutisointia, joiden sisältö ei aina vastannut Venäjän poliittisen johdon harhautustarinaa. Todennäköisesti lähitulevaisuuden operaatioissa sosiaalisen median käyttö on integroitu aiempaa paremmin ja tiiviimmin harhautustarinaa tukevaksi, jolloin tuotetut kuvat ja tarinat tukevat tehokkaammin kokonaisharhauttamista.

5.3 Tutkimuksen arviointi

Georgian ja Krimin operaatioita ei ollut aiemmin tutkittu harhauttamisen näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää venäläisen harhauttamisen tyypilliset piirteet ja lisätä harhauttamistietoisuutta Suomessa. Tutkimus auttaa ymmärtämään venäläisessä harhauttamisessa vaikuttavia tekijöitä sekä tarjoaa tietoa harhauttamisen taustalla vaikuttavasta teoriasta. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää myös operaatiotaidon ja taktiikan opetuksessa sekä taustatutkimuksen omaisesti tulevissa tutkimustöissä.

Tutkimuksessa käytettävät lähteet koostuvat lähdeluokkaan kaksi kuuluvista ei-satunnaistetuista tutkimuksista sekä aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta ja artikkeleista (ks. liite 2). Tämän tutkimuksen kannalta keskeisin luotettavuuteen vaikuttava tekijä on lähteiden luotettavuus. Liitteessä 3 on esitetty tutkimuksen keskeisimmän lähdeaineiston kriittinen tarkastelu ja arviointi. Aineiston luotettavuutta arvioitiin julkaisijan tarkoituksen, lähteen kuvailun ja käytettävyyden perusteella.

Tutkimuksessa venäläisen harhautusteorian mallintaminen perustui länsimaalaisten tutkijoiden tutkimustöihin ja kirjallisuuteen. Suurin osa teoksista on laadittu 1980- ja 90-luvuilla, minkä takia niissä käsitellään neuvostoliittolaista harhauttamista. Tämä kuvastaa myös sitä, että venäläistä harhauttamista ei ole Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen merkittävästi tutkittu edes kansainvälisesti. Tutkimuksista saatua tietoa voidaan pitää luotettavana, koska tutkimukset perustuivat alkuperäisiin neuvostoliittolaisiin ohjesääntöihin ja niistä laadittuihin käännöstöihin. Niiden tiedoissa ei ollut merkittäviä ristiriitoja verrattuna uusimpien 2010-luvulla valmistuneiden tutkimusten tarjoamien tietojen kanssa. Tutkimuksessa käytettiin myös jonkin verran venäjänkielisiä lähteitä. Tutkimuksessa käytetyt venäjänkieliset lähteet käännettiin internetin käännoistyökalujen avulla. Lisäksi käännökset varmennettiin venäjän kielen asiantuntijan toimesta.

Molempien tarkasteltavien operaatioiden osalta lähteiden tiedoissa oli jonkin verran ristiriitajia. Tämä oli usein riippuvainen siihen, mistä näkökulmasta tiedot oli esitetty. Tämän takia tutkimuksessa pyrittiin välttämään operaatioihin osallistuneiden osapuolten näkökulmasta kirjoitettuja lähteitä. Suurin osa tutkimuksessa käytetyistä lähteistä edustaa länsimaista näkemystä tapahtumien kulusta. Lähteiden tiedot varmennettiin aina vähintään kahdesta toisistaan riippumattomasta lähteestä. Tutkimustuloksia arvioitaessa on kuitenkin huomioitava se, että vertailtavat lähteet olivat usein luotettavuudeltaan samanarvoisia.

Georgian operaatiosta oli saatavissa runsaasti lähdemateriaalia, jotka mahdollistivat tarkkojen ja yksityiskohtaisten tapahtumakuvausten muodostamisen. Operaatiosta julkaistut lähteet sisältävät kuitenkin jonkin verran toisistaan eroavaa ja osittain jopa ristiriitaista tietoa. Tämä johtuu siitä, että suurin osa myös länsimaisista lähteistä on kirjoitettu joko Venäjän tai Georgian näkökulmasta. Joissakin lähteissä myös vertaillaan osapuolten näkemyksiä. Ristiriitaisissa tapauksissa tietoa vertailemalla on esitetty tutkijan näkemyksen mukaan kaikkein todennäköisin vaihtoehto. Erityisesti sodan alku ja sen ensimmäiset vaiheet sisältävät useita eri näkemyksiä. Sodan aloittajasta ei ole edelleenkään varmaa tietoa. Yleisen tulkinnan mukaan Venäjä onnistui houkuttelemaan Georgiaan ansaan ja aloittamaan sotatoimet. Tässä tutkimuksessa esitetty malli noudattelee tätä näkemystä.

Krimin operaatio oli tutkimuksen aikana vielä melko uusi tutkimuskohde, minkä takia siitä ei ollut saatavilla kovinkaan paljon akateemisia tutkimuksia. Tästä johtuen operaatiosta ei löytynyt kaikilta osin täysin vertailukelpoisia lähteitä. Operaation tutkiminen perustuikin useisiin ulkomaisiin ja kotimaisiin raportteihin ja artikkeleihin, jotka tarjosivat hyvin erilaista tietoa tapahtumien kulusta. Useissa lähteissä käsiteltiin Krimin miehittämistä ja liittämistä Venäjään strategisella tasolla. Artikkeleiden keskeinen sisältö muodostui Ukrainan ja Venäjän yhteisen historian taustoittamisesta, konfliktiin johtaneiden syiden selvittämisestä sekä tapauksen kansainvälisistä seurauksista. Useissa lähteissä operaatiota tarkasteltiin vain yleisellä tasolla. Operaatiotaidon ja taktiikan näkökulmasta operaatiota käsiteltiin vain muutamissa lähteissä.

Krimin operaation lähteiden ilmoittamat tiedot olivat myös ajoittain ristiriitaisia tai niiden alkuperää ei ollut mahdollista selvittää. Ristiriitaa lähteiden välillä aiheuttivat erityisesti arviot operaatioon osallistuneista joukoista sekä operaation ensimmäisten päivien tapahtumakuvaukset. Mahdollisimman luotettavan kuvauksen löytämiseksi lähteitä ja niiden tuottamaa tietoa vertailtiin keskenään, jotta tutkimukseen kyettiin muodostamaan mahdollisimman luotettava tapahtumakuvaus. Tutkimuksessa esitetyt operaation ensimmäiseen vaiheeseen osallistuneet

joukot ovat kuitenkin vain arvioita, joita yksikään lähde ei täysin varmasti ole kyennyt vahvistamaan.

Laadullista tutkimusta arvioitaessa on tiedostettava, että tutkimus on luonteelta osittain subjektiivinen. Tutkimuksen tutkimustulokset perustuvat tutkijan tulkintaan ja johtopäätöksiin tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimustulosten vääristymistä on voinut aiheuttaa myös venäläisen ja länsimaisen kulttuurin ja ajattelutavan eroavaisuudet, minkä takia länsimaisen ihmisen on välillä vaikea erottaa, tulkita ja ymmärtää venäläistä harhauttamista.

Neuvostoliiton aikana valetoimintaa käytettiin aktiivisesti strategisen ja operatiivisen harhauttamisen tukena. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen valetoimintaan ei ole enää panostettu samalla tavalla kuin aiemmin. Georgian operaatiossa valetoiminta laiminlyötiin lähes täysin. Operaation jälkeen Venäjän asevoimissa kritisoitiin valetoiminnan heikkoa tasoa, minkä takia on todennäköistä, että asevoimien reformiohjelma sisälsi suunnitelmia myös valetoiminnan kehittämiseksi. Tästä on osoituksena havainnot Venäjän viimeaikaisista sotaharjoituksista, joissa valetoiminta on vähitellen palannut takaisin osaksi joukkojen koulutus- ja harjoitustoimintaa. Krimin operaatiosta tästä ei vielä saatu havaintoja, vaikka tunnuksettomien joukkojen käyttö voidaankin rinnastaa valetoimintaan kuuluvaksi jäljittelyksi. Tämän pohjalta jatkotutkimusaiheena voisi olla valetoiminnan kehittyminen Venäjän asevoimien koulutus- ja harjoitustoiminnan sekä mahdollisesti tulevien sotilasoperaatioiden perusteella.

LÄHTEET

1 JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

1.1 Puolustusvoimien asiakirjat

Elektronisen Sodankäynnin Keskus: *Elektronisen sodankäynnin keskuksen OSINT-viikkoraportti vko 37–41*, Panssariprikaati, Riihimäki, 8.10.2015.

1.2 Opinnäytteet ja tutkimukset

Antikainen, Aku: *Strateginen ennakkovaroitus ja päätöksenteko – Haasteet Ukrainan kriisin ennakoinnissa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, diplomityö, 2015.

Astren, Torsti: *Clausewitzin ja Jominin sotateorioiden vaikutus Neuvostoliiton ja Venäjän Federaation sotataitoon toisen maailmansodan jälkeen*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos, diplomityö, Helsinki, 2001.

Jämsä, Markku, Pihlajamäki, Tapio, Suikkanen, Riku: *Salaaminen ja harhauttaminen moottoroidun jalkaväkidivisioonan hyökkäyksessä*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Helsinki, 2000.

Latvala, Maria: *Helsingin Sanomien kuvat Krimin kriisistä 2014*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen laitos, pro gradu -tutkielma, Helsinki, 2016.

Lukkarinen, Panu: *Salaaminen ja harhauttaminen jääkäriprikaatin hyökkäyksessä*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Esiupseerikurssin tutkielma (TLL IV), Helsinki, 1995.

Marila, Joonas: *Harhauttaminen taisteluosastossa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, pro gradu -tutkielma (TLL IV), Helsinki, 2015.

Määttä, Petteri: *Venäjän maavoimien taktiikka Georgian sodassa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Esiupseerikurssin tutkielma (TLL IV), Helsinki, 2012.

North, Joni: *Maskirovka jäillä - Harhauttaminen Neuvostoliiton, Unkarin ja Tšekkoslovakian konflikteissa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos, pro gradu -tutkielma, Helsinki, 2013.

Tähtinen, Janne: *Georgian sodan tarkastelu strategisen iskun toteutusperiaatteiden ja torjunnan näkökulmasta*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, diplomityö, Helsinki, 2013.

1.3 Ohjesäännöt

Joint Chiefs of Staff: Joint policy for military deception, 2012, http://jpsc.ndu.edu/Portals/72/Documents/JC2IOS/Additional_Reading/IC3-JP_3-13-4_MILDEC.pdf, 25.10.2015.

Saarelainen, Jorma, Litendahl, Kari, Metteri, Jussi: *Venäläinen taktiikka*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 4, ei-julkiset n:o 2/2002, Edita Prima Oy, Helsinki, 2002.

2 JULKAISTUT LÄHTEET

2.1 Tutkimukset ja opinnäytteet

Bērziņš, Jānis: *Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defence Policy*, National Defence Academy of Latvia, Center for Security and Strategic Research, 2014.

Bērziņš, Jānis, Jaeski, Aivar, Laity, Mark, Maliukevicius, Nerijus, Navys, Aurimas, Orborne, Gerry, Pszczel, Robert, Tatham, Stephen: *Analysis Of Russia's Information Campaign Against Ukraine*, NATO StratCom Centre of Excellence, Riga, 2015.

Adamsky, Dmitry: *Cross-Domain Coercion: The Current Russian Art of Strategy*, Proliferation Papers 54, IFRI Security Studies Center, 2015, <http://www.ifri.org/>, 4.1.2016.

Armstrong, Richard: *Soviet Operational Deception: the Red Cloak*, Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, U.S., 1988.

Bacon, Donald: *Second World War Deception, Lessons Learned for Today's Joint Planner*, Air Command and Staff College, Alabama, 1998.

Barker, Daniel, Fermaint, Kenneth, Neff, Matthew: *The Russo-Georgia War of 2008: Information Operations Case Study Analysis*, INTL 643-Information Operations, 2013, https://www.academia.edu/11903525/The_RussiaGeorgia_War_of_2008_Information_Operations_Case_Study_Analysis, 8.10.2015.

Berger, Heidi: *Venäjän informaatio-psykologinen sodankäyntitapa terrorismin torjunnassa ja viiden päivän sodassa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2010.

Blandy, C W: *Provocation, Deception, Entrapment: The Russo-Georgian Five Day War*, Defence Academy of the United Kingdom, 2009.

Butts, Gregory: *Russian Deception Operations: Another Tool For The Kit Bag*, School of Advanced Military Studies, United States Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 1999.

Cohen, Ariel, Hamilton, Robert, E: *The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2011.

Connell, Mary Ellen, Evans, Ryan: *Russia's "Ambiguous Warfare" and Implications for the U.S. Marine Corps*, CAN Analysis & Solutions, Washington, 2015.

Cornell, Svante E, Popjanevski, Johanna, Nilsson, Niklas: *Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World*, The Silk Road Studies Program, Sweden, 2008.

Donovan, George Jr: *Russian Operational Art in the Russo-Georgian War of 2008*, U.S. Army War College, Carlisle, 2009.

Dugas, Mari Elisa: *Between Georgia And Crimea: The Social Dimensions Of War For The Russian Military*, Wellesley College, Honors Thesis Collection, 2016.

Elflyng, Jörgen, Mattsson, Peter: *Zapad 2013: A Multifaceted Exercise With Unique Ingredients, Russia's Zapad 2013 Military Exercise, Lessons for Baltic Regional Security*, toimitaneet Zdanavičius, Liudas ja Czekaj, Matthew, The Jamestown Foundation, Washington, 2015.

Franke, Ulrik: *War by non-military means, Understanding Russian information warfare*, FOI, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2015.

Giles, Keir: *Handbook of Russian Information Warfare*, Nato Defense College, Rome, 2016a.

Giles, Keir: *The Next Phase of Russian Information Warfare*, Nato Strategic Communications Centre of Excellence, Latvia, 2016b.

Granholm, Niklas, Malminen, Johannes, Persson, Gudrun: *A Rude Awakening, Ramifications of Russian Aggression Towards Ukraine*, FOI, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2014.

Hamilton, David: *Deception in Soviet Military Doctrine and Operations*, Naval Postgraduate School, Monterey, California, 1986.

Hamilton, Robert E: *Russia's Strategy in the War Against Georgia*, Center for Strategic & International Studies, Washington, 2008.

Heickerö, Roland: *Emerging Cyber Threats and Russian Views on Information Warfare and Information Operations*, FOI, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2010.

Huttunen, Mika: *Monimutkainen taktiikka*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2010.

Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, IIFFMCG-CEIIG, Volume I, Report, 2009.

Keating, Kenneth: *Maskirovka: The Soviet System of Camouflage*, US Army Russian Institute, Germany, 1981.

Kesseli, Pasi (toim): *Venäjän asevoimat muutoksessa – Kohti 2030-lukua*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016.

Klepper, Eastman: *The Influence of Regional Conflicts and Military Reform on the 2010 and 2014 Military Doctrines of the Russian Federation: An Analysis of the Development and Current Force Posture of the Russian Conventional Ground Forces*, University of Illinois, 2015.

Krueger, Daniel: *Maskirovka – What's in it for Us*, School of Advanced Military Studies, U.S Army Command and General Staff College, Kansas, 1987.

Kulomaa, Jukka: *Punaisen Afganistanin puolesta 1979–1989, Neuvostoliiton interventio – sota – sotataito*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos, Julkaisusarja 2, N:o 17, Edita Prima Oy, Helsinki, 2011.

Lalu, Petteri: *Syvää vai pelkästään tiheää? Neuvostoliitolaisten ja venäläisten sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930 syvän taistelun ja operaation opit.*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1 Nro 3/2014, Väitöskirja, Helsinki, 2014.

Mastriano, Douglas, O'Malley, Derek: *Project 1704: Analysis of Russian strategy in Eastern Europe, An Appropriate U.S. Response, and the Implications for U.S. Land power*, A U.S. Army War College, 2015.

Mäkelä, Juha: *Venäläinen sodan kuva muutoksessa, Sota – teoria ja todellisuus näkökulmia sodan muutokseen*, toimittaneet Jyri Raitasalo ja Joonas Sipilä, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia Nro 24, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008.

Nichol, Jim: *Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interests*, Congressional Research Service, 2009.

Nimmo, Ben: *The Case for Information Defence: A Pre-Emptive Strategy for Dealing with the New Disinformation Wars, Information at War: From China's Three Warfares to NATO's Narratives*, toimittanut Peter Pomerantsev, Legatum Institute, London, 2015.

Norberg, Johan: *Training to Fight – Russia’s Major Military Exercises 2011–2014*, FOI, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2015.

Pirnie, Bruce: *Soviet Deception Operations during World War II*, U.S. Army Center of Military History, Washington, 1985.

Project Grey Goose Phase II Report: The evolving state of cyber warfare, GreyLogic, 2009.

Pynnöniemi, Katri, Rácz, András: Fog of Falsehood, Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine, *FIIA Report 45*, The Finnish Institute of International Affairs, Helsinki, 2016.

Rácz, András: Russia’s Hybrid War in Ukraine – Breaking the Enemy’s Ability Resist, *FIIA Report 43*, The Finnish Institute of International Affairs, Helsinki, 2014.

Renz, Bettina, Smith, Hanna: *Russia and Hybrid Warfare - Going Beyond the Label*, Aleksanteri Institute, University of Helsinki, 2016.

Rogovoy, Aleksandr: Development prospects for land forces, *A Russian view on landpower*, toimittaneet Aleksandr Rogovoy ja Keir Giles, Strategic Studies Institute, Army War College, Carlisle, 2015.

Siren, Torsti: *Strateginen kommunikaatio ja informaatio-operaatiot 2030*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, Julkaisusarja 2: Artikkelikokoelmat No 7, Juvenes Print Oy, Helsinki, 2011.

Snegovaya, Maria: Putin’s Information Warfare in Ukraine, *Russia Report 1*, The Institute for the Study of War, Washington, 2015.

Thornton, Rod: *Organizational Change in the Russian Airborne Forces: The Lessons of the Georgian Conflict*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, 2011.

2.2 Kirjallisuus

Asmus, Ronald D: *A little War that shook the World*, Palgrave Macmillan Publishers Limited, New York, 2010.

Barabanov, M.S, Lavrov, A.V, Tseluiko, V.A, Pukhov, R.N (toim): *The Tanks of August*, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, 2010.

Brannon, Robert: *Russian Civil-Military Relations*, Ashgate Publishing Limited, England, 2009.

Cornell, Svante E., Starr, Frederic (edit.): *The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia*, Studies of Central Asia and the Caucasus, Armonk, New York, 2009.

Dailey, Brian, Parker, Patrick: *Soviet Strategic Deception*, Naval Postgraduate School, Heath and Company, 1987.

Donnelly, Christopher: *Red Banner – The Soviet Military System in Peace and War*, Jane's Information Group Sentinel House, Surrey, 1988.

Glantz, David: *Soviet military deception in the Second World War*, Frank Cass, London, 1989.

Grau, Lester, Gress, Michael: *The Soviet-Afghan War: how a superpower fought and lost*, University Press of Kansas, Lawrence, 2002.

Haaland Matlary, Janne, Heier, Tormod (toim): *Ukraine and Beyond – Russia's Strategic Security Challenge to Europe*, Palgrave Macmillan, 2016.

Howard, Colby ja Ruslan, Pukhov (toim): *Brothers Armed, Military Aspects of the Crisis in Ukraine, Second Edition*, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, East View Press, USA, 2015.

Huttunen, Mika, Metteri, Jussi (toim): *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008.

Nordberg, Erkki: *Arvio ja ennuste*, Art House Oy, Pieksämäki, 2003.

Singh, Harjeet: *A War of Intervention, The Russo-Georgia War 2008*, Pentagon Press, New Delhi, 2016.

Thomas, Timothy: *Recasting The Red Storm – Russia Forges Tradition and Technology through Toughness*, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, 2011.

Van Herpen, Marcel H. (suom. Pietiläinen, Kimmo): *Putinin sodat – Venäjän uuden imperialismin nousu*, Hakapaino Oy, Helsinki, 2015.

Serdyukov, AE: Venäläinen Sotilastietosanakirja, Moskova, 2007, (Сердюков, А. Е: Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, 2007).

Whaley, Barton: *Stratagem – deception and surprise in war*, Artech House, Boston, 2007.

Wilson, Andrew: *Ukraine Crisis: What it means for the West*, Yale University Press, 2014.

2.3 Artikkelit

Alya, Shandra: Top 10 Russian lies about the Georgian war, Euromaidan Press, 2015, euromaidanpress.com/2015/08/16/top-10-russian-lies-about-the-georgia-war/#arvlbdata, 4.1.2016.

Allison, Roy: Russia resurgent? Moscow's campaign to 'coerce Georgia to Peace', *International Affairs, Volume 84, Issue 6*, Blackwell Publishing / The Royal Institute of International Affairs, 2008.

Anttila, Matti, Hollanti, Juha, Metsi, Mika, Paavola, Oskari, Ruisniemi, Jani, Toivanen, Asko: Venäjän maavoimien yleiset kehitysnäkymät, *Venäjän asevoimat muutoksessa – Kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016.

Ash, Lucy: How Russia outfoxes its enemies, BBC News, 29.1.2015, www.bbc.com/news/magazine-31020283, 5.2.2016.

Balouziyeh, John: Russia's Annexation of Crimea: An Analysis under the Principles of Jus Ad Bellum, LexisNexis International Law, 2014, <http://www.lexisnexis.com/legalnews-room/international-law/b/international-law-blog/archive/2014/04/14/russia-s-annexation-of-crimea-an-analysis-under-the-principles-of-jus-ad-bellum.aspx>, 6.1.2016.

Barabanov, Mikhail: Viewing the Action in Ukraine From the Kremlin's Window, *Brothers Armed: Military Aspects of The Crisis In Ukraine, Second Edition*, toimittaneet Colby Howard ja Ruslan Pukhov, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, East View Press, USA, 2015.

Bartles, Charles, McDermott, Roger: Russia's Military Operation in Crimea, *Problems of Post-Communism, Volume 61, Issue 6*, United Kingdom, 2015.

Bebler, Anton: Crimea and the Russian-Ukrainian Conflict, *Romanian Journal of European Affairs, Volume 15, No: 1*, University of Ljubljana, 2015.

Bugriv, Maksym: The Crimean Operation: Russian Force and Tactics, Eurasia Daily Monitor, Volume 11, Issue 61, 2014, [http://www.jamestown.org/regions/europe/single/?tx_ttnews\[pointer\]=6&tx_ttnews\[tt_news\]=42164&tx_ttnews\[backPid\]=51&cHash=fc39327065-2afcca3fe0563fcc63c5a0#.VpUjDFK1S5s](http://www.jamestown.org/regions/europe/single/?tx_ttnews[pointer]=6&tx_ttnews[tt_news]=42164&tx_ttnews[backPid]=51&cHash=fc39327065-2afcca3fe0563fcc63c5a0#.VpUjDFK1S5s), 16.1.2016.

Cornell, Svante E: *War in Georgia, Jitters All Around*, Current History, October, 2008.

De Haas, Marcel: The Georgia conflict of August 2008: Exponent of Russia's assertive security policy, *South African Army Journal, Issue 3*, 2009.

Ellison, Brian: Russian Grand Strategy in the South Ossetia War, *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization, Vol. 19, No. 4*, Institute for European, Russian, and Eurasian Studies, The George Washington University, 2011.

Falcon, Bjorn: How 'Ukrainian Berkut Officer' from Russian Ulyanovsk Assaulted Crimean Parliament Back in 2014, Inform Napalm, 2015, <https://informnapalm.org/en/how-ukrainian-berkut-officer-from-russian-ulyanovsk-assaulted-crimean-parliament-back-in-2014/>, 29.8.2016.

Falcon, Bjorn: Russia insist on holding outlaw referendum in Crimea, Inform Napalm, 2014a, <https://informnapalm.org/en/russia-insist-on-holding-outlaw-referendum-in-crimea/>, 29.8.2016.

Falcon, Bjorn: Russia Mounts Large Scale Information and Psychological Operations in Crimea, Inform Napalm, 2014b, <https://informnapalm.org/en/russia-mounts-large-scale-information-and-psychological-operations-in-crimea/>, 29.8.2016.

Falcon, Bjorn: Russian Special (secret) service revealed control systems of the Armed Forces of Ukraine, Inform Napalm, 2014c, <https://informnapalm.org/en/russian-special-secret-service-revealed-control-systems-of-the-armed-forces-of-ukraine/>, 29.8.2016.

Falcon, Bjorn: The so called Crimean “self-defense” is led by the Russian military, Inform Napalm, 2014d, <https://informnapalm.org/en/the-so-called-crimean-self-defense-is-led-by-the-russian-military/>, 29.8.2016.

Foxall, Andrew: *Putin’s Peninsula: Crimea’s Annexation and Deterioration*, Policy Paper No: 4, Russia Studies Centre, The Henry Jackson Society, 2015.

Freedman, Lawrence: Ukraine and the Art of Limited War, The International Institute for Strategic Studies, <https://www.iiss.org/en/publications/survival/sections/2014-4667/survival-global-politics-and-strategy-december-2014-january-2015-bf83/56-6-02-freedman-6983>, 14.1.2016.

Galeotti, Mark: *The rising influence of Russian Special Forces*, Jane’s Intelligence Review, International Security, Afghanistan, 2014.

Ignatius, David: Russia’s military delivers a striking lesson in Crimea, The Washington Post, 18.3.2014, https://www.washingtonpost.com/opinions/david-ignatius-russias-military-delivers-a-striking-lesson-in-crimea/2014/03/18/c1273044-aed7-11e3-9627-c65021d6d572_story.html?utm_term=.1da901884308, 16.1.2016.

Ikonen, Ilkka, Karvonen, Mika, Kiikka, Jarmo, Kinnunen, Pekka: Venäjän tykistön, raketinheittimistön ja taktisten ballististen ohjusten kehitysnäkymät, *Venäjän asevoimat muutoksessa – Kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016.

Illarionov, Andrei: The Russian Leadership's Preparation for War, 1999–2008, *The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia*, toimittaneet Svante Cornell ja Frederic Starr, Studies of Central Asia and the Caucasus, Armonk, New York, 2009.

Jones, Bruce: Op-Ed: Analysing Putin's gameplan in Crimea, *Jane's Defence Weekly*, London, 11.3.2014, <https://janes.ihs.com/Janes/Display/1704429>, 2.9.2016.

Jonsson, Oscar, Seely, Robert: Russian Full-Spectrum Conflict: An Appraisal After Ukraine, *The Journal of Slavic Military Studies, Volume 28, Issue 1*, King's College, London, 2015.

Järvenpää, Pauli: *Zapad-2013, A View From Helsinki*, The Jamestown Foundation, Washington, 2014.

Karlsen, Geir Hågen: Tools of Russian Influence: Information and Propaganda, *Ukraine and Beyond – Russia's Strategic Security Challenge to Europe*, toimittaneet Janne Haaland Matlary ja Tormod Heier, Palgrave Macmillan, 2016.

Kotkavirta, Johannes: 10 kohtaa puheessa – Näin Putin yritti harhauttaa kaikkia, *Iltasanomat*, 7.3.2014, <http://www.iltasanomat.fi/ulkomaat/art-2000000725327.html>, 3.9.2016.

Kramnik, Ilya: The military aspect of the "Russian Spring" of 2014 in the Crimea, *Lenta.ru*, 2016, <https://lenta.ru/articles/2015/03/14/crimea/>, 10.9.2016.

Lalu, Petteri: Venäläinen sodan kuva, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016.

Lavrov, Anton: The Military Operation for Crimea, *Brothers Armed: Military Aspects of The Crisis In Ukraine, Second Edition*, toimittaneet Colby Howard ja Ruslan Pukhov, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, East View Press, USA, 2015.

Lavrov, Anton: Timeline of Russian-Georgian Hostilities in August 2008, *The Tanks of August*, toimittanut Ruslan Pukhov, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, 2010.

Limnell, Jarno: The Exploitation of Cyber Domain as Part of Warfare: Russo-Ukrainian War, *International Journal of Cyber-Security and Digital Forensics, Volume. 4, No. 4*, The Society of Digital Information and Wireless Communications, China, 2015.

”Little Green Men”: a primer on Modern Russian Unconventional Warfare Ukraine 2013-2014, The United States Army Special Operations Command, Fort Bragg, North Carolina, 2015, http://www.jhuapl.edu/ourwork/nsa/papers/ARIS_LittleGreenMen.pdf, 8.9.2016.

Malek, Martin: Georgia & Russia: The ”Unknown” Prelude To The ”Five Day War”, *Caucasian Review of International Affairs Volume. 3*, Germany, 2009.

Marquardt, Alexander: Russia’s High-Tech Military Turns to Inflatable Weapons, abcNews, 12.8.2010, www.abcnews.com/Technology/International/russias-inflatable-military/story?id=11856527, 6.9.2016.

McDermott, Roger: Maskirovka and Russian Military Procurement: Corruption, Deception and Crisis, *Eurasia Daily Monitor Volume 7, issue 160*, 2010, <https://jamestown.org/program/maskirovka-and-russian-military-procurement-corruption-deception-and-crisis/>, 7.9.2016.

McDermott, Roger: Myth and Reality - A Net Assessment of Russia’s ‘Hybrid Warfare’ Strategy Since the Start of 2014 (Part Two), *Eurasia Daily Monitor Volume 11, Issue 185*, The Jamestown Foundation, Washington, 2014, <https://jamestown.org/program/myth-and-reality-a-net-assessment-of-russias-hybrid-warfare-strategy-since-the-start-of-2014-part-two/>, 7.9.2016.

Mckew, Molly K., Maniatis, Gregory A.: Playing by Putin’s tactics, *The Washington Post*, 9.3.2014, https://www.washingtonpost.com/opinions/playing-by-putins-tactics/2014/03/09/b5-233b90-a558-11e3-a5fa-55f0c77bf39c_story.html?utm_term=.76d9f30c126d, 2.9.2016.

Minasyan, Sergei: The Last Post-Soviet War: The Military-Political Dimension of the Ukrainian Conflict, 2014, http://www.academia.edu/10791724/The_Last_PostSoviet_War_The_MilitaryPolitical_Dimension_of_the_Ukrainian_Conflict, 6.9.2016.

Nikolsky, Alexey: Little, Green and Polite: The Creation of Russian Special Operations Forces, *Brothers Armed: Military Aspects of The Crisis In Ukraine, Second Edition*, toimittaneet Colby Howard ja Ruslan Pukhov, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, East View Press, USA, 2015.

Norberg, Johan: The Use of Russia's Military in the Crimean Crisis, Carnegie Endowment for International Peace, 13.3.2014, <http://carnegieendowment.org/2014/03/13/use-of-russia-s-military-in-crimean-crisis>, 10.9.2016.

Novichkov, Nikolai: Strategic Missile Forces to be fully re-armed with new ICBMs by 2020, Jane's Defence Weekly, Moscow, 19.12.2014, <https://janes.ihs.com/Janes/Display/1731911>, 9.9.2016.

Pagani, Pierluigi: Crimea—The Russian Cyber Strategy to Hit Ukraine, InfoSec Institute, 2014, <http://resources.infosecinstitute.com/crimea-russian-cyber-strategy-hit-ukraine/>, 9.9.2016.

Perry, Bret: Non-Linear Warfare in Ukraine: The Critical Role of Information Operations and Special Operations, Small Wars Journal, 14.8.2015, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/non-linear-warfare-in-ukraine-the-critical-role-of-information-operations-and-special-opera>, 8.9.2016.

Puistola, Juha Antero: Karhun kainalossa – Havaintoja Ukrainan sodasta, Helsingin Sanomat, 30.10.2014, <http://nyt.fi/a1305892559063>, 4.9.2016.

Pukkila, Janne, Rahikainen, Heikki, Oksa, Lauri, Saarelainen, Mikko: Venäjän asevoimien erikoisjoukot ja niiden kehitysnäkymät, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016.

Rantapelkonen, Jari: Operaatiotaidollinen katsaus venäläiseen informaatioidankäyntiin, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016.

Rivera, Jason: Has Russia Begun Offensive Cyberspace Operations in Crimea, *Georgetown Security Studies Review*, 2.3.2014, <http://georgetownsecuritystudiesreview.org/2014/03/02/-has-russia-begun-offensive-cyberspace-operations-in-crimea/>, 6.9.2016.

Saarelainen, Jorma: Harhauttaminen, *Johtamissodankäynti*, Taktiikan laitoksen johtamissodankäynnin seminaari 26.–27.10.2000, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2000.

Salem, Harriet, Walker, Shaun, Grytsenko, Oksana: Russia puts military on high alert as Crimea protests leave one man dead, *The Guardian*, 26.2.2014, <https://www.theguardian.com/world/2014/feb/26/ukraine-new-leader-disbands-riot-police-crimea-separatism>, 7.9.2016.

Smith, Charles: Soviet Maskirovka, *Airpower Journal*, 1988, <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/apj88/spr88/smith.html>, 21.10.2015.

Sutyagin, Igor: Russian Forces in Ukraine, Royal United Service Institute, 2015, https://rusi.org/sites/default/files/201503_bp_russian_forces_in_ukraine.pdf, 8.9.2016.

The Moscow Times, 17.9.2016, <https://themoscowtimes.com/news/army-considers-inflatable-tanks-and-planes-1580>.

Tähtinen, Janne: Venäjän asevoimien kokemukset viimeaikaisista sodista, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016.

Uotinen, Marko, Alesmaa, Kimmo, Hartikainen, Riku, Kajava, Lauri, Ruotsalainen, Kimmo, Sirniö, Kimmo, Takamaa, Taru: Venäläisestä sotilasjohtamisesta – johtosuhteet ja organisaatiomuutokset 2000-luvulla, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016.

Ven Bruusgaard, Kristin: Crimea and Russia`s Strategic Overhaul, *Parameters* 44(3), 2014, http://www.realcleardefense.com/2014/11/22/crimea_amp_russia039s_strategic_overhaul_266208.html, 8.9.2016.

Vendil Pallin, Carolina, Westerlund, Fredrik: Russia`s war in Georgia: lessons and consequences, *Small Wars & Insurgencies, Volume 20, Nro 2*, Taylor & Francis, Stockholm, 2009.

Virta, Mika, Huhtinen, Aki-Mauri, Rantapelkonen, Jari, Hirvelä, Arto: Case Ukraina 2014 – Katsaus Venäjän Informaatiosodankäyntiin Ukrainassa, *Tiede ja ase Volume 72, Nro: 1*, Suomen Sotatieteellisen Seuran vuosijulkaisu, 2014.

Ydstebø, Palle: Russian Operations: Continuity, Novelties and Adaptation, *Ukraine and Beyond – Russia`s Strategic Security Challenge to Europe*, toimittaneet Janne Haaland Matlary ja Tormod Heier, Palgrave Macmillan, 2016.

2.4 Kuvat ja videot

Al-Jazeera, 2.3.2014, <http://www.ccun.org/News/2014/March/2%20n/Russian%20Forces-%20Enter%20Republic%20of%20Crimea,%20Obama%20Calls%20Putin%20for%2090%-20Minutes,%20NATO%20Angry,%20March%202,%202014.htm>, 17.3.2017.

Inquirer.net, 11.8.2015, <http://business.inquirer.net/196834/russian-recession-deepens-as-economy-shrinks-most-in-6-years>, 17.3.2017.

Nations Online Project, <http://www.nationsonline.org/oneworld/map/Crimea-map.htm>, 18.3.2017.

Operatiivis-strateginen harjoitus Center-2015, 20.10.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=luRrSoisGG4>, 10.9.2016, (Стратегическое командно-штабное учение Центр-2015).

‘Operation Crimea’ documentary chronicles Russian seizure of Ukraine’s Crimean peninsula, 6.3.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=RU6wFr9pwZE>, 3.4.2017.

Russia Military Drills 2015: We are Ready for WW3 - Russian Military Power 2015 - NATO Vs. Russia, 5.4.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=pvtvSahmdGI>, 10.9.2016.

Russian Military Exercises of 2015, 18.9.2015,
<https://www.youtube.com/watch?v=9rE2UAQscpY&t=626s>, 10.9.2016.

Russian special troops enter inside in Crimea Parliament (Cam), 1.3.2014,
<https://www.youtube.com/watch?v=DUH-A3IF3h0&t=517s>, 10.9.2016.

Suomen Sotilas, 16.4.2014, <https://twitter.com/suomensotilas/status/455306699570556928>,
17.3.2017.

The Sun, 14.8.2016, <https://www.thesun.co.uk/news/1976248/russia-tests-new-unrivalled-electronic-weapons-system-but-why-is-putin-also-using-bizarre-inflatable-tanks-and-fighter-jets-to-try-and-scare-his-enemies/>, 17.3.2017.

The Telegraph, 11.3.2014, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine-/10691386/Join-Russia-now-or-later-asks-Crimea-ballot-paper.html>, 17.3.2017.

The Indian Express, 21.3.2014, <http://indianexpress.com/article/world/europe/russian-upper-house-approves-annexation-of-crimea/>, 17.3.2017.

Ukraine War - Russian Special Forces seize Crimean Parliament in Simferopol Ukraine, 15.4.2014, <https://www.youtube.com/watch?v=XUZmHUsLic4>, 10.9.2016.

Urban Ghosts, 25.8.2010, <http://www.urbanghostsmidia.com/2010/08/blow-them-up-comrade-russias-inflatable-military/>, 17.3.2017.

VICE News, 2.3.2014, <https://news.vice.com/article/in-pictures-russia-s-mobilization-into-ukraine>, 17.3.2017.

Yurchak, Alexei: Little green men: Russia, Ukraine and post-Soviet sovereignty, Anthropoliteia, 31.3.2014, <https://anthropoliteia.net/2014/03/31/little-green-men-russia-ukraine-and-post-soviet-sovereignty/>, 17.3.2017.

2.5 Muut julkaistut lähteet

Ozhegov, S. I, Shvedova, N. Y: Venäläinen internetsanakirja 1949–1992, <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ogegova/103762>, 24.10.2015, (Ожегов, С. И, Шведова, Н. Ю: Толковый словарь Ожегова, 1949–1992).

Taktiikan tutkimuksen menetelmäopetus-lähdemateriaali ja lähdekritiikki, opetuspaketti, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidonlaitos, 2C05 Taktiikan tutkimus, 2016.

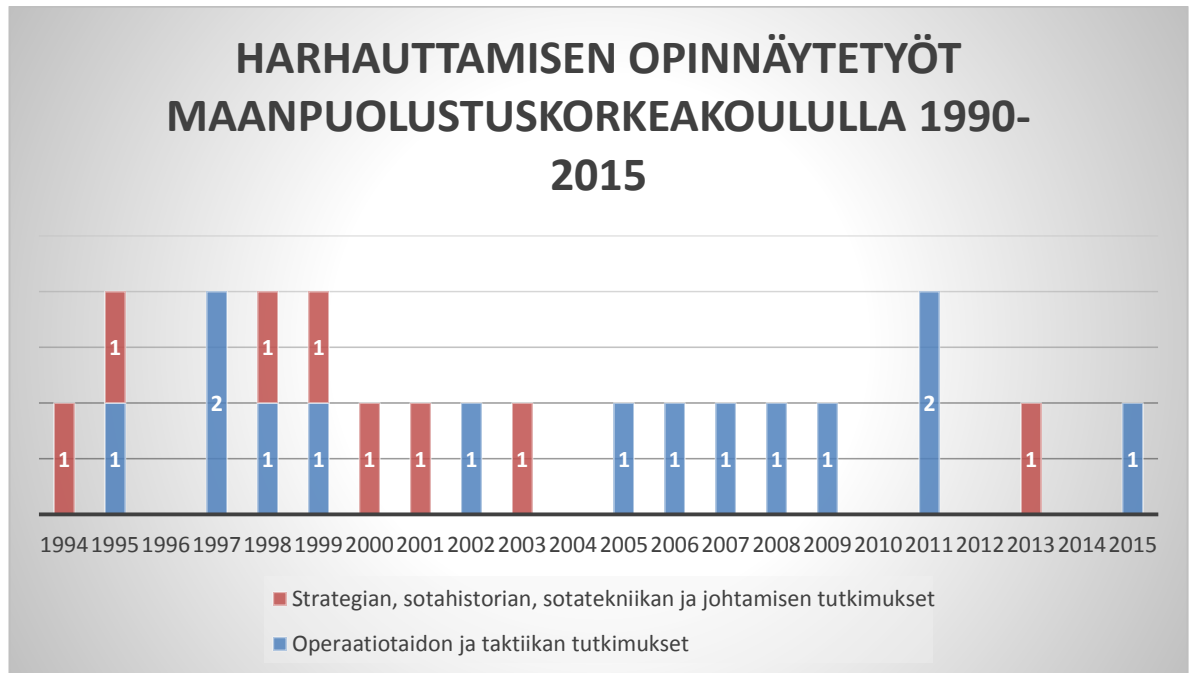
Tutkimuskatsaus 01–2015, Puolustusvoimien tutkimuslaitos, 6.2.2015, http://puolustusvoimat.fi/documents/1951253/2815786/PVTUTKL_TUTKIMUSKATSAUS_2015_1.pdf/a37426-42-42ff-4644-ab8f-6eba7cd56a6e, 11.10.2015.

Venäjän Puolustusministeriön sähköinen sotilasensyklopedia, <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=13494@morfDictionary>, 23.10.2015.

LIITTEET

- LIITE 1 Tutkimustilanne
- LIITE 2 Tutkimuksen lähteiden luokittelu
- LIITE 3 Tutkimuksen päälähteiden kriittinen tarkastelu ja arviointi
- LIITE 4 Venäläiset harhautusmenetelmät
- LIITE 5 Venäjän nykyajan sodankäynnin konsepti
- LIITE 6 Georgian operaation vaiheet
- LIITE 7 Kuvia venäläisistä ilmatäytteisistä valelaitteista
- LIITE 8 Krimin operaation vaiheet
- LIITE 9 Kuvia Krimin operaatiosta
- LIITE 10 Analyysin toteutus

TUTKIMUSTILANNE

Kuva 3. Tutkimustilanne

TUTKIMUKSEN LÄHTEIDEN LUOKITTELU⁴⁸³

Kuva 4. Tutkimuksen lähteiden luokittelu

⁴⁸³ *Taktiikan tutkimuksen menetelmäopetus-lähdemateriaali ja lähdekritiikki*, opetuspaketti, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidonlaitos, 2C05 Taktiikan tutkimus, 2016, s. 7.

TUTKIMUKSEN PÄÄLÄHTEIDEN KRIITTINEN TARKASTELU JA ARVIOINTI⁴⁸⁴

Alla olevassa taulukossa on esitelty tutkimuksessa käytettävien päälähteiden kriittinen tarkastelu ja arviointi. Lähteet on luokiteltu teemoittain kolmeen eri kategoriaan: venäläinen harhautusteoria, Georgian ja Krimin operaatio. Lähteiden luotettavuutta arvioitiin julkaisijan tarkoituksen, lähteen kuvailun ja käytettävyyden perusteella. Luotettavuuden arviointi toteutettiin kaikkien tutkimuksessa käytettyjen lähteiden osalta samalla tavalla. Taulukossa ei ole esitelty tutkimuksessa käytettyjä täydentäviä ja hylättyjä lähteitä.

LÄHDE	JULKAISIJAN TARKOITUS	KUVAILU	KÄYTETTÄVYYS
VENÄLÄISEN HARHAUTUSTEORIAN PÄÄLÄHTEET			
Bērziņš, Jānis: Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defence Policy, National Defence Academy of Latvia, Center for Security and Strategic Research, 2014.	Jānis Berzins on Latvian Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimuskeskuksen johtaja. Berzins on myös kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu tutkija.	Julkaisu on tutkimuslaitoksen laatima artikkeli, joka käsittelee Venäjän nykyajan sodankäynnin konseptia ja hybridisodankäyntiä Ukrainan sodan näkökulmasta sekä sen vaikutuksia Latvian puolustuspolitiikkaan.	Julkaisua voidaan hyödyntää tutkimuksen taustateorian luomisessa, jossa yhtenä osana kuvataan Venäjän nykyajan sodankäynnin konsepti. Julkaisussa sivutaan myös harhauttamista Krimin operaatioissa, minkä takia sitä voidaan hyödyntää myös Krimin operaatioon liittyvässä lähdeaineistossa.

⁴⁸⁴ Tähtinen (2013), liite 2. Taulukkomallin ajatus on otettu Janne Tähtisen diplomityöstä. Tähtisen tutkimuksessa tehtyä lähdekriittistä tarkastelua on aineiston taustatietojen osalta hyödynnetty myös tässä tutkimuksessa Georgian operaatioon liittyvissä lähteissä.

	<p>Tutkimuskeskus on perustettu vuonna 1992 osana Latvian Maanpuolustuskorkeakoulua. Sen tehtävänä on turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tutkimuksen kehittäminen ja tiedon tuottaminen. Tutkimuslaitos on verrattavissa pohjoismaiden vastaaviin. Laitos tuottaa vuosittain useita riippumattomia akateemisia julkaisuja.</p>	<p>Julkaisu sisältää lähdeviittaukset ja lähdeluettelon. Lähdeaineisto on melko suppea, mutta se sisältää tunnettujen tutkijoiden tuottamia julkaisuja. Julkaisua voidaan pitää puolueettomana.</p>	
<p>Butts, Gregory: Russian Deception Operations: Another Tool For The Kit Bag, School of Advanced Military Studies, United States Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 1999.</p>	<p>The School of Advanced Military Studies on yksi neljästä U.S Army Command and General Staff College:n alaisista sotakorkeakouluista. Se keskittyy ylemmän tason upseerikoulutukseen sekä tutkimukseen.</p> <p>Vuonna 1999 majuri Gregory Butts suoritti opintojaan sotakorkeakoulussa. Lähde on Buttsin laatima akateeminen erikoistutkimuskielma.</p>	<p>Tutkimus käsittelee neuvostoliittolaista harhauttamista. Tutkimuksessa määritellään <i>maskirovka</i>-käsite sekä tuodaan esiin sen sisältämät periaatteet ja menetelmät. Harhauttamista tarkastellaan toisen maailmansodan ja kylmän sodan esimerkkien avulla. Tutkimustuloksia verrataan yhdysvaltalaiseen harhautuskonseptiin.</p> <p>Tutkimus sisältää kattavan lähdeaineiston ja lähdeluettelon. Tutkimuksessa on käytetty myös neuvostoliittolaisia alkuperäislähteitä. Tutkimusta voidaan pitää puolueettomana.</p>	<p>Tutkimusta voidaan hyödyntää <i>maskirovka</i>-käsitteen määrittelyssä sekä harhautusperiaatteiden- ja menetelmien selvittämisessä.</p>

<p>Donnelly, Christopher: Red Banner – The Soviet Military System in Peace and War, Jane’s Information Group Sentinel House, Surrey, 1988.</p>	<p>Jane’s Information Group on kansainvälisesti tunnettu britannialainen julkaisijayhtiö, joka on erikoistunut sotilaallisiin aiheisiin. Yhtiön julkaisut perustuvat julkisiin lähteisiin.</p> <p>Christopher Donnelly toimi vuonna 1988 Royal Military Akatemian johtajana Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Donnelly on erikoistunut Neuvostoliiton asevoimia ja geopolitiikkaa koskevaan tutkimukseen.</p>	<p>Lähde on kirjallinen teos, joka kertoo Neuvostoliiton asevoimien historiasta, kulttuurista, sotataidosta ja infrastruktuurista. Siinä käsitellään myös neuvostoliittolaista harhauttamista toisen maailmansodan tapahtumien perusteella.</p> <p>Teos sisältää lähdeviittaukset ja sitä voidaan pitää puolueettomana julkaisuna.</p>	<p>Teosta voidaan hyödyntää <i>maskirovka</i>-käsitteen määrittelyssä sekä harhautusperiaatteiden- ja menetelmien selvittämisessä.</p>
<p>Glantz, David: Soviet military deception in the Second World War, Frank Cass, London, 1989.</p>	<p>David Glantz on yhdysvaltalainen historioitsija ja kirjailija. Glantz on toiminut myös Yhdysvaltojen asevoimien tutkijana. Glantz on tutkinut paljon muun muassa Neuvostoliiton sodankäyntiä. Glantz on kirjoittanut useita kirjoja, jotka tarkastelevat Neuvostoliiton asevoimien toimintaa erityisesti toisen maailmansodan aikana. Glantz on erikoistunut myös neuvostoliittolaisen harhauttamisen tutkimiseen ja on yhä yksi johtavimmista harhauttamistutkijoista maailmassa.</p>	<p>Lähde on kirjallinen teos, jossa käsitellään neuvostoliittolaista harhauttamista toisen maailmansodan aikana.</p> <p>Teos sisältää lähdeviittaukset ja lähdeluettelon. Teosta voidaan pitää puolueettomana. Teoksella on yhä nykyaikana valtava merkitys venäläisen harhautusteorian tutkimuksessa, sillä useissa venäläiseen harhauttamiseen liittyvissä lähteissä viitataan juuri Glantzin teokseen.</p>	<p>Teosta voidaan hyödyntää <i>maskirovka</i>-käsitteen määrittelyssä sekä harhautusperiaatteiden- ja menetelmien selvittämisessä.</p>

<p>Hamilton, David: Deception in Soviet Military Doctrine and Operations, Naval Postgraduate School, Monterey, California, 1986.</p>	<p>Naval Postgraduate School on Yhdysvaltojen merivoimien upseereille tarkoitettu perinteikäs sotakorkeakoulu, joka keskittyy upseerikoulutukseen sekä tutkimukseen.</p> <p>Vuonna 1986 kapteeni David Hamilton suoritti jatkotutkintoaan sotakorkeakoulussa. Lähde on Hamiltonin pro gradu -tutkimus.</p>	<p>Tutkimus käsittelee harhauttamisen asemaa Neuvostoliiton asevoimissa. Harhauttamista tarkastellaan sotahistoriallisten esimerkkien, sotilasdoktriinien ja organisaatioiden avulla. Tutkimuksessa määritellään <i>maskirovka</i>-käsite sekä tuodaan esiin käsitteen sisältämät periaatteet ja menetelmät. Periaatteiden toteutumista tarkastellaan Neuvostoliiton Unkariin, Tšekkoslovakiaan ja Afganistaniin toteuttamien operaatioiden perusteella.</p> <p>Tutkimus sisältää kattavan lähdeaineiston ja lähdeluettelon. Tutkimuksessa on käytetty myös neuvostoliittolaisia alkuperäislähteitä. Tutkimusta voidaan pitää puolueettomana.</p>	<p>Tutkimusta voidaan hyödyntää <i>maskirovka</i>-käsitteen määrittelyssä sekä harhautusperiaatteiden- ja menetelmien selvittämisessä. Lisäksi tutkimus tarjoaa kattavaa tietoa Afganistanin operaatioissa käytetyistä harhautusmenetelmistä.</p>
<p>Krueger, Daniel: Maskirovka – What’s in it for Us, School of Advanced Military Studies, U.S Army Command and General Staff College, Kansas, 1987.</p>	<p>The School of Advanced Military Studies on yksi neljästä U.S Army Command and General Staff College:n alaisista sotakorkeakouluista. Se keskittyy ylemmän tason upseerikoulutukseen sekä tutkimukseen.</p>	<p>Tutkimus käsittelee vertailevan analyysin avulla Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton harhautuskonseptien yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tutkimuksessa määritellään <i>maskirovka</i>-käsite sekä tuodaan esille sen sisältämät periaatteet ja menetelmät.</p>	<p>Tutkimusta voidaan hyödyntää <i>maskirovka</i>-käsitteen määrittelyssä sekä harhautusperiaatteiden- ja menetelmien selvittämisessä.</p>

	Vuonna 1987 majuri Daniel Krueger suoritti opintojaan sotakorkeakoulussa. Lähde on Kruegerin laatima akateeminen erikoistutkielma.	Tutkimus sisältää kattavat lähdeviittaukset ja lähdeluettelon. Tutkimuksessa on käytetty myös neuvostoliittolaisia alkuperäislähteitä. Tutkimusta voidaan pitää puolueettomana.	
Saarelainen, Jorma: Harhauttaminen, Johtamissodankäynti, Taktiikan laitoksen johtamissodankäynnin seminaari 26.–27.10.2000, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2000.	<p>Teos perustuu Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen Santahaminassa 26.–27.10.2000 järjestämään johtamissodankäyntiä käsittelevään seminaariin. Teoksessa esiintyvät artikkelit perustuvat seminaarissa esitettyihin alustuksiin. Ne eivät edusta puolustusvoimien virallista kantaa, vaan niissä esitetyt näkemykset ovat kirjoittajien omia.</p> <p>Vuonna 2000 everstiluutnantti Jorma Saarelainen toimi Maanpuolustuskorkeakoulussa opettajana ja tutkijana. Saarelaisen kirjoittama kattava artikkeli harhauttamisesta perustuu suomalaisen informaatio- ja johtamissodankäynnin konseptin kehittämiseen.</p>	<p>Artikkeli käsittelee harhauttamisen teoriaa ja käytäntöä sekä venäläisestä että läntisestä näkökulmasta. Venäläistä harhauttamista tarkastellaan venäläisten ja neuvostoliittolaisten ohjesääntöjen, kirjoitusten ja tutkimusten perusteella.</p> <p>Artikkeli sisältää lähdeviittaukset. Käytetyt lähteet ovat tunnettujen tutkijoiden ja kirjoittajien tekemiä. Artikkeli perustuu tieteelliselle tutkimukselle, minkä takia sitä voidaan pitää luotettavana. Artikkelissa esitetyt näkemykset perustuvat tutkijan mielipiteisiin, minkä takia ne eivät ole täysin puolueettomia. Venäläistä harhauttamista koskeva käsittely perustuu kuitenkin lähes täysin lähdeaineiston puolueettomaan analyysiin.</p>	Artikkelia voidaan hyödyntää tutkijan aihealueeseen liittyvän riittävän esiyymmärryksen muodostamiseen. Artikkeli tarjoaa myös kattavaa tietoa venäläisistä harhautusperiaatteista, menetelmistä sekä tavoitteista.

<p>Whaley, Barton: Stratagem – deception and surprise in war, Artech House, Boston, 2007.</p>	<p>Politologian tohtori Barton Whaley väitteli vuonna 1969 tohtoriksi Massachusettsin teknillisessä korkeakoulussa. Väitöskirjan aiheena oli strategisen petoksen analyysi.</p> <p>Myöhemmin Whaley on toiminut tutkijaprofessorina U.S. Naval Postgraduate sotakorkeakoulussa, erikoisoperaatioiden tutkimustoimistossa American University:ssä sekä konsulttina kansallisen tiedustelupalveluneuvoston Foreign Denial & Deception komiteassa.</p>	<p>Lähde on kirjallinen teos, joka käsittelee neuvostoliittolaista sotataittoa ja harhauttamista toisen maailmansodan aikana.</p> <p>Teos sisältää lähdeviittaukset. Teosta voidaan pitää puolueettomana, vaikka siinä esitetäänkin muutamia eriäviä näkemyksiä neuvostoliittolaisten harhautusperiaatteista.</p>	<p>Tutkimusta voidaan hyödyntää <i>maskirovka</i>-käsitteen määrittelyssä sekä harhautusperiaatteiden- ja menetelmien selvittämisessä.</p>
<p>GEORGIAN OPERAATION PÄÄLÄHTEET</p>			
<p>Allison, Roy: Russia resurgent? Moscow's campaign to 'coerce Georgia to Peace', Black-well Publishing, The Royal Institute of International Affairs, 2008.</p>	<p>The Royal Institute of International Affairs on perustettu vuonna 1920. Sen tavoitteena on olla maailman johtava riippumaton tutkimuslaitos. Tohtori Roy Allison on kokenut Venäjä tutkija.</p>	<p>Tutkimuslaitoksen julkaisema artikkeli käsittelee sodan taustoja sekä Venäjän operaation eri tason tavoitteita. Artikkelin käsittelee myös sodan syttymiseen liittyviä taustoja, tapahtumia ja syitä. Artikkelin sisältää kattavat lähdeviittaukset. Sitä voidaan pitää puolueettomana julkaisuna.</p>	<p>Artikkelia voidaan hyödyntää Venäjän valmisteluvaiheen aikaisten toimintojen selvittämiseen.</p>

<p>Blandy C W: Provocation, Deception, Entrapment: The Russo-Georgian Five Day War, Defence Academy of the United Kingdom, 2009.</p>	<p>Defence Academy of the United Kingdom on Iso-Britannian asevoimien alainen laitos ja se vastaa asevoimien akateemisesta tutkimuksesta ja jatkokoulutuksesta.</p>	<p>Tutkimus käsittelee sotaa edeltäneitä tapahtumia. Tutkimuksessa käsitellään harhauttamista valmisteluvaiheen aikana. Tutkimuksessa selvitetään, kuinka Venäjä toteutti operaatiovalmistelut ja painostustoimet Georgiaa vastaan.</p> <p>Tutkimus sisältää lähdeviittaukset. Tutkimuksen tekijää voidaan pitää puolueettomana tutkijana.</p>	<p>Tutkimus sisältää muutamia tekijän esittämiä tulkintoja, joita ei mainita muissa tässä tutkimuksessa käytetyissä lähteissä. Tutkimusta voidaan kuitenkin pitää luotettava sen kattavan lähdeaineiston ja puolueettoman lähestymistavan takia. Tutkimusta voidaan hyödyntää Georgian operaation valmisteluvaiheen harhautustoimien selvittämisessä.</p>
<p>Berger, Heidi: Venäjän informaatio-psykologinen sodankäyntitapa terrorismin torjunnassa ja viiden päivän sodassa, Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2010.</p>	<p>Tutkimus on Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen julkaisema tutkimus. Tutkimuksessa käsitellään Venäjän informaatio- ja sotilaspedagogiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2010.</p>	<p>Tutkimus tarkastelee venäläisten informaatiovaikuttamista Georgian sodassa. Tutkimus sisältää lähdeviittaukset ja lähdeluettelon. Tutkimus on julkaistu Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimussarjassa. Tutkimusta voidaan pitää puolueettomana.</p>	<p>Tutkimusta voidaan hyödyntää Venäjän operaatioissa käytettyjen strategisen tason harhautustoimien selvittämisessä sekä venäläisen harhauttamisen teorian muodostamisessa.</p>

<p>Cornell, Svante E. ja Starr, Frederic (edit.): The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia, Studies of Central Asia and the Caucasus, Armonk, New York, 2009.</p>	<p>Lähde on kirjallinen teos, joka koostuu useiden kirjoittajien laatimista artikkeleista. Se sisältää lähdeviittauksilla varustettuja artikkeleita Georgian sodan taustoista ja tapahtumista. Artikkeleiden kirjoittajat ovat erikoistuneet Venäjä tutkimukseen. Kirjoittajat ovat kansainvälisesti tunnettuja tutkijoita.</p>	<p>Teos käsittelee sodan taustoja, tilanteen kehittymisen syitä sekä sodan kulkua. Kirjassa sivutaan myös harhauttamista.</p> <p>Teoksen artikkelit sisältävät kattavat lähdeviittaukset sekä lähdeluettelon. Kirjan julkaisijana on kansainvälisesti tunnettu taho, jota voidaan pitää puolueettomana.</p>	<p>Teosta voidaan hyödyntää Georgian operaation valmisteluvaiheen harhautustoimien selvittämisessä.</p>
<p>Cohen, Ariel ja Hamilton, Robert, E: The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2011.</p>	<p>Strategic Studies Institute (SSI) on U.S. Army War Collegen alainen laitos. Se vastaa maaoperaatioihin sekä yhteisoperaatioihin liittyvästä tutkimuksesta.</p>	<p>Tutkimuksessa tarkastellaan Georgian sodan taustoja, tavoitteita, taistelutapahtumia sekä Venäjän operaatioiden toteutumista. Tutkimus on puolueettoman tahon laatima tieteellinen tutkimus, joka sisältää lähdeviittaukset. Tutkimuksessa on käytetty lähdeaineistona useiden tunnettujen tutkijoiden laatimia tutkimuksia ja raportteja.</p>	<p>Tutkimusta voidaan hyödyntää Georgian operaation taustojen ja tapahtumien selvittämisessä. Tutkimuksessa ei suoraan käsitellä harhauttamista. Kattavat ja yksityiskohtaiset tapahtumakuvaukset kuitenkin mahdollistivat harhautustoimien tulkitsemisen.</p>

<p>De Haas, Marcel: The Georgia conflict of August 2008: Exponent of Russia's assertive security policy, <i>South African Army Journal, Issue 3</i>, 2009.</p>	<p>SA Army Journal on Etelä-Afrikan armeijan tuottama julkaisu. Sotatieteiden tohtori Marcel de Haas on Netherlands Institute of International Relations:n vanhempi tutkija. De Haas on kokenut Venäjän tutkija, joka on erikoistunut Venäjän sotataitoa koskevaan tutkimukseen.</p>	<p>Lähde on tieteellinen artikkeli, joka on julkaistu sotilasaikakauslehdessä. Artikkelissä sisältää lähdeviitteet ja on puolueettoman tutkijan laatima.</p>	<p>Artikkelia voidaan hyödyntää Georgian operaation tapahtumien kuvaamiseen operaatiotaidon ja taktiikan näkökulmasta.</p>
<p>Donovan, George Jr: Russian Operational Art in the Russo-Georgian War of 2008, U.S. Army War College, Carlisle, 2009.</p>	<p>U.S. Army War College suorittaa tutkimus ja julkaisutoimintaa sekä antaa kansainväliseen toimintaympäristöön liittyvää koulutusta sotilas- ja siviilijohtajille.</p>	<p>Tutkimus sisältää kattavaa tietoa Venäjän operaation tavoitteista sekä operaation toteuttamisesta. Tutkimuksessa käsitellään osittain myös harhauttamista strategisen yläläytyksen saavuttamisen näkökulmasta.</p> <p>Tutkimus on lähdeviitteillä varustettu tieteellinen raportti, joka on linkitetty laitoksen tutkimusprojektiin. Tutkimuksessa on myös käytetty useiden tunnettujen tutkijoiden laatimia tutkimuksia ja raportteja. Tutkimuksen tarjoama tieto ei sisältänyt merkittäviä ristiriitoja muiden lähteiden tarjoamaan tietoon verrattuna.</p>	<p>Tutkimusta voidaan hyödyntää Georgian operaation valmistelu- ja operaatiovaiheen tapahtumien selvittämisessä. Tutkimuksessa ei suoraan käsitellä harhauttamista.</p>

<p>Malek, Martin: Georgia & Russia: The "Unknown" Prelude To The "Five Day War", Caucasian Review of International Affairs, 2009.</p>	<p>Tohtori Martin Malek on Venäjä asiantuntija ja työskentelee siviilitutkijana Itävallan National Defence Academyssä.</p>	<p>Artikkelissa käsitellään Venäjän valmistautumista Georgian sotaan. Artikkelisi sisältää lähdeviittaukset ja se on puolueettoman taho laatima.</p>	<p>Artikkeli voidaan hyödyntää Venäjän Georgian operaation valmistautumisvaiheen toimenpiteiden selvittämiseen. Artikkelissa ei suoraan käsitellä harhauttamista.</p>
<p>Thomas, Timothy: Recasting The Red Storm – Russia Forges Tradition and Technology through Toughness, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, 2011.</p>	<p>Foreign Military Studies Office on Yhdysvaltojen asevoimien alainen tutkimuskeskus. Timothy Thomas on toiminut analyytikkona Foreign Military Studies:ssa sekä tutkijana SSI:ssä.</p>	<p>Lähde on kirjallinen teos, joka perustuu Thomaksen laatimaan tutkimukseen. Teoksessa käsitellään kattavasti Georgian sodan syttymiseen johtaneita syitä sekä tavoitteita ja tapahtumia. Teoksessa selvitetään, kuinka Venäjä onnistui houkuttelemaan Georgian ansaan. Analyysi on toteutettu sekä georgialaisten että venäläisten näkökulmasta.</p> <p>Teos sisältää lähdeviittaukset. Teosta voidaan pitää puolueettomana, sillä se käsittelee Georgian sotaa useasta eri näkökulmasta.</p>	<p>Teosta voidaan hyödyntää venäläisten toteuttamien harhautustoimien selvittämiseen Georgian operaation valmistelu- ja operatiivivaiheen aikana. Teos tarjoaa tietoa erityisesti strategisen tason harhauttamisesta.</p>

<p>Tähtinen, Janne: Georgian sodan tarkastelu strategisen iskun toteutusperiaatteiden ja torjunnan näkökulmasta, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, diplomityö, Helsinki, 2013.</p>	<p>Tutkimus on Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen julkaisema tutkimus. Janne Tähtinen on palvellut Taktiikan laitoksella operaatiotaidon ja taktiikan opettajana. Tutkimus on Tähtisen yleisesikuntaupseerikurssin diplomityö. Työ on arvioitu erinomaisella arvosanalla.</p>	<p>Tutkimus käsittelee Georgian sotaan strategisen iskun toteutusperiaatteiden ja torjunnan näkökulmasta. Tutkimus sisältää yksityiskohtaista tietoa Georgian sodan taustoista, tavoitteista ja tapahtumista operaatiotaidon ja taktiikan näkökulmasta. Tutkimus on lähdeviitteillä ja lähdeluettelolla varustettu tieteellinen tutkimus. Suurin osa lähteistä on vertaisarvioitu toisistaan riippumattomien lähteiden kanssa.</p>	<p>Tutkimusta voidaan hyödyntää Georgian operaation valmistelu- ja operaatiovaiheen tapahtumien selvittämisessä. Tutkimuksessa ei käsitellä harhauttamista kuin muutamalla sanalla.</p> <p>Tutkimusta voidaan hyödyntää myös aineiston keräämisen tukena. Tutkimuksessa toteutettu yksityiskohtainen lähdekriittinen tarkastelu on tukenut myös tämän tutkimuksen lähteiden luotettavuuden arviointia Georgian operaation osalta.</p>
<p>Van Herpen, Marcel H. (suom. Pietiläinen, Kimmo): Putinin sodat – Venäjän uuden imperialismin nousu, Hakapaino Oy, Helsinki, 2015.</p>	<p>Marcel H. Van Herpen on tunnettu hollantilainen tutkija, joka on erikoistunut Venäjään, Itä-Eurooppaan ja entisten Neuvostoliiton valtioihin liittyvään turvallisuusalan tutkimukseen. Herpen on Maastrichtissä ja Pariisissa toimivan Cicero Foundationin johtaja.</p>	<p>Lähde on kirjallinen teos, joka käsittelee analyttisesti Vladimir Putinin johtamia sotilasoperaatioita Tšetšeniaan ja Georgiaan. Teoksessa analysoidaan yksityiskohtaisesti, miten venäläiset valmistautuivat operaatioihin, miten operaatiot toteutettiin ja mitkä olivat niiden seuraukset. Teoksessa venäläisten toteuttamia toimia tuodaan esille myös harhauttamisen näkökulmasta.</p>	<p>Teosta voidaan hyödyntää venäläisten toteuttamien harhautustoimien selvittämiseen Georgian operaation valmistelu- ja operaatiovaiheen aikana. Teos tarjoaa tietoa erityisesti strategisen ja operatiivisen tason harhautustoimista.</p>

		Teos sisältää lähdeviittaukset ja lähdeluettelon. Teoksessa on käytetty runsaasti tunnettujen julkaisijoiden tuottamia tutkimuksia, raportteja ja artikkeleita. Teosta voidaan pitää puolueettomana.	
Vendil Pallin, Carolina, Westerlund, Fredrik: Russia's war in Georgia: lessons and consequences, <i>Small Wars & Insurgencies</i> , Volume 20, Nro 2, Taylor & Francis, Stockholm, 2009.	Carolina Vendil Pallin ja Fredrik Westerlund ovat ruotsalaisia tutkijoita. Julkaisun toimistunkuntaan kuuluu myös Yhdysvaltojen ja Englannin siviili- ja sotilasyliopistojen henkilöstöä. Julkaisijat ovat pyrkineet varmentamaan tietojen luotettavuuden ja oikeellisuuden.	Julkaistu on tieteellinen artikkeli. Julkaistu sisältää lähdeviittaukset ja lähdeluettelon. Artikkelia voidaan pitää puolueettomana, koska se käsittelee tapahtumia ulkopuolisen tarkkailijan asemasta ja nostaa esille sodan molempien osapuolten näkemyksiä.	Artikkelia on hyödynnetty taustojen ja tapahtumien selvittämisessä.
KRIMIN OPERAATION PÄÄLÄHTEET			
Bartles, Charles, McDermott, Roger: Russia's Military Operation in Crimea, <i>Problems of Post-Communism</i> , Volume 61, Issue 6, United Kingdom, 2015.	Charles Bartles toimii nuorempana tutkijana ja Venäjän asiantuntijana Foreign Military Studies Office:ssa (FMSO). Roger McDermott on Venäjän puolustus- ja turvallisuusasioiden asiantuntijana yhdysvaltalaisessa Jamestown Foundation säätiössä.	Artikkelissa tarkastellaan Venäjän toteuttamaa operaatiota Krimille. Artikkelissä sisältää lähdeviittaukset. Artikkelia voidaan pitää puolueettomana akateemisena julkaisuna.	Artikkelia voidaan hyödyntää Krimin operaation toteutusperiaatteiden selvittämisessä. Artikkelissa on käsitelty tilanteen kehittymiseen johtaneita syitä sekä Venäjän operaation valmisteluvaiheen toimenpiteitä.

	<p>Säätiön tehtävänä on tuottaa näkemyksiä Yhdysvalloille tärkeistä kansainvälisistä asioista päättäjien ja vaikuttajien tietoon.</p> <p>Problems of Post-Communism on Yhdistyneen kuningaskunnan Taylor & Francis Group yhtiön tuottama ja julkaisema akateeminen aikakausilehti. Lähde on aikakausilehdessä julkaistu tieteellinen artikkeli.</p>		
<p>Franke, Ulrik: War by non-military means, Understanding Russian information warfare, FOI, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2015.</p>	<p>FOI (Totalförsvarets Forskningsinstitut) on Ruotsin puolustusministeriön alaisuudessa toimiva tutkimuslaitos, joka keskittyy Ruotsin puolustuksen ja turvallisuuden tutkimukseen. Ulrik Franke toimii tutkijana FOI:ssa.</p>	<p>Lähde on FOI:n tuottama ja julkaisema tutkimusraportti, joka liittyy laitoksen laajempaan Venäjän tutkimusohjelmaan. Tutkimusraportti käsittelee Venäjän informaatio-sodankäyntiä venäläisten virallisten dokumenttien perusteella sekä venäläisen informaatio-sodankäynnin teorian kautta. Raportissa tuodaan esille myös käytännön esimerkkejä viimeaikaisten operaatioiden opien perusteella. Venäläistä harhauttamista käsitellään lyhyesti osana informaatio-sodankäyntiä.</p>	<p>Tutkimusraporttia voidaan hyödyntää Venäjän informaatio-sodankäynnin teorian selvittämiseen sekä Krimin operaatioissa käytettyjen strategisen tason harhautustoimien selvittämiseen.</p>

		<p>Tutkimusraportti sisältää lähdeviitteet sekä kattavan lähdeluettelon. Lähdeaineisto sisältää tunnettujen tutkijoiden laatimia tutkimuksia ja raportteja. Lähdeaineistona on käytetty myös venäläisiä lähteitä. Raporttia voidaan pitää puolueettomana julkaisuna.</p>	
<p>Granholm, Niklas, Malminen, Johannes, Persson, Gudrun: A Rude Awakening, Ramifications of Russian Aggression Towards Ukraine, FOI, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, 2014.</p>	<p>FOI (Totalförsvarets Forskningsinstitut) on Ruotsin puolustusministeriön alaisuudessa toimiva tutkimuslaitos, joka keskittyy Ruotsin puolustuksen ja turvallisuuden tutkimukseen. Niklas Granholm on FOI:n apulaisjohtaja. Johannes Malminen ja Gudrun Persson toimivat tutkijoina FOI:ssa.</p>	<p>Lähde on FOI:n tuottama ja julkaisema tutkimusraportti, joka liittyy laitoksen laajempaan Venäjän tutkimusohjelmaan. Tutkimusraportti koostuu useiden eri kirjoittajien laatimista tieteellisistä artikkeleista. Raportti käsittelee analyttisesti Venäjän toimien laajempia vaikutuksia Ukrainassa ja Krimillä. Raportissa tarkastellaan myös Krimin operaation eri vaiheiden toteutumista.</p> <p>Tutkimusraportti sisältää lähdeviitteet sekä kattavan lähdeluettelon. Lähdeaineisto sisältää tunnettujen tutkijoiden laatimia tutkimuksia ja raportteja. Lähdeaineistona on käytetty myös venäläisiä lähteitä. Raporttia voidaan pitää puolueettomana julkaisuna.</p>	<p>Tutkimusraporttia voidaan hyödyntää Krimin tapahtumien taustojen sekä operaation eri vaiheiden selvittämisessä.</p>

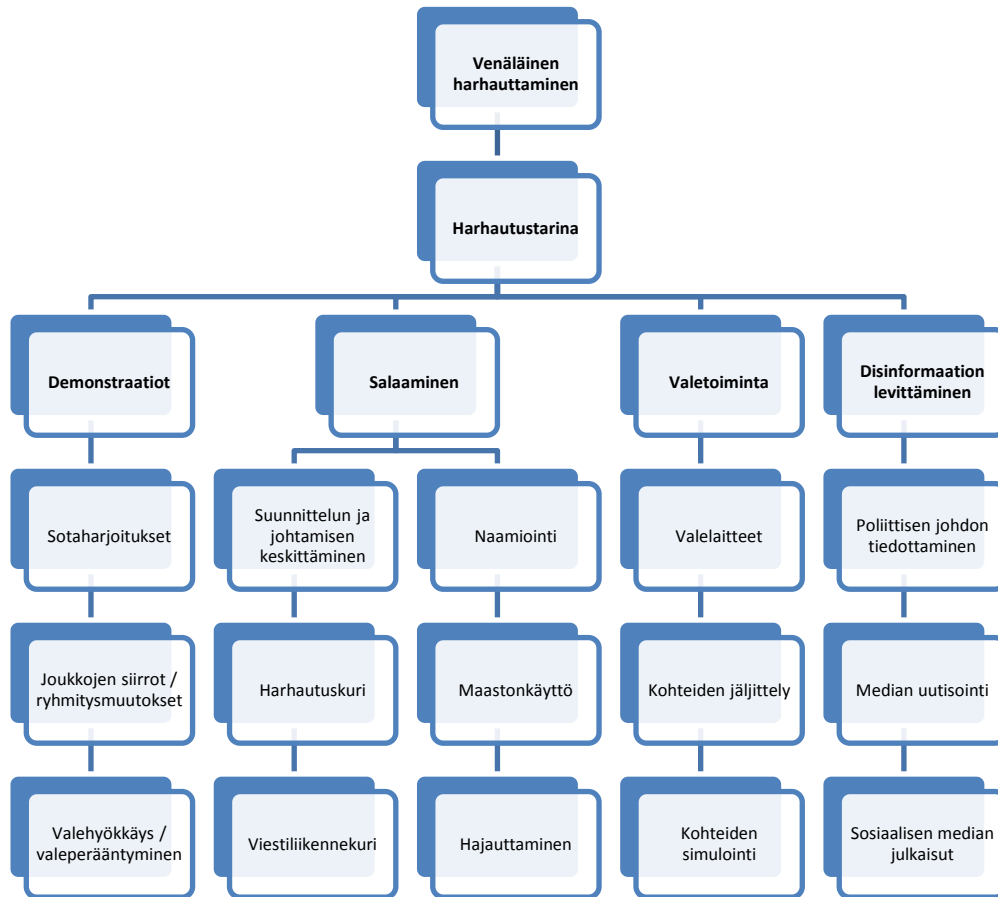
<p>Lavrov, Anton: The Military Operation for Crimea, Brothers Armed: Military Aspects of The Crisis In Ukraine, Second Edition, toimittaneet Colby Howard ja Ruslan Pukhov, Centre for Analysis of Strategies and Technologies, East View Press, USA, 2015.</p>	<p>The Center for Analysis of Strategies and Technology (CAST) on venäläinen yksityinen arvostettu tutkimuslaitos, joka on perustettu vuonna 1997. Laitoksen tutkimuskohteita ovat Venäjän armeijan reformi, sotatalous sekä aseelliset konfliktit. Laitos julkaisee sotilasalan kirjoja ja lehtiä sekä venäjäksi että englanniksi. Anton Lavrov on itsenäinen ja kansainvälisesti arvostettu venäläinen tutkija.</p>	<p>Lähde on kirjallinen teos, joka käsittelee Venäjän toteuttamaa operaatiota Krimille operaatiotaidon ja taktiikan näkökulmasta. Teos on kattavin ja yksityiskohtaisin tapahtumakuvaus Krimin operaatiosta. Teoksessa sivutaan myös venäläisten toteuttamia harhautustoimia operaation eri vaiheissa.</p> <p>Teoksessa tapahtumia käsitellään kriittisesti ja tasapuolisesti molempien osapuolten näkökulmasta. Teoksen artikkelit sisältävät lähdeviitteet. Lähdeaineistona käytetään myös venäläisiä lähteitä. Teosta voidaan pitää puolueettomana, vaikka sen kirjoittajat ovatkin venäläisiä. Kirjoittajat ovat kuitenkin kansainvälisesti arvostettuja ja tunnettuja tutkijoita.</p>	<p>Teosta voidaan hyödyntää Krimin operaation valmistelu- ja operaatiovaiheen tapahtumien selvittämisessä.</p>
<p>Mastriano, Douglas, O'Malley, Derek: Project 1704: Analysis of Russian strategy in Eastern Europe, An Appropriate U.S. Response, and the Implications for U.S. Land power, A U.S. Army War College, 2015.</p>	<p>U.S. Army War College on Yhdysvaltojen sotakorkeakoulu, joka antaa koulutusta sotilas- ja siviilijohtajille sekä suorittaa tutkimus- ja julkaisutoimintaa.</p>	<p>Lähde on sotakorkeakoulun julkaisema tutkimusraportti, joka koostuu sekä koulun henkilökunnan että useiden eri alojen opiskelijoiden yhteistyössä laatimista akateemisista artikkeleista.</p>	<p>Tutkimusraporttia voidaan hyödyntää Georgian ja Krimin operaatioiden taustojen, valmisteluiden sekä tavoitteiden selvittämisessä. Raportissa ei käsitellä tapahtumia operaatiotaidon ja taktiikan näkökulmasta.</p>

	<p>Douglas Mastriano toimii sotatieteiden tohtorina U.S. Army War College:ssa.</p>	<p>Mastriano toimi tutkimusprojektin johtajana.</p> <p>Tutkimusraportissa käsitellään Venäjän ulko-, turvallisuus-, puolustus- ja talouspolitiikkaa, asevoimien kehittämistä ja suorituskykyä sekä viimeaikaisia sotilasoperaatioita Georgiassa, Krimillä ja Itä-Ukrainassa.</p> <p>Tutkimusraportti sisältää lähdeviitteet ja lähdeluettelon. Sitä voidaan pitää puolueettomana akateemisena julkaisuna.</p>	<p>Raporttia ei voida hyödyntää yksityiskoh- taisten tapahtumakuvausten muodostami- sessa. Raportissa sivutaan myös venäläisten strategisen tason harhautustoimia.</p>
<p>Norberg, Johan: Training to Fight – Russia’s Major Military Exercises 2011–2014, FOI, Swedish Defence Research Agency, Stock- holm, 2015.</p>	<p>FOI (Totalförsvarets Forskningsinstitut) on Ruotsin puolustusministeriön alaisuudessa toimiva tutkimuslaitos, joka keskittyy Ruotsin puolustuksen ja turvallisuuden tutki- mukseen. Johan Norberg on FOI:n vanhempi tutkija, joka on erikoistunut Venäjän asevoi- miin liittyvään tutkimukseen.</p>	<p>Tutkimusraportissa tarkastellaan Venäjän asevoimien harjoitustoimintaa vuosien 2011–2014 välisenä aikana, ja selvitetään, minkälainen vaikutus harjoitustoiminnalla on ollut Venäjän asevoimien suorituskyvyn kehittymiseen. Raportissa keskitytään vuo- sittain järjestettävään operatiivis-strategi- seen pääsotaharjoitukseen sekä valmiustar- kastusten yhteydessä järjestettäviin harjoi- tuksiin.</p>	<p>Tutkimusraporttia voidaan hyödyntää Kri- min operaation valmisteluvaiheen aikana käytettyjen harhautustoimien selvittämiseen.</p>

		<p>Raportissa tarkastellaan myös Krimin operaatiota edeltäneitä valmiustarkastuksen yhteydessä toteutettuja harjoituksia. Raportissa tuodaan esille myös harhauttamisen näkökulma.</p> <p>Tutkimusraportti sisältää lähdeviittaukset ja kattavan lähdeluettelon. Raporttia voidaan pitää puolueettomana.</p>	
<p>Pynnöniemi, Katri, Rácz, András: Fog of Falsehood, Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine, FIIA Report 45, The Finnish Institute of International Affairs, Helsinki, 2016.</p>	<p>The Finnish Institute of International Affairs eli Ulkopoliittinen instituutti on suomalainen tutkimuslaitos, jonka tehtävänä on tuottaa korkeatasoista ja ajankohtaista tietoa kansainvälisistä suhteista ja EU-asioista. Instituutti toteuttaa tutkimusta, julkaisee raportteja tutkimustuloksista sekä järjestää kotimaisia ja kansainvälisiä seminaareja. Katri Pynnöniemi toimii vanhempana tutkijana EU:n itäisen naapuruston ja Venäjän tutkimusohjelmassa Ulkopoliittisessa Instituutissa.</p>	<p>Tutkimuksessa analysoidaan Venäjän strategisen tason harhauttamista Ukrainan konfliktissa. Tutkimuksessa käsitellään Venäjän muodostamien Ukrainan konfliktiin liittyvien tulkintojen ja harhauttavien käsitteiden syntyä ja kehitystä sekä pohditaan, mitkä ovat harhauttamisen keskeiset tavoitteet.</p> <p>Tutkimus sisältää lähdeviittaukset ja se on vertaisarvioitu. Sitä voidaan pitää puolueettomana tieteellisenä julkaisuna.</p>	<p>Tutkimusta voidaan hyödyntää Krimin operaatioissa käytettyjen strategisen tason harhautustoimien selvittämisessä. Tutkimus tarjoaa teoretietoa myös venäläisen strategisen tason harhauttamisen periaatteisiin ja keinoihin.</p>

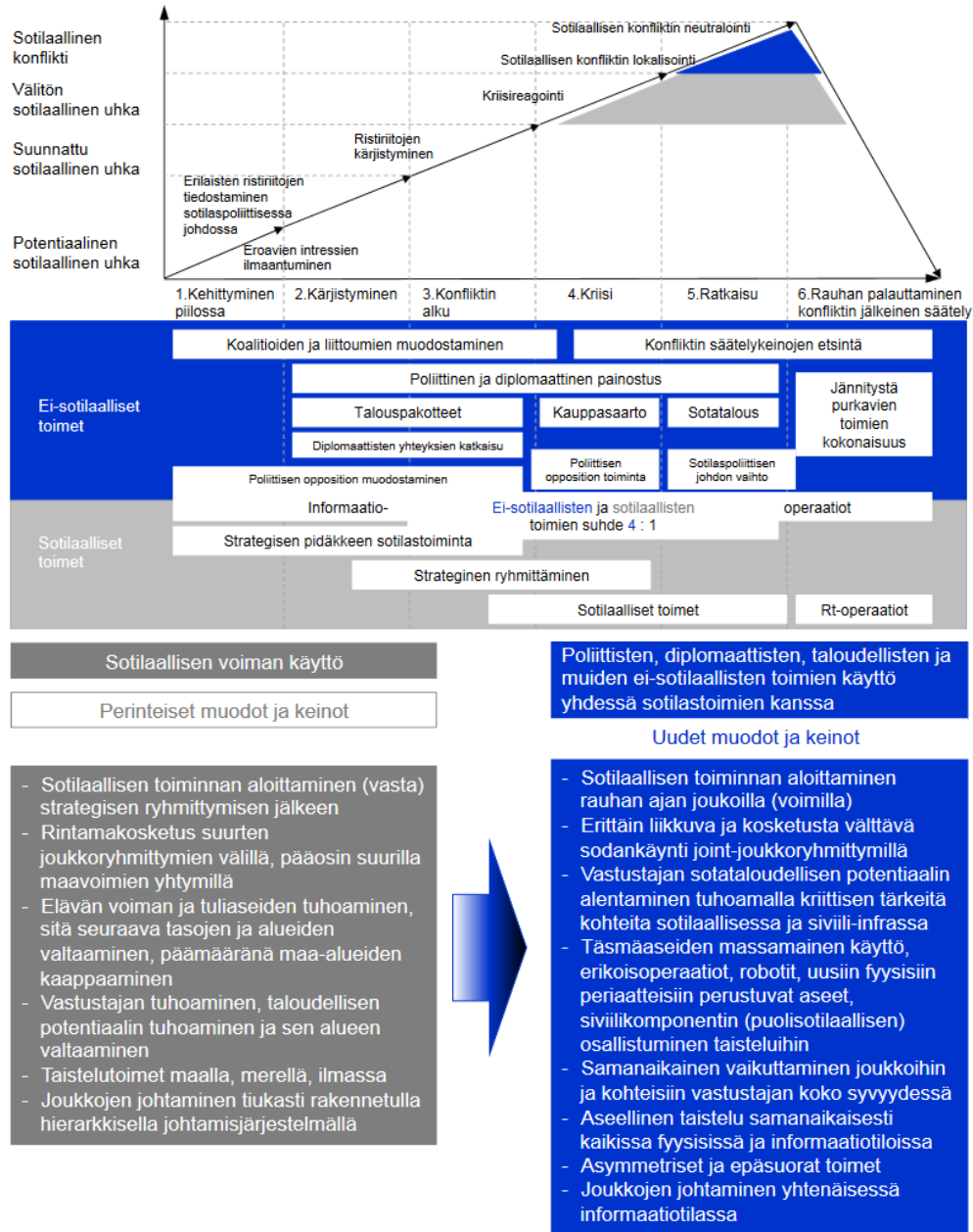
<p>Rantapelkonen, Jari: Operaatiotaidollinen katsaus venäläiseen informaatioidankäyntiin, Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016.</p>	<p>Sotatieteiden tohtori Jari Rantapelkonen on työskennellyt Maanpuolustuskorkeakoulussa sotilasprofessorina. Rantapelkosen kirjoittama artikkeli liittyy Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen julkaisemaan Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030 lukua teokseen, jossa analysoidaan Venäjän asevoimien kehitystä. Artikkelit ovat vertaisarvioituja.</p>	<p>Artikkelissa käsitellään venäläistä informaatioidankäyntiä asevoimien ja operaatioidon näkökulmasta. Artikkelissa tarkastellaan kattavasti myös harhauttamisen merkitystä osana informaatiovaikuttamista. Informaatioidankäynnistä tuodaan esille käytännön havainnot Krimin valtaukselta ja Itä-Ukrainan sodasta. Artikkelissä sisältyy lähdeviittaukset ja se on vertaisarvioitu. Sitä voidaan pitää puolueettoman tahon laatimana tieteellisenä julkaisuna.</p>	<p>Artikkelia voidaan hyödyntää Venäjän informaatioidankäyntiin liittyvän taustateorian muodostamisessa sekä Krimin operaatiossa käytettyjen harhautustoimien selvittämisessä.</p>
<p>Tähtinen, Janne: Venäjän asevoimien kokemukset viimeaikaisista sodista, Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua, toimittanut Pasi Kesseli, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Helsinki, 2016.</p>	<p>Janne Tähtinen on palvellut Taktiikan laitoksella operaatiotaidon ja taktiikan opettajana. Tähtisen kirjoittama artikkeli liittyy Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen julkaisemaan Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030 lukua teokseen, jossa analysoidaan Venäjän asevoimien kehitystä. Artikkelit ovat vertaisarvioituja.</p>	<p>Artikkelissa käsitellään Venäjän asevoimien kokemuksia viimeaikaisista sodista ja konflikteista. Artikkelissa käsitellään myös Georgian ja Krimin operaatioita. Artikkelissä sivutaan myös harhauttamista Krimin operaation osalta. Artikkelissä sisältyy lähdeviittaukset ja se on vertaisarvioitu. Artikkelia voidaan pitää puolueettoman tahon julkaisemana.</p>	<p>Artikkelia voidaan hyödyntää Krimin operaation harhautustoimien selvittämisessä. Artikkelissa käytetty lähdeaineisto mahdollistaa myös Krimin operaatioon liittyvän lähdeaineiston kartoittamisen.</p>

VENÄLÄISET HARHAUTUSMENETELMÄT

Kuva 5. Venäläiset harhautusmenetelmät

VENÄJÄN NYKYAJAN SODANKÄYNNIN KONSEPTTI

Kuva 6. Venäjän nykyajan sodankäynnin konsepti⁴⁸⁵

⁴⁸⁵ Tutkimuskatsaus 01–2015, Puolustusvoimien tutkimuslaitos, 6.2.2015, http://puolustusvoimat.fi/documents/1951253/2815786/PVTUTKL_TUTKIMUSKATSAUS_2015_1.pdf/a3742642-42ff-4644-ab8f-beba7cd56a6e, 11.10.2015.

GEORGIAN OPERAATION VAIHEET

Kuva 7. Georgian operaation vaiheet⁴⁸⁶

⁴⁸⁶ Tähtinen (2013), s. 54.

KUVIA VENÄLÄISISTÄ ILMATÄYTTEISISTÄ VALELAITTEISTA

Kuva 8. Ilmatäytteinen S-300-ilmatorjuntaohjusjärjestelmä⁴⁸⁷

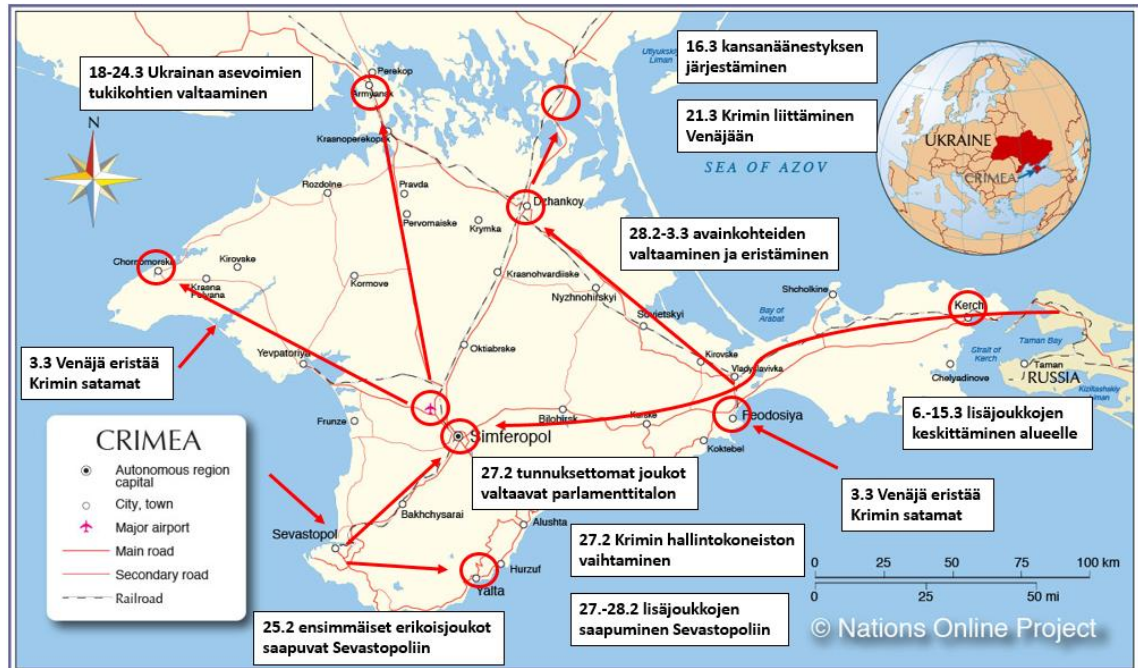

Kuva 9. Ilmatäytteinen tutka-ajoneuvo⁴⁸⁸

⁴⁸⁷ The Sun, 14.8.2016, <https://www.thesun.co.uk/news/1976248/russia-tests-new-unrivalled-electronic-weapons-system-but-why-is-putin-also-using-bizarre-inflatable-tanks-and-fighter-jets-to-try-and-scare-his-enemies/>, 17.3.2017.

⁴⁸⁸ Urban Ghosts, 25.8.2010, <http://www.urbanghostsmedia.com/2010/08/blow-them-up-comrade-russias-inflatable-military/>, 17.3.2017.

KRIMIN OPERAATION VAIHEET

Kuva 10. Krimin operaation vaiheet⁴⁸⁹

⁴⁸⁹ Lavrov (2015), ss. 160–178 ja 309–310 ja Nations Online Project, <http://www.nationsonline.org/oneworld/map/Crimea-map.htm>, 18.3.2017.

KUVIA KRIMIN OPERAATIOSTA

Kuva 11. "Tuntemattomat asemiehet" 1. maaliskuuta Krimillä⁴⁹⁰

Kuva 12. Tunnuksettomia sotilaita ja lapsia Krimillä⁴⁹¹

⁴⁹⁰ Suomen Sotilas, 16.4.2014, <https://twitter.com/suomensotilas/status/455306699570556928>, 17.3.2017.

⁴⁹¹ Yurchak, Alexei: Little green men: Russia, Ukraine and post-Soviet sovereignty, Anthropoliteia, 31.3.2014, <https://anthropoliteia.net/2014/03/31/little-green-men-russia-ukraine-and-post-soviet-sovereignty/>, 17.3.2017.

Kuva 13. Tunnukseton sotilas ja nainen Krimillä⁴⁹²

Kuva 14. Tunnuksettomia joukkoja asevoimien tukikohdan vieressä⁴⁹³

⁴⁹² Yurchak, Alexei: Little green men: Russia, Ukraine and post-Soviet sovereignty, *Anthropoliteia*, 31.3.2014, <https://anthropoliteia.net/2014/03/31/little-green-men-russia-ukraine-and-post-soviet-sovereignty/>, 17.3.2017.

⁴⁹³ The Indian Express, 21.3.2014, <http://indianexpress.com/article/world/europe/russian-upper-house-approves-annexation-of-crimea/>, 17.3.2017.

Kuva 15. Tunnuksettomia sotilaita ja ukrainalainen pappi Krimillä⁴⁹⁴

Kuva 16. Venäläinen panssaroitusotilasajoneuvo Krimillä⁴⁹⁵

⁴⁹⁴ VICE News, 2.3.2014, <https://news.vice.com/article/in-pictures-russia-s-mobilization-into-ukraine>, 17.3.2017.

⁴⁹⁵ Sama.

Kuva 17. Maastokuorma-auto ilman rekisterikilpiä Krimillä⁴⁹⁶

Kuva 18. Tunnukseton sotilas naisten kanssa Krimillä⁴⁹⁷

⁴⁹⁶ VICE News, 2.3.2014, <https://news.vice.com/article/in-pictures-russia-s-mobilization-into-ukraine>, 17.3.2017.

⁴⁹⁷ Al-Jazeera, 2.3.2014, <http://www.ccun.org/News/2014/March/2%20n/Russian%20Forces%20Enter%20Re-public%20of%20Crimea,%20Obama%20Calls%20Putin%20for%2090%20Minutes,%20NATO%20An-gry,%20March%202,%202014.htm>, 17.3.2017.

Kuva 19. Krimin kansanäänestykseen liittyvä mainostaulu⁴⁹⁸

Kuva 20. Poika Venäjän lipun kanssa Krimin parlamenttitalon edessä⁴⁹⁹

⁴⁹⁸ The Telegraph, 11.3.2014, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10691386/Join-Russia-now-or-later-asks-Crimea-ballot-paper.html>, 17.3.2017.

⁴⁹⁹ Inquirer.net, 11.8.2015, <http://business.inquirer.net/196834/russian-recession-deepens-as-economy-shrinks-most-in-6-years>, 17.3.2017.

ANALYYSIN TOTEUTUS

Periaatteet ja avaintekijät	Georgian operaatio	Krimin operaatio
<p>Harhautustarina:</p> <p>Harhauttaminen perustuu harhautustarinaan, joka mallintaa sitä tilannekuvaa, joka vastustajalle halutaan muodostaa harhauttamisen lopputuloksena.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Georgian operaatiossa oli kaksi harhautustarinaa:</p> <p>1) Venäjä pyrki rauhanomaiseen ratkaisuun ja on syytön tilanteen kehittymiseen.</p> <p>2) Venäjän tavoitteena on Abhasian ja Etelä-Ossetian alueiden liittäminen osaksi Venäjää.</p> <p>Ensimmäinen tarina oli kohdistettu kansainväliselle yhteisölle. Venäjä pyrki osoittamaan kansainväliselle yhteisölle, että se toimii konfliktin sovittelavana osapuolena. Tavoitteena oli luoda kuva, että Venäjä pyrki rauhanomaiseen ratkaisuun. Venäjän toimet perusteltiin länsimaisiin arvoilla: terrorismin torjunnalla, rauhanturvaamistehtävillä sekä humanitaarisilla syillä.</p> <p>Toinen tarina oli kohdistettu Georgian poliittiselle johdolle. Venäjä pyrki toimillaan provosoi-amaan Georgiaa aloittamaan sota-toimet. Venäjän toimet kuvattiin tarkoituksella uhkaavina. Georgian hallinnolle pyrittiin luomaan mieli-kuva sotilasoperaation valmiste-luista ensin Abhasiassa ja myö- hemmin Etelä-Ossetiassa.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Krimin operaatiossa oli kolme harhautustarinaa:</p> <p>1) Venäjä ei ollut osallistunut Krimin tilanteen kehittymiseen, vaan tapahtumista olivat vastuussa Krimin itsepuolustusjoukot.</p> <p>2) Ukrainan presidentti ja Krimin pääministeri pyysivät Venäjältä apua Krimin tilanteen rauhoittamiseksi, minkä takia Venäjä oli velvoitettu lähettämään joukkojaan Krimille venäläisväestön suojelemiseksi.</p> <p>3) Krimin paikallisväestö kannatti itsenäistymistä ja liittymistä Venäjään.</p> <p>Ensimmäisen tarinan sisältö oli kohdistettu kansainväliselle yhteisölle ja Ukrainan hallinnolle. Tavoitteena oli naamioida asevoimien käyttö Krimillä, jotta Venäjä kykeni kiistämään osallisuutensa tapahtumien kulkuun.</p> <p>Toinen tarina oli kohdistettu kansainväliselle yhteisölle ja sen tarkoituksena oli oikeuttaa Venäjän asevoimien käyttö Krimillä.</p>

	<p>Harhautustarinan mukaista tietoa tuotettiin usein suurina asiakokonaisuuksia yksipuolisten tiedonvälityskanavien kautta suoraan vastustajalle.</p> <p>Georgian operaatiossa harhauttaminen perustui strategisen tason disinformaation levittämiseen. Disinformaatio tuki harhautustarinoiden sisältöä.</p>	<p>Kolmas tarina oli kohdistettu koko maailmalle. Tavoitteena oli luoda Krimille olosuhteet, jotka mahdollistivat kansanäänestyksen järjestämisen ja Krimin liittämisen Venäjään.</p> <p>Harhautustarinan mukaista tietoa tuotettiin samanaikaisesti useamman eri toimijan toimesta, mikä lisäsi harhauttamisen uskottavuutta.</p> <p>Suurin osa operatiivisen ja taktisen tason menetelmistä oli liitetty osaksi harhautustarinaa.</p>
	<p>Käytetyt menetelmät ovat usein tukeneet harhautustarinan sisältöä, ja ne ovat muodostaneet toimivan ja uskottavan kokonaisuuden. Disinformaation levittäminen on yleisin keino harhautustarinan sisältämän tiedon tuottamiseen ja välittämiseen. Taktisen tason menetelmiä on käytetty myös irrallisina kokonaisuuksina jonkin toiminnon tai kohteen salaamiseen. Teorian mukaan yksittäisillä taktisen tason toimilla voidaan saavuttaa menestystä myös itsenäisinä tarinan ulkopuolisina menetelminä.</p> <p>Harhautustarina muodostaa venäläisen harhauttamisen toiminta-ajatuksen, joka pitää sisällään tavoitteet, päämäärän sekä menetelmien käytön ja yhteensovittamisen. Harhautustarinan avulla eri tason toimet kytetään liittämään toisiaan tukevaksi kokonaisuudeksi, jolla saavutetaan riittävän uskottava lopputulos vastustajan harhauttamiseksi.</p>	
<p>Kohdekeskeisyys:</p> <p>Harhauttamisella on aina oltava kohde, jonka toimintaan harhauttamisella pyritään vaikuttamaan. Kohteena on yleensä valtion ylin johto.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Keskeisimpänä kohteena oli kansainvälinen yhteisö. Toinen keskeinen kohde oli Georgian presidentti.</p> <p>Harhauttamisella vaikutettiin myös Venäjän kansaan. Tavoitteena oli hankkia kansan tuki sotilasoperaatiolle.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Keskeisimpänä kohteena oli kansainvälinen yhteisö. Muita kohteita olivat Ukrainan hallinto ja asevoimat sekä Krimin paikallisväestö.</p> <p>Harhauttamisella vaikutettiin myös Venäjän kansaan. Tavoitteena oli hankkia kansan tuki sotilasoperaatiolle.</p>

	<p>Molemmissa operaatioissa käytettiin ja sovellettiin harhautusteorian sisältämiä periaatteita. Operaatioiden perusteella vaikuttaminen ei kuitenkaan rajoittunut pelkästään vastustajan ylimpään johtoon, vaan kohteina olivat samanaikaisesti niin yksittäiset henkilöt kuin useat eri ihmisryhmät. Molemmissa operaatioissa keskeisenä kohteena oli kansainvälinen yhteisö, jota vastaan kohdistettu harhauttaminen voidaan ymmärtää sekä kansainvälisen mielipiteen muokkaamisena että keskeisten kansainvälisten päättäjien harhaanjohtamisena.</p> <p>Operaatioiden perusteella voidaan todeta, että venäläisen harhautusteorian mukainen vastustajan ylimpään johtoon vaikuttaminen ei välttämättä tarkoita kohdevaltion poliittista johtoa. Venäläisen näkemyksen mukaan Venäjän merkittävimmät vastustajat ovat Yhdysvallat, NATO ja länsimainen demokratia, minkä takia harhauttamisella vaikutetaan usein kohdevaltion ulkopuolelle.</p> <p>Kohteiden määrittäminen on myös riippuvainen siitä, minkälainen kokonaisvaikutus kohteeseen vaikuttamalla saadaan, ja mihin harhauttamisella pyritään.</p>		
<p>Tavoitekeskeisyys: Harhauttamiselle on määritettävä tavoite, joka tukee strategisten ja operatiivisten tavoitteiden saavuttamista.</p>	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="708 1205 1114 2072"> <p><i>Toteutui.</i></p> <p>Georgian operaation tavoitteet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Georgian houkuttelevuus sotatoimien aloittajaksi 2) Venäjän toimien salaaminen kansainväliseltä yhteisöltä 3) Georgian ja kansainvälisen yhteisön harhaanjohtaminen Venäjän todellisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen 4) Georgian osoittaminen syylliseksi tilanteen kehittymiseen ja Venäjän vastatoimien oikeuttaminen </td> <td data-bbox="1114 1205 1525 2072"> <p><i>Toteutui.</i></p> <p>Krimin operaation tavoitteet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Operaation valmisteluiden ja aloittamisen salaaminen 2) Kansainvälisen yhteisön ja Ukrainan harhaanjohtaminen Venäjän todellisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen 3) Venäjän asevoimien toiminnan salaaminen 4) Venäjän osallisuuden kiistäminen 5) Krimin paikallisväestön ja Ukrainan asevoimien manipuloiminen </td> </tr> </table>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Georgian operaation tavoitteet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Georgian houkuttelevuus sotatoimien aloittajaksi 2) Venäjän toimien salaaminen kansainväliseltä yhteisöltä 3) Georgian ja kansainvälisen yhteisön harhaanjohtaminen Venäjän todellisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen 4) Georgian osoittaminen syylliseksi tilanteen kehittymiseen ja Venäjän vastatoimien oikeuttaminen 	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Krimin operaation tavoitteet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Operaation valmisteluiden ja aloittamisen salaaminen 2) Kansainvälisen yhteisön ja Ukrainan harhaanjohtaminen Venäjän todellisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen 3) Venäjän asevoimien toiminnan salaaminen 4) Venäjän osallisuuden kiistäminen 5) Krimin paikallisväestön ja Ukrainan asevoimien manipuloiminen
<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Georgian operaation tavoitteet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Georgian houkuttelevuus sotatoimien aloittajaksi 2) Venäjän toimien salaaminen kansainväliseltä yhteisöltä 3) Georgian ja kansainvälisen yhteisön harhaanjohtaminen Venäjän todellisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen 4) Georgian osoittaminen syylliseksi tilanteen kehittymiseen ja Venäjän vastatoimien oikeuttaminen 	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Krimin operaation tavoitteet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Operaation valmisteluiden ja aloittamisen salaaminen 2) Kansainvälisen yhteisön ja Ukrainan harhaanjohtaminen Venäjän todellisten aikomusten ja tavoitteiden suhteen 3) Venäjän asevoimien toiminnan salaaminen 4) Venäjän osallisuuden kiistäminen 5) Krimin paikallisväestön ja Ukrainan asevoimien manipuloiminen 		

	5) Venäjän operaatiosuunnan sekä operaation laajuuden ja laadun salaaminen Georgialta.	6) Venäjän toimien oikeuttaminen kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.
	Harhauttamisella on ollut samanaikaisesti useita eri tavoitteita, jotka ovat liittyneet toiminnan salaamiseen ja vastustajan harhaanjohtamiseen. Keskeisenä tavoitteena on ollut hankkia kansainvälinen oikeutus operaatiolle ja estää kansainvälisen yhteisön puuttuminen tapahtumien kulkuun.	
<p>Menetelmien integrointi:</p> <p>Harhauttaminen edellyttää sitä, että strategisen, operatiivisen ja taktisen tason toimet tukevat toisiaan ja ne on liitetty yhteiseen harhautustarinaan.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Kaikkien käytettyjen menetelmien on tuettava harhautustarinan sisältöä ja ne on liitettävä osaksi tarinan kerrontaa. Molemmissa operaatioissa käytetyt menetelmät tukivat harhautustarinan sisältöä. Menetelmät muodostivat toimivan ja uskottavan kokonaisuuden, vaikka niiden käyttö olikin melko yksipuolista.</p> <p>Operatiivisen ja taktisen tason menetelmät olivat usein integroitu strategisen tason toimia tukevaksi, jolloin eri tason menetelmät sekä vahvistivat toistensa uskottavuutta että tehostivat harhauttamisen kokonaisvaikutusta.</p> <p>Yksittäisiä taktisen tason menetelmiä käytettiin myös irrallisina kokonaisuuksina jonkin toiminnon tai kohteen salaamiseen siten, että ne liittyivät vain välillisesti laajempaan kokonaisuuteen.</p>	
<p>Yllätyksen saavuttaminen:</p> <p>Yllätys on kaiken toiminnan perusta ja sillä on ratkaiseva merkitys operaatioiden onnistumisen kannalta. Harhauttaminen on keskeisin tekijä yllätyksen saavuttamisessa.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Venäjä saavutti operaatiossa strategisen ja operatiivisen tason yllätyksen. Venäjä onnistui salaamaan todelliset tavoitteet, toimien laajuuden, hyökkäyksen suuntautumisen ja hyökkäyshetken Georgialta sekä harhaanjohtamaan Georgiaa ja kansainvälistä yhteisöä Venäjän todellisten aikomusten suhteen.</p> <p>Georgian poliittinen johto ei uskonut, että Venäjä toteuttaa sotilasoperaation Georgiaan.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Venäjä saavutti operaatiossa strategisen ja taktisen tason yllätyksen. Venäjä onnistui salaamaan todelliset aiheet ja tavoitteet, operaation valmistelut ja aloittamisen kansainväliseltä yhteisöltä sekä Ukrainan hallinnolta. Lisäksi Venäjän asevoimien aiemmista operaatioista poikkeaviin toimintatapoihin, peiteoperaatioihin ja valetointaan ei kansainvälisesti osattu varautua.</p> <p>Kansainvälinen yhteisö ja Ukraina uskoivat, että Venäjä aikoo toteuttaa sotilasoperaation Ukraina.</p>

	<p>Georgian asevoimat eivät olleet varautuneet Venäjän laajamittaisiin toimiin. Venäjän operaatio yllätti myös kansainvälisen yhteisön.</p> <p>Strategisen tason yllätyksen saavuttamiseen vaikutti aktiivinen disinformaation levittäminen valmisteluvaiheen aikana sekä operaatioon osallistuvien joukkojen ryhmittymisen ja ryhmitysten salaaminen demonstratiivisilla harhautustoimilla.</p>	<p>Krimin tilanteeseen ei varauduttu millään tavalla.</p> <p>Venäjä onnistui siirtämään kansainvälisen huomion pois Krimiltä järjestämällä laajat sotaharjoitukset Ukrainan vastaisella rajalla. Sotaharjoitukset toimivat demonstratiivisena harhautuksena, joiden vaikutusta tuettiin puolustusministeriön levittämällä disinformaatiolla. Asevoimien peiteoperaatiot mahdollistivat Venäjän poliittisen johdon kiistämisen.</p>
	<p>On huomioitava, että molemmissa operaatioissa paikalliset olosuhteet tukivat operaatioiden toteuttamista ja erityisesti harhauttamista.</p> <p>Yllätyksen saavuttamista voidaan pitää venäläisen harhauttamisen tärkeimpänä tavoiteltavana asiana. Harhauttaminen oli keskeinen tekijä sille, että operaatioissa saavutettiin yllätys. Operaatioiden onnistunut toteutus perustui saavutettuun strategiseen yllätykseen. Molemmissa operaatioissa yllätys saavutettiin valmisteluvaiheen aktiivisella disinformaation levittämällä sekä operaatioita edeltäneillä demonstratiivisilla harhautustoimilla, joilla salattiin operaatioon ryhtyminen, operaatio-suunta ja operaation aloittaminen.</p> <p>Operaatioista saadut havainnot tukevat venäläisiä harhautusperiaatteita, minkä takia yllätyksen saavuttamista voidaan pitää yhtenä venäläisen harhauttamisen piirteinä.</p>	
<p>Uskottavuus:</p> <p>Harhauttamisen keskeisin periaate on uskottavuus, joka pyritään saavuttamaan monipuolisilla ja todennukaisilla keinoilla. Harhauttamisessa on vältettävä kaavamaisia ja ennalta-arvattavia menetelmiä.</p>	<p><i>Ei toteutunut.</i></p> <p>Esimerkiksi venäläisten keksimät kansanmurhasyytökset Etelä-Osse-tiassa</p>	<p><i>Ei toteutunut.</i></p> <p>Esimerkiksi Venäjän ylimmän johdon väitteet, että venäläiset eivät olleet osallistuneet Krimin tapahtumiin</p>

	<p>Operaatioiden perusteella venäläiset eivät aina tavoitelleet toiminnallaan uskottavuutta. Käytetyt menetelmät olivat yksipuolisia ja perustuivat enimmäkseen kaavamaiseen ja läpinäkyvään disinformaatioon.</p> <p>Uskottavuus kärsi erityisesti operaatioiden aikana, jolloin toimet olivat usein reagoivia ja puolustuksellisia. Venäjä oli pakotettu vastaamaan sitä vastaan kohdistettuihin syytöksiin suorilla valheilla, perusteettomilla väitteillä tai puolitotuuksilla.</p> <p>Valmisteluvaiheen aikana toimet olivat osittain uskottavia ja perustuivat todelliseen tilanteeseen. Esimerkiksi harhauttamiseen liittyneet sotaharjoitukset olivat Venäjän asevoimien vuosittaista harjoitustoimintaa.</p> <p>Operaatioiden perusteella voidaankin todeta, että venäläiset eivät aina pyri teorian mukaiseen uskottavaan toimintaan. Läpinäkyvillä toimilla voidaan aiheuttaa sekaannusta sekä hämmennystä ja hankkia riittävästi aikaa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.</p>	
<p>Monipuolisuus:</p> <p>Harhauttamisen on oltava monipuolista, minkä takia siinä on käytettävä samanaikaisesti useita eri menetelmiä ja vältettävä kaavamaisuutta.</p>	<p><i>Ei toteutunut.</i></p> <p>Georgian operaatiossa käytetyt menetelmät olivat yksipuolisia ja painottuivat kaavamaiseen ja läpinäkyvään disinformaatioon.</p> <p>Muita menetelmiä käytettiin vain satunnaisesti yksittäisten toimintojen tai kohteiden salaamiseen. Taktisen tason toimia ei käytetty koko operaation aikana.</p>	<p><i>Toteutui osittain.</i></p> <p>Krimin operaatiossa toimet olivat huomattavasti monipuolisempia. Vaikka harhauttaminen perustui edelleen suurimmaksi osaksi strategisen tason disinformaation levittämiseen, niin sen rinnalla käytettiin tällä kertaa myös muita eri tason keinoja, kuten demonstraatioita ja valetuimintaa. Toimet olivat monipuolisia erityisesti valmisteluvaiheessa ja operaation alkaessa.</p>
	<p>Monipuolisuutta arvioitaessa on huomioitava operaatioiden luonne ja lyhyt kesto, mikä osittain selittää erityisesti taktisen tason toimien vähäisen määrän. Operaatioiden perusteella voidaan kuitenkin todeta, että menetelmien käytön painopiste muodostuu usein operaation aloitukseen.</p>	

<p>Jatkuvuus:</p> <p>Jatkuvuus tarkoittaa harhautustoi- mien säännöllistä ja keskeytykse- töntä käyttöä toimien salaamiseksi ja vastustajan harhaanjohtamiseksi.</p>	<p><i>Toteutui osittain.</i></p> <p>Georgian operaatiossa käytettiin säännöllisesti strategisen tason di- sinformaatiota.</p> <p>Muita toimi käytettiin vain satun- naisesti.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Krimin operaatiossa käytettiin säännöllisesti strategisen tason di- sinformaatiota.</p> <p>Operatiivisen tason demonstraati- oita käytettiin operaation eri vai- heiden aloittamiseen liittyen.</p> <p>Valetoimintaa käytettiin koko ope- raation ajan.</p>
	<p>Operaatioiden perusteella strategisen tason harhauttaminen oli jatkuvaa sekä valmisteluvaiheen että varsinaisen operaation aikana. Erityisesti di- sinformaatiota levitettiin lähes keskeytyksettömästi operaatioiden kai- kissa vaiheissa.</p> <p>Operatiivisen ja taktisen tason toimien käytön painopiste muodostui ope- raatioiden aloittamishetkeen sekä operaatioiden ensimmäisiin vaiheisiin, jolloin toimilla pyrittiin hankkimaan yllätys ja etulyöntiasema.</p> <p>Operaatioiden aloittamisen jälkeen operatiivisen ja taktisen tason harhau- tustoimet ja niiden merkitys vähenivät. Strategisen tason toimien osuus harhauttamisen kokonaisuudessa puolestaan kasvoi, mitä pidemmälle operaatio eteni. Tämän takia voidaan todeta, että harhauttaminen ei ollut jatkuvaa kaikilla harhauttamistasoilla. Jatkuvuus saavutettiin strategisen tason disinformaation levittämällä, mikä on jatkuvaa jo rauhanajan nor- maalioloissa.</p>	
<p>Aktiivisuus:</p> <p>Harhauttamisen kontekstissa aktii- visuus tarkoittaa sitä, että harhau- tustoimilla pyritään keskeytykset- tömästi kuormittamaan vastustajan tiedustelujärjestelmää ja vaikeutta- maan sen toimintaa.</p>	<p><i>Ei toteutunut.</i></p> <p>Operaatioiden perusteella harhauttamisella ei pyritty kuormittamaan ja vaikeuttamaan Georgian, Ukrainan tai kansainvälisten toimijoiden tie- dustelujärjestelmien toimintaa, vaan tiedustelujärjestelmiä käytettiin har- hauttamisen vaikutuskanavana. Huomionarvoista on, että toimintatapa vastasi enemmänkin yhdysvaltalaisista harhautusperiaatetta, jonka mukaan vastustajan tiedustelu nähdään kohteen sijasta mahdollisena vaikuttamis- väylänä.</p>	

<p>Ennakoasenteet:</p> <p>Harhauttamisen on vastattava vastustajan ennakoasenteita, jotta sillä saavutetaan uskottava lopputulos.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Venäläiset lähettivät Abhasiaan rautatiejoukkoja, joilla pyrittiin luomaan mielikuva hyökkäysvalmisteluista. Neuvostoliiton aikana rautatiejoukot viittasivat aina operaatiovalmisteluihin tai uuden operaatiovalmisteluihin tai uuden operaatiovalmisteluihin avaamiseen. Tämä ei täysin onnistunut, sillä Georgia ei ryhtynyt sotatoimiin Abhasian suunnalla.</p> <p>Georgian hallinto ei uskonut Venäjän laajamittaisiin toimiin. Georgian hallinto oletti, että Venäjä ryhtyy korkeintaan pienimuotoisiin rajoitettuihin toimiin, kuten aiemmin 2000-luvun aikana.</p> <p>Kansainvälinen yhteisö ei uskonut, että Venäjän järjestämä sotaharjoitus <i>Kaukasia-2008</i> liittyi operaatiovalmisteluihin, koska Venäjä oli järjestänyt vastaavanlaisen harjoituksen vuosittain.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Ukrainan vastaiselle rajalle sotaharjoituksen yhteydessä keskitettyjen joukkojen uskottiin viittaavaan Georgian sodan kaltaiseen tilanteeseen ja operaation valmisteluun Ukrainaa vastaan, vaikka todellisuudessa harjoituksilla kiinnitettiin huomio pois Krimiltä ja salattiin operaation valmistelut ja aloittaminen.</p>
	<p>Operaatioiden perusteella voidaan todeta, että ennakoasenteiden hyödyntäminen kuuluu keskeisenä osana venäläiseen harhauttamiseen. Suurin osa erityisesti demonstratiivisista toimista perustuu ennakoasenteiden hyödyntämiseen.</p>	
Muut ilmiöt	Georgian operaatio	Krimin operaatio
<p>Ulkopuolisten toimijoiden hyödyntäminen:</p> <p>Venäjä hyödyntää harhauttamisensa valtion ulkopuolisia toimijoita, joiden tarkoituksena on salata Venäjän valtion osallisuus tapahtumien kulkuun ja naamioida asevoimien käyttö kohdevaltion alueella.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Georgian hallintoa vastaan kohdistetut palvelunestohyökkäykset toteutettiin yksityisten hakkerijärjestöjen toimesta, minkä takia toimet voitiin yhdistää terrorismiin viittaaviksi teoiksi.</p>	<p><i>Toteutui.</i></p> <p>Venäjä käytti venäläismielisiä toimijoita, kuten moottoripyöräjäengejä ja <i>berkut</i>-joukkoja peiteoperaatioissaan, jolloin asevoimien toiminta kyettiin peittämään.</p>

	Venäjä organisoi separatistien avulla tilanteen kärjistymisen Etelä-Ossetiassa, jolloin Georgia oli pakotettu puuttumaan tilanteen kehittymiseen. Tämä tarjosi Venäjälle mahdollisuuden käynnistää sotilasoperaatio Georgiaan. On esitetty myös arvioita, että separatistien joukoissa olisi taistellut Venäjän asevoimien henkilöstöä.	Itsepuolustusjoukkoihin kuului paikallisväestön ja alueelle tulleiden venäläismielisten toimijoiden lisäksi todennäköisesti myös Venäjän asevoimien henkilöstöä. Samalla venäläiset kykenivät rinnastamaan asevoimien käytön itsepuolustusjoukkojen toimintaan.
	Itsepuolustusjoukkoihin kuului paikallisväestön ja alueelle tulleiden venäläismielisten toimijoiden lisäksi todennäköisesti myös Venäjän asevoimien henkilöstöä. Samalla venäläiset kykenivät rinnastamaan asevoimien käytön itsepuolustusjoukkojen toimintaan.	
Protestimielialan hyödyntäminen: Venäjä hyödyntää harhauttamisessa kohdevaltion väestön protestimielialaa.	<i>Toteutui.</i> Georgian operaatiossa paikallisten separatistien aktivointia käytettiin painostuskeinona, jolla pakotettiin Georgia reagoimaan ja näyttämään aloitteelliselta.	<i>Toteutui.</i> Krimillä laajat mielenosoitukset ja levottomuudet sekä niiden varjolla perustetut itsepuolustusjoukot mahdollistivat erikoisjoukkojen toiminnan salaamisen.
	Erityisesti entisissä Neuvostoliiton valtioissa asuu merkittäviä määriä venäläisvähemmistöjä, joita Venäjä hyödyntää poliittisen painostuksen tukena, operaatioalueen olosuhteiden muokkaamiseen ja operaatioiden oikeuttamiseen. Tavoitteena on ollut muodostaa operaatioalueelle mahdollisimman epävakaa olosuhteet, jotka joko oikeuttavat asevoimien käytön alueella tai mahdollistavat niiden salatu toiminnan.	